Dup

Ad Usum Fris Attentoris Cæremoniar
in Cntu Posnaniensi PP. Reformator 1797

CEREMONIARZ

Obrzędy nayprzod y powinności Stanowi Zakon-
nemu przynależyte

OPISUIĄCY.

Tudźiesz Ceremonie powszechne Kośćioła Swiętego,
Zwyczaynieysze jednak, y oſobliwie Ołtarża S. ty-
czące ſię, Krotko

WYJASNIAJĄCY.

Braći Mnieyszym ściśleyszey Obserwancyi Reformatom Prowin-
cyi Swiętego ANTONIEGO z Padwy Ku zachowániu
w Zakonnym żyćiu y ſłużbie Boſkiey iednoſtayności,

PRZEPISANY.

A ża zgodnym uchwaleniem Przewielebnych Oycow teyże
Prowincyi Definitorow do Druku

PODANY

Roku Panskiego 1796.

w Rawiczu,

---

w Drukarni Jana Jozefa Hunoldta.

Minister Provincialis.

ARP. Onuphrius Myslkowski, SS. Can. Lect.

Definitor Generalis Ordinis.

ARP. Jacoponus Poniecki, Pr. Prov. S.T.L.

Patres Provinciæ.

ARP. Callistus Sulkowski, S.T.L.

ARP. Dionysius Kowakiewicz, S.T.L.

Custos Provinciæ. RP. Basilius Trecki.

Definitores Provinciæ.

RP. Solanus Cerekwicki.

RP. Berardus Zołądkiewicz.

RP. Bonaventura Przonkowski, S.T.L.

RP. Jacobus Miąszkiewicz, S.T.L.

Do Czytelnika Zakonnego.

Obce Religie lub naygrubszemi zaćmione błędami, bez pewnych Obrzędow ani chcą, ani mogą się utrzymać. Już to przepis Prawa przyrodzonego bydź muśi, wskazuiący Ludziom Sposob czczenia Boga nie samym tylko Serca taiemnych ukłonem, lecz Koniecznie y widocznemi znakami. Jakoż *w pierwiastkowych Swiata czasach, w których Ludźie Swiatłem rozumu rżądźili się samym, przez uroczyste obrżędy Bogu powierżchownie palono ofiary.* (1) *W starym Zakonie prawem umocowane były Ceremonie, o których licznym przepisanych szeregiem, mowią Swięte Księgi. Exodi, Deuteronomij, Josue, Proverbiorum.* (2) *Tam do ich Zachowania, a nawet nauczenia się Izraela ściśle Moyżesz obowięzywał: Słuchay, Izraelu Ceremonij, które ja dziś mowię w uszy wasze, nauczcie się ich, y skutkiem wypełniaycie.* (3) *Lecz Godność y powagę Kośćioła Chrystusowego iżaliż nie wyraźnie czytamy w tak rozlicznych a razem wspaniałych Obrzędach? Które* y *Swiętość Religij prawey malują nayżywiey,* y *koniecznie coś Boskiego* w *sprawowanych ofiarach* wskazuią. *Co iednak do uwagi iest osobliwszego? Oto że liczne Stany tego Chrystusowego Kośćioła, właśnie rozdźielone na Chóry, każde maią szczegolne swoie Obrżędy, przecież czczenia Boga wszystkie naystusownieysze. Między rzeczonemi Kośćioła S. Chórami jeżeli nie* wpierwszym, *to nie* w *poślednim stawaią mieyscu nasze stany Zakonne, te albowiem ściśle obowięzuią się z powołania swoiego pomnażać Swiętość Chrystusowego Kośćioła. Tu Czytelniku Zakonny Krotką zastanow się uwagą, iżalisz te Stany Zakonne Ceremoniy tobie przyzwoitych a razem cały Kośćioł Zdobiących trzymać się nie winni? Czyliż nie mają pewnych uczynić przepisow, ktòreby* y *Bogu poświęconą przystoynie Kierowały Zakonność,* y *tęż świątobliwym Krasiły układnośći Kształtem. Zaprawdę mają Zołnierże pomimo praw swoich usta-*

(1) *Gen.* 4. (2) *Exod.* 18. *Deut.* 4. 5. 6. 7. 8. 17. 28. *Ios.* 1. *Prov.* 6.
(3) *Iosue* 1.

ustanowione, w żołdźie szyki, y pewne układy, których w sprawowaniu powinnośći swoich bez kary przestąpić nie mogą. Zgromadzenia Zakonne krom Statutow swoich koniecznie mieć muszą przepisane Obrzędy, ktorem gdy Dusza pogardza Zakonna, Krżywdę czyni y całey Zakonności obelgę przynosi, a ciężko gniewa Nayśw: Zbawiciela Jezusa Miłośnika Zakonow: Teraz Czytelniku Zakonny winieneś się domyślić, jak tey Prowincyi Zwierzchność wielkie przed oczyma stawiła sobie przedmioty, aby znowu Oczom twoim wystawiła to dzieło; Krom tego, iż bez szczegolnieyszych obrżędow stać nie może Zakonność, głęboko uważyła y słowa Iechu Proroka mowiącego do starszych Duchownych. Gdziekolwiek spor zapadnie o Zakonie, o przykazaniu, o Ceremoniach, o usprawiedliwieniach, wskażćie im, aby niegrzeszyli przećiw Panu, y aby nie przyszedł gniew na was, y na Bracią waszę. (4) Tyle znaczą Obrżędy, iż y na Zwierżchność te nie niewskazuiącą, y na Braci nie Zachowuiących rożćiąga się cięszkie Zagrożenie Boskie; Wskazuie ci więc Czytelniku Obrżędy Zwierżchność twoia Zakonna. Ty ie dopełniay, abyś nie grżeszył, y aby gniew nie przyszedł na Ciebie.

Ty bądź Ludowi w tych rzeczach, które ku Bogu należą, abyś ukazywał Ludowi Ceremonie y porżądek służenia, y drogę którąby chodźić mieli, y dźieło ktoreby czynić mieli. Exod. 18. v. 19. Strzeżcie Przykazań moich y Ceremoniy - - Ceremoniy y Sądow y Zakonu, y przykazania, którem wam napisał przestrzegaycie. *4 Reg. 17. v. 13.*

(4) *2di Paralip. 19.*

TITUŁ I. O Jutrzni.

Naypierwſzym ieſt celem Seraficznego Zakonu, ſpoſobem Aniołow na przemianę ſpiewaiących Bogu chwałę Choralnym głoſem oddawać; Wielkiey przeto powagi ſą Chory Zakonne, ponieważ zaſtępuią Aniołow, gdy porżądku chwalenia Boga dla nich uſtanowionego w Niebie, trzymaią ſię na Ziemi. Jak zaś ſą pożyteczne w ſamych nawet potrzebach doczesnych; dość powiedzieć, iż prawdziwi Zakonnicy poświęcaiący ſię Uboſtwu, rownie pobożnie iak prawdziwie trzymaią: iż pewnemi Spichlerzami ſą dla Nich Chóry zakonne. Dla tego chęć naygorętszą wſzyscy zabieraćby powinni do Choru; a nayprzod zwyczaiem Dawida wſtaiąć o pół nocy na Jutrżnią; o którey naſtępuiące uwagi.

I. W każdym Konwencie być koniecznie powinień zegar z dzwonkiem dobrze brżmiącym, rzeczony *Excytarż*; ten opatrzony mocnymi zameczkami i Tumbą, a w iedney Celi na *Dormitarżu* umieſzczony, aby tak prędkiemu niepodpadał zepſuciu, od Przełóżonego mieyscowego ma bydź iednemu z Zakonników do naciągania zlecony: który dla zaſługi przed Bogiem, z tego obowiązku y nie powinien ſię wymawiać; ani równie w przypadku Choroby lub niebytności Jego, inny tego dozoru wzdrygać ſię niema. Ochędoſtwo tey Celi co do pościeli, należy do Brata Sartora.

II. Czyli urzędownie od Przełożonego, czyli na Tablicy *Refektarskiey* tygodniowe obowiązki Brackie przepiſuiącey, wyznaczony do bu-

 dzenia

dzenia Zakonnik, niech sobie nabożnie pomyśli, iż Mu się zdarża cząstka czuwać na Modlitwie z Chrystusem, gdy inni Apostołowie zasnęli; (a) przeto czule spoczywać powinien w Celi przy *Excytarżu*, wprzod polećiwszy się Bogu, i zmowiwszy Modlitwę za Dusze żądaiące ratunku. Nietylko zaś Bracia Laicy, Klerycy, i Xięża Studenci, lecz nawet Spowiednicy, ktorży 15 lat nieskończyli w Zakonie, do budzenia są obowiązani. (b)

III. Podług *Dekretów* Swiętych Oyców Papieży, lampa na *Dormitarżach* gornych Zakonnych całą noc palić się powinna; *Zakrystyan* tedy latem po *Examen*, Zimą po *Kollacyi* zakładać ią codźiennie, a *Excytator* dać ma baczność, aby iey ani sam brał, ani kto inny do Celi. (c)

IV. Na odprawienie Obrżądku Boskiego Jutrżni, pospolicie kwadransem przed dwunastą w nocy budzeni maią bydź wszyscy Bracia należący do Choru tablicą na to sporządzoną. Kołatanie iednak tak umiarkowane bydź powinno, żeby ani murów koło drzwi nieobiiać, ani przez zbytnie na śpiących wołanie, podeyzrzenia o iakim rozruchu niesprawić u Swieckich czasem w Klasztorze goszczących: Budzący w każdego drżwi Kołacąc, mowić ma *Ave Maria* Obudzony zaś odpowiedźieć *Jezus* dla dostąpienia odpustu Dni 50 (d) Potym budzący rzecze *Laudetur Jesus Christus*. Obudzony gdy odpowie: *In sæcula sæculorum, Amen.* Dla dostąpienia. Studni Odpustu (e) Zaraz z łożka niechay się porywa, w żywey pamięci rysuiąc to sobie, iż go wzywaią do uczestnictwa Aniołow ustawicznie Bogu śpiewaiących chwałę: *Swięty, Swięty, Swięty Pan Bóg Zastępów* (f) Gdyby za pierwszem kołataniem nieodezwał się Zakonnik, budzący niech do trzeciego rażu kołace mowiąc zawsze: *Ave Maria.* nakoniec wnyiść winień do Celi, i ruszaniem nawet ze snu śpiącego obudźić. ściśle przeto zakazane iest Sztuczne zamykanie się w Celi.

V. Nayprzod *Excytator* winien obudzić Brata na Tablicy wyznaczonego do dzwonienia: Ten niżeli pierwsze na Jutrżnią skończy dzwonienia, maiące trwać przez cały Psalm *Miserere*, iako iest opisano *w tit: 9.* Wszyscy do Choru należący niech się stawią a osobliwie Klerycy i młodsi Xsięża.

VI.

(a) *Matth, 24.* (b) *Decisio Congreg: Provinc: 1796.* (c) *Decr: Clem. VIII. de Refor. Regul.* (d) *Sixtus V. Const: Reddituri.* (e) *Bened. XIII. Ao. 1728. 22 Jan.* (f) *Isa. 6.*

VI. Wchodząć do Choru, odkrywszy głowę, każdy niech nabożnie pomyśli lub cicho mowi: *Panie w Wielkosci miłosierdźia twego, wnyidę do Domu twego, pokłon uczynię w Kościele twoim, i chwalić będę Imię Twoie.* Kropiąć się zaś święconą wodą która przy drżwiach Chórowych zawsze bydź powinna: *Pokropisz Mnie Panie Hyżopem a będę oczyszczony.* (g) Toż blisko drzwi upadną na kolana przed Naysw: Sakramentem, nabożnie ziemię całować, i pokłon winny Bogu oddawać będą słowy S. O. Franciszka: *Kłaniamy się Tobie Panie Jezu Chryste tu, i po wszystkich Kośćiołach Twoich, które są po całym Swiećie, i oddaiemyć cześć. żeś przez Krzyż Twoy S. odkupił Swiat.* (h) Gdy powstaną, nayprzod *Krucifixowi* nad Pulpitem będącemu niskiém głowy nachyleniem, potym obróciwszy się nieco bokiem. Chórowi mierném się skłonieniem pokłon uczynia. Ta *Ceremonia* niechay zaniedbana niebywa, gdyż w Kościelnych Obrżędach iest przepisana, a w Katedralnych Chórach zawsze zachowana bywa (i) Dopiero na mieysce swoie, nieobracaiąc się tyłem ku Ołtarżowi każdy poydzie; tam poklęknie i myśl nabożnie do chwalenia Boga przysposabiać będzie.

VII. W ciągu dzwonienia pierwszego ieden z *Wersykularży* otworży *Psałterż* a *Hymny* i Psalmy w Wigilią *Sygnakułami* naznaczone pilnie zobaczy, aby się w Obrżądku Boskim zamieszanie iakie niestało, Drugi zaś *Lucernę* zimie podczas Psalmu Komplety *Nunc dimittis*, lecie w czasie Psalmu *Parvi Officii Benedictus Dominus Deus Israël* przygotowaną zapali. Toż Psałterż i Brewiarże otworżą; z tym warunkiem; aby ich nigdy gołą ręką nietykali, a tak brudem lub potem rąk swych niemazali, rownie *Hebdomadarż Akolit*, i drugiego *Nokturnu* Czytelnik. Do tego albowiem z umysłu są czyste zawieszone ręczniczki, aby nimi karty przewracać, albo według potrzeby przyciskać.

VIII. Po danym znaku lekkim przez Starszego w Chorże na ostatnie dzwonienie niechay wszyscy uczynią Jntencyą, mowiąć nabożnie Modlitwę: *Aperi Domine os meum:* za danym znowu znakiem miernym ręką od *Hebdomadarża* i rozpoczęciem Jutrżni *Domine labia mea &c. Deus in Adjutorium, i Gloria Patri*, na samem skończeniu tego słowa *Sancto* równym Krokiem *Wersykularże* z swych *Stallow* przed Pulpit przystąpią a pokłon niski głowy nachyleniem uczyniwszy Bogu, głosem poważnym wyniosłym, niewrzeskliwym iednak, zaczna *Invita-*

(g) *Psal.* 50. (h) *In Testam. S. P. F.* (i) *Cærem. Rom. p. 4. c. 3. n. 2.*

vitatorium Obrżądkówi służące z Psálmem *Venite exultemus &c.* po iego skończeniu Choraliści na środek Choru z swych *Stallów* wynidą, nisko się Obrazowi na środku pokłonią, Hymny i Psálmy mowić poczną, lecz głosem wolnym i z *pauzą* przyzwoitą, nietylko w pośrod każdego wiersza zachowaną; lecz nawet między Chorem i Chorem, tak dalece; aby pierwey iedna Strona ostatnie słowo doskonale skończyła, nim druga pierwsze rozpocznie. Po skonczonym każdym *Nokturnie Wersykularże* wiersz mowiąc, na swem mieyscu zostaną, a Choraliści do *Stallow* powrócą.

IX. Choraliści w *Stallach* z obu stron twarżą do siebie stoiący, za rozpoczęciem *Hebdomadarża* mowić będą *Pater noster* skłonieni. Tu się *Hebdomadarżom* potrzebna daie przestroga; iż ilekroć wypada głośno mowić te słowa: *Et ne nos inducas*, tylekroć głośno *Pater noster* zaczynać powinni. podług przepisu *Rubryki.* (k)

X. Lekcye pierwszego *Nokturnu* zwyczaynie czytać będzie *Akolit*; drugiego *Hebdomadarż* bezpoprzednio przeszły, trżeciego, zawsze *Hebdomadarż* bywszy. *Responsoria* pierwszego i trżeciego *Nokturnu Wersykularż* pierwszy, wiersze od nich *Wersykularż* drugi. Zaś *Responsorium* drugiego *Nokturnu Wersykularz* drugi, wiersz iego *Wersykularż* pierwszy głosem poważnym, iak *Invitatorium* i z przyzwoitą *pauzą* mowić będą. Przy dokonczeniu *3ciego*, Psálmu każdego *Nokturnu*, *Akolit* swiecę niech w mnieyszey *Lucernie* zapali; tę swiatłem obroconą ku sobie, i z wierżchu ręką okrytą, aby blaskiem swiatła wzroku Braci nierażiła, niech do *Hebdomadarża* lub czytaiącego *Lekcye* z uniżonoscią przyniesie; a po przeczytanych *Lekcyach* z równą uniżonością odebrawszy, przy większym *Pulpicie* ostrożnie zagasi, żadnego swędu nieczyniąc; do mnieyszey tedy *Lucerny* dobierać ma swiecy, ktoraby wyżey nad *Lucernę* niewydawała płomienia.

XI. *Absolucye i Benedykcye* pierwszego i drugiego *Nokturnu* zawsze *Hebdomadarż* niesiedzący, lecz Koniecznie stoiący, i to z złożonemi rękami dawać powinien. Trżeciego zaś *Nokturnu* pierwsze mieysce trzymaiący na stronie przednicy Chorowey, a gdyby tam Xiędza niebyło, drugiey strony pierwsze mieysce trzymaiący podobnież złożonemi rękami niech daie. W przypadku zaś niebytności zadnego Xiędza tylko *Hebdomadarża*, i samych Klerykow, w trzecim nawet *Noktu-*

(k) *Rubrica Gen. tit. 32.*

Nokturnie Hebdomadarz Abſolucyą i *Benedykcye* dawać, a o nie ma dopraſzać ſię Kleryk ſłowy: *Jube Domine.*

XII. W uroczyſtości Narodzenia i Zmartwychwſtania Pańſkiego, tudzieſz Bożego Ciała, i Niepokalanego Poczęcia Nayśw: Maryi, iako Jutrżnia w innym czasie nad żwyczayny przepiſana bywa: o czém masz w Tit. 9. tak ſpiewana uroczyściey bydź powinna: Tę *Celebrant* w Albie i Kapie, z *Miniſtrami* w Dalmatyki i Komże przybranymi będzie przed wielkim Ołtarzem zaczynał; całe tam *Invitatorium* ſpiewaiąć, po którym złożywſzy Kapę, z *Dyakonem* i *Subdyakonem* poydzie do Choru za poprzedzaiącym *Akolitem* Brewiarz nioſącym, i drzwi do Choru otwieraiącym. Tam przy *Pulpicie* Tuwalnią wczesnie od *Akolita* pokrytym, z *Dyakonem*, i *Subdyakonem* obok ſtoiącymi Juttznią z innymi ſpiewać a czytaiącemu pierwſzego *Nokturnu Lekcye Subdyakonowi*, drugiego zaś *Dyakonowi*, *abſolucye* i *Benedykcye* na Mieyscu *Hebdomadarskiem*, dawać będzie. Ku końcu Pſalmow trzeciego *Nokturnu* przed wielki Ołtarz powróci znowu wKapę przez *Akolita* podaną przybrany, gdzie *Lekcye Homilii* ſam ſpiewać, a *Dyakon Abſolucyą*, i *Benedykcye* dawać będzie. Po *Lekcyach* ſam *Celebrant* Hymn *Te Deum*, tonem zacznie Choralnym; i tu z *Miniſtrami* przed Ołtarzem wiersz ieden, drugi wierz Chor, tak z Chorem na przemianę ſpiewać będą, do Końca. Po tego ſkończeniu, ieżeli wielkonocna, Bożego Ciała, i niepokalanego Poczęcia odprawuie ſię Jutrznia, zaraz *Celebrant Laudes* zaczynać będzie, i te z *Miniſtrami* przy Ołtarzu Kończąć, zaspiewa: *Dominus Vobiscnm* z *Kollektą*. Jeżeli zaś Jutrznia ieſt Narodzenia Bożego, zaraz po Hymnie *Te Deum Laudes* nie zaczynaiąć, *Dominus Vobiscum* i *Kollektę* zaspiewa i Mszą zaczynać będzie po którey *Laudes* Chór zmowi. Jako zaś w Swięto Bożego Ciała, Niepokalanego Poczęcia i Narodzenia Boſkiego po przeſpiewanym *Jnvitatorium* od Ołtarza idzie *Celebrant* z *Miniſtrami* do Choru, tak w uroczyſtość Wielkonocną, całą Jutrznią przy Ołtarzu łącznie z Chorem od prawi, podług wciągnionego w Prowincyą Naszą zwyczaiu, potym Mszą uroczyſtą zacznie.

XIII. Procz wymienionych dopiero czterech uroczyſtośći, wktore cała Jutrznia, wyżſzym głoſem ſpiewana bywa; ſą inne Swięta wktóre po zwyczaynie odmowioney Jutrzni ſam Hymn *Te Deum Laudamus* tonem ſpiewać należy Choralnym; iako to: w pierwſze Swięto Zaſłania Ducha Przenayświętſzego, w Uroczyſtośći Wniebowſtąpienia

 Pań-

Pańskiego, Wniebowzięcia Maryi N. S. O. Franciszka, Porcyunkuli: S. Antoniego z Padwy, Przedniego Micysca *Patrona* lub *Patronki* i Poswiącania Kościoła.

TITUŁ II. De Laudibus & Horis Canonicis.

I. Laudes rownie iąk Jutrżnią Hebdomadarz zaczynać będzie; Choraliśći *Domine ad adjuvandum* i *Gloria Patri* śpiewaiąć w Stallach, a zaczynaiąć *Sicut erat* na środek Choru wyniydą, i staną z obu Stron uszykowani mowiąć Psalmy, Wersykularze na przemiany Antyfony wyraźnym i wyższym głosem mowić będą: *In Feriis* iednak na mowienie Psalmow: *Miserere mei Deus Deus meus, Laudate Dominum de*, toż i w Niedziele, w które zwykł się Psalm *Miserere* mowić, do Stallow niech idą: Zaś podczas *Miserere*, tak iak na *Te Deum* Bracia Laicy uszykowani stać maią. W Swięta maiące dziewięć Lekcyi, po skończonych Psalmach i Hymnie na *Canticum Benedictus* zawsze powrócą do ławek; Wersykularze sami przy Pulpicie zatrzymaią się i wierz śpiewać będą; po którym ieżeli *Kommemoracyi* czynić niewypada *Psalterż* i *Brewiarze* zamkną, *Lucernę* na swém ułożą mieyścu, i do swych ławek powrócą.

II. Jeżeli wypada czynić *Kommemoracyą* gdy *Hebdomadarz* Kończy *Kollektę*, sami *Wersykularze* rownym krokiem przed *Pulpit* wyniydą: Z Niech pierwszy *Antyfonę* rzadko używaną sam tylko przeczyta częściey używaną Chór cały prześpiewa; lecz wiersze sami Wersykularze zawsze mowić będą: Wyiąwszy iednak dnie nazwane *de Feria* wktóre iako *Jnvitatorium* na Jutrznią, tak wiersze wszystkie przed Lekcyami i na *Kommemoracyach* mowić do samego pierwszego Wersykularza należy: Wiersze zaś *Suffragiorum* Hebdomadarz zaczyna.

III. *Jn Feriis* gdy się *in Laudibus* lub winnych dziennych godzinach mowić zwykły Pacierze nazwane *Preces: Kyrieéleyson* mowić niższym głosem niż Obrządek Boski, a modlitwę *Pater noster* całą głośno na *Laudes* i Nieszporze *Hebdomadarz* powinień. W czasie rzeczonych *Preceś* klęczeć maią wszyscy, poki *Hebdomadarz Kollekty*, a po niey *Dominus Vobiscum* całkowicie nieskończy. Gdy zaś in *Semiduplicibus* stoiący mowią się *Preces, Kyrieéleyson*, rownym iak Obrządek Boski głosem

ſem ſpiewać należy, i tu ſłowa tylko pierwſze *Pater noſter*, i oſtatnie, *Et ne nos*, głośno ſię mowią. Jako zaś Hebdomadarz wſzyſtkie Kollekty z złożonemi rękami ſtoiący ma ſpiewać; tak w owe Swięte trzy dni przed wielkąnocą *Kollektę Respice quæſumus* ſam nawet Klęczący.

IV. Po ſkończonych ad *Laudes Kollektach* twarzą ku ſobie nakłonieni. *Pater noſter* zmowiwſzy, i po owych od *Hebdomadarza* mowionych ſłowach. *Dominus det nobis ſuam pacem*, a odpowiednich przez Chor *Vitam æternam Amen*, *Antyfonę* do czaſu ſtóſowną w dni Niedzielne od pierwſzych Nieſzporow do drugich w Stallach twarzami ku ſobie ſtoiący, a na *Kollektę* ku Ołtarzowi obroceni; w dni zaś inne (oprocz czaſu Wielkonocnego) klęczący mowić będą. Po ktorey wſzyscy wſzyſtkie *Kanoniczne* Godziny Kończyć klęczący powinni modlitwą od S. Bonawentury ułożoną, a od Leona X. uprzywileiowaną na wyproſzenie ſobie od Boga darowania wſzyſtkich win i *defektow*, które ſię przez ułomność ludzką w mowieniu Kanonicznych Pacierzy wydarzyć mogły: *Sacroſanctæ et Jndividuæ &c.* przydaiąc po niey *Pater noſter et Ave* za Kościoł Boży i pomyslność Oyca S. Atoli aby rzeczona modlitwa i Bogu miła, i mowiącym była ſkuteczna, potrzeba ią nabożnie, głoſem wynioſłym, z pauzą przyzwoitą, z złożnemi a przy pierſiach nie na ziemi trzymanemi rękami, z niſkiém głowy nakłonieniem, bez pokładania ſię iednak na ziemię odmawiać.

V. Po ſkończoney rzeczoney Moditwie ieżeli latem, na Pacierze zadzwonią; na które dzwonienie wſzyscy *Angelus Domini* cicho zmowią. Po tym zmowionym, gdy Przełożony lub Starſzy w Chorze znak dawſzyscy ziemię całuiąc o *Benedykcyą* proſić będą: *Benedicite Pater* a ten głośno ią da: *Cujus Feſtum*, lub inną. Ta *Benedykcya* nigdy opuſzczać ſię niema, choćby też Jutrznia była z wieczora; gdyby zaś zrana po Medytacyi była, po ſkończoney ranney Medytacyi proſić o nią potrzeba.

VI. Wſzyſtkim w Chorze Oycom i Braci daie ſię tu potrzebna przeſtroga, aby żaden z Braci nawet Laikow po ſkończoney Jutrzni, a z Chorałiſtów. po tey i dziennych Godzinach z Choru niewychodził, poki Starſzy nieda znaku zakołataniem w ſtallę. *(l)* y to albowiem jeſt obrządek od Kościoła poſtanowiony.

VII. Na Obrządek *Prymy* dzwonić należy zaraz na rozpoczęciu trzeciego

 Pſalmu

(l) Sacr: R. Cong: 18. ~~Cyn~~: 1677. Apr.

Psalmu *Nony Parvi Officij* (Ktore to *Parvum Officium* lubo zawsze plane, przecież wyższym głosem y z należytą pauzą mowione bydź powinno (Tę Godźinę *Prymę*, wyiąwszy, dni same *de Feria*, zawsze wyższym głosem nad inne Godziny śpiewać należy, y nigdy procz trzech dni przed Wielkąnocą *plane* bydz nie może mowiona. Po niey *Tercya* będzie śpiewana. Y zaraz Msza *Konwencka*. *Sexta* y *Nona* w swoim czasie po dziesiątey z wielką *pauzą* y wyniosłym głosem niech będzie śpiewána, Kiedykolwiek zaś dla jakowey okoliczności te godziny po *Tercyi plane* wypadnie mowić, mowienie to, powinno bydź takie, aby się dało poznać, iż to są *Kanoniczne* godziny, dla czego w mowieniu ich wynieść głos y *pauzę* przynależytą Zachować Koniecznie należy.

VIII. Nieszpory rownie jak *Prymę*, zawsze procz dni *Feryi* wynioślеyszym śpiewać będą głosem nad inne godziny; *Kompletę* zaś jak *Sextę* y *Nonę*. Litania po *Komplecie* o Nayświętszey Pannie rownie śpiewana niech będzie w Chorze. Y owszem w Soboty Xiądź w Komzą y stułę przybrany z *Akolitem* y *Wersykularzem* drugim w Kómzach śpiewać ią będą w Kośćiele przed Ołtarzem Matki Boskiey, tamże na nię odpowiadać z śpiewániem wszyśćy Zakonnicy, po skończoney Pieśń O *Gospodzie uwielbiona*. Dla tego w Soboty bydź *Officium Defunctorum* niemoże, które gdy w inne dni będzie, plane Litanią Zmowią.

TITUŁ III. O Medytacyi.

I. M*edytacya* czyli rozmyślanie o rzeczach Swiętych; iest iednem nayw iernieyszem Duszy naszey Zwierciadłem, i nayszczegolnieyszym na życie nieśmiertelne żywiołem. Zaczym tak według powszechnego Oyców Swiętych przepisu, iak podług szczególnych Zycia naszego Zakonnego ustáw, codziennie dwa razy, rano i w wieczor bydź koniecznie odprawiana powinna. Aby zaś nie na samym tylko schodziła godzinnym czasu przeciągu, raczey zbawienny w Duszach sprawowała pożytek. Punkta ku rozmyslaniu służące, w polskim tylko podane Języku, głosem zaś poważnie wyniesionym, powolnym, wyrozumiałym, à tonem do rzeczy słosownym niech będą czytane.

II. *Medytacya* poranna iak latem tak zimą trwać ma nieodmiennie całą go-

godzinę bez naymnieyszego ukrocenia. Lecie począwszy od 1wszego Maja do 19stego Pazdziernika w Chorze, a zatym od 19stego Pazdziernika do 1wszego Maja w Refektarzu.

III. Taiemnice zycia a naywięcey Męki Chrystusa Pana, nayszczególnieyszą Medytacyom porannym będą Materyą: te więc każde w trzech punktach zamknięte, w nowo wydaney Xiążce przez cztery tygodnie na każdy dzień w materyach rozłożone zostały: iako to: Na *Niedżielę* pierwszą: O Umywaniu Nog przy ostatniey wieczerzy. 2. O Postanowieniu Przenayświętszego Sakramentu. 3. O Kommunii Nayświętzey. 4. O Kommunii Swiętokradźkiéy. Na *Poniedziałki.* 1wszy. O Modlitwie w Ogroycu Chrystusa Pana. 2. O Smutku i krwawym pocie Jego. 3. O zdradzieckiém pocałowaniu Judasza. 4. O Poymaniu Jezusa w Ogroycu. Na *Wtorki.* 1wszy: O Prowadzeniu Jezusa do Miasta Jerozolimy. 2. O Stawieniu Jezusa przed Annaszem. 3. O Stawieniu Jezusa w domu Kaifasza. 4. O Troiakiém Piotra zaprzeniu się Jezusa. Na *Srody.* 1wszą. O krzywdach i Obelgach w nocy uczynionych. 2. O Stawieniu Jezusa przed Piłatem. 3. O Zaskarzeniach u Sądu Piłata. 4. O Okrutném biczowaniu Jezusa. Na *Czwartki.* 1wszy. O Szyderskich naśmiewiskach u Heroda. 2. O zelżywem porownaniu z Barabaszem. 3. O Odzieniu Purpurowem i Trzcinie. 4. O Koronowaniu Jezusa. Na *Piątki.* 1wszy. O Chęci Piłata uwolnienia Jezusa temi słowy: Oto Człowiek. 2. O Skazanym Jezusie na Smierć krzyżową. 3. O Dzwiganiu Krżyża na górę Kalwaryi. 4. Okrzyżowaniu Jezusa. Na *Soboty.* 1wszą O Modlitwie Jezusa na Krżyżu za Nieprzyiacioł. 2. O Smierci Jezusowey na Krżyżu. 3. O Przebiciu boku Jezusa. 4. O złożeniu do Grobu Ciała Jezusowego. W Uroczystości iednak Chrystusa Pana, Matki Boskiey i inne celnieysze Swięta, podawane będą *Medytacye* w Materyi stósowney do Swięta.

IV. Rownie i *Materye wieczorney Medytacyi na cztery tygodnie rozłożone* są. Materye wieczorney Medytacyi, To iest: *Na Niedzielę* 1wszą. O Dobrodzieystwie Stworzenia. 2gą O Dobrodzieystwie Przeznaczenia. 3cią. O Dobrodzieystwie Odkupienia. 4tą. O Dobrodzieystwie do Wiary S. i Zakonu Powołania. *Na Poniedziałki.* 1wszy O Ciężkości grzechu śmiertelnego. 2gi O złości grzechu śmiertelnego. 3ci O Szkodach z grzechu śmiertelnego. 4ty O Istnosci i skutkach grzechu powszedniego. *Na Wtorki.* 1wszy O Pilney straży Powołania Zakonnego. 2gi O Srodkach utrzymania się w Powołaniu

Zakonnem. 3ci. O Przyczynach nudzenia ſobie w Powołaniu Zakonnem. 4ty O ſpoſobach odnowienia w ſobie Powołania zakonnego. *Na Srody.* 1wſzą O nieuchronnym wyroku Smierći. 2gą O niepewnym czaſie Smierći. 3cią O Smierći Sprawiedliwych. 4tą O Smierći Bezbożnych. *Na Czwartki.* 1wſzy O Sądzie oſobiſtym przy zgonie Zycia. 2gi O Sądzie powſzechnym oſtatecznym. 3ci O ſciſtym Rachunku na Sądzie oſtatecznym. 4ty O Sprawidliwym Wyroku Sądu oſtatecznego. *Na Piątki.* 1wſzy O Piekle 2gi O Karze Piekielney na Władzach Duſzy. 3ci O karze Piekielney na Zmyſłach. 4ty O Wiecznosci Mąk Piekielnych. *Na Soboty.* 1wſzą O Niebie. 2gą O Pociechach Błogoſławionych na Duſzy. 3cią O Pociechach Błogoſławionych na Ciele. 4tą O Towarzyſtwie Błogoſławionych.

V. Gdy na *Medytacyą* ranną obudzą, wſzyscy natychmiaſt niech ſię porywaią z łożek: Anioł Pańſki &c. ieżeli na to Pozdrowienie znak daią, i Modlitwy poranne zmowią a przez Jntencyą ſzczerą ſprawy całego dnia Bogu ofiarować będą. Skoro zaś uſłyszą dzwonek Kośćielny lub Refektarſki, bez zwłoki albo lecie do Chóru, albo do Refektarza zimie, na zaczęcie Litanii o wszyſtkich Swiętych poſpieszą; Po ſkończoney *Medytacyi Akolit* nie Kartę, lecz wierzch Xiążki całuiąc, i mowiąc: *Benedicite* Punkt pierwſzy *Medytacyi* na dźień przypadaiącey ſpoſobem wyżey wſpomnionym przeczyta; ten Punkt gdy przez cały kwadrans myśli zakonne pobożnemi uwagami zabawi, drugi Punkt o drugim Kwadranſie, trzeci nakoniec o trzecim czytać, z pobudzeniem ſerc będzie. Po upłynioney godzinie *Medytacyi Akolit* 6 razy w dzwonek wiekſzy przybiie; Zimą zaś lekkiem w ſtoł zakołataniem znak da na Jey ſkończenie.

VI. Ponieważ *Medytacya*, rownie iak i w czaſie Jey Spowiedź Sakramentalna, bez wſzelkiego uciszenia i ſpokoynosci dobrze i pożytecznie odprawić ſię niemoże; Przełożeni mieyscowi pilny na to mieć dozor i baczność powinni, aby ſię żaden Zakonnik podczas Medytacyi lub Spowiedzi w Sandałach przechodzić nieważył; ieżeli zaś ktoremu wyniść potrzeba wypadnie, albo nierychło przybydź trafi ſię, wtenczas wziąść w rękę Sandały, a boſo przychodzić i wychodzić powinien, drzwi iak nayciszey otwieraiąć i zamykaiąć.

VII. Wieczorna *Medytacya* zawſze ma bywać po *Komplecie* i Litaniach o N. M. Pannie; na którą że niezoſtaie tylko czas dwukwadranſowy;

Jey

Jey też Materya na dwa *punkta* podzielona zostaie, zktorych ieden co Kwadrans *Akolit* do rozmyslania przeczyta.

VIII. Trzy razy w Rok zamiast *Medytacyi* wieczorney, wszyscy Oycowie i Bracia zgromadzić się powinni do Choru na odprawienie Nabożeństwa wybawieniem Duszy z Czysca uprzywileiowanego przez Leona X. Papieża. To Nabożeństwo przypada nayprzod w dźień S. Jana Ewangelisty; w ten dźień po *Komplecie* każdy wszczególnosci Zakonnik mowić będzie w Chorze siedm Pacierzy, siedm Zdrowaś Marya, siedm Chwała Oycu, i Wierzę: po tych skonczonyh Koronkę o Nayświętszey Pannie, nayprzod trzy Oycze nasz, trzy Zdrowaś, i razieden Chwała Oycu, na cześć Troycy Przenayświętszey, z dziękczynieniem za Dobrodzieystwo stworzenia, Odkupienia, do Wiary S. i Zakonu powołania na przemiany: Tudziesz na przemiany siedm dziesiatków Zdrowaś z siedmiu Oycze nasz, po każdym dziesiątku Chwała Oycu przydaiąć, wyraźnie, nabożnie i głośno na przemiany zmowią; tak, aby gdy iedná strona Chóru zmowi iednę połowę Pacierza i Pozdrowienia Anielskiego; druga po niey drugą połowę kończyła. Wszyscy nakonieć Wierzę w Boga razem mowić będą. Przypada powtornie w Sobotę Kwietnią; a potrzecie w Swięto S. Jana przed Bramą Łacinską; wtych czasach mowią się nayprzod siedm Psalmow Pokutnych, z Litanią do wszystkich Swiętych, Wierszami i Modlitwami wszystkiemi, po tych skończonych pomienioną Koronkę, ktora *applikować* będą Oycu Swiętemu.

TITUŁ IV. O Spowiedzi i Kommunii Nayświętszey.

I. Nie niemasz Nayświętszemu Zbawicielowi Jezusowi milszego i pożądańszego, a wszystkim Prawowiernym pożytecznieyszego; iak aby Ci nayczęściey Dusze swoie zasilali Przenayświętszem Ciałem i Krwią Jego. Przez takowy Pokarm i Napoy naywięcey Dusze poświęcone Zakonne łączyć się z Chrystusem powinny. Dla tego i podług Praw, i podług naydawnieyszego Zwyczaiu Prowincyi Naszey, nieochybnie dwa razy w tydzień wszyscy Brocia Klerycy i Laicy spawiadać się będą, i przystępować do Stołu Pańskiego; a to w Niedzielę, i w Czwartek powszechnie. Gdyby iednak w dni

inne tygodnia przypadało uroczyſte Swięto, albo dźień Odpuſt zupełny przywiązany maiący, iuż nie w Czwartek lecz w ow dźień ſpowiedź i Kommunia przepiſana zoſtanie; rownie iak i w Piątki tak Marcowe jak Nowenny S. Antoniego. Gdyby zaś dwa dni w tygodniu Odpuſtem poswięcone przypadły w te dni Spowiedz y Kommunią niech odprawią Bracia a już w Niedzielę od niey ſię Wſtrzymaią.

II. Spowiedź Sakramentalną, w czaſie poranney Medytacyi wſzyscy Bracia odprawią, do którey ważnie, ſwiątobliwie i pobożnie uczynienia, naydzielnieyſzem ieſt przyſpoſobieniem żywa *Aktow Teologicznych* Wiary, Nadziei, Miłosci, oraz *Aktow* Zalu za grzechy i Przed ſiewzięcia wyprawa. Kiedy więć ſpowiedz Sakramantalna wypada, po ſkończonych Litaniach o *Wſzyſtkich* SS. zaraz *Akolit*, iuż nie trzy, iak zwyczaynie co kwadrans, lecz tylko ieden Punkt Medytacyi przeczyta; potym Akty wzmiankowane głośno, zwolna, z nabożeńſtwem i z pobudzeniem Affektu niechay czyta. Za nim wſzyscy oſobliwie Klerycy i Laicy ponawiać ie będą, z wynieſieniem myśli i Serca ku Bogu,

III. Porządek w ſpowiadaniu ſię zachowaią takowy; *Nayprzod* uważaiąc w Spowiedniku Namieſtniczą Powagę, z wſzelką uczciwoscią do Niego przyſtąpią nigdy przeto Sandałow tuż przed nim, albo bliſko niego pokładać, lecz w uſtroniu na mieyscu klęczenia ſwoiego, złożyć i zoſtawić maią. *Powtore*, bliſko Spowiednika poklękną; a do ſłow *mea maxima Culpa* Spowiedź powſzechną z Serca ſkruſzeniem zmowią. *Potrzecie* naywierniey wſzyſtkie grzechy ſwoie wyznawſzy, zakończą Spowiedź powszechną; *ideo precor Beatam Mariam*, przecież mówiąc tę prożbę, ani bić ſię wpierſi, ani naymniey ſchylać ſię niebędą, lecz zgoła proſto Klęcząc w tem ſamém Ciała ułożeniu, wktorem ſię ſpowiadali, *Ideo precor* niech mowią: na ſamą dopiero *Abſolucyą* biiąc ſię w Pierſi głęboko nachyleni; a po ſpowiedniczey przeſtrodze temi ſłowy: *noli amplius peccare*, powſtaną; niſki pokłon Spowiednikowi uczynią; ido mieysc ſwoich powrócą.

IV. Na Kommunią Braci w Niedzielę i Swięto uroczyſte niech będzie Msza oſobna, rzeczona *Communionis*, po ſpowidzi zaś przypadaiącey w dźień powſzedni, będą Kommunikować podczaś Mszy Konwenckiey; każdą zaś Mszą *Communionis*, iako i na tenczaś Konwencką, Oyciec Wikary lub inny Officyaliſta niechay ma,; do którey poſłużą dway z Kleryków lub Laikow Akolici w Komżach, ieden Klucz

od

od *Cymborium*, drugi tuwalnią z Zakryſtyi z ſobą biorący; Wſzyscy zaś inni Braccia Klerycy i Laicy tey Mszy nabożnie ſłuchać w Chorże Zakonnym, a do przyięcia godnego Nayświętſzego Sakramentu Serca ſwoie przyprawiać będą.

V. Pod czas *Agnus Dei* po obudwu Choru ſtronach, uczynionym bez łoſkotu między ſobą porządkiem równo uſtanowieni, *Benedykcyi* proſząć pocałuią Ziemię, gdy iuż z Chóru wychodzić będą, z wſzelką układnoscią i Nabożeńſtwem poydą; a ręcę w rękawach maiąć, związanego dla naś Chryſtuſa Pana w myśli żywo ſobie wyſtawią.

VI. Skoro do drżwi Kośćielnych przyidą, uczćiwie złożą Sandały na ſtronie, i uſzykuią ſię w linią, tak; aby w ſrodku ſtaneła para nayſtarſzych Klerykow; obok których z oboiey ſtrony znowu młodſi i młodſi, a od Końcow i na końcach Bracia Laicy podług ſwego w Zakonie Starſzeńſtwa; tym ſpoſobem przed wielki Ołtarż przyſtąpią, iż ſrednia para ku ſrodku Ołtarża wypadnie. Tu razem na kolana upadną, z wielką wiarą cześć iak nayw iękſzą i głęboki pokłon utaionemu Bogu w Nayświętſzym Sakramencie oddaiąć, rownie razem niſko do ſamey Ziemi ſię ſchylą; Spowiedź powſzechną *Confiteor* mowiąć: Znowu *Domine non ſum dignus* razem z Xiędzem nabożnie potrzy razy ponowią, a zaraz w czaſie iego *Akolici* na naywyżſzym Ołtarża ſtopniu klęczący rozciągną *tuwalnią*, ciż pierwſi Nayświętſzą Kommunią przyimą, (przed temi iednak wprzod Dyakon i Subdyakon, ieżeli ſię Msza uroczyſta odprawia) po nich z rowném przyklękaniem para średnia przyſtąpi, znowu para i para aż do oſtatniego naſtępnie. Pierwſze pary odbyte, klęcząć na mieyſcach ſwoich, czekać za drugiemi będą; a tak wſzyscy razem naygłębszy bez całowania Ziemi Bogu uczynią pokłon, ręce na pierſiach w ſpoſob Krzyża ułożą, i w linii wyż pomienioney do Choru ſię wrócą. Tam ſię pół godźiny na Dzięk czynieniu zabawią, Mszy drugiey ſłuchaiąć; po ktorey Bracia Klerycy do Cel ſwoich proſto, Bracia Laicy do poleconych ſobie obrócą ſię urzędów.

VIII. Uroczyſta i powſzechna wſzyſtkich Xięży, Kleryków, Laików, w wielki czwartek Kommunia, tym ſię porżądkiem odprawi; Na *Agnus Dei* wſzyscy Kapłani Kommunikować maiący nie złożą Sandałow lecz w nich, i w ſtuły białego koloru przybrani, ſtaną przy oſtatnim Ołtarża ſtopniu; w drugim rzędzie za nimi, Bracia Klerycy i Laicy wyżey przepiſanym porżądkiem; Ludźie zaś Swieccy przy kratkach. Skoro *Celebrant* Ciało i krew Jezuſową pożyie, natychmiaſt *Dyakon* uſunić

ſię na rog *Epiſtoły;* tam z głębokiém nakłonieniem złoży ręce, i wynieſionym głoſem mowić będzie, *Confiteor;* po ktorym *Celebrant Miſereatur* i *Jndulgentiam.* Pod ten czas dway *Akolici* na naywyżſzym Ołtarża ſtopniu klęczący trzymać będą rozciągnioną tuwalnią; *Celebrant* zaś obroći ſię twarżą do maiących Kommunikować, a mowiąc *Ecce Agnus Dei &c. Domine non ſum dignus &c.* po trzykroć, nayprżod przyklękaiącym prży tuwalni *Dyakonowi* i *Subdyakonowi*, znowu Kapłanom po dwoch przyſtępuiącym podawać będźie większe poświęcone Hoſtye; tož dopiero mnieysze *Akolitom* w komże przybranym, potym Klerykom, Laikom, a nakoniec świeckim, i tym nie prży Ołtarzu, ale przy kratkach podług rozporżądzenia Zboru Toletańſkiego czwartego; Sam zaś *Celebrant* wſzyſtkich nawet i Swieckich Kommunikować powinien, na pamiątkę Chryſtuſa Pana wſzyſtkim Apoſtołóm ręką ſwoią Ciało rozdawaiącego.

TITUŁ V. O Porządku Klęczenia.

Wszyscy Ludźie pamiętaiąc na to iż przez grżech upadli, ięczećby pod Ciężarem Ciała powinni i wzdychać, a pomniąc na to iż grżechem Adamowym czci Boſkiey chcieli ubliżyć, padaniem na Kolana nadgrodzać uczynioną tę niecześć, i przed Maieſtatem Jego Boſkim nayczęśćiey należałoby im ſię uniżać. Bracia Mnieyſi całkowicie poświęceni Czci Boſkiey, o tym pamiętać będą, a tak w obrżądku Boſkim, iako w innych ſtóſownych do Czci Boſkiey okolicznośćiach, naginać kolan ſwoich podług naſtępnego przepiſu.

I. Na dwa kolana przyklękać będą, gdy w czaſie Jutrżni na *Jnvitatorium* mowią *Venite adoremus et procidamus ante &c.* aż do Końca ſłow *et oves pascuæ ejus.* Na tę drugą trzeciego *Nocturnu Benedykcyą*; kiedy ſię mowi: *Cujus, vel quorum Feſtum colimus &c.* Tož na ſłowa *Te ergo quæſumus &c.* aż ſię ſkończy *redemiſti.* Na wſzyſtkie *Preces in Feriis*, iak ſię mowiło *Tit: de Laudibus.* Na *Antyfony* ktoremi ſię Jutrżnia, i inne kanoniczne Godziny kończą, oprocz Niedźiel, i czaſu Wielkonocnego. Na *Angelus Domini* pod czas dzwonienia na Pacierże; podobnie iak na wſpomnione Antyfony. Także na *Sacroſanctæ;* o czém iuż było wyżey. Na *Deprofundis &c.* gdy dzwonią umarłemu, albo w obrządku za zmarłych, iako i w żałobnych Nieſzporach na Pſalm *Lauda anima mea Dominum &c.* aż do końca Kollekty klęczeć maią.

II. Na Mszach podług zwyczaiu naſzego ſpiewanych, podobnie klęczyć należy na on Wiersz: *Veni S. Spiritus &c.* aż do konca wiersza. W Prozie na Boże Ciało: *Ecce Panis Angelorum* aż do Końca. Toż w Mszach o Matce Boſkiey, gdy ſię ſpiewa: *Veni Regina noſtra, veni &c.* Lub ów *Ave Maria* tak Graduału, iako Offertorium, poki ſię nieſkończy. *Dominus tecum.* Werſykularże atoli ſtoiący poczynać maią te Wiersze, i zaraz uklękną. Także Cały Chor klęka, ſpiewaiąc podczas *Credo,* te ſłowa: *et incarnatus eſt de Spiritu S. &c.* aż ſię ſkończy. *Homo factus eſt:* Toż gdy ſię w Ewangelii ſpiewa: *Verbum carofactum eſt*, albo *et procidentes adoraverunt eum*; lub w Lekcyi: *In Nomine Jeſu omne genu flectatur*, klęknąć potrzeba, oprocz Subdyakona Mszał trzymaiącego; i Braci z kiercami na Ewangelią aſſyſtuiących; Ci bowiem, acz *Dyakon* ſpiewa: *Verbum carofactum &c.* albo *et procidentes &c.* przyklękać niepowinni. Procz tego wſzyscy Choraliſci na Mszach ſpiewanych klęczeć będą; od *Sanctus* aż do *Agnus Dei.* Na Mszach zaś za Zmarłych, na wszyſtkie Kollekty, i począwſzy od *Offertorium*, ażdo Końca Mszy klęczeć maią.

III. W Hymnach klęknąć powinni na one ſtrofy: *O crux ave ſpes unica &c.* choćby w czaſie wielkonocnym. *Tantum ergo Sacramentum* nawet nachylić ſię trzeba aż do ſłow *Veneremur cernui (m)* *O Salutaris Hoſtia. Ave Maris ſtella. Et nos beata quos ſacri rigavit unda ſangvinis.* Toż na Antyfonę *Redemiſti nos Domine in Sangvine Tuo.* A po ſkończoney ſtrofie natychmiaſt powſtaną. Hymn iednak o Duchu S. *Veni Creator Spiritus*, aż do ſłów: *Deo Patri ſit gloria*, klęcząć ſpiewany bydź ma

IV. Klęczący mowić lub ſpiewać ſię maią, wſzyſtkie Litanie z ſwemi Wierſzami i Modlitwani. Pſalmy Pokutne Choralnie mowione, z ſwemi Modlitwami i Kollektami. *Preces* po Pſalmach nazwanych *Graduales* i *Kollekty*, oprocz *Hebdomadarża*, który Wiersze klęczacy, pomienione zaś Kollekty ſtoiący z złożonemi rękami mowić powinien. Podobnie w dźień zaduszny podczas żałobney Proceſſyi po przeſpiewanych *Reſponſoriach*, wſzyscy *Dyakon* nawet i *Subdyakon* klęczeć maią od onych ſłow Kyrieéleyſon &c. aż do ſkończenia *Kollekty*, którą ſam tylko *Celebrant* ſtoiący ſpiewa.

V. Także bądź w Chorże bądź w Kośćiele, każdy na dwa kolana uklęknąć powinien, kiedy *Celebrant* Lud błogosławi. Toż ſamo przecho-

(m) *Cærem. Episcop. L. 1. cap. 28.*

dząc pod czas Mszy S. koło Ołtarża po Konſekracyi albo aktualnego wyſtawiania, lub chowania Nayświętſzego Sakramentu; to poty, aczby też w *aparacie* klęczeć należy, poki ſię Konſekracya Kielicha całkowicie nieſkończy.

VI. Niemniey pod czas wyſtawienia Nayświętſzego Sakramentu, aczby zaſłonionego, Mszą S. u wielkiego Ołtarża celebruiący, wſzyſtkie przyklękania zachować powinien, iakby odkrytego, i przyſtępuiąc do Ołtarża, albo odchodząc, na dwa Kolana upaść ma, nie na ſtopniu, lecz przed oſtatnim Ołtarża ſtopniem. Toż ſamo zachować powinni Kapłani inni, na bok ze Mszą przechodzący ktoremu Kapłanowi i Brat, lub Kleryk do Mszy ſłużący, wkomżą na ten czaś zawſze przybrany, ſtoſować ſię powinien.

VII. Przyklękać na iedno prawé powinni kolano, gdy przechodzą z iedney na drugą ſtronę Choru. Na końcu także przeczytanych w Chorże Lekcyi. Toż w Wielki Piątek przed Krucifixem przez cały dźien przechodząc wedle Niego. Na owe także ſłowa: *Flectamus genua. Adjuva nos Deus ſalutaris noſter.* Także wſzyscy Bracia, bądź w Celi, bądź w Ogrodźie albo w Oficynie zoſtaiący gdy dzwonienie pod czas Mszy Konwenckiey na podnieſienie Ciała i Krwi Chryſtuſowey uſłyszą, poklękną; á zimię całuiąc nabożnie tę Taiemnicę rozmyſlać i za Nię dziękować będą. Zgoła wzorem Patryarchy Naſzego S. Oyca Franciszka w podroży zoſtaiąc, przed Krżyżami i Obrazami ukrzyżowanego Chryſtuſa Pana, które pobożność Katolicka po drogach wyſtawiła, niech ſię niewſtydzą uklęknąć, a przy całowaniu Ziemi cźćić Go i wielbić temi ſłowy: *Kłaniamy ſię Tobie Nayświętſzy Panie Jezu Chryſte &c.* Tem więcey mimo Kośćiołów przechodząc Bogu utaionemu powinną cześć, à Duſzom ratunek przez modlitwę niech uczynią.

TITUŁ VI. O Spoſobie Nakłaniania ſię.

Gdy ſię w Obrżądku nakłaniamy Boſkim; Jego Boſką wyſokość i nasze wyznaiemy poddańſtwo, oraz podłość naſzą znaczemy, iż z prochu ieſteśmy. Bracia mnieyśi krórżykolwiek pragną bydź prawdźiwymi Boga ſługami a zatym Chwalcami, nigdy w Chorże niezaniedbaią czynić Bogu przepiſanych pokłonow, owſzem i oſobnie Bo-

ſki odprawuiąć Obrządek Bogu nakłaniać ſzyie ſwoie będą. Dla zachowania więć równego porżądku i iednoſtaynośći, wiedzieć trżeba.

I. Kiedykolwiek niſkie w Chorze wypadaią ſkłaniania; podług Nauki Bonawenturẏ S. *(n)* aby iednoſtayne były, powinny bydź Wcześne tudźież zaraz albo malinko przed zaczęciem ſłów wyciągaiących pokłonu czynione. Nabożne to ieſt pokorne i niſkie, Leniwca albo wiem a nienabożnego Człowieka rzecz ieſt mowi S. Bonawentura *(o)* ſtać twardem Ciałem, i niechcącym ſkłaniać ſię ukłonem. przećież zaraz daie prżeſtrogę; iż dość nabożne ſkłonienie ſię będzie, ieżeli takowe, że dłonie rąk, kolan doſięgaćby mogły. *Doſtateczne* czyli *Doskónałe*; to ieſt: poty trwaiące, poki powaga ſłów mowionych lub ſpiewanych pokłonu wyciąga. Nakoniec *Uczciwe;* ktora to uczćiwość w rąk i całego Ciała przyſtoynėm ułożeniu zależy. *Rubryki* Kośćioła trojaki pokłon winny w Obrżądku Boſkim opiſuią: to ieſt *Pokłon głęboki*, ten ieſt, jak go S. Bonawentura opiſał; gdy ſtoiąć tak nakłoni y głowę y Ciało, iżby ręce na Krzyż przełożone, łatwo Kolan mogły doſięgnąć; taki pokłon tam powinien bydź, gdzie *Rubryki* głęboko kłaniać ſię każą. 2gi *Pokłon Sredni* ten jeſt przez ſkłonienie głowy y mierne ramion nachylenie czyli nagięćie. 3ci *Pokłon nayniżſzy* ten ſamym głowy ſkłonieniem odbywa ſię.

II. Na rozpoćzęciu Jutrżni, rownie iak i Każdego Obrżądku Boſkiego, podanym przez *Hebdomadarża* ręką w rekę znaku z wolna bez gwałtownego oklaſku, Xięża i Klerycy w *Stallach*, Bracia zaś Laicy w ſrodku Chóru uſzykowani, znak Krzyża S. uczyniwſzy na Sobie, *Pater, Ave et Credo* mowić będą niſko ſchyleni, z pilném chronieniem ſię bądź bokiem bądź tyłem opierania ſię o *Stallę;* tož na *Gloria Patri*, i to nie tylko w Chórźe, lecz w *Refektarżu* i wſzyſtkich Nabożeńſtwach powſzechnie Chorem mowionych.

III. Nakłaniać ſię potrzeba, dość znacznym głowy ſkłonieniem na ſłowa Pſalmow naſtępuiące: *Benedictus es Domine in Firmamento Cœli. Benedictus Dominus Deus Iſràël. Per viscera Miſericordiæ Dei noſtri. Magnificat Anima mea. In Deo Salutari meo. Et Sanctum Nomen Ejus.* Tudźiesz na ſłowa: *Tu mandaſti. Benedictus es Domine. Bonus es Tu. In æternum Domine. Adjutor et Susceptor meus es Tu. Adjuva me & Salvus ero. Tuus ſum ego. Suscipe Servum tuum in bonum.*

(n) Specul. Disciplinæ part. 1. cap 15. *(o) Non eſt devoti ſed pigri ſtante Corpore, tenui motu Corporis inclinare.*

bonum. Fac cum Servo tuo. Servus tuus ſum ego. Aspice in me. Prope es Tu Domine, Juſtus es Domine. In æternum Domine. Deus Deus meus ad te de luce. Deus miſereatur noſtri. Benedicat nos Deus Deus noſter. Na te y tym podobne ſłowa, które wproſt odezwę kieruią do Boga, znacznie głowę nakłaniać trżeba. Rownie prawie y na ſłowa *Hymnow* naſtępuiące: *Te Deum laudamus. Sanctus, Sanctus, Sanctus. Tu Rex Gloriæ Chriſte. Non horruiſti Virginis uterum. Jeſu Redemptor Omnium. Jeſu Salvator Sæculi. Jeſu noſtra Redemptio. Jeſu Corona celſior, Jeſu Corona Virginum. O Lux Beatiſsima. O Lux Beata Trinitas. Deus Tuorum Militum. O glorioſa Virginum. Iſte Confeſſor.* Słowem mowiąc: na początku wſzyſtkich *Hymnow.* Jmię Boga, Oſoby którey Troycy Przen: Nayśw: Panny Maryi S. O. Franciszka wzmiańkujących. Rownie znowu w czaſie Mszy Spiewaney na ſłowa: *Gloria in excelſis DEO. Chriſte eleyson. Gloria tibi Domine. Adoramus Te,* na Jmiona *Jeſu Chriſte. Credo in unum Deum. Et in unum Dominum Noſtrum Jeſum Chriſtum. Et in Spiritum Sanctum. Simul adoratur.*

IV. Lecz niedość na ſamym choć znacznym głowy ſkłonieniu, bo wſzyſtkim ku ſobie obrocić ſię, y głębokim Ciała ſwego ukłonem cześć oddawać trżeba na ſłowa *Pſalmow* naſtępuiące: *Benedicamus Patrem et Filium cum Sancto Spiritu. Sanctum et terribile Nomen Ejus. Sit Nomen Domini benedictum.* Y na końcu Kompletу na Słowa: *Benedicat et cuſtodiat nos Omnipotens &c.* y w końcu Prymy: *Dominus nos benedicat.* aż do *Fidelium Animæ* y na każde *Gloria Patri et Filio et Spiritui S.* Rownie w *Hymnach* na Słowa: *Nunc Sancte nobis Spiritus.* Y na oſtatnią wſzyſtkich *Hymnów* ſtrofę, aż do ſłow *in Sempiterna Sæcula,* lub podobnych, gdźieby iednak y oſtatniey ſtrofy oſtatni wiersz ſtuſował ſię do Jmięnia Boſkiego, do oſtatniego w niey ſłowa nakłonieni trwać będą, iako ieſt *Trinus et Unus,* dopiero na ſamo Amen powſtaną: Podobnie nawet w czaſię Mszy. na Słowa: *Gratias agimus tibi propter magnam Gloriam Tuam. Suscipe Deprecationem noſtram. Gratias agamus Domino Deo noſtro.* Nakoniec na wſzyſtkie *Kollekty Officii Divini,* i *Parvi.* Ku ſobie obroceni głęboko nachyleni trwać będą.

V. Werſykularże tak gdy śpiewaią przed Pſalmem, iak gdy powtarżaią *Antyfony,* po tey prześpiewaney zawsze nakłonią głowy podług *Punktu 3ciego.* Toż ſamo gdy przychodzą y od *pulpitu* odchodzą. Owſzem

Wer-

Werſykularże Kiedykolwiek przeſpiewaią wiersze takową w Kłanianiu *Ceremonią* zawſze zachować mają: gdy ſkończą wiersz razem; uczynią pokłon *Krucyfixowi*, drugi zaraz ſobie wżajemnie, trzeci obracając ſię *Chorowi*, Czwarty znowu *Krucyfixowi*, y poydą do *Stallow*.

VI. Niech nakoniec pamiętaia Bracią, aby przechodząc koło Swiętego Obrazu a nayſzczegolniey Ukrzyżowanego Jezuſa, zawſze należyte czynili pokłony, Maryą zaś Nayświętſzą aby Anielſkim pozdrowieniem wielbili.

VII. Nakoniec przechodzący koło wyſtawioney Relikwii Krzyża S. na iedno Kolano przyklękać przed nią potrzeba, toż gdy tę Relikwią nioſą na Ołtarż, przytomni w ten czas przyklęknąć na iedno Kolano powinni. Gdy zaś ieſt zamknięta, głowę tylko ſkłonić należy *(p)*

TITUŁ VII. O Porządku ſtoienia i Siedzenia.

I. Podług poważnych Kośćioła i Zakonu obrżędów; w *Chórże* odprawuiąc Kapłańſkie Pacierze, obroceni ku Ołtarzowi ſtać powinni w *Stallach*. 1. Gdy Przełożony albo inny Starſzy da znak na oſtatnie dzwonienie, wſzyscy powſtaną, i póty proſto ku Ołtarżowi ſtać będą, póki po dzwonieniu ſkończonem Paćierża niezaczną. 2. W zaczęciu wſzyſtkich Godźin, na *Domine labia &c. Converte nos &c. Deus in Adjutorium &c.* 3. Na każde *Capitulum* Obrządku Boſkiego i *Parvi Officii* w *Chórze* mowionego. 4. Na *kollektę dirigere et ſanctificare &c.* i na wſzyſtkie *Kommemoracye*, na Nieſzporach, Jutrżni, Mszy &c. 5. Pod ćzas Mszy ſpiewaney na Ewangelią, na *Prefacyą* i po *Agnus Dei*, aż do *Kollekty* pierwſzey po *Kommunii*.

II. Twarzą ku ſobie obroceni wtychże *Stallach* ſtać maią. 1. Na *Invitatorium* całe, tak obrządku Boſkiego, iako *Parvi Officii* i *Defunctorum* Na *Abſolucye*, *Benedykcye*, na *text* Ewangeliczny, i na *Te Deum laudamus*. 2. Na *Benedictus &c. Magnificat &c.* Na *nunc dimittis &c.* Na wſzyſtkie *Antyfony* i wiersze mowione przed *Suffragiami* o Swiętych. 4. Na *Antyfony* wiersze i *Reſponſoria* krótkie w Kanonicznych Godźinach przez *Wersykularżow* przy *pulpicie* ſpiewane. 5. Na *Pretioſa in conſpectu &c.* aż do końca *Prymy*, wyiąwſzy

(p) Sac: Rit: Congr: 7. Maji 1746.

wſzy *Kollektę dirigere &c.* 6. Na *Antyfony* w Niedźielę, i w czaſie Wielkonocnym, ktoremi ſię kończą Godźiny.

III. W pośrod Chóru twarżą ku Ołtarżowi obroceni, i dwiema rzędami z rownymi głoſami uſzyikowani, ſpiewać maią ſtoiący, wſzyſtkie *Hymny* i *Pſalmy* Obrżadkû Boſkiego. Pod czas Mszy S. także ſtoiący ſię ſpiewa, *Introit*, *Kyrye éleyſon*, *Gloria in Excelſis Deo*, *Graduale*, albo *Tractus* lub *Sequentia*, *Credo*, *Offertorium*, *Poſtcommunio*, oprocz tych, na które klęczeć potrżeba. Zaś *Agnus Dei* w *Stallach* ſtoiący twarżami ku ſobie obroceni ſpiewać będą. *Hymny* atoli i *Pſalmy in Parvo Officio* latem, w *Stallach* bydź maią mowione; a zimą w *Refektarżu* twarżami ku ſobie obroconemi.

IV. Siedźieć zaś Braćia w Chorże maią. 1. Na wſzyſtkie *Lekcye Nokturnow*, i ich Reſponſoria; wyiąwſzy *text* Ewangeliczny, i *Lekcye Parvi Officii.* 2. Na *Kalendę* każdego dnia; oprocz początku *Kalendy* w Wigilią Bożego Narodzenia, i w dźień Wielkonocny: o ktorey niżey. 3. Przez całe *Officium Defunctorum*, wyiąwſzy *Jnvitatorium* aż do *Antyfony* przez *Werſykularża* poczętey. *Pater noſter: Pſalm Laudate Dominum de Cœlis &c.* Pienia *Magnificat i Benedictus* które ſtoiący ſpiewać należy; a reſztę pacierży i *Kollektę* Klęczący. 4. Przez Pſalmy nazwane *Graduales*, oprocz *Gloria Patri &c.* i Pacierzy. 5. Pod czas *Lekcyi* na Mszy S. ſpiewaney.

V. W Wigilią Bożego Narodzenia, *Kalenda* czyli *Martyrologium ſolennie* ſpiewane bydź powinno, iuż nie przez *Werſykularża* w *Chorże* lecz przez którego Oyca ſtarſzego z głoſem dobrym wKośćiele przed Ołtarzem w ten ſpoſob Ubrany w komżą i Kapę koloru Niebieſkiego, za *Akolitami* Swiece i *Turybularż* nioſącymi wychodzi przed wielki Ołtarż; kadźidło na Ogien Sypie i błogoſławi, książkę leżącą na *Pulpicie* tuwalnią wczesnie okrytym. tak iak na Ewangelią okadza i zaczyna ſpiewać: *Octavo Calendas Januarii Luna N. Anno à Creatione Mundi &c.* Tu wſzyscy Choralisci twarżami ku ſobie obroceni, ſtać Koniecznie w *Stallach* powinni, aż do owych ſłow: *In Bethlehem Juda &c.* (*q*) które uſłyszawſzy, natychmiaſt upaść maią na kolana głowę nabożnie nakłoniwſzy (oprocz *Akolitów* kierce trzymaiących, ci bowiem ſtać powinni) i tak klęczeć będą, aż ſię całkowicie ſkończą te ſłowa: *Natívitas Domini Noſtri Jeſu Chriſti ſecundum carnem.* Na resztę *Martyrologii* ſiedzieć maią:

W dźień

(*q*) *Cær: Roman.*

W dźień zaś Zmartwychwſtania Pańſkiego, *Werſykularz* niżeli ogłoſi dźień *Kalendy* wprzod zacznie ſpiewać: *Hac die quam fecit Dominus Solemnitas Solemnitatum, et Pascha noſtrum: Reſurectio Salvatoris Noſtri Jeſu Chriſti ſecundum Carnem.* A Choraliſci twarzą ku ſobie obroceni, w *Stallach* na te wſzyſtkie ſłowa ſtoią. Dopiero gdy Werſykularz poczyna *4to* albo *5to &c. Calendas &c.* ſpiewać iak *Martyrologium* na Poniedziałek wypada natychmiaſt uſiędą.

TITUŁ VIII. O Całowaniu Ziemi.

Jako pocałowania między ludźmi wzaiemne, znakiem braterſtwa i przyiaźni bywaią; tak pokorne ziemi całowania przed Bogiem, i odpuszczenia od Boga żądaią, i ſwoiey przed Niebem nikczemnosci znak daią, i naygłębsze Boſkim rzeczom poszanowania ſkładaią. Dla czego zakonne Oſoby częſto Ziemię całować maią lecz oſobliwie w tych razach.

I. Nayprzod przed Nayświętſzym Sakramentem, ilekroc razy wchodzą do Kośćioła, lub z niego wychodzą; co ſię powinno zachować w Chorze tak Zakonnym iako Swieckim. 2. Pod czas wyſławienia Nayświętſzego Sakramentu, przed i na *Benedykcyą.* Toż zachować maią gdy z ſwiecami wychodzą parami na *Proceſſyą.* o czém niżey.

3. Całować ziemię maią na Mszy S. ſłysząć te ſłówa *et Homo factus eſt: et Verbum Carofactum eſt:* i na te ſłowa *Sanctus Sanctus &c.* Na podnieſienie Nayświętſzey *Hoſtyi* i Kielicha: Na *per Ipſum et cum Ipſo*, także niżeli powſtaną na *Agnus Dei*, lub na te ſłowa *Domine non ſum dignus &c.* mowiąć ie cicho razem z Xiędzem. Jako i na oſtatnią Mszy *Benedykcyą.* 4. Na owę *Benedykcyą Cujus vel Quorum Feſtum colimus &c.* i na ow Wiersz: *Te ergo quæſumus Tuis Famulis ſubveni, quos &c.*

II. Całować maią Ziemię przed *Asperſyą*, bądz w Kośćiele, pod czas *Gratias;* bądź w *Refektarzu*, pod czas *Examinu*, na te ſłowa: *Benedicite Pater:* oprocz *Aspersyi* Niedzielney w *Chorze;* gdzie ile ſpiewaiący, twarzami tylko ku ſobie obroceni, i głową nakłonieni kropieni bywaią; a pod czaś *Kollekty* proſto ku Ołtarzowi ſtoią. Całować także maią Ziemię przed Obrazem ukrzyżowanego Chryſtuſa w *Refektarżu*, kiedy zrana pierwſzy raz przychodzą do Niego na

Medytacyą, lub inną ſzkólną zabawę. Toż czynić powinni przed Obiadem lub *Kollacyą* gromadzący ſię, niżeli *Benedykcyą* Stołu rozpoczną; iako i po *Kollacyi* o *Benedykcyą* proſząć. Jnnych zaś czaſow głowę tylko nakłonić należy.

III. Uważać też maią Przełożonego ſwego, iako *Pro-Chryſtuſa*; przeto zrana potkawſzy Go pierwſzy raz, całować będą Ziemię i mowić té ſłowa: *Benedicite Pater.* A Przełożony błogoſławiąć im ma mowić: *Deus.* Toż ſamo czynić powinni, ile razy do Miaſta lub gdzieindziey z Klaſztoru wychodzą, i do tegoż Klaſztoru powracaią. Niemniey całować maią Ziemię Bracia a naybardziey Młodſi, gdy pod czas *Medytacyi*; lub innego Nabożeńſtwa, proſzą o pozwolenię wyniscia z Choru.

TITUŁ IX. O Powinnosci Akolita.

I. Obowiązki *Akolita*, tyczące ſię Chóru ſą naſtępuiące: Wszelkie ochędoſtwo Choru utrzymywać, dwa razy go w tydzien zamiatać, naczynia od trocin lub piaſku czyscić, i wſzelką ſzpetność oddalać, o kropielnicy w Chorze, aby w niey zawſze ſwięcona woda była, pamiętać. O mnieyſzey *Lucernie* wiedzieć, i tę w Chorze zapaloną na czytanie *Lekyi*, na *Kapitulum* i *Kollekty*, tak iak ſię mowiło o Jutrzni przynoſić i odbierać. Wychodzących z Choru po Jutrżni, a ſzczególniey Starſzych z Swiatłem poprzedzać. W Niedzielę Kropidło na *Aſperſyą* w Chorze ukleknąwſzy zpocałowaniem ręki Przełożonému albo ſtarſzemu podać. *Punkta Medytacyi* co kwadrans czytać, i aby *Medytacya* urywana niebyła, przez wczesne danie *Signum*, przeſtrzegać. Na *Primę*, *Sextę*, *Nieſzpory Kompletę* o ſwoim czaſie, iako też na Pacierze w Południe, i o zachodzie Srońca z należytą *pauzą* dzwonić, z tym iednak Warunkiem; że gdy ſię dzwoni umarłemu na południe, to pierw na Pacierze przedzwonić; wieczorem zaś wprzod koniecznie umarłemu dzwonic potrzeba, aby tak dzwonienie na Pacierze, inne dzwonienia dzienne kończyło. Latem ſześć razy w dzwonek mnieyſzy na Kośćiele przyderzeniem *ſignum* na *Examen* dawać i wte tropy uwiadomić o tém Zakonnikow w *Refektarzu* bawiących aby na *Examen* oraz na Dyſcyplinę w Kośćiele zwykłą ſię odprawiać niebawnie poſpieſzyli. *Pulpit*, na ſrodku Choru ſtoiący, ile razy ſpiewane bywaią wkapie Nieſzpory, wczesnie tuwalnią przykryć, i *Scabellum* gdy potrzeba przyſtawić.

II. Obowiązki *Akolita* tyczącze się Kościoła są te: Na *Examen* wKościele odprawuiący się po Psalmie za Zmarłych *Deprofundis* oraz z *kollektą* Kropidło Przełożonemu lub starszemu Oycu na pokropienie Oycow i Braci klęczący zpocałowaniem ręki podawać, iako też i na *Gratias* gdy te odbywane bywaią wKościele. Lampy na Kiercach wKościele przed Nieszporami, przed *Kompletą* zawsze zapalać, nawet i przed *Sextą*, gdyby u wielkiego Ołtarza Mszy niebyło, à po skończonych Godzinach zagasic i niebawnie do Choru powracać. Na wystawienie Nayświętszego Sakramentu, lub *Processyą* w dzwonek *Refektarski* zadzwonić. Wczesnie świece do rąk przed *Zakrystyą* zapalić, i gromadzącym się Zakonnikom rozdawać.

III. Obowiązki *Akolita* tyczące się *Refektarza* są ninieysze: O kropielnicy w *Refektarzu*, a by wniey zawsze święcona woda była, pamiętać. Zimą wczesnie przed *Medytacyą* mnieyszą *Lucernę* do *Refektarza* na mowienie *Litanii* o Wszystkich Swiętych, przynieść. O Lampie w *Refektarzu* na *Medytacye* i *Examen* potrzebney, *Krucyfix* przynaymniey dobrze obiasniaiącey, niezapominać; i o taką Zakrystyana prosić. *Lawaterza* w *Refektarzu* mieć pilny dozor, i w nim naymniey trzy razy w tydźień czysto wymytym wodę odmieniać; aby tak muł, lub woda cuchnąca oczom umywaiących się Braci nieszkodziła. Zimą na *Examen* wieczorny w dzwonek *Refektarski* zadzwonić. Okiennice pozamykać, lampę wczesnie umieszczoną w *Lucernie* zapalić, i pilną mieć baczność, aby *Rekollekcya* umysłowa poł przynaymniey trwała Kwadransa. Po którey lekkiem w stoł palcami uderzeniem znak dać powinien na rozpoczęcie *Psalmu*: *Deprofundis clamavi &c.* Pod czas *Pater noster*, złożywszy Sandały, Kropidło z Swięconą wodą Przełożonemu lub starszemu podać, mowiąc *Benedicite Pater.* W dnie dyscypliny światło ukrywać, po dyscyplinie zaś świecę zapaliwszy Przełożonemu, toż innym Oycom światło podawać, i zinnemi do Celi sobie na znaczoney na spoczynek iść. Latem po Obiedzie o pierwszéy godzinie począwszy od 1wszego dnia Maia aż do 13. Pazdziernika w dzwonek *Refektarski* przez trzy pozdrowienia Anielskie na *Silentium* dzwonić. W dźień *rasury* wody zagrzać, do *Refektarza* ią wkonewce przynieść, Faskę iednę nożną i stołki z Choru przysposobić, O Gwardyana o Mysło do golenia prosić, o ktore ten starać się ma; i potym na nią zadzwonić. Poskonczonéy zaś *Razurze* wszystko na swoie mieysca odnieść. Zimie lichtarze ze świecami na *Defunctorum* wczesnie przygotować, Lichtarze wiszące wśród *Refektarza* ochędożnie trzymać.

mać. Do Stołu po zapytaniu się kucharza dzwonić. Kśiążki na czytanie do Stołu prawém przepiſane przed *Benedykcyą* wyłożyć i Pismo S. podług porządku *Biblii*, na pierwſzą *Lekcyą* czytać.

IV. Były ieszczę inne powinnosći *Akolita* w doſtatku Kleryków które teraz Prowincya na Braci Laikow Prawém włożyła; to ieſt: Na Mszą *Konwencką*, lub *Wotywę* pod czas ſpiewania wChorze dzwonić; albo w Odpuſty na Nieſzpory, kiedy Choralisci w przeciągu dzwonienia *Parvum Officium* mowią. Do Mszy *Konwenckiey* lub ſpiewaney ſłużyć. W Niedzielę na *Asperſyą* iść przed Xiędzem do Kośćioła, i inne *Ceremonie*; iako to pod czas Mszy *ſolenney*, lub Nieſzporow, *Celebranta* i Chóru okadzenie, z kiercami na Ewangelią ſłużenie; to wſzyſtko Bracia wykonać powinni.

TITUŁ X. O Powinosci Werſykularzów.

I. Pierwſzy *Werſykularz* powinien *Hymny* i *Pſalmy* w Pſalterzu, iak ſą wypiſane w Obrządku Boſkim wynaleść i *Signakułami* w *Wigilią* pozakładać. Górne *Konwentu* ganki w ochędoſtwie utrzymywać, paięczynę i wſzelką ſzpetność z nich oddalać; dwa razy w tydzien one pokropiwſzy, z innymi Klerykami, lub Xiężmi młodſzymi zamiatać, i natychmiaſt ſnieci nieoknami wyrzucać, lecz naczyniem wynieść; aby tak okapów przy Klaſztorze niezarzucac. Do niegoż należą górne mieysca taiemne; gdzie potrzebne rzeczy, iako to ſiano czyſté ſporządzać powinien, to codziennie przetrząſać i zamiatać, oraz wſelką powierzchówną ſzpetność oddalać i oczysczać; pomniąc: iż te pokórné uczynki czyszczą raczey, a nie ſzpecą Duſzy. Ten ſam dozor mieć powinni Bracia Laici, około dolnych ganków i mieysc taiemnych.

II. Drugiego *Werſykularza* powinnoscią ieſt, o więkſzéy w Chórze *Lucernie* pamiętać; ſwiece wcześnie odebrane wSobotę zawſze do niey założyć; aby ztąd zamieſzanie iákie w Chórze przed Jutrznią nieſtało się. Chór ſwiecki w ochędoſtwie utrzymywać, i ten rownie iak i ganki zamiatać. W Swięta *1mæ et 2dæ Claſſis* wſpolnie z *Akolitem* na Nieſzpory, lub inne Nabożeńſtwa iako to na *Defunctorum* w Kośćiele, lub umarłemu dzwonić. Toż wespoł Faſki do umywania nog co Sobota wczesnie namoczyć, obmyć; i aby ciepła była po *Kollacyi* woda, z ziołami przez kleryków i młodſzych Xięży latem obmyslonemi zwarzona,

rzona, ſtarać ſię. Po ſkończoném Nog umyciu, wylać wodę nie w *Lawaterz* lecz w *Sekreta*, albo na Podwórze potrzeba; Faſki zaś ochędożne pod klucz zachować, i nigdy ich na użytek kuchni, lub kanapy, a tem więcey *Fabryki* niewydawać.

III. Do *Werſykularza* na prawéy ſtronie przy *pulpicie* ſtoiącego należy; na *Pſałterz* mieć baczność, Karty wczesnie grafką drzewianą na to ſporządzoną przewrácać. *Werſykularz* zaś po lewéy ſtronie będący, po prześpiewaniu iednego, lub dwóch *Pſalmow* ſwiece ſzczypcami oczyszczać powinien Zgoła *Akolita* i *Werſykularzów* ieſt obowiązkiem, aby naczynia do ſwych urzędów należne, całe czyſte po nich naſtępuiącym oddawali. Po *Akolicie* urząd obeymie *Werſykularz* pierwſzy, a urząd iego *Werſykularz* drugi.

IV. *Werſykularzów* nad to będzie powinnoscią, po ſkończónéy *Nonie* zabrać z ſobą *Brewiarze* Chorowe do *Refektarza* na *Gratias* maiące ſię w Kośćiele odprawiać, a mianowicie w ten czas, kiedy *Pſalm* rzadko uzywany mowić wypada. *Akolit* zaś po przeſpiewaniu: *Tu autem Domine &c.* też *Brewiarze* Przełożonemu i innym Zakonnikóm z uniżonośćią rozda. Potym na ſwé Mieysce odnieſie.

TITUŁ XI. O godzinie y ſposobie Dzwonienia na Obrządek Boski, y Mszą S.

I. W Swięta Obrządku *imæ* et *2dæ Claſſis* y na Jutrznią, y na Mszą uroczyſtą, y na Nieſzpory, w dzwonki dwa trzy razy dzwonić należy; (po ſkończonym zaś trzecim dzwonieniu na Mszą zawſze potrzeba więkſzym dzwonkiem ſześć razy w iednę Stronę przyderzyć, zachować ſię to ma, Kiedyſzkolwiek choc y raz, dzwoni ſię na Mszą.) *Powtore* przez całą Oktawę Bożego Ciała y Niepokalanego Poczęcia, lubo dni między Oktawą nie ſą Obrządku *imæ* y *2dæ Claſſis*, przecież z przyczyny uroczyſtości, Kazań, Proceſſyow y Odpuſtow náſzym Kośćiołom pozwolonych, na wſzyſtkie Solennę Msze w dwa dzwonki codzień uderzać będą. *Potrzecie* przez cały *Adwent* ná Mszą *Rorate*, raz pod czaś *Parvum Officium*, drugiraz na początku Prymy, trzeciraz na oſtatni Pſalm Prymy w oba dzwonki; dla tey ſamey przyczyny, to ieſt odpuſtu: tymże ſpoſobem w dźień Porcyunkuli. *Poczwarte* Nawet w Niedzielę Palmową y w Popielec przed Solenną *Bene-*

neydkcyą Palmow y Popiołu w dwa dzwońki trzy razy dzwonić będą:

II. Już nie trzy razy, lecz tylko raz, przecież w Oba dzwonki dzwonić trzeba na wſzyſtkie *Wotywy* Spiewane o Duchu S. o Niepokalanym Poczęciu &c. Toż na Wotywy pod czas naszych Odpuſtow, lub gdyby tych nie było, ná Msze *Communionis* gdy ieſt wyſtawienie w czaſie nich Nayśw: Sakramentu: Rownie w dwa dzwonki raz na *Proceſſye* ktores zkolwiek, iako to w dni Krzyżowe, albo gdy Kompania *ex voto* do naſzego Kościoła przychodzi. Tudziesz *na Sanctus* y w czaſie *Elewacyi* Mszy Konwentſkiey. Nakoniec pod czas *Antyfony Salve Regina* po *Defunctorum* ſpiewáney. Y na *Te Deum laudamus* do wierſza *Te per Orbem terrarum.*

III. W Swięta Obrządku *duplicis majoris et minoris*, toż ſamo w Każdą Niedzielę, luboby tylko w Obrządku *Semiduplicis* podług *Rubryk* była Trzy razy dzwonić treba na Jutrznią, Mszą Konwentſką, y Nieſzpory, tak pierwſze, jak drugie, przecież w więkſzy dzwonek dwa razy, a trzeciraz w Oba dzwonki. W dnie zaś *de Feria* na pomienione Nabożeńſtwa dwa razy dzwonią, raz więkſzy dzwonek, drugiraz w mnieyſzy.

IV. W ſam zaś dzwonek więkſzy raz tylko ſię dzwoni, na Mszą pierwſzą, y inne prywatne, zprzyderzeniem dzwonka ſześć razy. Na Kazanie w czaſie *Paſſyi*, na Summie, y na Nieſzporach miane. Także przez całą *Oktawę* Bożego Ciała, pod czas Pſalmu *in Laudibus. Laudate Dominum de Cœlis*, na Błogosławieńſtwo Nayśw: Sakramentem, ktore Zwykło ſię dawać po Jutrzni przez celebruiącego Nieſzpory, y w którym ſpiewaiąc zaczyna hymn *Tantum ergo Sacramentum.* (To błogoſławieńſtwo nie ma ſię dawać przez *Oktawę* Niepokalanego Poczęcia.) Na koniec w więkſzy dzwonek dzwoni ſię pierwſzy raz na *Sextę* y *Kompletę*, na obie drugi raz w mnieyſzy dzwonek.

V. Aby zaś iednoſtayność y porządek w dzwonieniu był Zachowany, ſpoſob y czaś dzwonienia oznacza ſię: Nayprzod Po obudzeniu Braci na Jutrznią, pierwſzy raz dzwonić trzeba przez cały Pſalm *Miſerere* zwolna mowiony, drugiraz przez Pſalm *Deprofundis* rownie Zwolna mowiony, z trzecim zaś dzwonieniem czekać trzeba, poki Starſzy znaku nie da jak ſię już mowiło; podobnież ze wſzyſtkim na Nieſzpory w Chorze śpiewane. Aby zaś nie zdawało ſię bydź dzwonieniem na *Exekwie*, pauzować tedy między dzwonieniem y dzwonieniem trzeba

przy-

przynaymniey przez Pſalm *Miſerere* wolno mowiony, na co Przełożony da baczność, podobnież pauza y długość dzwonienia na *Sextę* y *Kompletę* bydź ma zachowana.

VI. W uroczyſtości Bożego Ciałą y Niepokalenego poczęcia przez całą *Oktawę*, o kwadranſie na piątą zadzwonić ná *Kompletę*, wczaſie ktorey ſpiewaney pierwſzego Pſálmu *Qui habitat* pierwſzy raz na Jutrżnią, drugi raz pod czaś Antyfony *Salve Regina*, lub *Alma Redemptoris*, Trzeci raz po Litaniach gdy ſię kończy *Tota pulchra es*. A ieżeli między *Oktawą* Niepok: Poczęcia przedłużą ſię Nieſzpory z Kazaniem, y *Kompleta* pod czas Nieſzporow granych byłaby odprawiona, z dzwonieniem na Jutrżnią Zatrzymać ſię trzeba, poki Swiatła w Kościele nie pogaszą y Jmię Marya jeżeli zawzeszone było, nie ſpuſzczą, aby dla rumotania y głoſnego wołania Chor w Obrządku Boſkim dyſtrakcyi niemiał.

VII. W Uroczyſtosci publiczne, iako to przez całą *Oktawę* Bożego Ciała, Niepokalanego Maryi Poczęcia, *Porcyunkuli*, S. O. Franciszka &c. poſpolicie na Nieſzpory o godzinie Trzeciey niech dzwonią, w czaſie *Parvi Officii ad Veſperas*, gdzie ſię mowi; á gdyby Kapela grała, y Lud ſię nie gromadził, y *ad Matutinum* zmowić można w czaſie dzwonienia. Nieſzpory zaś y *Kompletę* pod czas granych Nieſzporow *plane*, nabożnie iednak y z *pouzą*. Gdzie nie masz Kazania, ani *publicżnego* nabożeńſtwa po Nieſzporach dzwonienie mianowicie latem zpoźnic można do poł czwartey, y pod czas *Magnificat* na *Proceſſyą* dzwonić. Rownie dla ſłuſznych przyczyn, iako to błotniſtey żimą drogi y dnia Krotkiego, w ſamę uroczyſtość, w Niedzielę między *Oktawą*, y w *Oktawę* Niepok. Poczęcia, na S. Walenty w *Oſieczny* y w *Poznaniu*; w *Łabiszynie* na S. Tomaſz, toż w Oſtatni Wtorek przy dokończeniu Czterdzieſtogodzinnego Nabożeńſtwa poł do trzeciey na Nieſzpory niech dzwonią.

VIII. Jako poſpolicie codźień na Nieſpory o godzinie drugiey, tak na Kompletę powſzechnie o czwartey dzwonić potrzeba, w te nawet dni, w ktore po Litaniach o Matce Boſkiey będźie *Officium Defunctorum*, á nie maſz *Officium Parvum* lub *Cyrkułu* Szkolnego po *Kollacyi*. Gdzie zaś bywa zawſze *Parvum Officium*, y acżby tego nie było, gdzie przecież wypada *Cyrkuł* Szkolny, tam ile razy będzie *Officium Defunctorum*; *Kwadranſem* przed Czwartą dzwonić należy, a *Letkor* lub *Profeſſor* może ſobie nadgrodźić urwaney *Lekcyi* innego dnia - - -

W ten

W ten czas *Kompleta* ſpiewana bydź powinna, a *Litanie plane* mowione; w Szczawinie iednak y w Miedniewicach *Kompleta plane* a Litanie codźień przed otwartym Obrazem śpiewane, z pieśnią *O Gospodzie uwielbiona*. Tu ſię do pamięci przydaie, iż w dwa tygodnie przed Wielkanocą ani ná Rożaniec ani na Litanią, na Mszą, acżby pod czaś Odpuſtu, nie godzi ſię odſłaniać Obrażu. *(r)* W dni zaś te w które *Stacye* drogi Krzyżowey dla gwałtowności mrozu mowione tylko co do pieśni były, *Kwadranſem* po Czwartey dzwonić, *Kompletę* śpiewać a Litanią *plane* mowić będą. Zaś pułdo Cwartey zadzwonią, y *plane* Kompletę odprawią, gdy ſpiewać Stacie będą.

IX. W Czterdzieſtodniowym Pośćie, prżed Wielkąnocą gdzieby Uroczyſtość przypadła *publiczna*, krom Niedzieli w dźień ktory tam na *Kompletę* o Godzinie trzeciey w dwa dzwonki dzwonić trzy razy będą; pod czaś *Nunc dimittis* ná Kazanie y na *Proceſſyą*. Zaś na Nieſzpory po *Elewacyi* w czaſie Summy trzy razy przedzwonią, ktore *Celebrant* po ſkończoney Mszy w Kapę przybrány Zacznie, Kapela grać będźie. W Chorze *plane* odprawią. Ztąd że zaś w tym Poscie pospolicie nieſpory po *Nonie* bywaią, a dla tego na *Sextę* y *Nonę* *Kwadranſem* przed Dzieſiątą dzwonią pierwſzy raz więc na Nieſzpory niech dzwonią gdy ſię pocznie pierwſzy Pſalm *Nony*, Drugiraz pod czas trzeciego *Pſalmu*. Trzeciraż albo pod czas *hymnu æterne Rector Siderum* ktory ſię in *duplicibus* et *ſemiduplicibus* zawſze po Nonie mowi, a w Piątki zamiaſt niego *Pſalm In te Domine ſperavi*, z *Antyfoną Chriſtus factus*. Albo *in Feſtis 1mæ et 2dæ Claſſis* pod czas *Reſponſorium Nony* przez *Werſykularzy* ſpiewanego. Jeżeli zaś oddzielnie ſpiewać Nieſzpory wypadnie, gdy na przykład bydz ma *Defunctorum* w Kościele, na które o ſamey dziewiątey godzinie dzwonić trzeba niżey Opiſanym ſpoſobem; tedy po *Elewacyi* raz lub dwa razy przedzwonić podług iakowosci Swięta, a trzecie dzwonienie na *Salve Regina* tak ma bydź ciągłe, poki *Choralisci* nie znidą ſię do Choru. W Niedziele atoli, y przez Rok (procz uroczyſtosci *publicżnych* o których wyżey) powſzechnie o ſamey drugiey godżinie po Obiedzie dzwonić ſię ma, wyiąwſzy, gdyby dla *publicżnego Aktu*, iako *Dysputy* Szkolney, Pogrzebu, zpoznić lub poprzedźić Dzwonienie za rozſądkiem *Dyskretow* potrzeba.

X. Na *Prymę* Obrządku Boſkiego, pod czas *Pſalmu* oſtatniego *Parv* *Offi-*

(r) S. *R. Congr. 16 Nov. 1639.*

Officij ad *Nonam*, lub po skończoney *Medytacyi Akolit* w mnieyszy Dzwonek dzwonić powinien, poki *Hebdomadarz* nie da znaku. Na *Sextę* procz *Kwadragezymy Kwadransem* po dziesiątey, oprocz, gdyby dla słusznych Okoliczności łącznie z *Tercyą* Odprawić się miały.

XI. Na Mszą *iwszą* Latem niech dzwonią o dwoch, a zimą o trzech *Kwadransach* na Szostą; Przecież że mała liczba Xięży iest nawet w *Konwentach Formalnych*, a gromadzącemu się Ludowi do Kościołow naszych zadosyć uczynic winnismy, tak się więc w Mszach urządzać maią Kapłani, aby w powszednie Dni Ostątnia Msza na iedenastą Kończyła się, a po iedenastey rozpoczynała się w święta. Tym końcem z pierwszą Mszą po dzwonieniu przynaymniey w *Kwadrans* będą wychodzić, co żeby skuteczniey było, podaie się tu ustanowiony w *Prowincyi* porządek takowy *(s)* W *Konwentach Formalnych* Warszawskim, Kaliskim Miedniewskim Poznańskim &c. (toż biorąc słusownie y o innych pierwszą Mszą niech ma O *Lektor S. Teol.* lub *Filosofij*, albo *Moralney*. Ktorego przypada *Lekcya*, Drugą O Kaznodzieja Polski. Trzecią O Kaznodzieja Niemiecki Niedzielny, *Konwentską Student* w dni *Lekcyi*, inaczey O *Lektor* niemaiący *Lekcyi*, lub *Gwardyan*, gdy zechce, lub Kaznodzieja *Kollegiacki*, Piątą z pomienionych dwoch ieden; Żeby zaś przykrość iaka *Officyalistom* nie była w tey mierze, odmieniać się co tydzień mogą, jako to Kaznodzieja Niedzielny drugiego tygodnia niech miewa Mszą piątą, y tak wzaiemnie Gdzie są *Studenci* Xięża, w czasię Szkoły Spowiednicy zastąpią ich, a Spowiednikow *Studenci* w ostatnich Mszach. Zaś O Wikary, y Kaznodzieja Swiętny, ile do Hebdomady należący podług porządku na tablicy poydą.

XII. W Czasie Wielkonocnych Swiąt Bożego Narodzenia, Wszystkich Swiętych &c. gdyby tylko czterech lub pięciu Xięży w *Konwencie* zostało, o samey Szostey latem a zimą po Szostey na Mszą 1wszą niech dzwonią, z ktorą napoczątku *Prymy*, lub pod czas niey wyniydą. *2ga* o Godzinie osmey, albo *Communionis*. Trzecia Spiewana. Czwarta o dziesiątey. Piąta o Jedenastey.

XIII. Msza *Konwentska* powszechnie ma bywać po *Tercyi*, y pod czas tey Bracia *Laicy* Zadzwonią na nię, raz gdy pierwszy, drugi raz gdy drugi, trzeci raz gdy trzeci *Psalm* spiewaią, każde dzwonienie ma trwać przez Psalm *Miserere*. Zaś *In Semiduplicibus* raz pod czas *2go*, drugi raz pod czas *3go Psalmu Tercyi* zadzwonią, gdy zaś Msza *de Requiem*

 lub

(s) Decisio Congreg. Chocenę 1795 Die 12. Julii.

lub *Wotywa* jeſt ſpiewana po *Prymie*, po *Elewacyi* tey, na Mszą *Konwentską* dzwoni ſię; Gdy znowu po *Nonie* bywa, jako w *Wigilią* Bożego Narodzenia, Zielonych Swiątek y w Suche dni, w które *Officium Divinum* przypadnie *de Feria*, na *Konwentską* pod czas ſpiewáney *Nony* dzwonić trzeba, tož y wNiedziele *Adwentowe;* w ktore iednak dla publicznych Nabożeńſtw wſzyſtkie odprawią ſię Godziny, o *Kwadranſie* po dzieſiątey na Mszą *Konwentską* niech dzwonią.

XIV. Na *wotywy*, ktore czaſem zwykły ſię ſpiewać po *Prymę:* o *Duchu S.* &c. niech dzwonią gdy *Chor Pſalmy* w *Prymie* zacznie śpiewać, y to raz w dwa dzwonki lecz przydłużey nieco iak ieſt w Punkcie 2gim. Rownie pod czas Odpuſtow na *Wotywę* na ktorey Bracia *Kommunikować* powinni, a która o godzinie osmey wychodzić ma. Na *Summy* uroczyſte z *pauzą* niech będą dzwonienia tak, aby od pierwſzego dzwonienia do zaczęcia *Summy* przynaymniey poł godziny wyſzło. W wſzyſtkiey uroczyſtości *Summa* y Nabożeńſtwo co do Ołtarza naydałey na Godzinę 1wſzą kończyć ſię ma, dla tego *proporcyonálnie* co do Odpuſtow y Zgromadzenia Ludzi poprzedzić ſię dzwonienie może, nigdy iednak tak, aby po 1wſzey dopiero kończyło ſię Nabożeńſtwo. Spowiedzi przecieſz lubo y daley z miłości Chrześciańſkiey niech ſię nie lenią ſłuchać Spowiednicy y *Officialiści*, a Przełożony y Brat Kucharz niech ſzczególniey pámiętają o nich.

XV. Tu oſobliwie teraz przychodzą do uwągi Obrządki, ieden trzech dni Oſtatnich przed Wielkąnocą, drugi za Zmarłych, o ktorych z Oſobna.

I. W wielki Czwartek, Piątek, y Sobotę. Kwadranſem przed Czwartą obudzeni Bracia o ſamey 4tey *Medytacyą* zaczną. W wielki Czwartek po przedzwonieniu na Pacierze w dzwonek Kościelny, y potym w *Refektarski* na Litanią poydą.

O Dwoch *Kwadransach* na Dziewiątą. *Akolit* w Wielki Czwartek mnieyſzym Dzwonkiem na Godziny zadzwoni, które niſzym y nieco załosnym głoſem ſpiewane będą.

Na Mszą zaś *Solenną* dzwonić pierwſzey raz pod czaś Oſtatniego *Pſalmu Sexty*, drugi raz na *Pſalm* pierwſzy *Nony:* Oſtatni raz kù końcowi *Nony*. Gdy *Celebrant* zacznie *Gloria in Excelſis*, w oba dzwonki y wDzwonek przy Ołtarzu niech poty dzwonią, poki całkowicie ſpiewać *Gloria*, nie ſkończą. Od tego momentu w żaden dzwonek bądz na wieży, bądz w Kościele, lub w *Refektarski* dzwonić ſię nie powinno, lecz na *Elewacyą*, *Kommunią*, y *Proceſſye* w Klekotek mały, na Obrządek

dek

dek zas Boſki na Pacierze y do Stołu w Klekot więkſzy kołatać, Oprocz pod czas *Gloria* w Sobotę wielką; lecz w tym dzwonieniu pilną trzeba mieć baczność, aby w Czwartek Wielki zawſze pierwey w Kościołach naſzych na *Gloria*, niż ſię dzwoni w *Katedrach*, *Kollegiatach* y *Parochiach*, w Sobotę zaś nigdy wprzod u nas nie dzwonić, poki w rzeczonych nie zadzwonią Kościołach. Gdyby więc u nas poprzedziła Msza, tylko przy Ołtarzu wdzwonek niech dzwonią, a dopiero po uſłyſzanym dzwonieniu w*Katedrze* &c. aczby ſię iuż Msza ſkończyła u nas, niech dla dania Znaku w dwa dzwońki jak na *Gloria* przedzwonią na Kościele.

Na *Kompletę* przed ſamą Czwartą w te dni Zakołace *Akolit*, a pod czas *Komplety*, na Ciemną Jutrżnią Brat który.

II. W dźień pamiątki wiernych Zmarłych, gdzie łatwe zgromadzenie ludu bydź może pospolicie *Kwadranſem* przed Trzecią niech budzą. *Medytacya* do Czwartey, Jutrżnia Obrządkowi ſłażąca do Piątey, po tey Jutrżnia będzie za Zmarłych, Msza ſpiewana; jeżeli bydź może Kazanie, niech będzie, y Załobna *Proceſsya*. W dźień zaś pamiątki Wiernych Zmarłych naſzego Zakonu, zpoznić mozna budzenie, ile że dźień Krotſzy y Kazania nie bywa. Na *Officium Defunctorum* niech dzwonią pod czas *Canticum Benedicite omnia Opera Domini*, in *Laudibus* Obrzadku Boſkiego, w ten ſpoſob; trzy razy w mnieyſzy Dzwonek krotko, znowu trzy razy w oba dzwonki z *pauzą* jakby na dwa *Ave Maria*. *Powtore* w Obrządku za Zmarłych w czaſie *Pſalmu Laudate Dominum de Cælis*, podobnież dzwonić trzy razy na Mszą z przybiciem w dzwonek ſześć razy na Końcu. Po *Elewacyi* rownież tak trzy razy na *Proceſsyą* żałobną. *Potrzecie* Obmyśli wczesnie, Przełożony lub *Zakryſtyan* Swieckich, y nauczy ich, iak mają przedzwaniać w czaſie *Proceſsyi*, na *Reſponsoria* ſpiewane, oraz w Czaſie *Salve Regina*.

Ten Spoſob na *Exeqwie* w Kościele ſpiewane dzwonienia, na Mszą *Solenną*, y *Salve Regina* po Mszy Spiewaney, lub po *Kondukcie*, zawſze ma bydz Zachowany, y gdy inne Zakony w naſzym Kościele *Defunctorum* ſpiewają, Przełożony niech wyznaczy Zakonnika, ktoryby miał baczenie aby na kazde *Defunctorum*, y na każdą Mszą tak trzy razy przedzwaniać.

W *Wigilią* dni Zaduſznych z podobnym przedzwanianiem, trzy razy na Nieſzpory Załobne niech dzwonią, toż pod czas *Magnificat* na *Proceeſsyą*, na *Reſponſoria*, y *Salve Regina*.

TITUŁ XII. O godzinie y ſposobie Dzwonienia na inne Nabozenſtwa y powinnosci Zakonne.

I. Na *Medytacyą* ranną latem o Samey godzinie piątey w dzwonek większy Kościelny poty dzwonić trzeba, poki ſię Zakonnicy nie Zgromadzą, á *Hebdomadarz* po danym znaku przez, Starſzego Litanij o Wſzyſtkich Swiętych niezacznie. Po ſkończoney *Medytacyi* ſześć razy w dzwonek większy przybiie. Zimie zaś, na tęż *Medytacyą* w dzwonek *Refektarski* poty rownie dzwonić ſię ma, poki Znaku nie dadzą. Tu zaś *Akolit* daiąc na *Klepsydrę* lub zegar baczność, naſkończenie *Medytacyi* znak da lekkim w Stoł Zakołataniem.

II. Na *Examen* wieczorny Lecie ſześć razy uderzyć trzeba w mnieyſzy dzwonek Kościelny o godzinie połosmey; Zimie zaś o ſamey Siodmey godzinie powſzechnie dzwonic ſię ma w *Refektarski* dzwonek przynaymniey przez dwoie *Ave Maria*. Wyimuią ſie całe *Oktawy* Bożego Ciała, y Niepokalanego Poczęcia Nayśw: Maryi Panny tudziesz z pozwolenia praw *Rekreacye* Zakonne, w ktore czaſy dopiero o godzinie Osmey znak dány bydz ma na *Examen* wieczorny.

III. Na *Stacye* drogi Krzyżowey, które ſię powſzechnie w Niedzielę odprawiać Zwykły; pod czas *Pſalmu Magnificat* całego w Nieſzporach śpiewánych w dwa dzwonki dzwonić należy. Gdy zaś nadzwyczay, jako to w Poſt Wielki innego dnia w niektórych Konwentach odprawuią ſię, iuż przydłużey, naymniey pięć minut niech dzwonią, y to przed Trzecią *Kwadranſem*, a dla Zgromadzenia ludu, zaś o ſamey Trzeciey *Stacye* zaczną Na które *Hebdomadarz Lignum vitæ* z *Akolitami* Swiece noſzącemi Na Ołtarzu, zanioſsszy, poſtawi, y ſześć lámp tam goreć powinno. rownie y dwie Swiece Woſkowe do ſkończenia Stacyi, Tu ſię daie przeſtroga, ze nie koniecznie *Akolit* ma *ſtacye* czytać, owſzem nie koniecznie y Student; gdyby żaden bowiem nie miał tkliwego czytania wyrazu, lub z cięſzkoscią czytał; nawet y *Officyaliſta* z miłosci Jezuſowey niech ſię tey uczynnóści podeymie, pewno wielką záſkarbi ſobie u Boga zaſługę, gdy ſamym w czytaniu głoſem a tkliwym, ludzkie Serca poruſzy.

IV. Ponieważ w niektorych Kościołach náſzych chwalebnie ieſt wprowadzo-

ne Nabożeństwo *Passyi*, na tę w dzwonieniu, ten niech będzie zachowany porządek; gdzie w Niedziele zwykła bywać *passya*, na Nieszpory o poł trzeciey w ciągu *Parvi Officij* niech dzwonią, zaś pod czas samych Nieszporow, po trzy razy w dwa Dzwonki, każdy raz przez *Psalm Miserere* po Nieszporach zaraz *Passya*. Jeżeli zaś w inne dni wypada, *Akolit* na *Kompletę* zadzwoni, pod czas którey *plane* mowioney rownie trzy razy w oba Dzwonki zadzwonią: W końcu Litanij *Akolit* w dzwonek *Refektarski* da znak na *Expozycyą*, y Swiecę zapalone Oycom y Braciom rozda. Wynidą na *Expozycyą* po ktorey śpiewane Litanie, y wszystko podług Opisu w Xiązce.

V. Benedykt XIV. pozwolił sto dni odpustu tym, którzy w każdy Piątek o godzinie trzeciey po południu skruszonym sercem klęczący zmowią Pięć Pacierzy, pięć Zdrowas Marya, na pamiątkę skonania na Krzyżu Pana Naszego Jezusa Chrystusa: lecz razem pod S. Posłuszeństwem nakazał *(t)* aby po wszystkich Kościołach *Parafialnych* y Zakonnych o tey godzinie dzwoniono; Przeto w Każdym Konwencie po *Parvum Officium ad Vesperas et Completorium* każdego Piątku w dwa Dzwonki dzwonić powinni poty, poki całkowicie nakazanych Pięciu Pacierzy wszyscy Zakonnicy nie zmowią: W czasie zaś Postu Wielkiego o Samey Trzeciey dzwonić będą, a Studenci z Szkoły do Kościoła lub przed Kościoł na te Pacierze poydą, oraz y wszyscy: Ktorzyby zaś zatrudnieni w Ogrodzie w *Celli* lub w *Officynach* byli, w drodze nawet gdy to dzwonienie usłyszą, niech te Pacierze mowią. Owszem y Kaznodzieje z *ambon* niech to zalecają.

VI. Po Obwieszczeniu listu o Smierci Zakonnika lub Dobrodziejow w Prowincyi naszey mających *Suffragia*, każdemu z osobna trzy razy dzwonić potrzeba, rano, w południe, y wieczor. To dzwonienie Zokonnicy jak prętko posłyszą, poklękną, y zmowią za te dusze Psalm *De profundis* y *Requiem*, a to *Choralnie*, ieżeli są razem w Kościele po *gratias*, lub w Refektarzu. Dzwonienie umarłemu trwać ma przynaymniey pięć pacierzy zwolna mowione.

VII. Na Pozdrowienie Anielskie *Angelus Domini* Latem to iest od dnia 10. Marca do 20. Wrzesnia po Jutrźni, innych zaś czasow zrana przed *Medytacyą* niech Dzwonią. Drugi raz w Południe o samey dwunastey, trzeci raz wieczor o Zachodzie Słońca. Acżby naywięcey Zatrudnieni, aczby zostający w liczney *Kompanij* ludzi Swieckich, niech na-

(t) Constit quæ inc. ad Passionis zda.

natychmiaſt Bracia ſtoiąc lub Klęcząc podług jakowości czaſu, nabożnie *Anioł Pański*, lub w czaſie Wielkonocnym *Regina Cæli* mowią. Na wieczor zaś, niech przydadzą Pſalm *Deprofundis* y *Requiem* zawſze klęczący. Bracia zaś Laicy *Pſalmu* nie umiejący, *Oyczenasz Zdrowas Marya* y *wieczny Odpoczynek*, dla ratunku dusz Zmarłych y doſtąpienia Odpuſtu *(u)* ſtudni. Jeżeli to dzwonienie w *Refektarzu* lub w Kościele Braci zaſtanie, *Akolit* na ſrodu mowić głosno powinien, ktory na ſłowa: *Et Verbum Carofactum*, dopiero po zmowionych *plenum gratiæ et veritatis*, ziemię pocałuie. Nawet na *Regina Cæli* winien wyniisc na Srodek, y zacząć reſztę Bracia dokończą. W Piątki zaś *Chriſtus factus eſt* ſamże Akolit zmowi, *Hebdomadarz* Kollektę *Reſpice &c.* po niey wſzyscy cicho *Anioł Pański*. Tęż Antyfonę w wielki Czwartek Piątek y Sobotę mowić należy.

VIII. Na Rożaniec, y inne Nabożeńſtwa przez Ludzi Swieckich w naſzych Kościołach publicznie ſpiewáne w więkſzy dzwonek zadzwonią.

IX. Na końcu Medytacyi ranney, jak ſię mowiło: Na Medytacyą Wieczorną w zapoczęciu Pſálmu Nunc dimittis. Po Nonie lub w Kwadragezymę po Nieſzporach, y Lecie po ſkonczonym w Chorze Parvum Officium ad Matutinum na Kucharza. W Czaſie Credo na Słowa *Et homo factus eſt*, jak w koncu *Magnificat* na Kaznodzieję; daie ſię znak Sześć razy uderzając w więkſzy Dzwonek Kościelny.

X. Na Ktoreszkolwiek *Proceſsye*, na *Extraordynaryine* Nabożeńſtwa; jako to na *Sub tuum Præſidium. Si quæris miracula &c. &c.* O które obowięzuią Dobrodzieje. Każdego znowu Wtorku na Litanią y *Antyfonę* o Swiętym Antonim przed Ołtarzem Jego wKażdym *Konwencie* na *Jntencyą Prowincyi* odprawiać ſię mianą, tudziesz w Konaniu Zakonnika, lub w razie gwałtownego jakiegokolwiek przypadku; naprzykład ognia &c. w *Refektarski* Dzwonek zadzwonić potrzeba. Toż w tenze dzwonek na wſzyſtkich *ſtudiach*, rano o 3. Kwadranſach na 9tą, na Poobiednią *Lekcyą* zaraz po Nieſzporach; zaś o godzinie drugiey, gdyby Nieſzpory były o trzeciey dzwonić do Szkoły *Akolit* powinien.

XI. Tu jeszcze zoſtaie dzwonienie w *Refektarski* Dzwonek, o którym *Akolitowi* dobrze pámiętać trzeba, to jeſt Latem od czaſu do czaſu wyznaczonego przez prawa, Niechybnie ma dzwonić o godzinie *12ſzey* po Obiedzie na *Silentium*; Po tym Dzwonieniu wſzyſtkie Zakonne

Oſo-

(u) Clemens XII. — Jndulg. 100. dierum in Brevi die 14 Aug. 1736.

Osoby powinny Zachować się w milczeniu, y każdy spokoynie siedzieć w swey Celi, sobie przynależytą zabawiaiąc się pracą; nawet w czasie tym pracujący w ogrodzie, przy robocie mają zachować skromność.

TITUŁ XIII. O Benedykcyi Stołu.

I. Jak prętko usłyszą Bracia dzwięk dzwonka do stołu ich wzywającego, nátychmiast opuszczą zatrudnienia swoie, a wszyscy się do *Refektarza* pospieszą. Tam kropiąc się wodą święconą, *Nowicyuszowie* y młodsi Bracia ręce umywszy, na znak pokory niech całuią ziemię, y na swych mieyscach poklękną; tak klęczeć będą do zaczęcia *Benedykcyi* Stołu. Przecież inni Bracia, nie tylko Xięża ale y *Laicy*, ktorzy lat dziesieć. w zakonie przeżyli, gdy pocałuią ziemię, powstáną, y na swych mieyscach podług Zakonnego Starzeństwa po obudwu *Refektarza* stronach rowno uszykowáni stać będą z obroconą twarzą ku Krzyżowi będącemu na Srodku.

II. Gdy Przełożony do *Refektarza* przyidzie, y z pocałowaniem ziemi do Pacierzy poklekmie, zanim zaraz wszyscy Bracia y Xięża poklękną, ziemię pocałuią, y mowić będą za Dobrodziejow Pacierze. Po tych skończonych Przełożony w dni *Mortyficacyi* (jeżeli te iednak *Kommunią* lub Swiętem wyższego Obrzadku nie są zatrudnione) jeszcze klęcząc, wyraźnym głosem żapowie: *Pro Defectibus omnium nostrum Pater noster et Ave Maria.* Te wszyscy nabożnie zmowią, ziemię pocałuią, y do zaczęcia *Benedykcyi* razem wszysey powstaną.

III. Pod czas *Benedykcyi* Stołu, toż samo y na dziękczynienie po Stole wszyscy Xięża y Bracia twarzą się obrocą do siebie, y tak się w dwie po Obudwu *Refektarza* stronach uszykuią Linie, aby iednemu za drugim, lub na ustroniu w kącie, albo za piecem stanąc nie wypadło, co aby tym zręczniey zachować się mogło, Przełożony z iedney, z drugiey zas strony pierwszy *Officyalista* w porządku, (tam osobliwie, gdzie liczne Zgromadzenie iest Braci,) nie daleko od średniego stołu swoie rozpoczną linie, oprocz, gdyby liczność poważnych Gości zachować porządku tego nie dopusciła.

IV. Przed zaczęciem *Benedykcyi*, w dnie Swiętem *imæ* lub *zdæ Classis* nie zaszczycone, w przod *Hebdomadarz* zacznie Psalm *De profundis*

za zmarłych, Który głośno y z pauzą na przemiany wierszami obydwie mowić będą strony; po skończonym, *Hebdomadarz* wiersze: *Aporta inferi &c. Requiescant in Pace. Domine Exaudi &c. Dominus vobiscum.* Odpowiedzą mu: *Erue Domine &c. Amen. Et Clamor &c. Et cum &c.* Toż *Hebdomadarz* Kollektę: *Fidelium DEUS* &c. Po niey wiersza *Requiem æternam* nieprzyda, lecz zaraz *Benedicite.*

V. Lubo inne a inne na rożne czasy są przepisane stołu *Benedykcye*, tak przecież wszystkie, lecz nad Psalm *De profundis* wynioślejszym głosem *Hebdomadarz* zaczynać będzie mowiąc *Benedicite*, ktoremu razem wszyscy odpowiedzą podobnię *Benedicite.* Tu teraz pilnie *Hebdomadarz* uważać powinien; aby w *Benedykcyi* do czasu nie chybił stusunku, a wszystkim pomieszania nie czynił; dla tego pilnie ma uważać:

1mo iż zwyczaynie przez Rok na Obiednią *Benedykcyą* zacznie Wiersz Psalmu *Oculi Omnium*, a po nim wszyscy *In te sperant Domine, et tu das escam illorum in tempore opportuno; Aperis tu manum tuam, et imples omne Animal Benedictione. Gloria Patri &c.* co nie na przemiany, ale razem mowić mają.

2do Od Bożego Narodzenia do *Wigilij* Trzech Krolow zamiast, *Oculi Omnium.* mowić będżie *Hebdomadarz*: *Verbum Caro factum est, alleluja.* Na co wszyscy iednym Kolanem przyklękaiąc odpowiedzą: *Et habitavit in nobis, alleluja.* W Dżień zaś Trzech Królow przez całą Oktawę: *Reges Tharsis et Insulæ munera offerent alleluja R.) Reges Arabum et Saba dona adducent alleluja. Gloria Patri &c.*

3tio W Wielki Czwartek y w Wielki Piątek żadna się nie czyni stołu *Benedykcya*, staną tylko wszyscy w zwyczaynym porządku, a bez śpiewania, wyniesionym Od iednak głosem mowić będą: *Christus factus est pro nobis obediens usquè ad mortem:* w wielki Piątek przydadzą iesczcze słowa: *Mortem autem Crucis.* po czym zmowią *Pater noster* całe cicho, *Hebdomadarz* tylko Stoł przeżegna nić nie mowiąc; Y zaraz wszyscy posiędą.

4to W Sobotę wielką po mowionym y powtorzonym *Benedicite*; wszyscy mowić będą. *Vespere autem Sabbathi, quæ lucescit in prima Sabbathi alleluja, venit Maria Magdalenæ et altera Maria videre Sepulchrum alleluja. Gloria Patri &c.* W Samę zaś Wielkanoc aż do Soboty: *Hæc dies quam fecit Dominus, alleluja. Exultemus et lætemur in ea alleluja. Gloria Patri &c.*

5to

ſto W dźień Wniebowſtąpienia Pańſkiego aż do Soboty Swiąteczney: *Ascendit Deus in jubilatione, alleluja. Et Dominus in voce tubæ, alleluja. Gloria Patri &c.* Od Soboty zaś Swiąteczney, do Soboty w ktorą ſię Wielkonocny czas kończy: *Spiritus Domini replevit Orbem terrarum alleluja. Et hoc quod continet omnia, Scientiam habet vocis alleluja. Gloria Patri &c.*

Tak według rożności Czaſow od rożnych Wierszow zaczyna ſię *Benedykcya* Stołu na Obiad, zawſze jednak tym ſpoſobem kończy ſię: to ieſt po prześpiewánym całym *Gloria Patri &c.* wſzyscy mowią: *Kyrie eleyſon, Chryſte eleyſon, Kyrie eleyſon. Hebdomadarz, Pater noſter*, ktore gdy wſzyscy nakłonieni cicho zmowią, tymże głoſem mowic będzie *Et ne nos inducas in tentationem.* Wſzyscy odpowiedzą: *Sed libera nos a malo.* Toż *Hebdomadarz* złoży ręce, á ſamego ſiebie y ſtoł żegnając, mowić będzie: *Oremus. Benedic Domine nos, et hæc Dona tua quæ de tua largitate ſumus ſumpturi Per Chriſtum Dominum noſtrum. R.) Amen.* Pod ten czas *Akolit* na Srodek *Refektarza* wynidzie y po uczynionym Krzyzowi pokłonie, ręce złożywſzy, zaśpiewa: *Jube Domine benedicere.* Hebdomadarz da *benedykcyą* mowiąc: *Menſæ Cæleſtis participes faciat nos Rex æternæ gloriæ.* Wſzyscy odpowiedzą: Amen.

Nakoniec *Akolit* krotką zaśpiewa *Lekcyą: Deus Charitas eſt, et qui manet in Charitate, in Deo manet, et Deus in eo.* Wſzyscy rownież odpowiedzą, Amen. y ſiedą do Stołu.

VI. Na Wieczerzach w dni mięśne, jeżeli nie ſą w Obrządku *1mæ et 2dæ Claſſis* rowne za rozpoczęciem *Hebdomadarza* mowić będą *Pſalm Deprofundis* y *Benedicite* jak przed Objadem, y zwyczaynie przez Rok *Hebdomadarz* zaczynać będzie: *Edent Pauperes et ſaturabuntur:* a wſzyscy konczyć: *Et laudabunt Dominum qui requirunt eum, vivent Corda eorum in Sæculum Sæculi. Gloria Patri &c.* Zaś w Czaſach wzmiankowanych Bożego Narodzenia Trzech Krolow &c. Wiersze te ſame, co y na Obiad. Potym *Kyrie eleyſon Pater noſter. Benedic Domine nos,* tak jak na Obiad: wyiąwſzy to, że na *Jube Domine Benedicere.* Hebdomadarz zamiaſt *Menſæ Cæleſtis &c.* mowić będzie *benedykcyą: Ad Cænam vitæ æternæ perducat nos Rex æternæ Gloriæ.* Ponieważ zaś w dni poſtne nie Obiad ale wieczerza bywa w czaſie Obiadu na nie więc ze wſzyſtkim ta ſama *Benedykcya* jeſt, co na wieczerzą w dni mięśne a na *Kolacyunkułach* w też dni poſtne *Akolit* tylko poydzie na ſrodek *Refektarza* za uklęknieniem Przełożonego, uklęknie

jako y wszyscy; Sam zas mowić będzie *Ave Maria gratia plèna Dominus tecum benedicta tu in mulieribus et benedictus fructus ventris tui Jesus.* tu po pozdrowieniu do tych słow pocałuie ziemię mowiąc *Benedicite*, za nim wszyscy rownie pocałuią Ziemię mowiąc *Benedicite:* na co Hebdomadarz da benedykcyą słowy: *Dona Charitatis benedicat dextera Dei Patris.* wszyscy odpowiedzą *Amen.* Skonczy *Akolit* zaczęte pozdrowienie *Sancta Maria Mater Dei &c.* Odpowiedzą Amen. y posiędą do Stołu.

VII. Gdy skończą *benedykcyą*, wszyscy ktorym szczególney winy wyznawać nie trzeba, nisko się Krzyżowi pokłonią, y zaraz prosto poydą do Stołu, toż na swych mieyscach posiędą. Aby się zaś pokazali, iż we wszystkim zgoła od Przełożonego zależą, dopiero za danym przez niego na pożywanie znakiem, serwetę całuiąc, część iey chleb y talerz pokrywającą obiema rękami na Chordę y Habit tak niech ułożą, aby okruszyny Chleba na niey się utrzymywały, y bynaymniey nie brudził się Habit.

TITUŁ XIV. O Kulpach Generalnych, y Partykularnych.

Sakramentalne objawienie grzechow swoich przed Kapłanem usprawiedliwia Grzesznika; Dobrowolne wyznanie win swoich przed Przełożonym, poświęca Zakonnika. Coż dopiero kiedy ná mieysçu swoim Przełożony urzędownie zasiędzie, a Zakonna Osoba w oczach Zgromadzenia z niskim nachyleniem szyi chętnie oskarzać się będzie; trudno wymowić: jak przyiemną Bogu ofiarę, a wszystkim Braci miły widok uczyni. Nayprzod tedy o *Kulpach* Zakonnych powszechnych, toż o szczegolnych tu rzecz będzie.

I. *Kulpy Generalne* są to powszechną upatrzonych zdrożnosci Brackich poprawa. Według przepisu *Statutow* Przełożeni mieyscowi w ieden piątek każdego Miesiąca powinni je składać, a za tym pierwsza *Generalna Kulpa* w Piątek nie zatrudniony Swiętem Miesiąca Wrzesnia przypadnie. Na tey pierwszey Przełożony do wszystkich Braci Zakonnych mieć będzie przemowę, *o Karnosci Zakonney, o wzgardzie Swiata &c.* albo nayzręczniey w *materyi* do upatrzonych przez siebie wykroczeń Zakonnikow słusowney; Jnne zas *Kulpy Generalne* w Roku może bez wselkiey przemowy odbywać.

II. Jch

II. Jch zaś porządek takowy zachowany będzie: Po dzwonieniu pierwſzym do ſtołu Przełożony a znim wſzyscy całuiąc ziemię poklękną, y gdy zmowią Pacierze przed zaczęciem *Benedykcyi* zwykłe, powſtaną: Przełożony ná ſwoim mieyscu uſiędzie, y rozkaże Braciom aby uſiedli; jak prętko uſiędą, nayprzod Brat Kucharz winę ſwoię wyzna, naznaczoną pokutę odprawi, y do kuchni poydzie, Po nim od młodſzych począwszy Bracia Laicy, Klerycy, naoſtatek Kapłani porządkiem niechay winy ſwoie wyznaią, Przeſtrogi Przełożeńſkiey nabożnie ſłuchając.

III. Wyznawania win tak na *Kulpach Generalnych* jak *partykularnych* ten ſpoſob iednoſtayny od wſzyſtkich zachowány niech będzie: Ponieważ *Kulpa Zakonna* nie jeſt czcza *Ceremonia*, ale *Akt* pobożny, wielce ſię Bogu podobający, y naywięcey Swiętą Zakonność utrzymuiący, przeto Zakonnicy, oſobliwie Bracia *Seraficzni* z uczciwością y Nabożeńſtwem czynić ią będą. Poydą zatym na *Kulpę* z upokorzonym Sercem, y wſzelką ſkromnoscią, a na ſrodku Refektarza poklęknąwſzy, ziemię pocałuią, głowę niſko nakłonią, złożą ręce, y zaraz w pierſi ſię uderzą, mowiąc na *Kulpach Generalnych* te ſłowa *Oycze daię ſię winien z wſzyſtkich Defektow y niedbalſtwa moiego.* Tak nákłonieni z złożonemi rękami trwać będą poty, poki Przełożony nie naznaczy pokuty. Mowiłby Zakonnik Duchem Swiatowym oddychający, iż to ieſt zbytnia *Ceremonia*, przecież ta *Ceremonia* wzbudziła Kościoł Swięty, iż tak czyniącym *Kulpę* Zakonnikom za każdą razą pozwolił trzech lat Odpuſtu. *(w)*

IV. Po ſkończoney *Generalney Kulpie* całemu Zgromadzeniu Przełożony oswiadczy, aby za popełnione wſzyſtkie w ogolności Defekta wſzyscy razem trzy albo pięć Pacierzy zmowili mowiąc wyraznie: *Pro Defectibus omnium noſtrum tria vel quinque Pater &c.* Klęknie zatym Przełożony natychmiaſt a z nim wſzyscy razem, a naznaczone Pacierze cicho y nabożnie mowić będą.

V. Przy dokończeniu Stołu po każdey *Generalnye Kulpie* Przełożony wyrażnie zapowie, aby po odprawionym w Kościele Dziękczynieniu, wſzyscy w Celach ſwoich ſtawili ſię na wizytę. Wſzyscy zatym z Kościoła proſto do Cel ſwoich poydą, na progu ſwey Celi poklęknie każdy, y w ſwięconey wodzie zmaczane podawać będzie Kropidło prosząc o *benedykcyą: Benedicite Reverende Pater.* Przełożony pokropi

 y

(w) Paweł V.

y z dwiema przynaymniey *Dyskretami* wniydzie do Każdego Celi; tam każdy Zakonnik wszystkie Sprzętki swoie na Stoliku rozłożone niech chętnie pokaże, y na ich używánie, jeżeli jeszcze nie ma, pozwolenia niech prosi. Tu się potrzebna daje Zakonnikom przestroga, aby przed Przełożonym żadney choćby y naymnieyszey rzeczy nie ukrywali; boć uważając Stan powołania swoiego, na pierwszym weyrzeniu zrozumieć to mogą, że ten ich Obowiązek jest wielki y cięszki pod grzechem śmiertelnym.

O Kulpach Partykularnych.

I. Albo z przepisu prawa, albo z przypadkowey nadarzoney zdrożności wypada Zakonnikom winę *partykularną* wyznawać; czyli więc Laicy, czyli Klerycy, lub też y Xięża do iey wyznawánia obowiążani zaraz po *benedykcyi* Stołu niechay na Srodku *Refektarza* poklękną szeregiem, tak od Stołu Przełożonego odległym, aby Przełożony wyznanie ich winy zupełnie usłyszał; Tak klęcząc, niechay oczy spuszczą y pomyślą sobie o popełnionych winach y zdrożnościach swoich, ktore wyznawać mają.

II. Jak prętko *Akolit* Krotką z Biblij przeczyta *Klausulę*, a znak Przełożony da po niey, zaraz z złożonemi rękami y nakłonioną głową jak wyżey, nayprzod Xięża potym Bracia *Klerycy*, naostatek *Laicy*, głośno y pokornie, każdy samego siebie w szczegolności o winę popełnioną temi słowy oskarżać będzie: *Pater dico meam Culpam.* tu niech wyrazi osobistą winę swoią, do którey jeżeli się żadney nie czuie, a przecież z obowiązku prawa *Kulpę* wyznawać powinien, niechże w ogolności mowi: *Pater dico Culpam ex omnibus Defectibus meis.*

III. Na to w czasie wyznawania *Kulpy* Dusze Zakonne żywą pamieć niech mają, aby w Przełożonym samego mowiącego uważali Jezusa, dla tego niechay uczciwie łajania Jego y napominania Słuchają; wielce brzydką byłoby to rzeczą, a ciężką Boga obrazą, gdyby w czasie urzędowney Kulpy miał Zakonnik na jakożkolwiek gniewliwą lub Zuchwałą odważyć się odpowiedz. Wtenczaś godziwie tylko odpowiedzieć może, gdy mu Przełożony rozkaże, lecz y w tenczas jak naykrócey, pokornym głosem y nakłonioną głową odpowiedzieć powinien: *Kto broni swey winy, podwaja grzech,* mowi Grzegorz Swięty. *(x)*

IV. Po-

(x) Culpa quæ defenditur, geminatur. S. Greg. Lib. 4. Moral. cap. 24.

IV. Pokornie y ochotnie naznaczoną sobie pokutę niechay przyimuią Bracia y też z pocałowaniem ziemi niech zaraz na mieyscu odprawią, a po odprawioney znowu ziemię całuiąc na swe mieysca poydą. Gdyby jednak nie na mieyscu Kulpie przyzwoitym, lecz gdzie indziey do odprawienia była naznaczona pokuta, tam poydą, y własnie jak gdyby w oczach Przełożeńskich, chętnie ią odprawią. Znowu przeciez na mieysce *Kulpy* wyznać winę przyidą.

V. Cożkolwiek by im przyszło naznaczonego za pokutę wypełniać, to wdzięcznie wypełnią, ani żadnego pomieszania lub niecierpliwości znaku nie pokażą po sobie, raczey Sercem y myślą owe słodkie Jezusa Naymilszego słowa będą sobie rozważać: Uczcie sie odemnie, bom jest cichy y pokornego Serca. (y) Szczerym tedy Serca *affektem mortyfikacyą* swoią samemu Chrystusowi Ofiarować niech się stáraią, y owszem na większe dla Jmienia Jego umartwienia niech ofiaruią, tym sposobem niezliczone na szczęsliwą wieczność mogą sobie zgromadzić zasługi.

VI. Gdyby ktory z Braci jakiekolwiek náczynie niosąc lub pomywaiąc, trefunkiem stłukł, na Obiad nástępujący lub wieczerzą, skorupy dyscypliną uwiązane zawiesi naszyi, y z Zawieszonemi siebie samego o taką nieostrozność na *Kulpie* oskarży, to zas ztłuczone naczynie y po odprawioney pokucie poty mieć będzie na szyi, aż Przełożony zdjąć mu nie pozwoli.

TITUŁ XV. O odprawieniu Mortyfikacyi.

Do Jstoty Doskonałosci Zakonney wiele należy, aby Ciała burzliwego *passye* chamowane były, y samo Ciało z wierzchu upokarzającemi znakami martwione zostało. W tych znakach umartwiających jako *Nowicyuszowie* umysł stateczny y osobę doyrzałego *Professa* na sobie okazywać powinni, tak aby y młodsi *Professi* w powziętey *Nowicyackiey* Ducha gorącosci nie stygli, przepisały prawa Zakonne, aby y ci, Klerycy wprawdzie przez sześć lat, Laicy przez lat dziesieć w Poniedziałki, Srody, y Piątki nie zaięte *Kommunią* lub Swiętem uroczystym, odprawiali *Mortyfikacye Nowicyuszom* zwyczayne. Przeto.

I. Po skończoney *Benedykcyi* stołu w dni pomienione *Akolit* zamknie *Re-*

(y) *Math. 11.*

Refektarskie okna, zaś w *Mortyfikacyi* będący poydą na ustronia *Refektarza* ku piecowi ypodiąwszy Habit sposobem przepisanym w tytule *22gim* klęczący poczekaią za znakiem Przełożonego, po którym danym niech zacinaią plecy Psalm *Miserere mei Deus* tak długo naprzemiany, mowiąc, poki do przestania Przełożony znaku nieda.

II. Za danym znakiem przestaną, złożą Sandały ná mieyscu gdzie *Dyscyplinę* czynili, á poydą na mieysce *Kulpom* przyzwoite, tam ziemię całując poklękną, y każdy *Mortyfikacyą* swoią od *Magistra Nowicyuszow* lub *Professorij* naznaczoną trzymać albo odprawiać będzie, do poki przestać Zwierzchność maiący niekaże. Gdy rozkaże, wstaną y wrocą się po sandały, w tych na mieyscu *Kulpy* sposobem wyżey opisanym niech winę wyznaią.

III. W Poniedziałki y srody po *Kulpie* prosto poydą do Stołu, lecz w piątki wezmą Serwetę y talerz dla siebie nagotowane, tudziesz y *porcyą* jeżeli iuż jest wydana, z tym wszystkim posiędą sposobem Zakonnym na ziemi, przed Stołem mieysca swoiego, y niech zakapturzeni iedzą, poki im Przełożony iść niekaże do Stołu.

IV. Do nabycia Doskonałości Zakonney rownie wiele pomaga poznanie swoich zdrożnosci y ułomności. Że zaś sobie Człowiek zawsze prawie pochlebia, a wykroczenia swoie miłoscią zbytnią przed sobą samym zacłania, na ich odkrycie prawa Zakonne postanowiły, aby Bracia nie uwolnieni od *Mortyfikacyi* ná *Defekta* chodzili: *Nowicyuszowie, Laicy* y *Klerycy* na *Grammatyce* y *Retoryce* będący co tydzień po iednemu Koleją, *Filozofowie* co dwie niedziele, a *Teologowie moralisci* co miesiąc rownie po iednemu koleją.

V. Wyznaczony na *Defekta* zaraz po uczynioney *Dyscyplinie*, gdy inni na odprawienie *Mortyfikacyi* idą, z niemi niepoydzie lecz uklęknie na boku, gdy usłyszy rozkaz Przełożonego, wstanie, Sandały złoży, na srodku Refektarza pokłon głęboki uczyni Krzyżowi, y nayprzod poydzie do naymłodszego Brata, przed nim ziemię pocałuie, y klęczący mowic będzie: *Bracie Naymilszy proszę dla miłosci Jezusa o wyiawienie mi Defektow moich, w którychbym się mogł poprawić.* Tak koleyno od Braći do Klerykow, a potym do Xięży idąc mowić będzie jeżeli Laikiem jest, po Polsku; jeżeli zaś Klerykiem, po łacinie: *Pater propter amorem Dei peto mihi revelari defectus, in quibus me possem corrigere.* przychodząc zaś, y odchodząc niech ziemię całuie. Gdy wszystkich obeydzie, do Przełożonego nie poydzie lecz weźmie Sandały,

dały, y na mieyscu *Kulpie* przyzwoitym poklęknie, a głową fkłonioną wyzna winę, przeftrogi y napomnień Przełożenfkich niechay pilnie fłucha, te mile przyimie, y pokutę naznaczoną odprawi. Trudno y bardzo cięszko ieft Ludziom famych fiebie widzieć, jeżeli zaś obowiązanym Braci jeft nader przykro fwoich flucháć *defektow*, niech prze cież nie utyfkuią, owfzem niech znają fzczęscie fwoie, jakiego inni nie mają, to ieft, że łatwo mogą fiebie famych obaczyć; Wzdyć y Seraficzni Bracia nie z żołcią ale z Braterfką miłością *defekta* będą wyiawiać.

VI. Ktorzy lub do iedney, lub do wfzyftkich *mortyfikacyi* fą obowiązani, codziennie poydą na *Kulpę*, wyiąwfzy Dni *Kommunij*, y uroczyfte Swięta; Ktorzy sas zą uwolnieni od wfzyftkich *Mortyfikacyi* czyli *Laicy*, *Klerycy* lub Xięza *Studenci*, y Oycowie na *Familij* będący, ieżeli trzydzieftu lat nie przeżyli w Zakonie, albo na zadnym fzanownym nie byli urzędzie, w dni *Mortyfikacyi* na Kulpę chodzić powinni.

TITUŁ XVI. O zachowaniu Skromnosci przy Stole.

I. Jako wfzyftko czynić, tak y famego Chleba pożywać trzeba z Bofką bojażnią mowi S. Bonawentura (z) opifuie daley w tymże mieyscu obfzernie, prawidła ucziwości z którémi Zakonnicy zachować fię powinni przy ftole; Nayprzod tedy gdy noszą potrawy do Stołu, Zakonnik *Porcyą* ktorą mu fię porządnie wziąc przytrafi, niech odbierze potrawy gęftey iedną, rzadkiey obiema rękami; przecież ofiaruiącemu *porcyą* głowy trochę nakłoni, z Zakonnym umartwieniem wezmie, a na *porcye* innych wfpołfiedzącyh, pogłądać nie będzie; aby fię Stoł y Serweta nie plamiła pilno niechay przeftrzega. Bracia powśćiągliwość miłuiący w fwey porcyi zawfze cokolwiek zaftawią, aby tak y ćwiczyli fię w wftrzemieżliwośći, y ubodzy z pozoftałych Brackich potraw wzięli jaką jałmużnę.

II. Zakonikow á naywięcey młodych wyciąga fkromność aby, iedząc y piiąc na nikogo nie fpoglądali, ale głową nakrytą y fpuszczonemi oczami zafilenia używáli według potrzeby. Piiąc zas Kufelek zwyczaiem Braci mnieyfzych niechay obiema trzymają rękami, y we wfzyftkim

(z) *Speculi Disciplinæ cap. 2a.*

ſtkim tak ſię niech zachowuią, aby im ani o obżarſtwo, ani o złe ſtrzeżenie zmyſłow oſobliwie w przytomnosci Swieckich nie przyganiano.

III. Wſzyscy Bracia nayſzczegolniey *Nowicyuszowie* lubo bez znacznego ſpieſzenia ſię niech iedzą, tak wcześnie iednak niech jedzenie kończą, aby im po drugich w*Refektarzu* zoſtać, albo inſzym dla nich dłużey przy ſtole ſiedzieć niebyło potrzeba; Zaden przy ſtole do drugiego niechay nie piie, procz tylko Przełożony albo ſtarśzy Oyciec, y to w tenczas, gdy ieſt *dyspensa* na *Silentium*, albo gdyby przybyli jacy poważni Goscie; inni zaś Bracia oſobliwie młodsi niech tego nieczynią tylko za pozwoleniem Przełożonego.

IV. Przy Stołach Swieckich ludzi Kochających uczciwość, mocno ſię obrażają y za wielce ſzpetną rzecz maią, kiedy w kimkolwiek grubiańſtwo, albo zbytnią chciwość w iedzeniu y piciu ſpoſtrzegą, coż dopiero przy ſtołach ludzi Zakonnych? gdy Zakonne Oſoby prawie głowę utopią w Kapturze, a z rozpoſtartemi rąk ſwoich łokciami do ſamey *porcyi* nachylać ſię będą; gdy do rzadkiey potrawy zaniechają łyſzki, a te z porcyi jak z Kuſla będą wypiiać; gdy przed ſobą noż y widelce mając, przecież Ryby y mięso rękami do uſt poſyłać; nakształt psow Kości gryść, wielkiemi ſztukami uſta ſwoie rozpychać, cały Kawał Chleba w ręku trzymaiąc z niego po ſztuce zębami przyrywać; gdy potrawe w usciech żując kląſkać własnie jak przy korycie; lub pożutą w talerz wypluwać napowrot; gdy Kufelki piwa y ſzklanki wina jednym tchem będą wypiiać; Ktoż ſię obrazić nie ma, widząc tak ſzpetne wZakonniku przymioty? Takowe proſtotą y grubiańſtwem obyczaie nadziane, nietylko w brew ſprzeciwiają ſię wyrażney nauce S. Bonawentury *(aa)* lecz co naygorsza, nieznosną w wſpołsiedzących obrzydliwość ſprawuią. Zaczym Przełożeni Stołu na takowych proſtakow pilną baczność niech mają, y ich o taką obyczajow niezgrabność nawet przygościach, gdyby ci ią poſtrzegali, niechay ſtrofują y poprawiaią.

V. Jak prętko náſycą ſię Bracia zaraz okruszyny Chleba z Serwety na Stoł niech ſtrząsną. potym Serwetę według zwyczaju Zakonnego ułożą, na niey Noże, łyszkę, y Chleb, jeżeli go co zbyło położą. Nic iuż do czynienia nie maiąc, ręce w rękawach trzymać będą, y gdyby w Kościele z Skromnym Ciała ułożeniem ſiedzieć; poki Przełożony znaku nie da na wſtanie od Stołu.

TITUŁ

(aa) Spec. Disc cap. 2.

TITUŁ XVII. O Lektorze do Stołu, toż o Drugiey y Trzeciey Lekcyi.

I. Lektor Stołu czyli *Akolit* gdy się Kończy Obrządek Boski, wyniść z Choru ma do *Refektarza* aby przygotował *Biblią* y inne Xiążki przepisane na *Lekcye* Stołu y podczas zimy na wieczerzą aby przyporżądził Swiece na Lichtarzach wiszących. Gdy w *Refektarzu* usłyszy sześć krotne przyderzenie Kościelnego dzwonka, zapyta się o gotowości Kucharza, y za iego odpowiedzią pierwszy raz zadzwoni do Stołu.

II. Jak prętko Zakonnicy posiędą do Stołu, weźmie *Akolit Biblią*; lecz mowić nie będzie *Benedicite*, zaraz tylko Pisma Xięgi tytuł który następuie, niech *cytuie* sposobem tym: jeżeli zacząć potrzeba samę Xięgę, niech dostatecznie wyrazi mowiąc: *Incipit Liber Genesis. Liber Regum &c.* Jeżeli już z tey Xięgi czytano, niech mowi *De Libro Genesis*, *De Libro Regum &c.* nadto gdy zaczyna się Rozdział Xięgi ktory już czytano, mowi: *De Libro Genesis incipit Caput unum*, *albo 2dum &c.* jeżeli zaś y ten Rozdział jest poczęty, *De Libro Genesis continuatur Caput unum*, albo *2dum &c.* y zaraz niech prześpiewa iednę krótką *Klauzulę*, potym niech poczeka, poki Przełożony nie da znaku miernego bez trzasku.

III. Jak prętko Przełożony da znak *Akolitowi* aby pierwszą Pisma S. *Lekcyą* skonczył, niech zaraz nakłoni głowę y mowi *Benedicite*, niech oraz naznaczy mieysce, gdzie się teraźnieysza skończyła; Xięgę *Biblij* na przyzwoitym złoży mieyscu, a weźmie inną Xięgę na drugą *Lekcyą*, z nią na środek Refektarza gdzie się zwyczayne odprawuią *Kulpy*, poydzie, poklęknie na oba Kolana, pilne dając baczenie, ktoremu z Braci Xięgę do czytania podać Przełożony rozkazał: Gdy więc zrozumie znak Przełożonego, wstanie, uczyni pokłon na mieyscu, y Xięgę do czytania poda; Sam zaś na mieysce *Kulpom* przyzwoite powroci się, y Obrządkiem przepisanym *Kulpę* wyzna, po tey wroci na swoie mieysce, które zawsze powinno bydź na rogu Stołu, u ktorego Klerycy siedzą. Zimie zaś niech ma z Lichtarzem osobną Swiecę, którą postawi na stoł, á gdy wyrozumie na środku klęczący wolą Przełożonego, komu podać ma Xięgę, poda razem z Swiecą.

IV. Czyli Xiądz czyli Kleryk przyimuiący Xiaszkę, odkryie głowę, ręce y usta ochędoży, Serwetę złoży, á powstawszy Xięgę nie wewnątrz

 lecz

lecz zwierzchu pocałuie na *Ligaturze* mowiąc: *Benedicite.* Zawsze każdy tak uczyni, ile razy albo ma poczynać, albo kończy *Lekcyą.* Zaczynając czytać, niech *cytuie* tituł, naprzykład. *Poczyna się Kazanie na &c.* albo *Ex Theologia Morali Patris Anacleti Reiffenstuel incipit vel continuatur &c.* wyniesionym y wyrozumiałym głosem niech czyta, rozdzielnie, powoli, y bez przerywania; czytać przestanie gdy znak Przełożeński usłyszy, rownie w tenczas mowiąc *Benedicite*, pocałuie Xięgę, y następuiącemu do czytania poda.

V. Gdy *Prezyduiący* blędliwie czytającego poprawiać będzie, czyli to zbłądzi *Lektor* pierwszey to jest *Akolit*, czyli *2giey*, lub *3ciey* lekcyi, natychmiast strofowány niech powstanie, y całą *klausulę* w ktorey błąd popełnił, niechay powtorzy, potym głowę nakłoni y dopotąd stać będzie aż Przełożony nie każe mu usieść. Ponieważ zaś w oczach przytomnych Gości jawnie zawstydzać Brata, sprzeciwia się miłosci Braterskiey, a zdrugiey strony błąd od wszystkich poznany sciąga porozumienie, iż albo niedostateczne cwiczenie, albo zaniedbanie jest nauk w Zakonie, wtenczas Przełożony znakiem jakowym widzialnym da poznać błędliwie czytającemu, aby się poprawił; tym álbowiem sposobem pokaże, iż nie rozum lecz język pobłądził.

VI. Ktory ostatni czyta do Stołu, *Signaculum* do Xięgi niech tak dobrze przysposobi, aby na *Lekcyą* następuiącą łatwo można ználeść to mieysce, na którym skończyła się teraźnieysza *Lekcya*, potym Xięgę zamknie, a tę y inne *Akolit* na swoim mieyscu złoży.

VII. Listy okólne rzeczone *Patenta* tak od *Ministra Generalskiego*, jako y *Prowincyalskiego*, tudziesz od *Wizytatorow* Zakonnych jak prętko do ktorego Konwentu przybędą; zaraz przy náttępuiącym Stole niech będą Czytane, po przeczytaniu na polski język przetłumáczone: Gdy iednak czytaią, w samym początku powstać y stoiący czytać będą, toż samo na Końcu, a to dla uszanowania Jmięnia Przełożeńskiego na początku y końcu położonego; cały zaś List siedzący.

TITUŁ XVIII. O porządku czytania Xiąg do Stołu.

I. Na wszystkie dni całego tygodnia podczas Obiadu rozłożenie Xiąg na Dwie lub trzy Lekcye, takowe jest: W Niedzielę y Swięta uroczyste *wsza Lekcya z Biblij*, druga z Kazań *X. Piotra Skargi.* W

Po-

Poniedziałek *1wſza* z *Pisma Sw: 2ga* z *Theologij Moralney X. Anakleta Reiffenſtuela*, *3tia* z *Kronik* Zakonu S. O. Franciszka W Wtorek *1wſza* z *Pisma S.* *2ga* z *Teologij Moralney*, *3cia* z *Rocznych Dziejow Karola Baroniusza.* W Srodę na *1wſzą Pismo S.* na *2gą Explikacya Reguły.* Gdy zaś dla jakiey przeſzkody w ten Dzień bydź nie może *Explikacya Reguły*, *2ga Lekcya* będzie z *Teologij Moralney*, y *3cia* przydana z *Kronik* Braci Mnieyſzych; gdy zaś *Explikacya Reguły* ieſt, do Końca Stołu trwać ma. W Czwartek, *Pismo S. Teologia Moralna*, y *Roczne Dzieje Baroniusza.* W Piątek zawsze czytana bydź ma Oyczyſtym ięzykiem *Reguła* y *Teſtament S. O. Franciſzka*, tudziesz *Deklaracya Mikołaja III.* y *Klemenſa V.* gdyby przecież Swięto uroczyſte przypadło w Piątek, będzie czytane *Pismo S.* y *Kazanie X Piotra Skargi.* W Sobotę na *1wſzą* Lekcyą *Pismo S.* na *2gą* tenże ſam *Ordynarsz* na *3cią Zwierciadło S. Bonawentury.* Powſzechnie atoli w Każdy dźień tygodnia gdyby Swięto uroczyſte wypadło, czytane bydź ma *Pismo S.* y *Kazanie Xiędza Piotra Skargi.*

II. Wyimuią ſię od tego porządku trzy *Kwadragezymy*, to jeſt: od Swięta wſzyſtkich Swiętych do Narodzenia Chryſtuſa Pana, od Trzech Krolow do Dnia 16. Lutego, y od wſtępney Srody wielkięynocy, w ktore przy Obiedzie y przy *Kollacyach* codziennie czytane bydź mają *Statuta Generalne* y *Prowincyi* naszey, procz iednak Niedzieli y Swięta uroczyſtego.

III. Ze zaś pod ſciſłym Obowiązkiem nakazano ieſt wſzyſtkim Zakonow Przełożonym, aby wſzelkie *Dekreta* Swiętych Oycow Papieży do Zakonney Obſerwancyi ściągaiące ſię, a mianowicie *Klemenſa VIII.* y *Urbana VIII.* przy Zgromadzeniu Braci czytane bywały, y na to ſą Dni wyznaczone w *Rubrycellach*, w te więc dni zaniechawſzy innych materyi, pomienione *Dekreta* niech będą czytane.

IV. Ze powtore jeſt Rozrządzenie *Zboru Trydenckiego* y *Dekretu Klemensa VIII.* aby w Zgromadzeniach Zakonnych *Rezolucya Kazuſow Moralnych* była w tydźień dwa razy; na ktorą przez *Statuta* wyznaczony jeſt Wtorek y Czwartek, w te więc dni niechybnie taż *Rezolucya* bywać powinna. Zaczynać ſię w Roku będzie od Swięta Narodzenia Nayśw: MARYI Panny, y od tego dnia do dnia 25 Pazdziernika między innemi *Materyami* będą podawane *Kazusy circa Rubricas Miſſalis, et defectus occurentes in Miſſa.* Dla *Studentow* zaś na *Grammatyce*, *Retoryce*, y *1wſzy* rok na *Filozofij* zoſtających Pytania *De Doctrina Chriſtia-*

na De Ordinibus De Censuris et Irregularitatibus, De Divino Officio et Indulgentiis &c. Jnni *Studenci* te same *Kazusy* rozwięzywać będą co Spowiednicy Od Dnia 3. Listopada do Dnia 17 Grudnia W *Wtorki* niech bedą podawane *Kazusy* o przysposobieniu do szczęśliwey Smierći Konających, ná śmierć skazanych, lub z jakiegożkolwiek przypadku w niebeśpieństwie życia będących. W *Cwartki* zaś dla objaśnienia Braci Laikow y młodszych *Klerykow* o Slubach Zakonnych, o Przykazaniach *Reguły*, o Obowiązku Zachowania *Statutow Generalnych* y *Prowincyi* tudziesz o wszelkich rozrządzeniach Przełożeńskich, a to jak w Czwartki tak w Piątki dla łatwieyszego zrozumienia wszystkich, w Polskim Języku bydź mają podawane. Od Nowego Roku do Niedzieli Sześćdziesiątnica zwáney, od Popielcu do Niedzieli Kwietniey, Nakoniec od Niedzieli Przewodniey do S. Bonawentury w Łacinskim Języku niech będą wydawane *Moralne*, y to częsciey się wydarzające, y w *Materyach* Zwyczaynieyszych, nie zaniedbując *Materyi* O Poscie Czterdziestodniowym w swym czasie.

V. W Poniedziałki Swiętem uroczystym nie przeszkodzone zamiast *2giey* y *3ciey Lekcyi* podáwane bydź mają przez Oyca od Zwierzchności Zakonney wyznaczonego. *Konferencye* czyli rozmowy Duchowne o *Nauce Chrześciańskiey*, o *Artykułach Wiary S.* o *Aktach Cnot Teologicznych.* o *Zakonności*, tudziesz o *Ceremoniach Kościelnych*, tych mianowicie, które przez *Dyakona Sub-Dyakona*, *Akolitow*, *Ceroferaryuszow*, jako też przez Xięży uroczyście lub prywatnie celebruiących, Zachowáne bydź powinny; Na które wszyscy Bracia *Laicy* y *Klerycy*, toż y Xięża młodsi odpowiadać mają. Aby tedy ci wszyscy, osobliwie Bracia Laicy na tych Konferencyach bywali, niech się Przełożeni staraią.

VI. Gdy w Piątek *Akolit* czyta Regułę, zaczynać nayprzod będzie wyniesionym głosem na srodku *Refektarza potwierdzenie Reguły* od Honoryusza Papieża, którego wszyscy ná swych mieyscah klęczący klęcząc, siedzący siedząc z pokorą y uszanowániem niech słuchaja da tych słow: *Potwierdzamy ktora taka jest:* po których Przełożony da znak, jako wyżey. W dokończeniu znowu *Reguły* na Słowa: Zadnemu tedy zgoła nie godzi się do słow y budować nie przestajesz. wszyscy przestaną jedzenia, á w skromnym ułożeniu słuchać będą. Nakoniec przy końcu *Testamentu* na Błogosławieństwo S. O Franciszką A ja Brat Franciszek wszyscy rownie przestaną iedzenia, skłonią głowę, czcząc Jmię Troycy Przenayświętszey, y o skutek Oycowskiego Błogosławieństwa prosić będą.

Na

Na Wieczerzy gdy Postu żadnego nie masz, *wszą Lekcyą* z Pisma S. Krotko, po nim *Monologium Franciscanum* przypadaiące na Dzień *Akolit* przeczyta, na *2gą Lekcyą* Żywoty Swiętych. Na *Kollacyach* zaś Postnych będzie czytane toż *Monologium*, y podług czasow Żywoty Swiętych lub *Statuta;* Lecz w Piątki po *Monologium Akademia pobożności* X. Mikołaja z Moscisk, w Soboty zas *Pater Merati de Ritibus et Ceremoniis.* Na koniec po Zebraniu ze stołu przeczyta Akolit Tablicę tygodniowego obowiązkow rozporządzenia.

TITUŁ XIX. O Serwitorach Stołu.

I. Na Tablicy Tygodniowych obowiązkow *Serwitor* Stołu ma bydź zawsze pisany. Ten po Skończoney *Benedykcyi* Stołu, ieżeli z prawa lub z przypadku winien *Kulpę* wyznać, pierwszy po wyznaney przez Kucharza, wyzna ią; tudziesz ná ustroniu Sandały złożywszy, Maytkę białą odszyi do Kolan spuszczoną przypasze, y na Rękawy *Habitu* swoiego przyoblecze Zarękawki z starego Sukna zrobione Pilnie oraz porachuie Osoby u Stołu siedzące, lub siedzieć mające, a o ich liczbie Kucharza zapewni. Gdy z Kuchni odbierze *Porcye*, rozda ie porządnie poczynając od Przełożonego, niechay nawet stawia na nieprzytomnych, dla uniknienia jakowego zamieszania w Kuchni, lecz te zaraz po rozdaniu zbierze, y do Kuchni z przestrzeżeniem odda, aby w cieple były gotowe, a tak za przyisciem owych nieprzytomnych w początku znowu ciepłe z Kuchni y nieodmienione przystawi.

II. *Serwitor* po rozdaney *wszey porcyi*, niech sam siędzie na swoim mieyscu a z odkrytą głową iedząc niechay skromnie spogląda, jeżeli który z Braci czego nie potrzebuie; lub jeżeli przystawki gdy iest przenieść na inny Stoł nie trzeba. Nie przystoi albowiem, aby *Akolit* y inni Zakonnicy Kręcili się po *Refektarzu*, y *Serwitora* wyręczali, wtenczas tylko, gdyby dla licznych Gosci sam wystarczyć nie mogł, lub dla licznego Zgromadzenia, mogą pomodz.

III. Dla czego Na *Kapitułach*, *Kongregacyach*, y podcząs Odpustow, zawsze dwoch *Serwitorow* niech Przełozony wyznaczy, ktorzy obydway wprzod ziedzą Obiad, a potym w czyste Maytki przybrani, z baczną pilnoscią bez siedzenia y Odpoczynku wszystkim służyć będą.

IV. Postrzegając *Serwitor* iż Bracia pierwszą lub drugą &c. Porcyą ziedli, na-

natychmiaſt powſtanie, y Tablicę weźmie; iey Koniec jeden położy na ſtole, drugi lewą ręką zatrzymywać, a prawą ręką ſtawiac na niey *porcye* będzie nie od tego Konca, ktory leży na Stole, ale ktory utrzymuie ręką poczynając, nigdy zaś *porcyi* kłaść w *porcyą* nie ma, lecz iednę przy drugiey koniecznie. Co aby z większą oſtrożnośćią czynił, niechay przedſię chodzi, y nie opak od ſtołu ale do ſtołu rękę w zbieraniu obraca.

V. Każde zebrane porcye zawsze wprzod z Tablicą poſtawi przy piecu. Z nich wſzyſtkie pozoſtałe ſtuczki czyli Ryb czyli mięſa na miſę do tego przyſpoſobioną widelcami złoży, nawet innych Potraw oſtatki na inną miſkę niech ſklada, a tak dopiero poda do Kuchni ſame prożne, *Porcye:* To koniecznie *Serwitor* za każdym *Porcyi* zebraniem wiernie czynić ma, aby tak y Czeladz nie łakomiła ſię, y nieſprawiedliwie Prożniacy nie żywili ſię, y prawdziwi Ubodzy oſobliwie żebrać ſię wſtydzący z Stołu Zakonnego byli zaſilonemi, albo też dla znienacka przybyłych Braci cokolwiek na pogotowiu bydź mogło. To wſzyſtko zależec będzie od roſtropności Przełozonego.

VI. Jle razy *Serwitor* przez Srodek Refektarza przechodzi zawſze na mieyſcu trochę ſię zatrzymawſzy, ſkłoni głowę przed *Krucyfixem*; Nigdy zaś zebraney przed iednym Bratem *Porcyi* lub Talerza. Stawiać przed drugiego nie będzie dopieroz naczynia od ułomkow na Stole nie h nie pokłada, to ſię bowiem uczciwosci ſprzećiwia: Niech ſię też ſtara, aby wcześnie pozbierał z Stołu, nim na powſtanie da znak Przełozony.

XX. O ſpoſobie zbierania ze Stołu.

I. Po zebraniu *Porcyi* y Talerzy przez *Serwitora*, jak prętko Przełożony da znak ná zbieranie z Stołu, już naſyceni Bracia *Layci* y *Klerycy*, a w niedoſtatku tych y Xięża młodſi zaraz odkryią głowę, Stoł pocałuią, powſtaną y na ſzrodek *Refektarza* wyniydą, tam w ieden rząd proſto uſzykowáni wſzyscy razem głębokim głow nakłonieniem cześć powinną *Krucyfixowi* oddadzą, tudziesz poklękną, ziemię pocałuią, razem wſzyscy powſtaną, y razem znowu głęboki pokłon *Krucyfixowi* uczynią.

II. Porządek zbierania zachowają takowy: Jeżeli z łaſki Przełożonego była do Stołu dana *Konſolacya*, od niey Szklanki nayprzod ieden ſpo-

zbiera, y drugich nieczekając sam natychmiast do Kanapy odniesie. Zwyczaynie zaś ieden Solniczki, drugi Chleba ułomki, trzeci reszty piwa z Kufelkow, Czwarty Kufelki prozne lecie z przykrywadełkami, Piąty Serwety y noże w stusowne zbierą naczynia. Szosty Okruszyny Stołu w pudełko zmiecie, Siodmy a to zawsze *Serwitor* Stołu po każdym Obiedzie wieczerzy lub *Kollacyi* gębką w czystey wodzie zmaczaną ścierać stoły powinien.

III. Gdy pierwszy zbierze naczynia swoie, z niemi na srodek *Refektarza* poydzie, y za drugiemi poczeka, toż drugi trzeci, poki w rzędzie wszyscy nie staną, dopiero wszyscy razem nisko głowę *Krucyfixowi* nakłonią, y naczynia zebrane do Kanapy odniesą, tam gdy na swych mieyscach ie złożą tudziesz do *Refektarza* powroca, y rownież w rzędzie uszykowáni pokłon *Krucifixowi* oddadzą. Jle razy też Bracia sprzęt stołowy zbieraiąc lub inną czyniąc posługę na srodku *Refektarza* mimo Krzyża przechodzą y mimo samego Przełożonego, zawsze się głęboko Kłaniaią, innym zaś Kapłanom cokolwiek głowy niech skłonią.

IV. Chwalebnie y świątobliwie w Prowincyi nászey iest ustanowiono, aby dla pokory y Zakonnego umartwienia, W wielki Piątek wszyscy Bracia na ziemi siedząc pożywali Wieczerzy: Lecz dla dopełnienia teyże pokory Przełożony z Officyalistami zatrudnia się zbieraniem z Stołu. Ten piękny zwyczay utrzymuiąc, gdy Bracia iedzący już strząsną Okruszyny Chleba na stoł, oraz łyszki noże y Kufelki pokładą na Stole, Przełożony da znak do zbierania, lecz nayprzod sam na Srodek *Refektarza* poydzie, za nim *Officyalistowie*, Spowiednicy y inni młodsi aż do ostatniego, wrząd liniowy uszykowani, jako już jest wyżey, udadzą się do zbierania, nayprzod Przełożony, po nim *Officyalistowie* Spowiednicy &c. Ktorym zaś nie dostanie się zbierać, wsmutney twarzy postawie niech stoią na stronie.

V. Gdy Przełożony z innemi naczynia do Kanapy odniesie, na swym powrociwszy z Kanapy, stanie mieyscu, toż y inni twarzami obroceni do Krzyża (co zawsze inni po odniesieniu naczyń niech zachowuią) Kaznodzieja lub inny *Officyalista* przeczyta *Monologium* Zmarłych Oycow y Braći, Których Smierći na ten Dźień pamiątka przypada. W wielki Piątek wszyscy Klęczący, innych czasow ci tylko co Zbierali klękną, inni zaś za Stołem mowić ná przemiany będą *Psalm Deprofundis*, a ktory *Monologium* czytał, zmowi Modlitwę Koścelną

za

za Zmarłych *Abſolve &c.* y tak ſię u Stołu ſiedzenie południowe kończyć Zawſze powinno. Przeciesz:

VI. Daje ſię tu przeſtroga w czytaniu Monologium, aby z niego podający Duſze Zmarłych, ile ſzczególnie ku ich ratunkowi; przemilczał tytułow *Adm. Rndi, Rndi*, y *Multum Vndi*, ale ſzczegulnie pod Jmięniem *Patris*, wſzyſtkich wzmiankował rowno, boć wſzyscy rowno pragną wſpomnienia na ſiebie.

TITUŁ XXI. O ſpoſobie dziękczynienia po Stole.

I. Za daniem znaku od Przełożonego, wſzyscy od Stołu wyniydą, y iak na *Benedykcyi* w dwa rządy uſzykuią ſię. Akolit zas ſtanie w Srodku *Refektarza*, a wyſokim głoſem mowić będzie *Tu autem Domine miſerere nobis.* wſzyscy odpowiedzą *Deo gratias.* Po czym *Hebdomadarz* wiersz czaſowi przyzwoity zacznie, to jeſt:

W Boże Narodzenie aż do Wigilij Trzech Królow *Notum fecit Dominus alleluja.* R.) *Salutare ſuum alleluja.*

W Dźień Trzech Królow y przez Oktawę: V.) *Omnes de Saba venient alleluja.* R.) *Aurum et Thus deferentes alleluja.*

w Wielki Czwartek y w Wielki Piątek na Dziękczynieniu ponawia ſię ten ſam wiersz, ktory ſię mowił na *Benedykcyi Chriſtus factus eſt pro nobis &c.* po ktorym cały *Pſalm Miſerere mei Deus*, nie przydajac ná końcu *Gloria Patri.* ale tylko *Pater noſter* całe cicho, po którym *Hebdomadarz* mowi Modlitwę, *Reſpice quæſumus Domine ſuper hanc Familiam tuam &c.* áni na początku nie przydając *Oremus*, ani na Końcu *Konkluzyi Qui tecum* nie mowiąc, zaraz tylko wſzyscy *Pater noſter* znowu cicho zmowią.

W Sobotę wielką ponawia ſię Wierz jak na *Benedykcyi Veſpere autem Sabbathi &c.* potym *Laudate Dominum*, ze wſzyſtſkim jako wyżey.

W Dźień Wielkieynocy do Soboty Przewodniey: rownie z *Benedykcyi* ponawia ſię wierz: *Hæc dies quam fecit Dominus.*

W Dźień w niebowſtąpienia Pańſkiego do Soboty Swiąteczney V.) *Aſcendens Chriſtus in altum alleluja.* R.) *Captivam duxit Captivitatem alleluja.*

W Dźień

W Dzień Zielonych Swiatek do Soboty exclusivè: V.) *Repleti sunt omnes Spiritu Sancto alleluja.* R.) *Et cæperunt loqui alleluja* W te czasy uroczyste tak po Obiedzie jak po wieczerzy w dziękczynieniu te same wiersze się mowią:

Powszechnie innych czasow jako od S. Troycy do Bożego narodzenia po Obiedzie V.) *Confiteantur tibi Domine omnia opera tua* R.) *Et Sancti tui benedicant tibi:* Po wieczerzy zaś Hebdomadarz zaczyna Wiersz:

Memoriam fecit mirabilium suorum wszyscy mowią *misericors et miserator Dominus escam dedit timentibus se.* Tenże sam wiersz nawet na wiecerzy wdni postne, ktora zamiast Obiadu zwykła bywać w południe.

II. Po tak odmiennych podług czasow wierszach, nieodmiennie w wszystkie czasy na Obiad Hebdomadarz mowi bez *Oremus* Modlitwę *Agimus tibi gratias Omnipotens Deus pro universis beneficiis tuis Qui vivis et regnas in Sæcula Sæculorum* R.) *Amen.* Na wieczerzy zaś, y popołudniu w dni postne, rownież zawsze y iednostaynie zamiast *Agimus tibi &c.* mowi: *Benedictus Deus in Donis suis, et Sanctus in omnibus operibus suis Qui vivit et regnat in Sæcula Sæculorum,* R.) *Amen.* Nieodmiennie znowu w wszystkie czasy y po Obiedzie y po wieczerzy mowią co nástępuie: to est *Psalm Laudate te Dominum omnes Gentes &c. Gloria Patri &c.* y to razem nie na przemiany. *Kyrye eleyson, Chryste eleyson, Kyrie eleyson.* Hebdomadarz zacznie *Pater noster.* y po cicho zmowionym głośno kończy *Et ne nos inducas in tentationem.* R.) *Sed libera nos a malo.* V.) *Dispersit dedit Pauperibus* R.) *Justitia ejus manet in Sæculum Sæculi.* V.) *Benedicam Dominum in omni tempore* R.) *Semper Laus ejus in ore meo* V.) *In Domino laudabitur Anima mea* R.) *Audiant mansveti et lætentur* V.) *Magnificate Dominum mecum* R.) *Et exaltemús Nomen Ejus in idipsum.* V.) *Sit Nomen Domini benedictum* R.) *Ex hoc nunc et usque in Sæculum.* Potym *Hebdomadarz* Modlitwę bez *Oremus: Retribuere dignare Domine omnibus nobis bona Facientibus propter Nomen Tuum vitam æternam* R.) *Amen.* V.) *Benedicamus Domino* R.) *Deo gratias.* V.) *Fidelium animæ per misericordiam Dei requiescant in pace* R.) *Amen.* Cicho nakoniec *Pater noster* zmowią, po ktorym Hebdomadarz V.) *Deus det nobis suam pacem* R.) *Amen.*

III. Ponieważ w dni *Mortyfikacyi gratias* zaczęte w*Refektarzu* kończą się

 y od-

y odprawiają wKościele; w samym *Psalmie Laudate* zachodzi od-
miana, zamiast niego albowiem w czasie Bożego Narodzenia mowić
trzeba *Psalm* 97. *Cantate Domino Canticum novum.* W czasię Trzech
Krolow *Psalm* 66. *Deus judicium tuum Regi da &c.* w Czasie Wiel-
kieynocy 16. *Confitemini Domino quoniam bonus.* W Czasie Wnie-
bowstąpienia *Psalm* 49. *Omnes Gentes plaudite manibus.* W czasię
Swiatecznym *Psalm* 47. *Magnus Dominus et laudabilis nimis.* Nako-
niec powszechnie czasow innych. *Psalm* 50. *Miserere mei Deus.* W
zaczęciu tych *Psalmow* wychodzić będą z *Refektarza* parami, y do
Kościoła zakapturzeni iść będą ręce w Rękawach mający, tam Święconą wodą pokropieni od Przełozonego dokończą *Psalmu* y te same *gratias* jako wyżey zmowią; Po nich jednak klękną ku Ołtarzowi y mowić będą *Antyfonę* przyzwoitą czasowi, do ktorey wiersz y *Kollektę Hebdomadarz* odprawi. Po niey znowu *Antyfony de Beata: Sub Tuum Praesidium* iednę, drugą O. S. O. Franciszku: *Sancte Francisce propera.* Trzecią O S. Antonim z Padwy: *Si quaeris miracula*, W same zaś Srody ieszcze Czwartą O S. Piotrze z Alkantary: *Domine Jesu Christe.* z wolna Klęczący mowić będą, po ktorym *Hebdomadarz* wiersz: *In omni Tribulatione et angustia nostra* R.) *Succurre nobis piissima Virgo Maria.* Y Kollekty do Antyfon stusowne gdy zmowi, Przełożony za dusze zmarłe nakaże *Ave Maria.*

IV. Na *Kollacyach* postnych Dziękczynienie *Hebdomadarz* zaczyna od wiersza *Adjutorium nostrum in Nomine Domini* R.) *Qui fecit Caelum et Terram.* V.) *Sit Nomen Domini benedictum* R.) *Ex hoc nunc &c.* toż Hebdomadarz *Retribuere Dignare Domine &c.* R.) *Amen.* V.) *Benedicamus Domino* R.) *Deo gratias* V.) *Fidelium Animae &c.* R. *Amen. Pater noster* wszyscy w cichości nakłonieni zmowią, a po *gratias* każdey *Kollacyi* y wieczerzy wieczorney ziemię całuiąc, wszyscy o *benedykcyą* Przełożonego prosić będę, mowiąc *Benedicite*: co zachować się ma na wszelkich Kollacyach.

V. Po Zakończonym Dziękczynieniu niechay się w *Refektarzu* na rozmowach Braćia nie zatrzymuią, lecz do swych Obowiązkow pełnienia, *Laicy* do pracy, *Klerycy* do czytania *Lekcyi* y pożytecznych Xiążek, *Nowicyuszowie* do Szkoły swoiey, inni do Cel niechay się obrocą. Zimie zaś *Studenci* w Szkole, a jeżeli osobney niemasz w*Refektarzu* zostaną, swoich nauk pilnuiąc, a Oycowie inni y Bracia niech się Zachowuią w milczeniu, y pożytecznego co robią; Dla czego Oy-

Oycowie Gwardyani y Wikariowie w czaśie zimy naywięcey w Refektarzu zabawią, przestrzegaiąc milczenia y spokoyności.

VI. Jako w Soboty Brat Kanaparz przed dziękczynieniem powinien rozdawać chustki białe, tym tylko, którzy brudne oddadzą, tak wznawia się zwyczay dawny, aby Brat Sartor Lecie to iest przez May Czerwiec Lipiec Sierpien, co dwa tygodnie. W reszcie zas Mieśięcy co trzy tygodnie po dziękczynieniu białe w Koszyku *Fameratki* przynośił, lecz rownie tym tylko dał, ktorzy brudne oddadzą, zaraz więc po dziękczynieniu, mogą wyniść z Refektarza złożyć brudne, zwinąć y przynieść Sartorowi wRefektarzu czekającemu, na ktore on osobny będzie miał Kosz, przecież *Patribus de Corpore Definitorij* sam Sartor winien do Celi zanieść.

TITUŁ XXII. O Examinie wieczornym y Dyscyplinie.

I. Examen wieczorny zamyka wsobie Dziękczynienie za odebrane Dobrodzieystwa w dniu całym; powtore Rachunęk Sumnienia, popełnione w dniu zeszłym stawiaiący ná myśl przestępstwa, y pokorną prozbę o szczęśliwą noc, y zachowanie od nagłey Smierci. Gdy wczaśie swoim znak da *Akolit* na ten Rachunek Sumnienia, wszyscy porzucą inne zabawy, a bez omieszkània albo do Kościoła, albo do *Refektarza* podług czasow pospieszą.

II. Poklękną wszyscy, a gdy *Rekollekcyą* umysłową pułkwadransa przynáymniey trwać mającą, zabawią się, lekkim palca uderzeniem da znak *Akolit*. Za którym znakiem lecie w Kościele wprzod zmowią sześć pacierzy, sześć zdrowaś, sześć chwała Oycu, y wierzę na dostąpienie Odpustu zimie zas w Refektarzu. Zaraz rozpoczną Psalm *De profundis*. Ten na przemiany mowić będą po skończonym zas *Hebdomadarz* wiersz *A porta inferi.* R.) *Erue &c.* V.) *Requiescant in pace* R.) *Amen.* V.) *Domine Exaudi &c.* R.) *Et Clamor &c. Dominus vobiscum Et cum &c.* na koniec Kollektę *Fidelium* zmowi, po ktorey znowu *Requiem æternam &c. Requiescant in pace Amen.* Y *Pater noster* zaczynać głosem niebędzie, lecz wszyscy nisko naklonieni zmowią. W czaśie *Kollekty* przez *Hebdomadarza* mowioney *Akolit* poydzie po Kropidło, tam złoży Sandały, y zumaczanym w Swięconey wodzie poydzie do Przełożonego, jeżeli *Pater noster* nieskończyli poczeka, potym Klęknie y z

 po-

pocałowaniem ręki poda, mowiąc *Benedicite;* Tu wszyscy Zakonnicy bokiem ku Przełożonemu obroceni wraz Klękną, y całuiąc ziemię powtorzą *benedicite*, Kropi ich Przełożony y błogosławi mowiąc: *Noctem quietam et Finem perfectum concedat &c.* R.) *Amen.* Natychmiast obrocą się ku Ołtarzowi mowiąc *Antyfony Sub tuum praesidium &c. Sancte Francisce propera &c. Si quaeris miracula &c.* tudziesz *Antyfonę* przedniego *Patrona* Kościoła, do ktorych po wierszu *In omni Tribulatione,* gdy zmowi *Hebdmadarz Kollekty,* Przełożony Dusze spoczywające Zgromadzeniu zaleci: W wielki zas Piątek za daniem znaku w Klekot razem wszyscy przed Grob Chrystusow poydą; lecz każdy przywatnie *Examen* odprawi.

III. Swięty y chwalebny w Zakonie naszym zwyczay w Poniedziałki, Srody, y Piątki odprawiania Dyscyplin ma swoy czas po *Examinie* skończonym, ten zwyczay Zachowany powinien bydź nie chybnie, zgoła tedy wszyscy bez wyięcia jako na *Examen* tak na tę Dyscyplinę, stawić się powinni. Przecież jeżeli w ktory zrych dni Obrządek *imae Classis* przypada, dyspensuią prawa Dyscyplinę.

IV. Gdy się w Refektarzu odprąwia, zamknie *Akolit* Swiatło, wszyscy zaś przygotuią się do czynienia Dyscypliny, to est Chordę na Habicie ramienia lewego zatrzymaią, Habit zaś y Sukienkę na szyię podeymą, tak aby się obnażyły plecy tylko y barki, prawą potym ręką niech się zacinają mowiąc na przemiany Psalm *Miserere mei Deus*, *De profundis. Christus factus est pro nobis* z Kollektą *Respice quaesumus.* Antyfonę *Salve Regina*, chocby y w czasie Wielkonocnym, do ktorey *Hebdamadarz* wiersz *Ora pro nobis Sancta Dei Genitrix* R.) *ut digni &c;* Y trzy Kollekty zmowi: *Concede nos Famulos &c. Deus qui nos a Saeculi vanitate conversos &c. Omnipotens Sempiterne Deus qui vivorum dominaris &c.* na ostatku *Divinum auxilium maneat semper nobiscum. Wszyscy* odpowiedzą *Amen*, miernym nakoniec ręki w rękę uderzeniem da znak na przestanie Dyscypliny.

V. Rownie w Dni Kommunij Nayśw: gdyby iednak w nie Swięto *imae Classis* nie przypadało, ma bydź czyniona Dyscyplina, przecież tylko przez sam Psalm *Miserere*, po ktorym Antyfonę *O Sacrum Convivium* Zmowią, V.) *Panem Coeli dedit eis* R.) *Panem Angelorum manducavit homo*, y Kollektę; *Deus qui nobis sub Sacramento mirabili &c.*

VI. W trzy dni Wielkiego Tygodnia Dyscyplinę odprawiać mają podczas *Medytacyi;* Zaraz po Litanij o Wszystkich Swiętych, y po przeczytanym punkcie *Medytacyi Akolit* schowa Swiatło, lub jeżeli wi-

dno,

dno, Okienice pozamyka. W wielki Czwartek trwać będzie Dyscyplina przez Psalm *Miserere* trzy razy ponawiany. Z Antyfoną *Christus factus est*, y Kollektą *Respice quaesumus* do tych tylko słow *Subire Tormentum* przez Hebdomadarza po skonczonym trzeci raz Psalmie mowioną. W Wielki Piątek Dyscyplina trwać ma przez pięć razy ponawiany Psalm *Miserere*, dwa razy Psalm *De profundis*, y w zwyż pomienioną Antyfoną y Kollektą. W Sobotę wielką, ze wszystkim tak, iak w Wielki Czwartek, przez wszystkie przeciesz tych trzech dni Dyscypliny, ani *Gloria Patri* po *Miserere*, ani *Requiem aeternam* po *De profundis*, ani Konkluzya *Qui tecum* do Kollekty nie mowi się. Tu pamiętać mają aby w wielki Czwartek po skończoney Dyscyplinie wszyscy wzajemnie, Klęcząc na swoim mieyscu y mowiąc *Benedicite*, przepraszali, się a to po prostu y szczerze, piękna to iest Ceremonia, ktora wtym dniu ułatwi ich do Stołu Pańskiego. Nayprzod to przeproszenie Przełozony zacznie, toż po nim inni wporządku.

TITUŁ XXIII. O Dormitarzu y Celach.

I. Wiele rzeczy uczciwie się dzieja, ktore się iednak od wszystkich widzieć uczciwie nie mogą, mowi S. Bonawentura *(bb) Dormitarz* Zakonny jest to mieysce szczegolnieysze w Klasztorach które z praw Zakonnych y ustawicznego Przełożeńskiego dozoru brzydzi się wszelką nieuczciwoscią, przecież Każdemu wystawiane ku widokowi bydź z uczciwością niemoże, zaczym na gorne Ganki y Cele, w ktorych mieszkają y sypiaią Bracia, nie łatwo Osobom Swieckim ma bydź pozwalany przystęp.

II. Każdy Brat Celę od Przełożonego naznaczoną sobie, przyiąć powinien z wszelkim ukontentowániem y nabożeństwem; którą obiąwszy, zaraz temu Swiętemu, ktoremu jest ofiarowana, niechay się poleci, y owszem pokiey w niey mieszka, niech trzyma o tym, iż tegoż Swiętego zawsze z sobą wespoł ma obecnie mieszkającego. Dla tego wszelki zbytek, dworność y nieochędostwo oddalać będzie z tey Celi raz ią przy naymniey co tydzień zamiatać, codziennie zrana posłanie rownać y Zakonnie pokrywać; a Kobierczykow na nim nie miewać; wszystkie dworne obrazki, pozłacane ramki precz oddalać, ktore wyrzucić w czasie

 Wizy-

(bb) Spec. Discipl. cap. 26. Multa possunt honoste fieri, quae non possunt honestè videri.

Wizyty Przełożony jest obowiązany; A przeto Krzyż drewniany, lub jaki nabożny obraz, naczynie Swięconey wody z Kropidłem, Dyscyplina y narzędzia Zakonney *Mortyfikacyi* służące niech mu dla nabożeństwa y miłości ubostwa za wszelką wygodę y ozdobę staną.

III. W Każdą Srodę y Sobotę *Dormitarz* czyli gorne Ganki, Klerycy y Xięża *Studenci*, dolne zaś Bracia *Laicy* niech zamiataią, lub w dni poprzedzaiącę to odprawią, gdyby w Srodę y Sobotę Swięto jakie wypadło Codzień nawet, gdyby się znalazły smieci, wyrzucić ie mają, przeto nigdy ich w żadnym Kącie nie powinni zostawiać.

IV. Ustawiczne milczenie pierwszą *Dormitarza* bydź powinnoby ozdobą, jednakże nayosobliwiey od godziny *wyszey* gdy Lecie znak dadza w Refektarski Dzwonek, aż do Nieszporow, wwieczor zaś po Kollacyach, y od Examinu wieczornego do przyszłego rana, niech się wszelkiey prożney wystrzegaią rozmowy.

V. Zaden do Celi drugiego wchodzić niema, oprzocz do Celi swego *Magistra* lub Przełożonego, y to przy obecności Jego, gdyby zaś wypadała potrzeba wniyść do Celi drugiego Brata lub Xiędza, powinień wprzod w drzwi zapukać mowiąc *Ave Maria*, y nie wchodzić, poki się nie odezwie będący w Celi słowem *Jesus*. wtenczas krotko Jnteresś odprawić, ieżeli do poniższych, z otwartemi drzwiami niech będzie

VI. Po wieczornym *Examinie* każdy do swey Celi poydzie, wprzod jednak Bracia *Klerycy*, Xięża *Studenci* y wszyscy *Laicy*, w progu swey Celi poklękną, trzymając Kropidło czekać maią. *Benedykcyi* od O. Wikaryego, który niechybnie codźień ten urząd sprawować będzie. Dla tego podczas cięźkich mrozow aby tym łatwiey swego obowiązku dopełnił, *Akolit* za nim Kociełek z Swięconą wodą ktora na noc wRefektarzu bydź ma poniesie.

VII. Po odebrániey tey *Benedykcyi* każdy zamknie drzwi Celi swoiey, a zwyczaynym sposobem Bogu, Nayśw: MARYI Pannię, Patronowi Celi, Aniołowi Strożowi, y Patronowi swoiemu nabożnie y pokornie poleci się; Toż łożko odkryie siebie y Posłanie przeżegna Habit w koło nog uczciwie zbierze, nakoniec położy się, nigdy w znak, lecz Zawsze na prawy bok leżąc; W tenczaś myśl y serce do Boga podniesie z affektem mowiąc: *W ręce Twoie Panie polecam Ducha mego.* może też na wzor S. Piotra z Alkantary Psalm *De profundis* za siebie zmowić; noc owę miarkując, jak gdyby dla siebie ostatnią.

VIII. Po

VIII. Po wſzyſtkich Braci na mieysca tajemne idących z potrzeby, koniecznie obyczayności wſzelka wyciąga uczciwość, dla tego natenczas albo na innych ſpoglądać albo do przechodzących co mowić, lub do mowienia pobudzać ſam wſtyd przyrodzony nie każe. Każdy więc jak nayuczciwiey y nayſpokoyniey niech ſię ſprawi, a gdy kogo nadchodzącego uſłyszy, znak da ręką lub nogą. Wyſtrzegać ſię też ma, aby Knotka lub ſtoczka nie przylepiał do Sciany.

IX. Gdy Bracia do Cel wracają po Jutrzni, w tenczas im nayſkromniey iść trzeba, aby ſandałami po Gankach żadnego nie czynili ſzeleſtu, w Celi też każdy pilnie przeſtrzegać ma, aby po jutrzni ſiedząc rozruchem jakim y rumotaniem w modlitwie lub nauce nieprzeſzkodził drugiemu podle mieſzkającemu.

X. Gdy rano wſtaną Habitu Kaptura, y Chordy poprawią ſobie, potym poklękną, y za nocną ſtraż Bogu podziękują; Jemu ſamemu iako Panu Naywyżſzemu Duſzę, Ciało, myśli, mowy, uczynki, y umartwienia tego dnia ofiaruiąc, niech ſię poświęcą, iż na Cześć y chwałę Troycy Przen: na honor Matki Boſkiey y Wſzyſtkich Swiętych ſkutecznie chcą czynić, cokolwiek w tym dniu czynić będą, zaraz więc y pomocy niech proszą na wykonanie tak dobrego poſtanowienia. Ułożą przytym Zakonnie łożko y oprzątną, a umycie rąk y twarzy koniecznie przed Medytacyą odbędą.

XI. Czyli *Nowicyuſz*, czy *Profeſs* do ſłużenia Mszy S. wezwány nie z muſem ale z chęcią y z dobrą wolą niech idzie; wtenczas zaraz myśl niech podnieſie do Boga, y dziękę mu złoży, Że go do tak świętey y godney Tajemnicy raczy wołać, do którey nie przypuszcza Aniołow, poydzie więc do Zakryſtyi ochoczy mowiąc: *Panie uczyń mnie godnym Sługą Swiętey Ołtarza Taiemnicy.* *Nowicyusczowie* tedy zawſze do tey Służby mają bydź gotowi, *Klerycy Profeſſi* na Grammatyce y Retoryce od Mszy Konwenckiey do Lekcyi, zaś na Filozofij, Teologij *Moralney* y *Spekulatywie* codzień przynaymniey ieden na przemiany niech ſłużą.

XII. Za powszechną Regułę Wszyscy naſi *Klerycy* y Bracia *Laicy* niech maią, aby, gdy uſłyszą głos Przełożonego ich wołającego, albo do jakiey pracy wzywającego, zaraz wſzyſtko opuscili, y litery nawet jeżeli ią piſzą nie dokończyli, a z pospiechem z Celi wychodząc, ſtawili ſię Przełożonemu, ta ich poſłuszeńſtwa ofiara miłą wonność całemu Niebu uczyni.

XII. Ro-

XIII. Rownie gdy do Choru na Obrządek Boſki lub inne Nabożeńſtwa głos Dzwonka ich wzywającego uſłyszą, natychmiaſt wſzyſtko w Celi opuszczą, y powſtaną mowiąc z pociechą. *Oto znak wielkiego Krola pódźmy y służmy mu. Oto głos dzwoniącego y wołaiącego nas abyśmy go chwalili.* Niechże ſię ſtaraią, ile tylko bydź może, aby wſzyſtkich uprzedzili, y przed ſkończeniem dzwonienia w Chorze ſtawili ſię.

XIV. Kiedykolwiek z Celi wychodzą, tak ſkromnie y opatrznie Okna y drzwi Cel ſwoich zamykać będą, aby na *Dormitarzu* żadnego ſłyszeć nie dali ſzeleſtu. Dobrzy, Cnotliwi, Boga boiący ſię Zakonnicy tak radzi bawią ſię w ſwych Celach, iż tylko poſłuszeńſtwem, albo oczywiſtą potrzebą zmuszeni wychodzą z nich, y gdy wychodzą, lub do nich powracają, wodą Swięconą pokropią ſię zawſze, y należny pokłon *Krucyfixowi* y Obrazowi w ſwey Celi będącemu oddadzą.

XV. Bracia Zakonni naypilniey wyſtrzegać ſię mają, aby w Celach ſwych będąc, nigdy oknem nie przypatrywali ſię, co ſię, dzieie na Swiecie, tak albowiem oczywiſte nieſpokoyności wewnętrzney y o ziębłosci Serca dają ſobie przyczyny. Oczy nasze ſą jako bramy, przez ktore wolno otwarte wpada Nieprzyiaciel duſz naſzych do Serca, y tam nieſmak w rżeczach duchownych, a miłość rzeczy Znikomych wznieca. Zgoła y na *Dormitarzu* y w Celi ſwoiey tak ſię Bracia niech ſkromnie ſprawuią, jak gdyby zawſze mieli Obecnego *Magiſtra*, lub Przełożonego ſwoiego.

TITUŁ XXIV. O Spoſobie zachowania ſię na innych mieyscach Konwentu.

Tak na *Dormitarzu* Braciom Zakonnym przynależy wſzelka uczciwość, układność y ſkromność; przecież gdy Bracia z *Dormitarza* na inne mieysca Konwentu, na podworze, do Officyn, do ogrodu wychodzą, pamiętać mają, iż Zakonności w Celi ſwoiey nie zoſtawili, lecz ią z ſobą zawſze y wſzędzie noszą Przeto:

I. Wszyscy Kapłani y Bracia mogą czaſow ſwoich na jaką Zabawę lub rozerwanie umyſłu do ogroda wychodzić, tam iednak gdy ſię ſami przechodzą, jak nayprzyſtoyniey we wſzyſtkim zachować ſię powinni, ani dopuszczać ſię lekkomyślnych zabaw, y nieułożonych obyczajow; Samym to dzieciom ſwawolnym jeſt własna, w nieprzytomności Nauczy-

uczyciela swoiego rozbeſtwiać ſię, y na płochość nieprzyſtoyną rozpuſzczać ſię. Bracia Zakonni zaniechają nawet prożnych rozmow y nieſtuſownych do Stanu Swoiego, a ſkromnie y cicho znoſić ſię będą z ſobą ſpoſobem Zakonnym, mowiąc o poważnych, Duchownych, albo jeżeli ſą *Studenci*, o Szkolnych Materyach, y to dla nabrania w mowieniu, piſaniu, y czytaniu łatwośći, łacinſkim ięzykiem: Nie pociągną też ręki ſwoiey bez pozwolenia Przełozeńſkiego do zbierania owocow, dowodząc tego, iż znają co ieſt wſtrzemieźliwość Zakonna.

II. Bracia po Konweńcie chodząc, głowę zawſze nákrytą mieć będą, y ręce w Rękawach ułożone zakonnie Koronkę zawſze u chordy, nigdy zas Klucza lub czego innego zawieſzonego nikt u nich nie widzi Ktorykolwiek Brat przechodzi mimo Przełożonego, trochę ſię zatrzyma, y powinne mu odda uszánowanie; gdy zaś rano pierwſzy raz ſpotka Przełożonego, poklęknie y ziemię całuiąc proſić będzie o *Benedykcyą* y mowić *Benedicite Reverende Pater.* Przełożony przeżegna go mowiąc *Deus te benedicat In Nomine Patris &c.* Gdy znowu Bracia z Przełożonym mowią, albo od nich poprawiáni bywaią, niech zaraz poklękną, a gdy Przełozony mowić przeſtanie, niech całuią ziemię, y proszą o Benedykcyą. Każdy znowu Brat mimo innego Brata przechodząc, odkryie głowę y ſkłoni ſię.

III. W czaſie jakieykolwiek roboty zawsze rękawow zawiną, y ieżeli potrzeba część przednią Habitu, gdyby zaś Sukieńki nie mieli, Habitu podnioſſzy podpaszą go; Kiedykolwiek też Habit lub Sukienkę chędożą, niech to na mieyscu do tego oſobliwie ſporządzonym czynią, y to po iednemu zamknąwszy ſię, z przyrodzoną wſtydliwoscią bez zupełnego obnażenia, y z Zakonną uczciwośćią.

IV. Piękny w Zakonie naſzym zwyczay ieſt umywania nog Braci, tym ſię zatrudnią Bracia *Klerycy* y Xięża *Studenci*, a gdy tych mało jeſt, Bracia *Laicy*; Wcześnie tedy ciepłey przygotuią wody, lecie zioł świeżych do niey mieszaiąc, tychże ſamych doſtatkiem naſuszą, y przyſpoſobią na zimę. Zaraz tedy w Sobotę po Kollacyi, O Wikary z Studentámi y Bracią Laikami do Kuchni poydzie, tam zniemi *Pozdrowienie Anielſkie* poty mowiąc, poki z wodą do, ſamego nie wniydą Refektarza, w ktorego ſrodku poſtawią Faſki, poklękną ziemię całować y mowić będą *Benedicite.* Gdy powſtaną iednę Faſkę ſcierką nakrytą nie na mieyscu Przełozonego lecz na mieyscu *Akolita* poſtawią dla Przeło-

łożonego, inne zas wszystkie około pieca dla Oycow. Temu nog umywaniu wszyscy przytomni będą, a Bracia Klerycy y Laicy tak Oycom starszym iak y wzaiemnie sobie z pokorą y miłośnie nogi niech umywaią, to czyniąc zakapturzeni będą, rownie y ci, ktorym nogi myią. Przystoi aby w ten czas była Cichość y wystrzeganie wszelkich rozmow y zgiełku dla tego w czasie umywania nog, mowić będą *Ave Maria.* Ktorzy zaś zasiadają do Fasek, niech uczciwość kochają, a nog nad Kolana nie obnażaią, zawiną tedy część tylną Habitu miedzy udy. A przednią w gorę, aby Oczy wstydliwych Braci nie obrazili. Po skończonym nog umywaniu Barcia Klerycy y Laicy Faski w rząd na Refektarzu postawią, Ziemię pocałuią, y wyniosą razem mowiąc Psalm *De profundis* wodę w Kanał wyleią, a Faski popłukane w zamknięciu schowają.

TITUŁ XXV. O Sposobie zachowania się między Swieckiemi.

W Murach Klasztornych Swiat Zakonnika nie widzi, choćby tez y zbłądził łatwo znaydzie wyrozumienie u swoich, lub Braterską poprawę; lecz z Murow ná Swiat Zakonnik wychodząc, tu mowi S. Bonawentura *(cc)* wiele zastanowić się powinien, jak wGoscinie, iak w drodze, jak w innym Kościele, jak znowu w obcowaniu w mowieniu jedzeniu podług Stanu swego Zachować się powinien. Zaczym:

I. Za Rozrządzeniem Przełożonego Bracia z Konwentu wychodzić mający, w Płaszczu z Kijem zwyczayne z pocałowaniem ziemi wezmą Błogosławieństwo, y święconą wodą, ktora przy Forcie zawsze bydź powinna, pokropią się. To zaś im pamiętać potrzeba, iż zgoła nie przyzwoitą iest rzeczą idącym Osobom Zakonnym oddalać się od siebie, razem przeto z sobą zawsze iść powinni.

II. Jak zaś w ułożeniu Członkow Ciała, w strzeżeniu Oczu, w ostrożności mowienia y zabawiania się z Swieckiemi, w wstępowaniu do ich domu, w posiedzeniach, przy Objadach nawet, nasze Zakonne Osoby zachować się mają, niemożna jaśniey y dokładniey wyrazić, jak opisał Swięty Bonawentura w dziele swoim pod tytułem *Zwierciadło Zakonności,* w Rozdziale 27mym, 28mym, 29tym, 30stym, 31wszym, 32gim,

Części

(cc) Spec. Discipl. cap. 27.

Częsci twſzey, ktore to materye w nowo przedrukowanym dziele znayduią ſię od Karty Setney dwunaſtey, do Karty Setney Trzydzieſtey Osmey! Te Rozdziały chętnym y nabożnym Sercem Zakonne Oſoby niechay czytaią, a tam ſię doczytaią Nayprzod; iż Ducha nabożeńſtwa w drodze gaſić niepowinni, ani bydź Kurſorami lecz Zakonnikami. *Fowtore.* iż głośno mowić do ſiebie idący nie maią, ani tez ſpiewać pieśni choć y nabożnych, ktorychby noty weſołe były y do Swiatowych podobne. *Potrzecie* aby nie miiali Kościołow, zabawili ſię przykładnym nabożeńſtwem, y w uroczyſtosci zaniechali podroży. *Poczwarte* aby w obcowaniu z Ludzmi wſzelką z Serca złożyli pychę, na pierwſzych mieyscach nie zaſiadali, ſzanowali wſzyſtkich. *Popiąte.* aby z Gospodarſkiey ludzkosci nie brali poufałości, a nie domagali ſię dwornych rzeczy, lub też w jedzeniu y napoju nazbyt ſobie niepozwalali. *Poſzoſte* aby w ſprawy taiemne Gospodarſkie niewchodzili, ani ſię też z Gazetami nie rozposcierali. Tak zaś maią bydź oſtrożnemi aby Zakonnych lub Klaſztornych Tajemnic zgoła nawet Oycu y Matce nie objawiali wſzyſtko to doſtatecznie opiſał S. Bonawentura; w tak pięknych y potrzebnych materyach, niechay Zakonne Serce nie ſtęſkni ſobie czytać dzieła Jego.

III. Trafia ſię poniekąd, iż niełady Klaſztorne, lub też wyſtępki Zakonnikow nie mogą utaić ſię przed Swiatem, gdyby tedy Zakonnikom u Swieckich ludzi będącym, od nich wydarzyło ſię ſłyszeć obmowę innych Zakonnikow, miłość Boſka y Braterſka, miłość nawet Zakonnego honoru nakazuie im ſciśle, aby naylepſzemi ſpoſobami zamawiali ſwych Braci; gdyby oraz jakowy Statut Zakonny wyiádomy był Swieckim; Zakonnik z niemi obcuiący niechay im wyiaśni, że to nie jeſt *Statut*, nie przykazanie Regulne, lecz tylko zwyczay w domu Zakonny niekoniecznie obowięzuiący, aby tym ſpoſobem Swieccy ludzie, gdyby co przeciwnego wiedzieli, nie gorszyli ſię, ani Braci nie ſądzili za przeſtępcow Zakonu ſwoiego. Niech ſię oraz ſtrzegą, aby nie byli *Gazet* choć y do prawdy podobnych odnoſicielami, Zakonnym álbowiem Oſoom zgoła nie przyſtoi bydź Nowiniarzami.

Zgoła Bracia naſi w wſzyſtkich ſprawach ſwoich według rzeczonego przepiſu od S. Bonawentury wydanego, tak ſię między Swieckiemi niech zachowaią, aby nikogo nie obrazili, nikomu wzgorſzenia nie dali, lecz wſzyſtkie doſkonałosci Zakonney przykłady niech ſię w nich wydaią a tak wſzyſtkich wzbudzaią do Chwalenia Boga w Troycy iednego.

TITUŁ XXVI. O porządku zapalania ſwiec na Msze i Obrządek Boski.

Swiatło zapáláne w Kościołach znáczy wiárę Chrzescian (a) Miłość Chryſtuſową w Ofierze (b) Oczekiwanie Oblubieńca z ſwiecami (c) i innych pełnych Taiemnic oznaczen ieſt iego. Mieć tedy pilny dozor potrzeba, aby po Ołtarzach rzędnie ſtawiane Lichtarze, na tych proſto były zakładáne świece, te zaś nie nikczemne i małe, lecz ktoreby Majeſtat Boſki zdobiły. (d)

I. W Wszyſtkie uroczyſtośći, tudzież w Swięta *1mæ* et *2dæ Claſſis* wprzod nim *Celebrant* do Ołtarza wyniydzie, dway Bracia w Komże ubrani zapalą ſwiece na Ołtarzu i na Kiercach, z temi do Zakryſtyi poydą.

II. Naywięcey *Ceremoniarz* Kościoła S. rownego ſzyku i Obrotu po Serwitorach wyciąga, przeto Bracia palić maiący Swiece niech zachowaią Koniecznie *1mo* aby razem przed W. Ołtarzem przyklękli, razem Rożki wzięli, z temi znowu przed Ołtarzem przyklękli. *2do.* aby porządnie zapalali ſwiece, naprzod te, które ſą bliższe *Cymborium*; *3tio* ponieważ zdarza ſię czaſem iż ieden z Braci będzie ſtateczny i ſłaby, drugi młody i czerſtwy, ten tak powinien uſtuſować ſwe kroki, aby z ſtatecznym, i razem ſzedł, i razem przyklękał, i razem każdą ſwiecę zapálał. *4to* gaſić zaś przeciwnie będą, nayprzod bowiem te ſwiece, które ſą oſtatnie od Ciborium, naoſtatek na kiercach zapalą, wezmą, przyklękną; wſzyſtko razem, i poydą do Zakryſtyi.

III. Jeżeli ieſt wyſtawiony N. Sakrament, ciż Bracia przychodząc palić ſwiece, na oba Kolana przed Ołtarzem przyklękną, z rożkami zaś przyſtępuiąc, i odchodząc, na iedno kolano.

IV. Na zapalenie ſwiec czyli do innego Ołtarza, czyli na Proceſsyą, lub na inną potrzebę, niechay do W. Ołtarza po ogień niechodzą, a oſobliwie w czaſie Mszy z Swiec Ołtarzowych niech rożkow niezapalaią, lecz z lampy wiszącey; tey bowiem nieobyczayności Domy nawet uczciwe bronią, od ſwiec ſtołowych ſwiatła zapalać niepozwalaiąc. Tém więcey ucziwość Domu Boſkiego i Swiętość broni Pomocnikom kuchen-

(a) *Microl. cap. 11.* (b) *S. Aug. Ser. 125. de temp.* (c) *S. Hieron. Epiſt. 20.* (d) *Conc: Mediolanenſ I. part. 2. lit. Communia.*

chennym przychodzić do Kościoła po ogień, zaczym Brat do Mszy i wszey służący niechay ich wstrzyma, i ognia im poda.

V. W Czasie wystawienia Nayśw: Sakramentu kiedyżkolwiek czyli na Mszy czyli na Nieszporach, Boska Nayświętszego Jezusa obecność wyciąga aby nayuroczysciey swiatło paliło się; zaczym podług wyroku Klemensa XII. *(e)* i na *Summę*, i na *Wotywę*, i na Nieszpory nieochybnie świec szesnascie zapalać będą, Lamp zaś ile możnosci. W Czasie znowu czterdziestogodzinnego Nabożeństwa ponieważ ustawicznie Bog obecny stoi, Benedykt XIV. *(f)* rozkazał wyraźnie, aby nieustannie świec dwanascie paliło się, i lamp podług możności; ta sama przyczyna tyleż Swiatła wyciąga u Grobu Chrystusowego w trzy dni przed wielkanocą, owszem w Czasie 40godzinnego Nabożeństwa bywa summa i Nieszpory które wyciągaią świec 16stu; zaczym ta Ceremonia w Liczbie Swiatła, koniecznie zachowana niech będzie i to na naymnieyszą, gdyż staraiący się o Chwałę Boską i więcey zastawiać będą, tego bowiem wyciąga niestworzone światło, które oswieca każdego człowieka.

VI. Gdy zaś wystawienie bywa wPuszce, sześć świec palić się może procz owych na Kiercach, tak na niektore Odpusty, na odnowienie slubow zakonnych, toż na Jutrznią Bożego Ciała, Niepokalanego Poczęcia, ponieważ zacłonione iest *Ssmum*, równie na Jutrznią Bożego Narodzenia i Wielkonocną, naymniey sześć Swiec palić, można zaś z Nabożeństwa i więcey.

VII. Na Ołtarzu Swiętego lub Swętey, których uroczystość z wystawieniem obchodzona bywa, przyzwoicie byłoby, aby w czasie Mszy *Solenney*, Nieszporów, i *Processyi* paliły się świece, do czego zachęca się pobożność.

VIII. W Dźień Poswięcenia Kościoła i w Oktawę tak na Mszy uroczystey, iak na 1wszych i 2gich Nieszporach świece woskowe po ścianach koscielnych palić się maią, *(g)* W pierwsze też trzy dni Wielkonocne przez całą Konwentcką Mszą a w inne dni, aż do Wniebowstąpienia Pańskiego na teyże Mszy od Ewangelii aż po *Kommunii* niech się pali *Paschał*, który też w Nieszporach śpiewanych wKapie na *Magnificat* zapalony będzie, a gaszony po *Benedicamus Domino*. W sam zaś dźień Wniebowstąpienia Pańskiego na początku Summy zapalony, po Ewangelii zgaszony i wyniesiony zostanie wraz z *Statuą* zmartwych wstałego Pana.

(e) Clem: XII. 1. 7bris. 1730. (f) Bened. XIV. Notif. 10. et Instruct: Rom: (g) Clem: XII. ut supra.

IX. Bracia służący do Mszy solenney powinni wiedzieć, iż w Swięta *imæ et 2dæ Classis* zapalić maią sześć świec na Mszą i Nieszpory: Na Mszą Konwentcką w Święta *duplicia* cztery świece, *in semi duplicibus* świec parę; Na *Wotywy* przy Obrazach cudownych sześć świec, indziey cztery świece, na Msze *de Requiem* za zmarłych Braci, i maiących *Suffragia* w Prowincyi świec sześć, za innych (wyiąwszy pogrzeby solenne) cztery świece, na Mszą *prywatną* nawet Prałatom (*h*) świece dwie tylko zapalą.

X. Podług wyrokow *Sæ Rituum Congr:* w czasie Godzin Kanonicznych w Chorzé, dwie na Ołtarzu w Kościele goreć świece powinny. (*i*) Więc na *Sextę* i *Nonę*, gdy żadney przy Ołtarzu Mszy niemasz na *Nieszpory* i *Kompletę* zaraz po ostatniem dzwonieniu niech będą zapalane dwie lampy, a dopiero po *Kollektach* gaszone. W *Komplecie* po *Kollekcie Visita quæsumus.* W *Miedniewicach* iednak, i w *Szczawinie* po Pieśni *O Gospodzie uwzelbiona.* (*k*) niech zgaszą.

XI. Poki Drzewo Krzyża S. lub Relikwie na Ołtarzu wystawione i otwarte stoią, do poty oprocz lamp dwie świece palić się powinny. (*l*)

XII. Na Benedykcyą Gromnic, Popielca i Palmow podług Kościelnego Obrzędu sześć świec zapalić trzeba, ponieważ zaś *Ritualia* niewzmianku-ią o Swietle na *Benedykcyą* ziela w Swięto Wniebowzięcia N. M. P. przeto bez Swiatła bydź może.

XIII. Lampa przed N. Smtem nieustannie palić się powinna, i to blisko przed Ołtarzem niezaś na Chorze lub w ktorém mieyscu ubocznem. (*ł*)

XIV. Bracia gdy gaszą lub chędożą świece niechay Knotow nisko nieprzycinaią, a to ochraniaiąc Wosku, który za takiem przycinaniem wielce się psuie.

TITUŁ XXVII. O Nieszporach.

I. W Czasie dzwonienia na Nieszpory, powinien bydź Pulpit ustawiony blisko drzwi Kościelnych okryty dwiema Tuwalniami, z których iedna służyć będzie do zdeymowania i Kładzenia Kapy aby się *Aparat* niebrudził. Akolit podobnie w Chorze Pulpit Tuwalnią okryie. W Zakrystyi ognia wczesnie do Turybularza przysposobi.

II. Mi-

(*h*) *S. Rit: Con. coram Alexandr. Pp: VII. 27. Sept.* 1659. *in Dergnrli* § 21. (*i*) *S. R. C.* 7. *Aug.* 1594 (*k*) *Congr: Prov.* 1787. (*l*) *S. R. C. 22 Januar.* 1761. (*ł*) *S.R.C.* 22. *Aug.* 1699.

II. Mimo uroczystych Swiat, Nieszpory odprawiać się będą w Kapie w Święta *1mæ* et *2dæ Classis* a gdzie iest liczne zgromadzenie przy *Studiach*, w *Dalmatykach*; w kożdą także Niedzielę w Kapie Nieszpory bydź powinny. (*a*)

III. Assystencya do Nieszporow *Solennych*, taż sama co do Mszy zeydzie się iak nayspiesniey, zachowa wszystek porządek w ubieraniu *Celebranta*, *Dyakona &c.* w zapalaniu Swiatła, wprzyklękaniu, okadzaniu &c. iak niżey mowić się będzie na swoich mieyscach.

IV. Celebrant wyznaczony wczesnie stawi się w Zakrystyi, maiący spiewać Nieszpor z wystawieniem Nayśw: Sakramentu, ubierze się w *Albę* i Stółę na sposob Krzyża założoną i przypasaną, a potym w Kapę. stółsownie iak się powie w Tytule o Mszy uroczystey pod Liczbą *4tą* następuiącemi, winień będzie zachować zwykłe *Ceremonie*. Inszych zaś świąt w sama tylko Komżą. stółę naszyi srodkiem zawieszoną, i Kapę ma się ubrać.

V. Przed zaczęciem Nieszporow celebrant okadzi Ołtarz, a gdy iest wystawienie N. Sakramentu *O Salutaris Hostia* zaspiewa &c. Po tym da lekki znak ręką w rękę, a mowiąc *Deus in adjutorium* żegnać się będzie. Po Zakonczonym *Gloria Patri* poydzie do Choru przed poprzedzaiącym *Turyferaryuszem*, Subdyakonem, i Dyakonem; gdy wyidzie z Kościoła, *Turyferaryusz* zdcymie przez Tuwalnią z celebranta Kapę, na Pulpicie okrytym ułoży, *Dyurnał* wezmie, i poprzedzać będzie Subdyakona drzwi do Choru otworzy, zatrzyma się aż Subdiakon Dyakon i Celebrant do Choru wniydą, zamknie drzwi Chorowe, stanie za Celebrantem, Dyakon po prawey a Subdyakon po lewey stronie celebranta, razem wszyscy blisko drzwi uklękną, razem powstaną, i razem się obrazowi i Chorowi pokłonią.

VI. Gdy staną na swych mieyscach, *Turyferaryusz* Dyurnał na Pulpicie ułoży i do Kościoła powroci. Lecz znowu przed skończeniem Hymnu do Choru przybędzie, a po przespiewaney przez *Celebranta Antyfonie* na *Magnificat*, po uczynionych ukłonach iak wyżey, na odwrot do Kościoła idących poprzedzać będzie tym porządkiem, ktorym przyszli, a przyszedłszy do drzwi Kościelnych na celebranta Kapę przez Tuwalnią włoży.

VII. Celebrant stanąwszy w Kosciele okadzać będzie tak podczas *Magnificat*, iak na Mszy, a przyklękánia w czasie *Expozycyi* łatwo każdy dopełni, uważaiąc poniższe Reguły, ktore się dadzą w Tytule o Mszy uro-

(*a*) *Cap. Prov.* 1782.

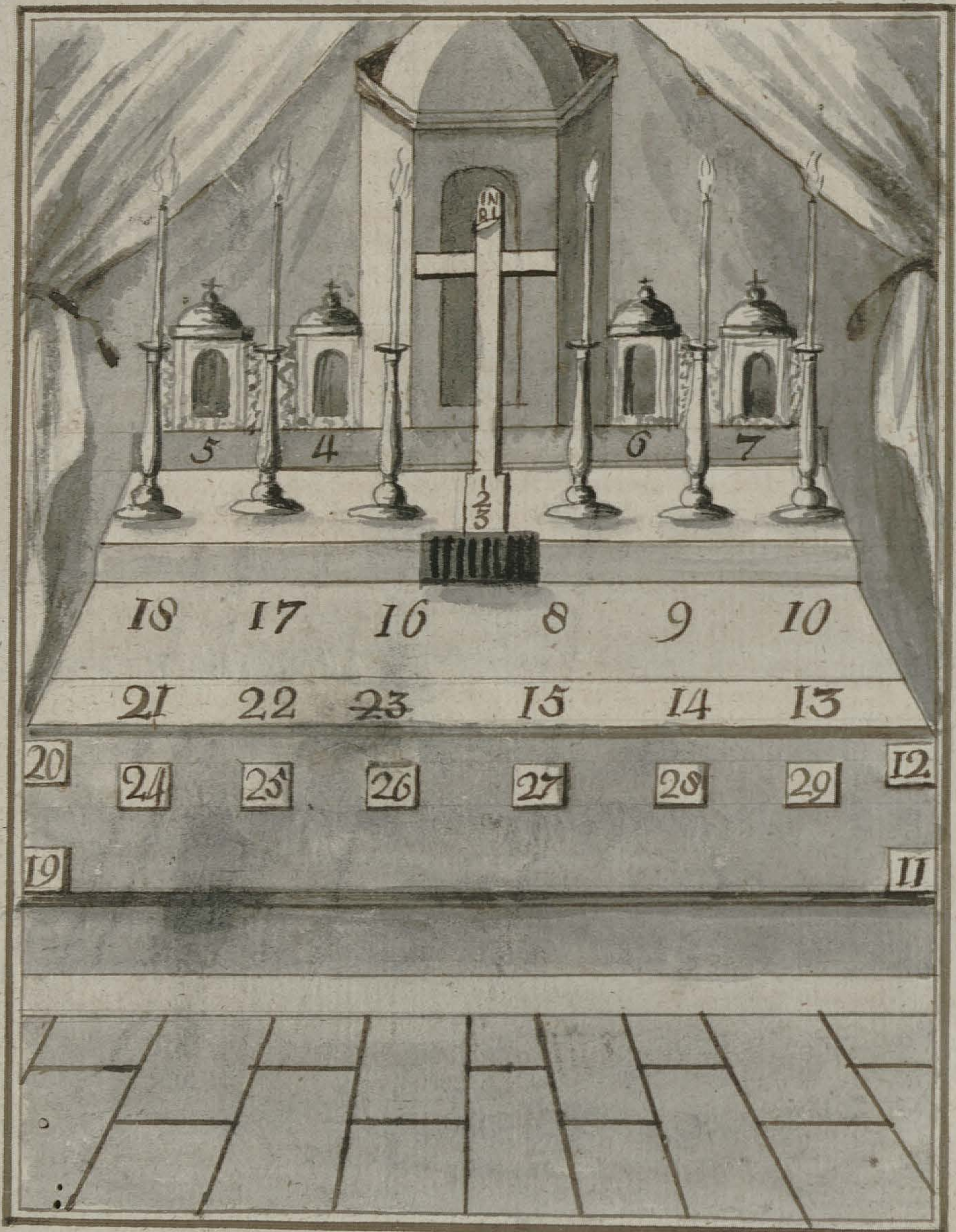
uroczyſtey. Po ſkończoném okadzeniu Ołtarza, Dyakon za poprzedzaiącym *Turyferaryuszem* poydzie do Choru nawet w czaſie *Expozycyi*, iak będzie tamże pod liczbą *14ſtą*. Toż czynić powinien *Turyferaryusz*, gdy bez Dyakona i Subdyakona odprawuią ſię Nieſzpory lub Msza S.

VIII. Kiedy Muzyka lub Organiſta na ſwieckim Chorze gra i ſpiewa Nieſzpor, celebrant z *Aſsyſtentami* zmowi ſobie prywatnie Nieſzpor Klęcząc u W. Ołtarza aż do *Capitulum*. Na które powſtawszy, znowu przez Hymn Klęczyć będzie aż do *Magnificat*. Na tenczas też *Antyfony* ani przed, ani po *Magnificat*, ani *Benedicamus Domino* ſpiewać niepowinien; Chor także nieokadza ſię.

IX. W niektóre Uroczyſtosci, kiedy ſię Nieſzpor z Kompletą razem odprawuie. Werſykularz w Chorze niech zacznie Kompletę mowiąc: *Jube Domne Benedicere*, Xiądź zas *Solenniżant* ſtoiąc przed Ołtarzem niechay daie *benedykcyą*: *Noctem quietam*, iak Werſykularz zmowi *Fratres ſobrii eſtote &c.* *Celebrant* będzie mowił *Confiteor* i reſztę iak zwyczay. Potym zacznie *Converte nos* i *Deus in Adjutorium*, z Miniſtrami powroci ſię do Zakryſtyi, i iuż ſię do Kościoła wracać nie będzie; chyba żeby po Komplecie miały bydź ſpiewane Litanie Polſkie do N. M. Panny lub Proceſsya naſtępowała w Swięta uroczyſte w Wielki Poſt przypadaiące.

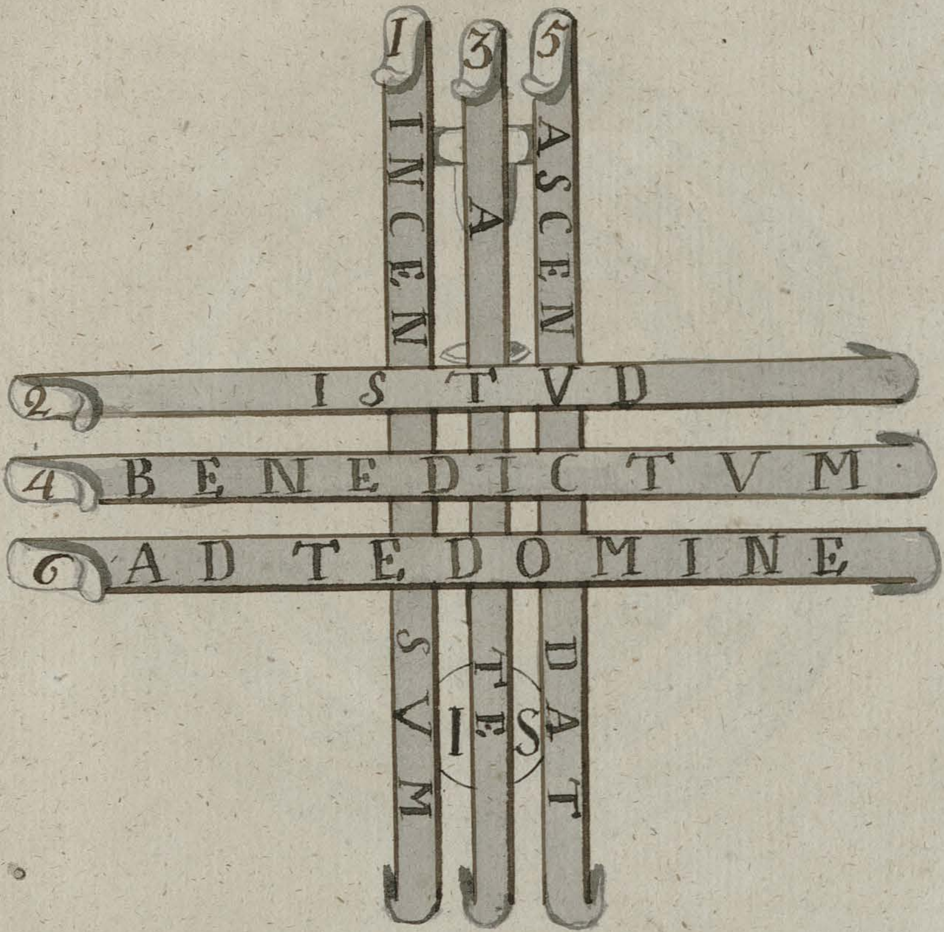
X. A lubo *Kolor Paramentow* pod czas Nieſzporów odmieniać ſię nie powinień atoli w uroczyſtość wſzyſtkich SS. po Zakończoney *Oracyi* i *Dominus Vobiscum*, celebrant z *Dyakonem* i *Subdyakonem* złożą na rogu *Epiſtoły* białe, a ubiorą ſię w czarne *Aparaty* na Nieſzpor i Proceſsyą żałobną.

XI. Wtym zacznie *Antyfonę Placebo Domino*. którą, i inne ſami Werſykularze w Chórze na przemiany ſpiewaią, a celebrant Klęcząc przed Ołtarzem, Nieſzpory żałobne mowi. Po ſkończonych Nieſzporach zacznie ſię *Proceſsya* załobna iak w *Agendzie*. Sam *Celebrant* ſtoiący Modlitwy mowi, inni nawet aſsyſtuiący Serwitorowie Klęczą. Tu ſię Krótko przydaie: *Nayprzod*, w czaſie żałobney Proceſsyi Dyakon, a gdy bez Dyakona odprawuią ſię Nieſzpory, Xiądz ubrany w Komżą i ſtołę czarną, ſwięconą wodą Kropi Kościoł i Cmentarz, a Subdyakon okadza. *Powtore*: iż w dźień zaduszny wſzyſtkich zmarłych, oſtatnią Oracyą mowić powinien *Celebrant Fidelium Deus*. W Dźień zas zaduszny zmarłych Zakonu naſzego oſtatnia *Oracya* ma bydź mowiona *Deus veniæ &c.*

INRI
5 4 6 7
1 2 3
18 17 16 8 9 10
21 22 23 15 14 13
20 24 25 26 27 28 29 12
19 11

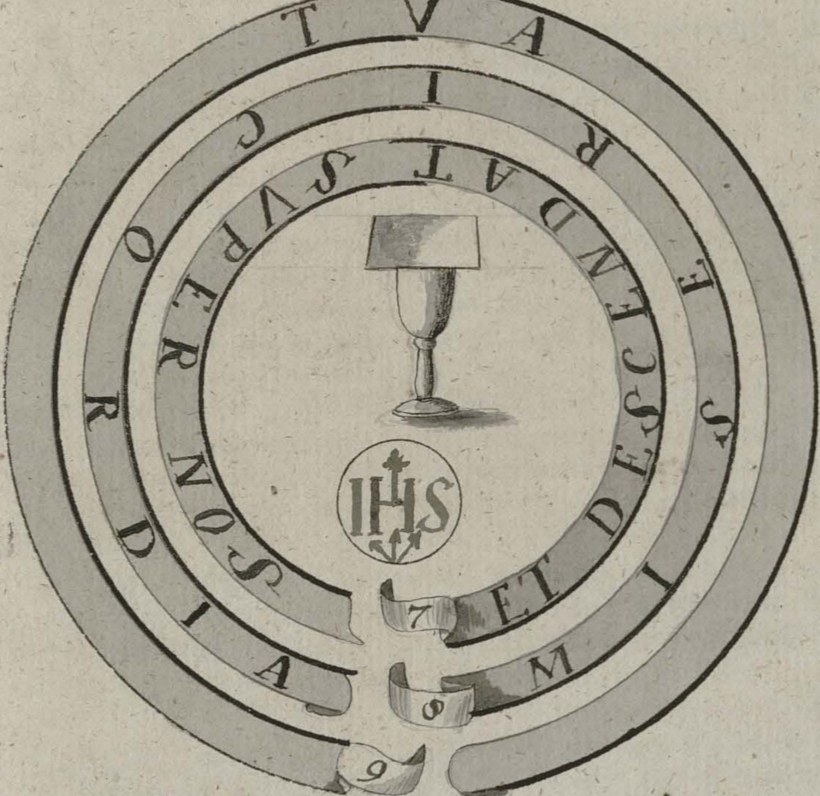
TABULA, II,

In qua delineatur Ordo icensandi Oblata per mordum crucis,

TABULA III.

In qua Continuatur Ordo incensandi Oblata per modum circuli.

CEREMONIARZ

POWSZECHNE I ZWYCZAYNIEYSZE OBRZĘDY KOSCIOŁA KROTKO ZEBRANE

OPISUJĄCY.

TITUŁ I. O Aſperſyi.

I. *Asperſya* Ludu w Każdą Niedzielę bydż powinna, a to nieuchronnie przez ſamego *Celebranta*, ani gò, (jakieykolwiek byłby godnosci:) inny wyręczać Nie może. (*a*) gdyby iednak Sam Biſkup podług ſwoich Obrzędow uroczyście Mszą miał, lubo w Niedzielę, *aſperſya* bydź nie ma. (*b*)

II. Czyli przez Rok *Aſperges me*, czyli w Wielkonocnym czaſie *Vidi Aquam Celebrant* na nayniżſzym Ołtarza ſtopniu zaczynać powinien Klęczący, a w ſpiwaniu tych ſłow pokropić Ołtarz nayprzod na środku, toż na rogu Ewangelij, y na rogu *Epiſtoły*, potym ſiebie ſamego; *Dyakona* zaś, y Subd: jeszcze obok Kleczących ſtoiący; Właśnie w ſamym domawianiu rzeczonych ſłow powſtanie, y Kropić lud pocznie, a *Dyakon* y *Subd:* będą Kraje Kapy unoſić. (*c*)

III. *Benedykcya* wody codzień bydź może, nawet w Niedzielę przez innego Xiędza nie przez *Celebranta*, Koniecznie jednak nowa czyli świeza w każdą Niedzielę bydź powinna Swięcona, inaczey, gwałci ſię Rubryka. (*d*)

IV. Jako podając *Dyakon Celebrantowi* Kropidło, to w końcu nayprzod, potym rękę *Celebranta* całuie, tak gdy ieſt wyſtawienie N. Sakramentu; całować nie będzie. Już y Celebrant wtenczas kropić Ołtarza nie ma. (*e*)

a V.Gdy

(*a*) *S.R.C. 27 9bris 1632. in Peruſina, et 1749. 16 9bris in Januenſi. Cerem. Ep. Libr. 2. Cap. 30.* (*b*) *Cær. Ep. L. 2 cap. 31. n. 4.* (*c*) *Cavalieri de aqua bened: n. 7. Meratus par. 4. tit 19. lit. e. f. g.* (*d*) *Cavalier loc. cit n. 3. Rit. Pauli V. Merat. par 4. tit. 19. lit. a.* (*e*) *Cav. et Merat. l. c.*

V. Gdy lud kropi, mowić ma cichym głoſem całą *Antyfonę Aſperges*, lub *Vidi Aquam*, y Pſalm *Miſerere*, lub *Confitemini*: Że zas Pſalm *Confitemini* łatwo pamiętać ſię nie może, przynaymniey *1wſzy* wiersz Pſalmu mowić będzie. *(f)*

VI. Po ſkończonym pokropieniu *Dyakon* z ręki *Celebranta* z zwyczaynym ręki y Kropidła pocałowaniem to odbiera, oddaje *Akolitowi*; a po wierszu y modlitwie, Celebrant uſuwa ſię ku rogowi *Epiſtoly*, zdeymuie Kapę, bierze Ornat, y Manipularz, rownie *Dyakon* y *Subd:* biorą Manipularze: tak przepiſuie - *Rubryka*. *(g)* Zkąd poznać, iż na *Aſperſyą* z *Celebrantem* wraz *Dyakon* y *Subd: Turyferayusz* y *Ceroferaryuszowie* z Zakryſtyi wychodzić powinni.

TITUŁ II. O Proceſsyi.

I. Xiądz *Zakryſtyan* a pod iego Niebytność Hebdomadarz pamiętać ma, aby w ow Dźień w który ma bydź Wyſtawienie, na Mszy ſwoiey *Konſekrował Hoſtyą*; zaś gdy *Celebrant* bliſko ma na Nieſzpory wychodzić, X. *Zakryſtyan* umyie ręce, ubrany, w komżą y ſtułę, za poprzedzającemi dwiema w komze ubranemi Braćmi, poydzie z prożną *Monſtrancyą* przed W. Ołtarz, tę bokiem poſtawi, *Tabernaculum* otworzy, przyklęknie, na rozciągniętym *Korporale* Puſzkę poſtawi, y otworzy, toż przyklęknie, y na rogu Epły obmyie palce, wroci na ſrodek, przyklęknie, *Monſtrancyą* na *Korporale* poſtawi, włoży *SSmum* w *Melchizedech*, a puſzkę do *Tabernaculum*, znowu przyklęknie, y na rogu Epły w *Puryfikaterzu* omyie palcé, toż na ſrodek wrociwſzy, przyklęknie, *Monſtrancyą* uſtawi y Zakryie, nakoniec za ſtopnie gdy wyidzie na oba Kolana zgłębokim nachyleniem ſię klęknie, y wroci do Zakryſtyi. To ſię ma rozumieć y o Diakonie który tę Ceremonią może wypełnic.

II. Na wyſtawienie N. Sakramentu Zakonnnicy wczesnie dzwonkiem Refektarſkim zwołani, y zgromadzeni przed Zakryſtyą, rownym rzędem przed W. Ołtarz wyniydą, gdy iuż ſtarszy na ſwoim mieyscu ſtanie, dopiero wſzyscy razem poklękną, razem pocałuią ziemię, lubo przez *velum* zakryte będzie *SSmum*. *Celebrant* też z *Miniſtrami* wſzyſtkiemi klęknie in plano na oba Kolana, y nakłoni ſię głęboko; gdy od-

(f). *Merat. l. c. litt: m.* *(g)* *Mer: par: 4. tit: 19. de asper: litt. p.*

odſtoni *Dyakon SSmum* z przyklęknieniem, znowu Ci ſkłaniaią ſię głęboko, a tam ci ziemię Całuią. (*a*)

III. *Celebrant* jak prętko poklęknie *in plano*, y pokłon uczyni, zaraz powſtanie, y klęknie ná oſtatnim ſtopniu, toz *Dyakon* y *Subd:* Powſtaią potym, *Celebrant* Kadzidło ſypie, bez *benedykcyi*, y iemu też *Dyakon* zadnego całowánia nie czyni: W tym klęknie na oſtatnim Stopniu, z nim *Miniſtrowie* Kraje Kapy lub Ornata trzymaiący, trzy razy o kâdza *SSmum Celabrant* przed, y po, głeboko nakłaniaiąc ſię. Do Kadzenia SSmi w każdym wyſtawieniu, zatym y na Wizytę nie Jałowiec, lecz ſam burſztyn powinien bedź dany. Tu przypada uwaga, iż kadząc w trakcie Mszy, na drugim ſtopniu klęka, gdy zaś okrom Mszy kadzi, zawsze ná oſtatnim ſtopniu poklęknie: Po okadzeniu tuż wſtaje, y na 2gim ſtopniu klęka z *Subdyakonem*, *Dyakon* zaś, idzie do Ołtarzą jednym kolanem przyklęka, *Monſtrancyą* krzyżem obroconą ku ſobie bokiem ſtojący podaje *Celebrantowi*, tak wyraznie *Rubrykanci* piszą. (*b*)

IV. Na *Expozycyą Celebrant* nigdy Polſkiego *hymnu* nie zacznie, lecz łacińſkie Zwyczayne, tu zaś ma pamiętać na Obrzędy przepiſane a *Sacra Rit: Congr:* aby ſpiewaiąc *O Salutaris hoſtia*, zaraz po ſłowach *uni Trinoquè Domino* dawał *benedykcyą*. Rownie po ſłowach *Genitori Genitoquè* niechay zaraz błogoſławi, nie czekaiąc ſłow *Sit et benedictio*. Jak prętko znowu, záśpiewa *Fiant Domine*, tudziesz *Benedykcyą* powinien dać, à nie czekać ſłow *Regionem iſtam*, *et omnem Chriſtianum*. Na koniec śpiewaiąc trzeci raz *Salvum fac*, dopiero jak zupełnie Skończy Słowa te *Et benedic hæreditati tuæ*, błogoſławic będzie; Sprawiedliwą tego *Rubrikanci*, wſzyscy daią przyczynę, iż nie *Celebrant*, lecz ſam Bog w Nayśw: Smcie jeſt Ten, który błogoſławi. (*c*) Dla tego Swięta Obrzędow *Kongregacya* w błogoſławieniu Nayśw: Sakramentem Zachodząc wymyślnym Kogożkolwiek, à ſobie tylko upodobanym *Ceremoniom*, wyrażnie przepiſała, po którym nawet ſłowie ma bydź dawane błogoſławieńſtwo. (*d*) Zas SS. Kościoła Papieże *Innocenty XIII.* (*e*) y *Benedykt XIII.* (*f*) nakazuią Biſkupom, aby w takowych okolicznościach zagęſzczone niełady, ile nie mogące ſię mieścić w poczcie chwalebnych obrzędow, lecz zle wprowadzonych zwyczajow

(*a*) *Merati part: 4. tit: 12.* (*b*) *ibidem Nro 4.* (*c*) *Merati ibid. Caval. de Repoſit. S. Smti cap: 3. Decr: 5.* (*d*) *S. R. C. 5ta Februar. 1639. Item Ritual: Rom: et Cærem: Monaſt:* (*e*) *Bul: inc: Apoſtolici Miniſterii 13. Maji 1723:* (*f*) *In Supremo 23 Sept: 1724.*

czajow przeciwnych *Rituałowi* Rzymskiemu, powagą swoią wykorzeniali.

V. Gdy *Celebrant* śpiewa: *Tantum ergo Sacramentum*, i *Ministrowie*, i zakonnicy wszyscy z Swiecami Klęczący póty głęboko nakłonieni trwać powinni, poki zupełnie nieprześpiewaią tych słow *Veneremur cernui* (g)

VI. Gdy iest *Benedykcya* z Nayśw: *Smtem*, *Celebrant* ma wynosić *Monstrancyą* tak: aby iey *Ostensorium* nie nad głowę lecz tylko do oczu wynosił, potym spuscić pod piersi, zaraz wyniesie wgorę do piersi, od tych wprzod do lewego, od lewego poważnie do prawego ramięnia pociągnie, znowu zwroci do piersi, tu malinko zastanowi, i na prawą rękę do Ołtarza obroci się ku rogowi Ewangelii, zaś ieżeli na *Procesyą* wychodzić ma, iuż na prawą rękę niepociąga *Monstrancyi*, lecz przy piersiach trochę zastanowiwszy, wychodzi. (*h*)

VII. Na *Procesyą* wychodzący Zakonnicy starać się maią o iak naylepszą we wszystkim układność, dla tego zwołani dzwonkiem *Refektarskim*. przed Zakrystyą szyk i porządek między sobą uczynią, i z zapalonemi świecami wychodzić będą dwóch a dwoch parami; Niosący Krzyż sam nayprzod wyniydzie i przed wystawionym N. *Smtem* na oba kolana z nakłonieniem głowy poklęknie, każda zaś para wychodząc, na środku *presbyterii*, i na obydwa kolana klęknie, i ziemię pocałuie, tak przecież, aby gdy pierwsza para na środku ziemię całuie, *2ga* para gotowa będąca, zaraz na środek *presbyterii* wychodziła, rownie *3cia*, i *4ta*, własnie iak gdyby para parze ustępowała.

VIII. Gdy iuż wszystkie pary na Kościoł wyniydą, a na ostatku pierwsze trzymaiący mieysce przy kratkach stanie i klęknie, wszyscy poklękną, lecz Koniecznie tak razem, iak gdyby tylko ieden był, co klęka; tu iuż całować ziemi niebędą, bo ią na środku *presbyterii* pocałowali, (przecież gdyby odsłonione było SS*mum*, iak iest na *Procesyi* 40godzinnego Nabożeństwa, i tu pocałuią) lecz poczekaią klęczący, a za odsłonieniem Nayśw: Smtu powtornie ziemię pocałuią, i ieszcze potrzecie, gdy *Celebrant* wystawia w ręku SS*mum*, a poczwarte, gdy po prześpiewaniu pieśni błogosławi.

IX. Gdy cum *SSmo Celebrant* na *Procesyą* wychodzić ma, Dyakon na obydwóch ramionach *Celebranta* wprzod Tuwalnią ułoży; a lubo prawda iest, iż *Sa. Rit: Congregatio* rozrządziła, aby w łacinskim ięzyku *Hymny* zaczynał i śpiewał; przecież iż prostota ludu, i zwyczay w Kra-

(*g*) *Cærem. Epis: L. 1. cap: 28. et Instruct: Clem: XII.* (*h*) *S. R. C. 25. Martii 1676. et Merat: p. 4. tit. 12. fol. 319.*

Kraiu naſzym ieſt, że ſię po Polſku ſpiewaią. ani też *Sa. Rit. Congr.* temu ſię ieszcze nieſprzeciwia, i tego nienazywa *abuſum*, dla tego mogą bydź Pieśnie wygadzaiąć pobożnosci proſtego ludu, zaczynane po Polſku. Jnaczey; gdy ſama *Expozycya* bez *Proceſsyi* ieſt gdyż tu, iak ieſt przepis Obrzedow Kościelnych, tak i ſtarodawny zwyczay Kościołow Polſkich wierniey trzymaiących ſię *Rytuału* Rzymſkiego, iż *Hymny* zaczynaią łacińſkie.

X. Przecież na *Proceſsyą Celebrant* Pieśni Polſkie zaczynać będźie, które ſą zwyczayne, a z prożbą do ſamego Boga ſciągaiace ſię, iako to: *Do Ciebie Pąnie. Twoia cześć Chwała. Boże w doaroci;* a zatym Pieśni ſciągaiących ſię do Nayś: Maryi Panny, lub innych Swiętych niepowinien zaczynać bo z Bogiem idąć, wproſt wołać do Boga ſamego należy. Po zaczęciu Pieśni zaraz niech błogoſławi, nieczekaiąć drugiego wiersza. Jeżeli zaś Przełożony głoſu niema, naznaczony od niego niech po *Celebrancie* zaczyna.

XI. W *Proceſsyi* pó prawey ſtronie idący, w prawéy, po lewéy w lewéy ręce trzymać Swiece powinni. Krzyż nioſący nieznacznie ma obracać głowę i prawém lub lewém okiem rzucac na pierwszą parę oſtrożnie; *twſzcy* znowu pary po prawéy ſtronie idący lewém, po lewéy prawém na drugą parę okiem, podobnież *2ga* para na *3cią*, *3cia* na *4tą &c.* aby w rownéy odległosci zawſze ſzły pary, a naypotrzebnieyſzego w *Proceſsyi* porządku niepſuły; brzydko ieſt widzieć wKościele, kiedy ſię pierwſze pary zamyślaią, i zapominaią, a znaczny czynią rozdział od innych. Lecz i *Celebrant*, gdy zakonne pary porządnego między ſobą trzymaią ſię ſzyku, i poſtępuią zwolna; niech iakoby umyślnie Kroku ſwego nie ſpoźnia. *Rytuały* Rzymſkie mocno tego przeſtrzegaią porządku. *(i)*

XII. Czyli wychodzą na Kościoł, czyli iuż poſtępuią w *Proceſsyi*, pamiętać maią na ſkromność ſobie koniecznie przynależytą; zaczym z ſpuszczonemi oczami, z ułożeniem Zakonnem, z poſtawą twarzy i Ciała ſwego ſamém Nabożeńſtwem tchnącą, i wychodzić i poſtępować będą w tenczas albowiem oczy zgromadzonego ludu ſą na nich wlepione, ktorego Serca iakoż ſię gorszyć niemaią? gdy poſtrzegaią Zakonnikow właśnie gdyby Malarzów chcących ryſować portrety.

XIII. Wszyscy Zakonnicy nawet z *Konfeſsyonałów* wcześnie na *Proceſsyą* ſtawić ſię powinni, gdyby przeto opoźnił ſię który, i ſtawił ſię wtenczas,

(*i*) *S.R.C. 8. Maii* 1617. *et Cærem. Episc. L. 2. cap. 23.*

czas, gdy iuż wſzyscy na Kosciele klęczą, iuz ſię wſtrzyma, i na *Proceſsyą* niepoydzie, boć ſam ieden wſzyſtkich porządek mięſzałby, i ſzedłby nie w parze do innych, tak zaś wychodzić *Proceſsyonalna* niepozwala *Ceremonia*.

XIV. Bracia wKomżach koło *Celebranta* nieść pochodnie zapalone powinni, że iednak i te wiatr tęgi częſto zagasza, przeto S. Papież *Benedykt XIII.* (*k*) rozkazał, aby ieżeli nie ſzesc, Koniecznie cztery ſporządzone Laternie z zapalonemi ſwiecami około *SSmum* nieſione były; Swiece zaś w nich nie łoiowe, lecz założone woſkowe. Te więć Laternie koło *Celebranta* nieść będą Braćia, lub też ſwieccy ludzie, lecz poważni i ucziwi, zaczym też Laternie wczaſie Proceſsyi nie doſyć ieſt, że na Cmentarzu przy *Kolumnach* zawieſzone będą.

XV. Jdący w *Proceſsyi* przez Kościoł, gdyby przy ktorym Ołtarzu odprawiała ſię Msza, i na niey prawie w tenczas *Elewacya* była, niepowinni przyklekać, boć wſzyscy w *aktualney adoracyi* lubo idący zoſtaią, i temuż Nayśw: Smtowi ſłużą; dla tey ſamey przyczyny, gdy ſię w*Proceſsyi* wracaią a mimo W. Ołtarza idą, toż gdy na *Presbyterium* wſtępuią, przed Ołtarzem niemaią przyklękać. Gdyby iednak w *Proceſsyi* byli bez Nayśw: Smtu, przyklękać będą. (*l*)

XVI. Z *tym* wſzyſtkim, pokąd zwierzchność Kościelna zwyczaiu zadawnionego nieznieſie w Pieśni *Twoia cześć Chwała*, na Strofę *Wtym Sakramencie*, procz *Celebranta* poklękną, wſzyscy ku Naysw: Sakramentowi, zaś na ſłowa *Pokłon i pienie*, nieprzyklękną, ale obrocą ſię iakby bokiem do ſiebie, i razem znaczny pokłon uczynią, a równo obracać ſię i Kłaniać pary będą.

XVII. Gdyby, nie po Cmentarzu, lecz po Kościele *Proceſsya cum SSmo* była, na tey, Pieśń: *Twoia cześć Chwała*. niech niebędzie ſpiewana, ile że pokłony i przyklękania niemogłyby w Kościele zręcznie wypadać ku Nayśw: Sakramentowi, raczey więć ſpiewać ſię ma: *Do Ciebie Panie*. O czém obcego *Celebranta Aſsyſtenci* wczesnie uwiadomic powinni.

XVIII Już powracaiąć z *Proceſsyą* gdy do Kościoła wchodzą, zaczną *Rex Chriſte* na *Presbyterium* ſtanąwſzy, wpół koła poklękną, *Celebrant* przy Ołtarzu obrocony *cum SSmo* da *Benedykcyą*; gdyby zaś *Proceſsya* była zakończaiąca Nabożeńſtwo, na tę *Celebrant* zacznie *Te Deum laudamus*, który

(*k*) *in Conc. Rom.* 1725. *tit.* 15. *cap.* 7. (*l*) *S.R.C* 14. *Xbris* 1602. *et* 1. *Mart.* 1681. *Caval. de genuflex. erga SS. Stm cap.* 10. *Decr.* 7. *n.* 2. *et* 3. *Merat: p.* 2. *tit.* 14.

który to *Hymn* ciągle śpiewać będą, i *Celebrant* po *Processyi* obrocony *cum SSmo* przy Ołtarzu, czekać będzie końca; po skończonym trzy razy zaspiewa *Salvum fac*, da potym *Benedykcyą* iak iest w liczbie IV. *SSmum* postawi na *Korporale*, na ostatnim stopniu uklęknie, i okadzi. Chór śpiewaiąc: *Et rege eos*, gdy przyidzie do słow *Dignare Domine* lubo na Nieszporach, niech śpiewa *die isto*, nie *nocte ista*.

XIX. Po okadzeniu, tudzież *Dyakon* poydzie do Ołtarza, przyklęknie, *Monstrancyą cum SSmo* bokiem to iest okienkiem otwieraiącem się ku sobie obroci, otworzy *Cyborium*, nie przyklękaiąc Puszkę wyime, i wieczko z niey zdeymie toż dopiero przyklęknie, *Hostyą* z *Melchizedechem* wyimie, i samę do Puszki włoży, *Melchizedech* zaś do *Monstrancyi*, zebrawszy z niego *partykuły*, *Monstrancyą* na rogu Ewangelii bokiem po stawi. Puszkę nakryie, i na złożonym *Korporale* postawi, przyklęknie, na rogu *Epistoły* Palce w *Puryfikaterzu* obmyie, znowu na środek wróci się, i przyklęknie, toż przyidzie do *Celebranta*.

XX. Celebrant nasypie kadzidło i kadzi obrzędem przepisanym w liezbie III. nie żegnaiąc, i nic niemowiąc; zaśpiewa *Fiant Domine* i zaraz da *Benedykcyą* iak w liczbie IV. *Dyakon* schowa Puszkę, poydą zatym wszyscy do Zakrystyi porządkiem opisanym w następuiącym Tit. liczbie XXII.

Szczególnieysze tu wzmiankuią się krótko Procesye, Wielkonocna, Bożego Ciała w dzien S. Dydaka w Warszawie, i w dzien *Beatyfikacyi*, o których cokolwiek z osobna powie się. Zaś o *Processyi* wielkiego Czwartku, W. Soboty, o Załobney, będzie rzecz w swoich *Tytułach*.

1mo. Ze nie o iedney godzinie wszędzie *Resurrekcya* bydź może w czasie więc swoim z Krzyżem *processyonalnie* wyniydą przed Grob z zapalonemi świecami, Bracia *Ceroferaryuszowie* z pochodniami, lub Laterniami, *Akolit* zaś z święconą wodą, i *Turybularzem*. *Celebrant* przed Grobem zacznie choralnym głosem: *Gloria tibi Trinitas*, i daley podług *Rytuału* Rzymskiego; na co Oycowie niech się wcześnie w Sobotę W. przysposobią, i głosu przyprawią. Potym *Celebrant Figury* Zmartwychwstałego Pana przez *Subdyakona* poda uczciwym Swieckim Osobom, nakoniec od *Dyakona Monstrancyą* wziąwszy, gdy zaspiewa: *cum Rex gloriæ*, zaraz Przełożony, lub wyznaczony od niego Pieśni czasowi służące niech zacznie, to iest: *Chrystus Zmartwychwstan iest &c. Przez twoie Swięte Zmartwychwstanie.* Po skończoney *Processyi Celebrant* postawi *Monstrancyą* na środku Ołtarza, potym weźnie Krzyż zwykły się nosić na *Procesyi*, a nieobracaiąc się tyłem do N. Smtu,

zaspiewa potrzy razy *Antyfonę Surrexit Dominus &c.* Chór za każdym razem adpowie: *Qui pro nobis &c. Krucifix* zatym do uſtawienia go na Ołtarzu od rogu *Epiſtoły*, a *Figurę* Zmartwychwſtałego Pana do rogu Ewangelii poda, wierſz z *Kollektą* odſpiewa, *Dyakon* albo ſam *Solennizant* z *Monſtrancyi* Nayśw: Sakrament w Puszkę przełoży, i z Puszką do *Cyborium* wſtawiwſzy, Jutrznią zacznie.

2do. Między *Oktawą* Bożego Ciała w Którykolwiek dźień, tak przecieśż aby ubliżenia *Parochialnemu* Kościołowi niebyło, niech będą na Cmentarzu cztery uſtroione Ołtarze, do których *Proceſsyą Celebrant*, i Kapłani w Ornaty ubrani podług Obrządku przepiſanego w *Agendzie* Koscielney odprawią. Każdego zaś dnia po Jutrzni który miał Nieſzpory, ubrany w kómżą, *cu SSmo* zaspiewa: *Tantum ergo Sakramentum;* Oczém w *twſzey* tego *Ordynarza* częsci iuż było. (*m*) Wiankow koło *Monſtrancyi* na noc nigdy nietrzeba zoſtawiać, lecz po Nieſzporach złożyć, gdyż przez ich wilgoć poztoła niſzczeie.

3tio. W Konwencie Warſzawſkim ponieważ w dźień S. Dydaka wprowadzone ieſt, i ludziom wiadome Nabozeńſtwo wieczorne w *Infirmaryi;* przeto po ſkończonéy *Komplecie* w Chorze, z zapalonemi ſwiecami przed W. Ołtarz Zakonnicy wyniydą, *Celebrant* zaś w Kapę przybrany przy *Aſsyſtencyi Dyakona i Subdyakona* uczyni w Puszce wyſtawienie N. Sakramentu, ſpiewaiąc: *O Salutaris Hoſtya:* po ſkonczonym zacznie Pieśń: *Do Ciebie Panie*, i z N. Sakramentem poyda *Proceſsyonalnie* do *Infirmarii*, tam *SSmum* na Ołtarzu przyſtroionym, i ſwiatłem przyozdobionym złoży toż zacznie Litanią zwyczaynym tonem o N. Pannie, po ktorey trzech *Kollektach* przyda czwartą o S. Dydaku, piątą za Chorych; po tych wyznaczony kazanie mieć będzie, a po Kazaniu *proceſsyonalnie* do Kościoła wrócą ſię za zaczęciem *Celebranta* ſpiewaiąc: *Te Deum laudamus*, nakoniec *Salvum fac*, i zakończy ſię Nabożeńſtwo.

4to. Cudowny Bog w Swiętych ſwoich, na różne czaſy wyſtawia ku przykładowi zepſutemu Swiatu, i ku ſwey chwale ſługi ſwoie wybrane; z ſzczegolnieyſzey łaſki ſwoiey nierzadko Bog i w Zakonie S. O. naſzego Franciszka cudami wſkazuie prawdziwych ſług ſwoich, których Kościoł S. między Błogosławionymi umieſzczonych, i w poczet ſwiętych policzonych ogłaſza; aby więć pierwſza uroczyſtość Jch *Beatyfikacii* lub *Kanonizacyi* w Kościołach naſzych odprawiała ſię iednoſtaynie; porządek Jey ieſt naſtępuiący.

Nay-

(*m*) *Congr. Prov.* 1787.

Nayprzod. Wczas wyznaczony *ab Officio*, Obraz Błogosławionego za umowieniem się i pozwoleniem XX. Proboszczów wcześnie do Jch Kościołow zaniesiony zaſtanie; z których do naszych Kościołow będzie z tym Obrazem *Proceſsya*, a gdzie niemasz blisko Kościoła z ubranego umyślnie Namiotu, lub Altany.

Powtore. Zakonnicy wszyscy (iednak Przełożony niektórych zostawi do strzeżenia *Konwentu*) *nie proceſsyonalnie*, lecz prywatnie parami poydą do owego Kościoła, z którego wyniydzie *Proceſsya;* Xięża wezmą pod Płaszcze *Humerał*, Komżą stółę i Swiece; i Bracia Klerycy i Laicy Komżą i Swiecę, tam się ubierą, a płaszcze przez wiernego do *Konwentu* odeszlą.

Potrzecie. Powinno bydź przygotowane *Feretrum*, a na nim uszykowany i ustawiony Obraz, który aby nieśli Jch Mość Xiężą Swieccy, prosić łaski Jch trzeba; w niedaſtatku Jch mogą Panowie Swieccy, lecz do tego żadném prawem płeć biała bydź zaproszona niemoże.

Poczwarte. Zacznie się *Proceſsya* od *Hymnu* który *Celebrant* zaczynać ma; *Te Deum laudamus;* poydzie nayprzod lud wierny, potym Zakonnicy nasi, po nich Jch Mość Xięża Swieccy, toż *Celebrant* z *Miniſtrami*, za nim Obraz około którego Bracia w Komzach z pochodniami poydą. W tenczas dzwonić bedą w Kościele naszym w oba dzwonki, i aby winnych Kościołach we wszystkie dzwony dzwoniono prosić trzeba.

Popiąte. W *Proceſsyach* niosący Obraz, lub *Relikwią* ktorego Swiętego, iść powinni z odkrytą, inne Duchowieństwo może nakryć głowę; z Drzewem zaś Krzyża S. wszyscy *Aſsyſtuiący* iść maią z odkrytą głową. (*n*)

Poszoſte. Gdy stanie *Proceſsya* z Obrazem w Kościele naszym Obraz na Ktorymkolwiek Ołtarzu przyzwoicie ubranym ustawiony zostanie, a *Celebrant* okadzi Go trzy razy *Turybularzem*, zaraz Kaznodzieia lub inny wyznaczony Krotką mowę mieć będzie, wyrażaiącą okoliczności *Beatyfikacyi*, po ktorey Uroczyste Nieszpory i na nich Kazanie.

Posiodme. Ponieważ przez trzy dni *Beatyfikacya* odprawiać się zwykła, wcześnie więc na Kazania zaproszeni bydź maią, Jch Mość Xięza Swieccy, lub innych Zakonow, tudziesz wystarać się potrzeba o pozwolenie wystawienia N. Sakramentu na trzy dni rzeczone, iako też o Swiatło i przystoyne ustroienie Kościoła.

(*n*) *S.R.C. 2. Septemb. 1690. in Cajetana.*

TITUŁ III. O Mszy Uroczyſtey.

Przeſtroga 1wſza. Aby y *Serwitorowie* Mszy *Solenney* tym zręczniey ſwoie Ceremonie zmiarkowali, y ſwoie *Celebrant* z *Miniſtrami* porządnie zachowali, razem y obſzerniey w tym tytule opiſuią, ſię wyięte jednak wſzyſtkie z*Rubrykantow* y *Rubryk* Kościelnych. Dla tey ſamey przyczyny potrzebna wiadomość o *Wotywach* y Mszy czytaney w naſtępnych *tytułach* poda ſię.

Przeſtroga 2ga. W Mszy uroczyſtey niektóre Ceremonij wypadają odmiany, gdy ta z wyſtawieniem Nayśw: Sakramentu odprawia ſię razem te ſię pokazą w tym *tytule;* przecież dla Krotkości y łatwieyſzego poznania, gdziekolwiek wypadać będzie Ceremonia wyſtawienia Nayśw: Sakramentu tycząca ſię, jeſtpołożony ten znak † y *curſivo tipo* rzczeczona Ceremonia.

I. W Zakryſtyi Serwitorowie w Komże ubrani wcześnie, czekać winni za *Celebrantem* któremu *Akolit* poda wody na ręcę y ręcznik; *Dyakon* zaś (*a*) podając humerał y ſtułę, a *Subdyakon* Manipularz, pocałuią ie, y do pocałowania tak ſtułę, jak Manipularz y humerał *Celebrantowi* podadzą.

II. Gdy *Celebranta* ubierają; Bracia do Kiercow, zapalą na Ołtarzu ſwiece, y z Kiercami do Zakryſtyi wrocą; *Subdyakon* zaś za poprzedzaiącym z Tuwalnią y Mszałem *Akolitem*, kielich ubrany z ſpuszczonym *velum* (jąk ſię niżey powie) poniesie; przyklęknie na iedno Kolano, † *inaczey na obydwa z głebokim głowy Nachyleniem.* na ſtoliku kielich, *Akolit* Mszał y Tuwalnią położą, y z rownym klękaniem do Zakryſtyi wrocą.

III. Ubrani ſtaną wſzyscy ná środku: *Turyferayusz* trzyma *Turybularz*, łodkę podaie *Dyakonowi*, ten zaś też z ſtrony otwartey obraca ku *Celebrantowi*, pierwey łyżeczkę, toż rękę *Celebranta* całuiąc, nakłoniony mowi *Bndite Rdę Pr: Celebrant* trzy razy ſypie; w ſrodek *Turybularza*, y mowi *ab illo benedicaris*, po prawey, mowi *in cujus honore*, po lewey *Cremaberis Amen* y zegna, nic nie mowiąc, (*b*) *tu Dyakon* przeciwnie, pierwey rękę toz łyżeczkę w Końcu, całuie. † *Powszechna daje ſię tu przeſtroga iż w wyſtawieniu N. Smtu, ani łancuszkow ani ręki ani łyżeczki żaden nie całuie, dla tego o tym powtarzania nie będzie; ſzczgolnie tylko raz Subdyakon po przeſpiewaney Lekcyi rękę Celebranta,*

a Dya-

(*a*) *Mer. p. 2. tit. 2. lit. x.* (*b*) *Idem p. 2. tit. 2. n. 5.*

a Dyakon na Benedykcyą przed Ewangelią rękę Celebranta, zncowu na Offertorium podaiąc, Patenę Kielich y rękę całuie, Nakoniec, na Pater noster Patenę y rękę, procztego, iuż więcey całowania niemasz. (c)

IV. Wychodząc, wszyscy odkrytemi głowami pokłonią się Krzyżowi; nayprzod *Akolit* potym *Ceroferayuszowie*, z tych ktory po prawey stronie poydzie, prawą ręką srodek kierca, lewą *postument* niech trzyma, przeciwnie zaś, ktory polewey; nakoniec *Subd:* za nim *Dyakon*, y *Celebrant.* (d) lecz gdy Celebrant w Kapie wychodzi, *Dyakon* y *Subd:* obok niego poydą. Y tak zawsze ma bydź zachowano.

V. Przed W. Ołtarzem wszyscy na iedno Kolano razem przyklękną, razem powstaną, † *w samym na Presbyterium wstąpieniu odkryią, głowę, przed Ołtarzem na oba Kolana poklękną* in plano *głęboko nakłonieni.* tak zaś na *Ministraturę* staną: *Akolit* prosto za *Celebrantem*, *Ceroferaryuszowie*, (ponieważ *Presbyteria* u nas nie są wąskie,) ieden za *Dyakonem* nie tuż, lecz trochę w bok niego, 2gi podobnież za *Subd:* stanie. W *Ministraturze* gdy *Celebrant* żegna się, bije w piersi, y nachyla, zgoła wszyscy zegnać się &c. będą, wyiąwszy gdy *Celebrant* sam nakłoniony mowi *Vobis et Vos Fres Ministrowie* gdy nakłonieni mowią *Confiteor* na słowa *Tibi et Te Pater* ku *Celebrantowi* trochę obrocą się. (e)

VI. Tak *Celebrant* jak *Ministrowie* unoszący *Albę* Jego wstąpią do Ołtarza bez przyklęknienia, dopiero przy Ołtarzu stanąwszy, ci, nie *Celebrant* iednym przyklękną Kolanem. † *nawet przy wystawieniu wstępować będą nie przyklękając, lecz do Ołtarza przyszedłszy iuż y Celebrant przyklęknie. Tu znowu powszechna jest Reguła ta: ile Celebrant y Ministrowie albo na srodek Ołtarza przychodzą, albo od srodka odchodzą, tylekroć na jedno przyklękną Kolano, głowy nie niesklaniając.* (f)

VII. Gdy *Celebrant* zmowi *Oramus te Domine*, obroci się twarzą ku rogowi *Epistoły Dyakon* po prawey *Subd:* po lewey Jego ręce twarzami ku Ołtarzowi w tym *Dyakon* weźmie od *Turyferaryusza* łodkę, tak podawać y *Celebrant* odbierać łyżeczkę będzie, jak jest pod liczbą III. y błogosławić *Incensum*; tu co należy, przydaie się; iż po wsypaniu Kadzidła *Turyferaryusz* podaie *Dyakonowi Turybularz* nie iedną ręką, lecz dwiema, podaiąc albowiem wierszch łancuszkow prawą ręką, lewą spodnie łancuszki niech trzyma. *Dyakon* zaś opacznie *Celebrantowi* poda, całuiąc wierszch łancuszkow w iego lewą rękę spodek zaś łancusz-

(c) *Cavał. de Exposit: Ssmi Decret: 46. n. 7. et Mer p. 2. tit 14.* (d) *Mer. p. 2. tit. 2. n. 5.* (e) *Idem. p. 2. tit. 2. lit. 2.* (f) *Idem p. 2. tit. 14.*

cuſzkow w iego prawą rękę, tę rownież całuiąc. *Celebrant* wierzch łancuszkow lewą, przy ſamych pierſiach trzymaiąc, zacznie ſtoiący prawą okadzać, jak y gdzie łatwo ſię doczyta w *Kawalierze Meratym* y *Ferraryſie (g)* tu ſię przypomina, iż przechodząc, zawſze na Srodku przyklękać będzie, wraz z *Dyakonem* y *Subd:* Kray Ornatu lub Kapy trzymaiącemi. *Akolit* pod owczas wezmie Mszał z poduszką, y uſunie ſię za ſtopnie w rogu Epiſtoły, Ceroferaryuszowie zaś przyklękną, uſtawią na Stolikach Kierce, wrocą ſię na mieysce, y przyklękną, o tym naywięcey pamiętać maią, aby wſzyſtko rownie y razem czynili.

† *W wyſtawieniu N. S. ta zachodzi odmiana, iż po wſypaniu kadzidła Celebrant obroci ſię do Ołtarza, przyklęknie, poydzie na drugi ſtopien, poklęknie, a obok niego Dyakon,* y *Subd: głęboko pokłonią ſię,* y *trzy razy z wolna okadza, znowu głęboko pokłoniwſzy ſię, wſtaie z Miniſtrami, idzie do Ołtarza, przyklęka,* y *podług Zwyczaju okadza, na ſrodek przychodząc, lub odchodząc, na jedno Kolano przyklęká. Po okadzeniu idzie na rog Epły, ſchodzi in planum, obraca ſię ku Ewangelij,* y *od Dyakona na ſrodku za ſtopniami ſtojącego, obok ktorego po lewey ſtanie Subdyakon, trzy razy z nakłonieniem okadzony bywa. tak rownie* y *na Offertorium. Tu iednak znowu uważać ma, iż Kładąc Incenſum, lubo jeſt Expoſitio błogosławi ie, rownie* y *na Offertorium; bo mowi Rubrika, że nie tylko tu Sakrament, ale* y *Ołtarz,* y *ſam Celebrant ma być okadzany, za tym więc idzie, że kiedy ſam tylko N. Sakrament okadzać ſię ma,* w *tenczas Celebrant ſypie, a nie błogosławi Incensum. (h)*

VIII. Na Mszy bez *expozycyi* Zakończy ſię okadzanie tak: iż *Dyakon* na *2gim* ſtopniu w rogu *Epiſtoły* ſtanie, od *Celebranta* z pocałowaniem w przod ręki tož łancuſzkow *Turybularz* weżmie, cofnie ſię z ſtopnia na Ziemię, y z niſkim ſkłonieniem ſię przed y po, trzy razy okadzi *Celebranta,* nic ſię nieſkłaniaiącego; W tenczas obok *Dyakona* po lewey ſtać powinien *Subdyakon* z złożonemi rękami, a nic ſię nie nakłaniać. Za *Dyakonem* ſtoiący *Turyferariusz* odbierze *Turybularz. Dyakon* zaś na *2gim* ſtopniu, nie koniecznie za *Celebrantem* lecz w bok niego, rownie *Subdyakon in plano* za *Dyakonem,* w bok przecież niego ſtanie. *(i)*

IX. W tych Ceremoniach *Rubrikanci* y *Celebranta,* y *Miniſtrow* wſzyſtkich mocno upominaią, aby y poważnie ſtali, y poważnie poſtępowali, z wiel-

(g) Caval. de Miſ. Solem. cap. 9. n 15. Mer. ibidem Luc. Fer. tit. Thurific.
(h) Idem ibid. (i) Cav. mox citt. loc. Mer. p. 2. tit. 4. Nro. 7.

wielką powolnoscią wszystko, a nic nie czynili z' pośpiechem, skromność oczu, ułożenie Ciała y twarzy Zachowali pobożne.

X. *Celebrant Kyrie eleyson* zmowi przy Mszale; Na *Gloria* gdy Chor zacznie *et in terra. Subdyakon* na drugi stopien w lewą stanie przy *Dyakonie*, razem przyklękną, razem się ruszą, a przy Ołtarzu już nie przyklękną † w *Expozycyi* y *tu przyklękną.* Y to zawsze zachowaią, gdy do Ołtarza obok *Celebranta* przystępuią. Hymn ciższym od *Celebranta* głośem mowić będą, y razem się nakłaniać razem zegnąć. (k)

XI. Przy dokończeniu Ostatniey *Kollekty*, *Subdyakon*, zMszałem, ktory poda mu z nakłonieniem się *Akolit*, przy piersiach trzymając go, przyklęknie na srodku nie całuiąc go, znowu rownie po skończoney *Epistole* przyklęknie na srodku, w rogu *Epły* klęknie na stopniu, skłoni Mszała całuie rękę *Celebranta.* ktory go żegna nić nie mowiąc y Mszał nie przez stopnie lecz, *per planum* z rogu Epły na rog Ewangelij z przyklęknieniem na srodku przenosi, swoy oddawszy *Akolitowi.*

Dyakon w czasie śpiewaney Epły stoiąc przy *Celebrancie*, rąk ani składać, ani na Ołtarzu pokładać, lecz na piersiach trzymać będzie, podług potrzeby kartę przewracaiąc, a z *Celebrantem*, gdy wypadnie, razem przyklękając, razem się nachylając. *(l)*

Celebrant przy Expozycyi na Dominus vobiscum y Orate Fratres bokiem się tylko obroci nie zupełnie, y to trochę Cofniony ku rogowi Ewangelij, zaś y przed, y po obroceniu się przyklękać ma, na to pamiętając, iż ilekroć jest na srodku a ma się obrocic, wprzod pocałuie Ołtarz, a potym przyklęknie; przeciwnie gdy przychodzi na srodek, y ma się obrocić, wprzod przyklęknie, toż pocałuie Ołtarz. (m)

XII. *Akolit* z skłonieniem głowy Mszał na Ewangelią podaje *Dyakonowi*, ten go na Ołtarzu blisko srodka składa bierze łodkę ze wszystkim jak wyżey, klęka potym na 2gim stopniu mowiąc *Munda Cor meum.* zmowiwszy wstaje, klęka przy *Celebrancie*, Mszał bierze, mowi *Jube Domne nie Domine*, całuie rękę *Celebranta*, y zaczyna Ewangelią. Podczas *Gloria tibi Domine* kadzi Mszał na Srodku, po prawey nakoniec po lewey Stronie. W czasie *Graduale Ceroferaryuszowie* przyklękając kierce wezmą obok *Subdyakona* Mszał trzymaiącego staną a bokiem *Akolit* z *Turybularzem.* Po Ewangelij *Subdyakon* Mszał *Celebrantowi* prosto przez stopnie niesie

(k) *Mer. ibid. litt. l, m*, (*l*) *Mer. p. 2. tit. 6. Nro 4.* (*m*) *Cav. Instruct. Clement. cap. 8. n. 6. Mer. p. 2. tit. 14.*

ſie, y ani ſię ſkłania, ani przyklęka † *chocby też* y *Expozycya była. Celebrant* po pocałowaniu dopiero mowi *Per Ewangelica dicta. Subdyakon* z Mſzałem odſunie ſię cokolwiek, y ſkłoni głowy, obroci ſię ku Ołtazowi, przyklęknie, znijdzie za ſtopnie, y ſtanie w parze z *Dyakonem Celebranta* o kadzającym. *(n)* Tu *Ceroferayuszowie* Kierce na ſtolikach ſtawiaią.

XIII. Na *Credo* tak do Ołtarza *Dyakon* y *Subd:* przyſtąpią, jak na *Gloria*. Jeżeli będzie kazanie Akolit podczas Credo uszykuie Krzeſło y Taborety a na zaczęciu Kazania poda Celebrantowi, Dyakonowi y Subdyakonowi Tuwalnią. A po *Credo* na *Oremus* z przyklęknieniem *Dyakon* w prawą rękę *Celebranta*, *Subdyakon* zaś już tuwalnią przez *Akolita* zawieszoną majacy, do Stolika po Kielich poydą. *Dyakon* rozwinie *Korporał*, y obiema rękami *patenę* z hoſtyą z pocałowaniem jak w liczbie trzeciey, *Celebrantowi* poda, ktory *Offertorium Suscipe Sancte Pater* ſam tylko mowić będzie. Po *Oblacyi Dyakon* wina naleie, *Subdyakon* ampułkę wody właśnie jakby pokazuiąc *Celebrantowi* mowi *Bndite Rde Ptr.* y po przeżegnaniu ſpuszcza Kroplę wody, *Patenę* od *Dyakona* bierze owiniętą w tuwalnią; na ſrodku *in plano*, nie wynoſi w bok ſiebie, lecz przed oczami trzyma lewą ręką wſtrzymuiąc łokieć prawey. *Dyakon* znowu z pocałowániem jak wyżéy Kielich podaie, y iuż razem z *Celebrantem* mowi *Offerimus tibi.* *(o)* lubo nie mowił *Suścipe*.

XIV. Poczyna ſię *Incensatio Oblatorum*, do ktorey *Akolit* y *Dyakon* tak ſtuſować ſię mają, jak wyżey. *Celebrant* zaś iaśnie y obficie ma w *Meracie* y *Cavalieri*. Tu więc to ſię tylko przydaie, że za poprzedzającym *Akolitem Dyakon*, (y wtenczas nawet gdy *Expozycya jeſt*) do Choru poydzie, po przyklęknieniu ſkłoni ſię całemu Chorowi, jemu nawzaiem ſkłoni ſię Chor Cały: idzie na środek Choru odda obrazowi rewerencyą, ſypie Kadzidło (Przełozony ſypie y benedykuie gdy ſam Turyferaryuſz przychodzi o kadzać) o kadza trzy razy pierwſze mieysce trzy maiącego, przed y po kadzeniu nakłaniaiąc głowy, podobnie okadza Xięzy lecz tylko dwa razy, Klerykow y Braci po razu, ſkończywſzy kadzenie zwyczayną uczyni rewerencyą obrazowi y chorowi, wroci ſię przed Ołtarz okadzi Subdyakona obroconego ku ſobie, w tym odda *Turybularz Akolitowi*, ku ktoremu dopiero na drugim ſtopniu ſtanąwſzy, obroci ſię y od Niego okadzony zoſtanie. *(p)*

XV. W zaczęciu *Prefacyi Dyakon* y *Subd:* ſtoiąc za *Celebrantem*, na ſłowa: *Deo*

(n) *Mer. ibid. Nro. 5. et 6.* (o) *Idem p. 2. tit. 7. Nro. 9.* (p) *Idem ibid. Nro. 10.*

Deo noſtro, w ſtrofie *Gratias agamus* nakłonią głowy, toż y *Serwitorowie* wſzyscy, W końcu *Prefacyi Dyakon* y *Subd*: na iedno przyklękną kolano, y poydą na mowienie *Sanctus* wraz z *Celebrantem* obok niego, to mowić będą nakłonieni, *Dyakon* z złożonemi rękami, *Subd*: nie, gdyż patenę przy pierſiach trzyma. Na *benedictus* podnioſą głowy y ſam *Dyakon* ſtuſować ſię będzie w żegnaniu do *Celebranta*, po tym *Subdyakon* z przyklęknieniem poydzie na mieysce ſwoie *in planum*, *Dyakon* rownie przyklęknie przenieſie ſię na ſtronę Ewangélij tam znowu przyklęknie, (gdyż ile razy z iednego boku Celebranta do drugiego przechodzi y tu y tam przyklęka, a na ſrodku nie † *chocby też było y wyſtawione SSmum* z *oboiey ſtrony Celebranta rownież przyklęka, a na ſrodku nie*) na rogu więc Ewangelij lewą ręką Mszał trzymać, prawą przewracać karty będzie. *(q)*

XVI. Po *Prefacyi Ceroferaryuszowie* zapalą Swiece na Kratkach, kierce zaś wezmą y trzymać ie będą, tu im ſię znowu przypomina, aby razem przyklękali, razem palili, razem brali bez wyprzedzania, poważnie powolnie y pobożnie, taka albowiem ſłużba należy ſię ſtraszliwey Boga ofierze. A ieżeli ieſt Konwencka na *Sanctus* w Chorze w obydwa dzwonki zadzwonią, toż ſię czynic ma na Elewacyą *Hoſtyi* y *Kielicha*.

XVII. Gdy *Celebrant* mowi *Quam oblationem*, *Dyakon* z przyklęknieniem uda ſię nà prawą ſtronę *Celebranta*, krotko przed podnieſieniem na oba Kolanà uklęknie bliſko Ołtarza; *Subdyakon* też na nayniżſzym ſtopniu, y *Serwitorowie* ná ſwych mieyscach poklękną, *Akolit* zas w rogu *Epiſtoły* na ziemi przed oſtatnim ſtopniem z *Turybularzem* uklęknie, y okadzać będzie N. Sakrament ſpoſobem tym: gdy *Celebrant* przyklęka już do podnieſienia, 1 wſzy raz, gdy podnoſi *Hoſtyą*, drugi raz, gdy po podnieſieniu przyklęka, trzeci raz kadzi; przed każdym y po każdym kadzeniu głęboko nakłaniaiąc ſię. Rownież w podnieſieniu Kielicha pokłony y kadzenia zachowa. Lecz *Dyakon* zaraz po podnieſieniu *Hoſtyi* powſtaie, y zaraz znowu wraz z *Celebrantem* na iedno Kolano przyklęka, po tym przyklęknieniu odkrywa Kielich, y tuż klęka na obydwa Kolana, y po podnieſieniu powſtaie; w czaſie podnoszenia kray Ornata niech lewą ręką unoſi, po tym wſzyſtkim na lewą ſtronę do Mszała przenieſie ſię, ſtuſuiąc ſię do *Celebranta*, gdy ſię żegna lub w pierſi biie. *(r)*

XVIII. Na ſłowa *Per quem hæc omnia* poydzie na bok *Celebranta* prawy tak

(q) Ibid. Nro 11. (r) Mer. p. 2. tit. 8. Nro 8. (s) Id. p. 2. tit. 9. Nro. 4.

tak ſwoy krok miarkuiąc *Dyakon*, aby odkrywſzy Kielich razem mogł z *Celebrantem* przyklęknąć, na zaczęciu zaś *Oremus Præceptis* poydzie za *Celebranta*. *(s)*

XIX. Na Słowa *Et. dimitte nobis Dyakon* y *Subd:* przyklęknąwſzy poydą w prawą ſtronę *Celebranta*, tam *Subdyakon* okrytą patenę poda *Dyakonowi*, ktorą ten odkryie, a pomiędzy pierwsze dwa złączone, y ſrednie palce, z pocałowaniem jak w liczbie 3ciey, poda *Celebrantowi. Subdyakon* odda velum *Akolitowi* y z przyklęknieniem ná ſwe mieysce wroci, gdzie z *Pateną* ſtał, aż na *Pax Domini* poydzie na lewą *Celebranta* ſtronę, z takim kroku umierkowániem, aby mu razem z *Celebrantem* y *Diakonem* przyklęknąć wypadło, po czym razem z *Celebrantem* nakłonieni z złożonemi rękami mowić będą głoſem niżſzym *Agnus Dei*, na ſłowa *miſerere nobis* y *dona nobis &c.* biiąc ſię w piersi, co y *Serwitorowie* inni Zachować powinni. Rownież na *Domine non ſum dignus*, y tu gdy *Celebrant* pożywa *Hoſtyą*, y piie krew Pańſką, *Dyakon* y *Subd:* z złozonemi rękami głęboko nakłonią ſię. *(t)*

XX. Po *Sumpcyi* na *ablucyą* do *Subdyakona* należy wina z Ampułki nálewać ktore mu podać winien *Akolit*, nalewając zaś Ampułkę całować ma, po ablucyi, przechodzi *Dyakon* z Mszałem na rog *Epiſtoły*, *Subdyakon* zaś na rog Ewangelij: Lecz *Dyakon* przenosząc Mszał, y z nim idąc drugim ſtopniem na ſrodku tylko przyklęknie, *Subdyakon* zas poydzie trzecim ſtopniem, y na iego ſrodku, lub jeżeliby wąſki był *in plano* przyklęknie, tak przecież, aby razem na ſrodku zſzedł ſię z *Dyakonem*, y klękał, na rog więc Ewangelij, dokąd *Akolit* przynieſie mu *Velum*, Kielich *puryfikaterzem* obetrze, nakryie, y odnieſię. *(u)*

✝ *Od Orate Fratres, aż do Puryfikacyi Kielicha taż ſama prawie Ceremonia jeſt przy wyſtawieniu Nayś: Smtu, tu dopiero Celebrant wziąwſzy purifikacyą, Kielich mimo Korporała na rogu Epły poſtawi, przyklęknie, na rog ten poydzie, tam nad kielich gdy obmyie palce* y *obetrze je, kielich blisko Korporała poſtawi, poydzie na ſrodek, przyklęknie,* y *bierze ablucyą.* (w)

XXI. *Celebrant* zmowiwszy *Kommunią*, ſpiewa *Kollekty*, które wſkazywać mu *Dyakon* powinien, a po oſtatniey po ſamey *Konkluzyi* zamknąć Mszał. Zaś *Ite Miſſa eſt*, *Dyakon* obrocony śpiewać będzie, y nie potrzeba, aby ie *Celebrant* cicho mowił; jeżeli jednak ſpiewa *Benedicamus* *Do-*

(t) Id. tit. 10. Nro. 8. *(u) Idem ibid.* *(w) Caval. mox cit. loco Nro. 10. Mer. p. 2. tit. 14.*

Domino, toż na Mszy *de Requiem Requiescant in pace*, powinien te *Celebrant* mowić cicho (*x*) y *Dyakon* wſpiewániu nie obracać ſię. Na *Benedykcyą Dyakon* z *Subd:* poklękną na 2gim ſtopniu inni *Serwitorowie* ná ſwych mieyscach, po ktorey *Subdyakon* poydzie Ewangelij tabliczkę lub Mszał trzymać; *Dyakon* zaś, bliſko *Celebranta* przy prawym boku ſtanie; po Ewaugelij poydą na ſrodek, pokłonią ſię, zſtąpią za ſtopnie, przyklękną. Gdy inna Ewangelia jeſt, nie S. Jana, podczas *Placeat Subdyakon* Mszał wezmie, z nim klęknie na ſrodku y po *Benedykcyi* poydzie z nim na rog Ewangelij, trzymając go *Celebrantowi.*

† *Po ablucyi z przyklękaniem poydzie Celebrant. mowić Kommunią, a po niey z przyklękaniem* y *całowaniem* (*pamiętając na Regułę przy* liczbie XI. daną) *Zaśpiewa Dominus vobiscum* y *Kollekty*, *Dyakon gdy ma śpiewać Ite Miſſa eſt, wprzod przyklęknie. Na Benedykcyą Celebrant po słowach Benedicat vos Omnipotens Deus przyklęknie, poydzie na rog Ewangelij tam błogosławi koła* w *obracaniu ſię nie czyniąc, nie wroci ſię na ſrodek do przyklęknienia, lecz zaraz Ewangelią zacźnie ; na słowa Et Verbum trochę ku N. Smtowi obroci ſię. (y)*

XXII. Do Zakryſtyi tym porządkiem, ktorym przyszli powrocą, tam razem wſzyscy pokłonią ſię krzyżowi *Dyakon* y *Subdyakon* złożą *Manipularze* a w rozbieraniu ſię *Celebrantowi* pomagać będą, zaś *Serwitorowie* inni, *Dyakonowi*, y *Subd:* Nakoniec *Celebrantowi* wody do rąk y ręcznika podać *Akolit* powinien. *(z)*

TITUŁ IV. O Wotywach.

Nayczęsciey zdarzaią ſię wykroczenia z przepiſanych Obrzędow i *Rubryk* Kościelnych w odprawianiu *Wotyw;* zaczym dla zachowania rzeczonych *Ceremonii* i iednoſtaynosci, porządek z *Rubrykantów* ſwieżych i wziętych podaie ſię takowy.

I. *Wotywy* ſą dwoiakiego gatunku: iedne odprawuią ſię dla ſzczególney i oſobiſtey iakiey przyczyny. *2gie* dla ważney przyczyny, lub powſzechnéy potrzeby. *1wſzego* gatunku w żadne dni i czaſy uprzywileiowane, jako to (*a*) przez *Oktawy* Trzech Krolów Bożego Narodzenia, Swiateczną, i ich Wigilie, toż przez *Oktawę* Bożego Ciała, Wielkiey no-

 cy

(*x*) *Mer. p. 2. tit. 11. Nro 3.* (y) *Caval. Ibid. Mer. p. 2. tit. 14.* (*z*) *Mer. p. 2. tit. 12. Nro 8. Clement. cap. 8. n. 6.*

(*a*) *S. R. C. 5. Aug.* 1662. *et 15. 7bris* 1714. *cu. 10. Xbris* 1718. *&c.*

cy Wielk: tygodnia, w Popielec, owſzem nawet w żaden dźień który ieſt, *Ritûs duplicis* odprawić ſię niemogą, (tu niżey będzie nieiaka *Excepcya)* *Wotywy* zaś drugiego gatunku, mogą ſię odprawić w dni *Ritûs duplicis*, w Niedziele nawet, przecież wyiąwſzy *1wſzą* Niedzielę *Adwentu* i Wielkiego Poſtu, toż dźień Popielcu, y Niedzielę *Paſſionis*, znowu dni od Niedzieli *Palmowey* aż do Wtorku Wielkonocnego *incluſivè* Niedzielę Przewodnią Trzy dni pierwſze zielonych Swiątek dźień Narodżenia Bożego, Trzech Królów, *W*niebowſtą pienia, Bożego Ciała, i Swięta *1mæ Claſſis*, w te dni nawet tych *Wotyw* mieć niemożna. (*b*) ani w *Oktawy* rzeczonych uroczyſtosci.

II. *Wotywy*, dla ważney przyczyny ſą te (mowiąć o Zakonach) ktore *Kongregacya* albo wſpolne zgromadzenie Generała lub Prowincyała *cum ſuo Definitorio* oſądzi bydź takie, i w tych *Gloria i Credo* ſpiewa ſię, a *Kollekta* iedna tylko do *Wotywy* ſtóſowna. (*c*) gdyby iednak brał ſię *Apparat Col: Violacei*, nie mowi ſię *Gloria ani Credo* w Niedzielę iednak *Credo* bez *Gloria* mowić ſię powinno.

III. Gdy wypadnie potrzeba *Wotywy* w wyrażone dni zakazaney, niech ſię Msza do *Officium* tego dnia ſtoſowna odprawi, a przez nię, tak iakby przez *Wotywę* zadoſyc ſię uczyni. (*d*)

IV. W *Wotywach* Prywatnych niemowi ſię *Gloria* ani *Credo*, oprocz *Wotywy de Angelis*, *i de Beata* iednak ſpiewaney lub czytaney w Soboty (*e*)

V. Gdy ſię *Wotywa* mowi o którym Swiętym lub Swiętey, w *Kollekcie* ma bydź odmiana ſłowa, to ieſt zamiaſt *Natalitia*, albo *Feſtivitas*, mowić trzeba *Commémoratio* albo *memoria*. (*f*)

VI. Co ſię tyczy *Kommemoracyi* na *Wotywach:* Wotywy z ważney przyczyny, zadney *Kommemoracyi* niemaią, iak ſię mowiło w Punkcie II. *Wotywy* zaś w Uroczyſtosciach pod iednąż *Konkluzyą* maią, *Kommemoracyą*. Powszechna zaś niech będzie *Reguła*, iż w *Wotywach* odprawuiących ſię w Kościołach naſzych, lub innych zakonow, niepowinna bydź *Kommemoracya de Officio diei;* w których ſię o tém Swięcie, o którém mowią Pacierze Kapłańſkie, odprawia codzień Msza *Konwentcka*. (*g*) Przeciwnie gdzie iedna tylko Msza, tam *Kommemoracyą de Officio diei* mieć trzeba.

VII.

(*b*) *ibidem.* (*c*) *S. R. C. 19 Maii* 1607. (*d*) *S. R. C. 22 Decemb.* 1733 *et Caval. Dubio J.* (*e*) *S. R. C. 13 Maii* 1672. (*f*) *S. R. C.* 1753 (*g*) *Rubric: Miſ. de Commem. Tit. 7.*

VII. Na *Wotywach de Beata* Kommemoracye te będą: *1mo* Na *Wotywie Egredimini* w Soboty *msza de Spiritu S. 2ga pro Ecclesia v Papa* toż samo na *Roratach w Adwencie*. W *Wotywach* zaś *de Beata* innych czasow i dni, *2ga Kollekta Simplicis*, ieżeli przypada. *3cia* będzie *de Spiritu S.* ieżeli zaś nieprzypada simplex, to *2ga de Spiritu S.* a *3cia pro Ecclesia v Papa.*

VIII. W Każdey *Wotywie* mowić trzeba *Prefacyą* do *Wotywy* stósowną; gdyby iey zaś niebyło, to stósowną *ad Officium diei*, chocby więc *Wotywa* dla ważney przyczyny spiewana była między *Oktawą* Narodzenia Bożego, n. p. *de Beata*, w niey *Prefacya de Beata* będzie: (*h*) przecież *Communicantes* i *Hanc igitur Oktawie* przynależyte, będą mowione. Ostatnia Ewangelia w każdéy *Wotywie* ma bydź S. Jana. (*i*)

IX. W Każdą Sobotę, oprocz tylko, gdyby się wktórą trafiło Swięto *1mo* lub *2dæ Classis*, za szczegolnieyszém pozwoleniem Klemensa XIV. i *Stæ. Rit. Congr.* (*k*) w Kościołach naszych *Wotywa* o Niep. Poczęciu N. MARYI Panny odprawiana niech będzie; Zaś w Konwentach tytułem, albo też iakiemi łaskami Tey Przeczystcy Panny zaszczyconych, iako to: w *Wielunmiu, Lutomirsku, Szczawinie, Miedniewicach, Kaliszu, Osiecznie* po przespiewaney *Prymie*, taż *Wotywa* przed Jey Ołtarzem spiewana niech będzie; w czasie *Offertorium* Chór *Monstra te esse Matrem.* tę Strofę trzy razy; po *Sanctus*, *Gwiazdo Morza*, podczas *Agnus Dei*, *Maria Mater Gratiæ*, niech spiewa. (*l*) i te w Soboty *Wotywy* będą *cum Gloria*, *sine Credo.*

X. Gdyby więc wypadła w inny dźień nie w Sobotę *Wotywa de Beata*, będzie *Salve S. Parens.* przyzwoita czasowi, sine *Gloria.*

XI. W sam dźień Niepok. Poczęcia tak *Wotywa* iak *Summa*, o tém Swięcie spiewana będzie, w Niedzielę zaś między *Oktawą*, *Wotywa* o Niepok. Poczęciu, *Summa de Dnica*, innych dni między *Oktawą Wotywa* o Niep. Poczęciu, procz którey Msza *Konwentcka* bydź powinna, gdyby iednak *Officium* było *de Octava*, spiewana Msza *Konwentcka* będzie. Zaś w Swięto *Porcyunkuli*, ieżeli to przypadnie w Sobotę, *Wotywa de Immaculata Egredimini*, *Summa* zaś *de Dedicatione*, innych zaś dni *Wotywa* i *Summa de Dedicatione.* (*m*)

XII. Ponieważ podług *Dekretu S. Rit. Congr.* Msza rzeczona *Roraty*, nie-

 może

(*h*) *S. R. C. 16 Junii* 1683, (*i*) *S. R. C. 20 August.* 1627. (*k*) *S. R. C. 11 Aug.* 1770. (*l*) *Congr. Prov.* 1789. (*m*) *Rubrica Miss. Vot. in fine Maj. Tit. 17.*

może bydź miana za *Wotywę* w ważney rzeczy, w niey zatym *Gloria* i *Credo* nie ma bydź śpiewane, tylko w śamę Niedzielę na teyże *Wotywie;* w *Sobotę* zaś *Egredimini cum Gloria* iák wyżey. *(n)*

XIII. W Uroczystość S. O. Franciszka, i tam gdzie iest *Filadelfia* z XX Dominikanami, i gdzie iey niemaśz *Wotywa* zawsze powinna bydź o S. Franciszku dla przyczyn pod liczbą *1wszą* wtym tytule wyrażonych. Czci zaś i uszanowaniu N. Sakramentu na Ołtarzu wystawionego *S. Rit. Congr.* dostatecznię wyrządziła, gdy mieć o Nayśw: Sakramencie *Kommemoracyą* dozwolila.

XIV. Gdy za zezwoleniem S. Stolice Apostolskiey Odpusty Swiąt: Wyrażenia Bliżn w Ciele S. O. Franciszka, S. Piotra z Alkantary, S. Jana Nepomucena w naszey Prowincyi są przenieśione na Niedziele, w te więć Niedziele, na które przypadnie Odpust, oprocz Mszy *Konwentckiey* śpiewaney *de Officio diei*, powinna bydź druga Msza S. Spiewana o Swięcie, którego iest Odpust przypadaiącey, *cum Gloria et Credo*, ostatnia Ewangelia: *In Principio*. Co śię iednak rozumieć niema, ieżeli wypadnię Odpust w Niedziele lub dni uprzywilejowane wyrażóne tu pod liczbą *1wszą*, w które bydź *Wotywa* niemoże, iako to, gdyby S. Jana Nepomuc. albo S. Antoniego trafiło śię w Niedzielę, lub Poniedziałek albo w Wtorek świątezny; S. Jozefa w Niedzielę Kwietnią, lub w który dźień po niey. *(o)*

XV. Na *Wotywie* o Ducha S. *2ga Kollekta à Cunctis*, *3cia ad libitum*, beż *Gloria* i *Credo* (wyiąwszy *Kapitulne* i *Kongregacyine* Wotywy, tudziesz i przy zaczęciu *Lekcyi* dnia *1wszego* Wrzesnia, bo tam iest śprawa powszechna i ważna) Ta *Wotywa* ieżeli będzie na uproszenie łaski, pierwszą *Kollektę* mieć ma: *Deus cui omne Cor patet*, nie zaś *Deus qui Corda Fidelium:* rownie na *Wotywach de Angelis*, *de Apostolis* i innych Swiętych, takież *Kommemoracye* bydź maią. *(p)*

XVI. Teraz co śię tyczy *Kommemoracyi* w czaśie wystawienia Nays: Smtu, i czterdziestogodzinnego Nabożeństwa; wiedzieć trzeba.

1mo. Na Ołtarzu gdzie iest wystawiony Nayśw: Sakrament, Msze czytane bydź niepowinny oprocz gdyby, innego Ołtarza niebyło, *(q)* ioprocz, gdyby iuż stały zwyczay był miewać, iak iest po wielu mieyscach i u nas, do tego stośuie śię i Swięta Obrzędow *Kongregacya* 1746. 7. Maii.

2do.

(*n*) *S. R. C. 23 Jannar.* 1752. *et* 1662. (*o*) *Rubr. Miss. de Transl. Testor. Tit. 6. et S. R. C. 28 Aug.* 1704. (*p*) *Mer. par. l. Tit. 4. pag. 37.* (*q*) *S. R. C. 9 Aug.* 1670.

2do. *Kommemoracya Ssmi* podług *Rubryk* powinna bydź po wszystkich *Kommemoracyach Officio diei* przynależytych.

3tio. W Swięta *1mæ* lub *2dæ Classis Commemoratio de Ssmo* pod iedną *Konkluzyą* z *Kollektą Festi* bydź ma; a iako w wystawieniu N. Smtu i na innych Mszach prywatnych może bydź *Commemoratio de Ssmo* z *Konkluzyą* oddzielną; tak w Swięta *1mæ et 2dæ Classis.* iuż na innych Mszach prywatnych bydź niema, tylko na uroczystey pod iedną *Konkluzyą* (r)

4to w czasie wystawienia N. Smtu w dźień *ritûs Semiduplicis* prywatne Msze wszystkie mogą bydź iakby *Wotywy de Ssmo, sine Gloria et Credo,* (s) w których *Kollekta 2da* będzie ta, która *in Officio* iest drugą. (t)

5to w czasie 40godzinnego Nabożeństwa *Wotywa* niech będzie o Najśw: Smcie, *cum Gloria et Credo* i iedną *Kollektą.* Gdyby zaś w owczas przypadł Obrządek *1mæ et 2dæ Classis*, *Wotywa* będzie *de Officio dieie*, a *Summa de Ssmo.* A gdyby w uprzywileiowane czasy, to Nabożeństwo wypadło, będzie tylko *Summa de Officio diei*, a na niei *Commemoratio de Ssmo*, i tu *Apparat Officio* przynależyty, ma bydź wzięty, *Wotywy* zaś iuż niebędzie. To wszystko na *Fundamencie Rubryk* Kościoła położono iest. (u) *Merat* iescze przydaie, iż na zaczęciu lub dokończeniu 40godzinnego Nabożeństwa, może bydź tylko *Wotywa de Ssmo*, bez *Summy*, lecz na niey "nie" powinna bydź *Commemoratio de Officio diei.* (x) patrz wyzey pod liczbą 6.

TITUŁ V. O Obrządku Mszy prywatney i Konwentckiey.

Msza czytana podług punktu 18go w przeszłym *tytule* w Kościołach naszych odprawiana bydź może przed wystawionym N. Sakramentem; Ta że niektore szczegolne ma swoie *Ceremonię* o niey nayprzod, toż o Mszy bez wystawienia, na koniec o *Konwentckiey*, krótko mowić sie będzie:

(r) *S. R. C. 23 Junii* 1736. *in Burgen. et 2 Septembr.* 1741. *in Aguensi.* (s) *S. R. C. 13 Februar.* 1666 *et Instruct. Clem. XI. die 20 Jan.* 1705 (t) *Merat. l. c.* (u) *S. R. C. 23. Junii* 1736. *in Burgen. et. Constit. Clem. XII. pro devot. 40 horand edit. 1. 7bris* 1736. *Item Instruct. Clem. XI. 20. Januar* 1705. (x) *Merat. par. 1. tit. 4. pag. 44.*

I. W czaſie wyſtawienia Nayśw: Sakramentu, czyli na owym Ołtarzu do Mszow, ma nieochybnie bydź ſtawiany Krzyż lub nie? rozwiązał pytanie S. O. Papież Benedykt XIV. *(a)* przywodząc *Dekret S. Rit. Congr.* *(b)* rozkazuie, aby każdy Kościoł trzymał ſię zwyczaiu ſwego, iak zwykł był czynić dawniey.

II. Lubo wyſtawienie byłoby w Puszce, wſzyſtkie przyklękania tak bydź czynione powinny, iak gdyby w *Monſtrancyi* wyſtawienie było; toż ſamo, choćby zasłonę miało. *(c)*

III. Gdy ze Mszą do mnieyſzego Ołtarza Xiądz idzie przechodząc iednak przed wyſtawionym N. Smtem, z odkrytą głową, na oba Kolana poklęknie, a wſtawſzy zaraz nakryie głowę. *(d)*

IV. W ſamém wniysciu na *Presbyterium* odkryie Xiądz głowę, przed oſtatnim ſtopniem na oba Kolana przyklęknie, i głowy głęboko nakłoni, (toż uczyni *Miniſter*) powſtanie, do Ołtarza poydzie, na rogu Ewangelii Kielich poſtawi, i przyklęknie na iedno kolano bez ſkłonienia głowy; owſzem ilekroć zſrodku wychodzi, lub do niego przychodzi, tak przyklęka; gdy zaś na zapoczęcie *Miniſtratury* za ſtopnie idźie, właśnie bokiem trochę obrócony ku rogu *Epiſtoły*, iść powinien. (*e*)

V. Po *Confiteor* nieprzyklęknie, dopiero gdy przy Ołtarzu ſtanie: znowu po *Oramus te*, przyklęknie, toż po *Jntroicie* wracaiąc ſię na ſrodek przyklęknie, i na ſrodku mowić będźie *Kyrie eleyſon*; zgoła zawſze na ſrodek idąc, lub odchodząc.

VI. Idąc do Ewangelii, na ſrodku podnieſie oczu do N. Smtu, zaraz ie ſpusci, i mówi *Munda cor meum*. Po Ewangelii na ſrodek poydzie, i przyklęknawſzy *Credo* mowić będzie. Gdyby zaś *Credo* niebyło, pierwey przyklęknie, toż dopiero Ołtarz pocałuie (*f*) i bez przyklęknienia powtornego obraca ſię mowiąc: *Dominus Vobiscum*. *Cawalieri i Meraty* tę *Regułę* kładą w całowaniu Ołtarza razem i przyklękaniu; iż gdy Xiądz odchodzi z ſrodka, a ma przyklękać i całować Ołtarz, wprzod powinien całować, potym przyklęknać; gdy zaś przychodzi na ſrodek wprzod przyklęknąć toż dopiero całować. (*g*)

VII. Po *Oblacyi Hoſtyi*, przyklęknie, idźie na rog *Epiſtoły*, bierze Kielich (*Mi-*

(*a*) *Conſtit.* 17. *inc. Accepimus.* (*b*) 2. *7bris* 1741. (*c*) *Caval. de Oper. Lithurg. tom.* 4. *cap.* 8. *ad* ʃ 30. *Jnſtruct. Clem. num.* 14. (*d*) *S. R. C.* 22. *Dec.* 1753. *in una Viln.* (*e*) *S. R. C.* 7 *Maji* 1746. *et Clem. XII. in Brevi Ejsendo fatte.* (*f*) *Cavalier. loc. citt. num.* 16. (*g*) *Caval. loc. cit.* 6.

(*Minister* niepowinien całować *Ambułek*) i nalawszy wina, stawia przy *Korporale* idzie na środek przyklęka, toż mówi *Offerimus*, potym z przyklęknieniem idźie umywać ręce, lecz te za stopniami *in plano* obrocony ku Ołtarzowi umywa.

VIII. Jdąć na środek przyklęka, a po *Suscipe Sancta Trinitas* całuie Ołtarz; potym przyklęka zaś na *Orate Fratres* ku rogu Ewangelii trochę cofniony obraca się, iednak niezupełnie, i *Cyrkułu* nieczyniąc.

IX. Po *Puryfikacyi* Kielicha, ten postawi na rogu *Epistoły*, gdzie i poydzie obmyie nad Kielichem ręce i otrze Kielich blisko *Korporała* postawi, na środek wróci z przyklęknieniem, i *Ablucyą* wezmie, toż *Communionem*, i *Dominus Vobiscum* z przyklękaniem i całowaniem iak wyżey zmowi.

X. Pa skonczonym *Placeat*, pocałuie Ołtarz, mówi *Benedicat Vos Omnipotens Deus*, bez ikłonienia głowy przyklęknie, zwraca się ku rogu Ewangelii, i bokiem obrocony błogosławiąć lud, nieobraca się kołem zupełnem, ani do przyklęknienia idzie na środek, ale zaraz na sam rog Ewangeli; zaś na *Verbum carofactum* obrocony ku N. Smtowi przyklęka, potym idzie na środek, przyklęka, bierze kielich, bokiem zstępuie, z głębokiém głowy nakłonieniem na oba kolana przyklęka, wstaie, iuż się niekłaniaiąć, a z *Presbyterium* wychodząć, nakryie głowę. Te wszystkie *Ceremonie* rownie zachować należy, lubo wystawienie tylko w Puszce byłoby. (*h*)

Jle do Mszy czytaney bez Expozycyi.

I. Do straszliwey Ołtarza Ofiary dwoiakie przygotowanie uczynić Kapłan powinien, to iest oczyscić Sumnienie, gdyby i z naymnieyszey grzechu zmazy, i przysposobić się przez rozmyślanie, i Psalmy *Quam dilecta*, Jutrznią podług rozkazu Jnnocentego IV. wprzod mowiać (*i*)

II. Palce rąk należy, ale twarzy w Zakrystyi niegodzi się umywać, ubiéraiąć się zaś, Krzyż na *Humerale*, *Manipularzu* i Stule całować, a gdy go niemasz, wielkim palcem uczynić go, i całować trzeba. (*k*)

III. Wychodząć z Zakrystyi, z nakrytą głową głęboki pokłon uczyni Kapłan Krzyżowi, na Kielichu *Velum* niezagięte lecz zgoła spuszczone mieć

(*h*) *Caval. loc. cit. num. 17, 18, 19.* (*i*) *Ep. 10. ad Otton. Episc. Tuscul.* (*k*) *Mer. par. 2. tit. 1. n. 3.*

mieć będzie, święconą wodą Kropić się niebędzie; mimo Prałatów i Przełożonych przechodząc, głowy skłoni, lecz iey nieodkryie, na Kielichu zgoła niczego, nawet Kluczyka od *Cyborium* niepokładaiąc, poważnie i spuszczonemi Oczami do Ołtarza poydzie. (*l*)

IV. Przed W Ołtarzem z odkrytą głową przyklęknie (przy innym Ołtarzu głowy skłoni) i skłoni ią, idąc zaś z środku na rog *Epistoły*, lub na środek przychodząc skłaniać głowę będzie. Gdy mowi *Confiteor* na słowa *Vobis et Vos Fratres*, nieskłoni się ku *Ministrom*, Ci zaś na słowa: *Tibi et Te Pater* skłonią się ku Kapłanowi, Owszem.

Misereatur skłonieni mowić będą y Kapłan na ich *Confiteor* dopiero głowy podniesie, rownie *Ministrowie* na *Indulgentiam* dopiero podniosą głowy, y z Kapłanem żegnać się maią. Po *Ministraturze* nie przyklękaiac idzie do Ołtarza, na słowa *quorum reliquiæ* całuie. W *Introicie* na *Gloria Patri* ku Krzyżowi skłania się, y na środek przyszedłszy, mowi dopiero *Kyrie eleyson*, błądzą bowiem którzy idąc mowią. (*ł*)

V. W czasie *Gloria* na słowa *Adoramus te*, cokolwiek; więcey na *Gratias agimus tibi*; jeszcze więcey na słowa *Jesu Christe. Suscipe deprecationem. Cum S. Spiritu* głowy nachyli. Rownie Zdarzaiące się w Mszy Imięnia *Jezusa Maryi*; trochę też na Jmię *Swiętego*, o którym jest Msza. (*m*)

VI. Gdy się obraca na *Dominus Vobiscum*, albo *Orate Fratres*, z przynależytą skromnością oczy spuszczone mieć będzie, nie zaś Zamknięte, boby to (mowi Meraty) znaczyło *hipokryzyą*; y z powagą a powolnością obracać się, niech stara; nieuszanowanie bowiem S. Ofierze czyni, kto spieszno jakby tańcząc obraca się, a rzuca oczy lekkomyślne na Kościoł.

VII. *Kollekty* mowi z rozciągnionemi rekami, tak aby dłonie ku sobie obrocone były, a palce nad ramiona nie wychodziły. Na *Konkluzyą per Dominum* albo *per Eundem* zaraz złoży ręce, dopiero zaś na słowo in *unitate*, w Konkluzyi *Qui vivis*, albo *Qui tecum*. Tu się daje przestroga, iż in Semiduplicybus, gdy pisze Rubrika *3tia Oratio ad libitum*, nie trzeba rozumieć jakby 3cią Kollektę wolno mowić lub nie, bo ją trzeba mowić, ale tylko, iż wolno sobie wybrać ktorąkolwiek, przecież z umiszczonych w końcu Mszała. (*n*)

VIII.

(*l*) *Mer. ibidem num. 1. et par. 2. tit. 11. num. 11. Et Cavalier. de Præsequitis in Celebrante ad cap. 7. num. 26. Et Ferraris Verb. aqua num. 14.* (*ł*) *Mer. p. 2. tit. 4. n. 3.* (*m*) *id. ibid. tit. 5. n. 2.* (*n*) *S. R. C. 4 Aug. 1663. et 2 Sept 1741.*

VIII Na Ewangelią, zaraz, w słowie *Sequentia &c.* żegna palcem czoło usta y piersi. Zaś w *Credo* na słowa *in unum Deum. Et in Jesum Christum simul adoratur* skłoni głowę, á od słowa *Jncarnatus* aż po *Homo factus est* w przyklęknieniu trwać będzie; Ostatnie słowa wolno mowiąc, Krzyż uczyni tak; aby na słowo *Et vitam* dotknął y Czoła y piersi, na *venturi* lewe na *Sæculi* prawe ramię, na *Amen* złoży ręce: Rownie y w *Gloria* na słowo *cum Sancto* Czoło na *Spiritu* piersi, na *in gloria* lewe, na *Dei Patris* prawe ramię naczanaczy. (o)

IX. W *Offertorium*, Patenę z Hostyą w pierwszych trzech obydwoch rąk palcach, ostatnie dwa złączywszy z sobą, trzymaiąc, nie wyzey wyniesie iak piersi, wzniesie ku krzyzowi oczy, zaraz śpusci, y mowi *Suscipe.* Skonczywszy, bierze kielich idżie na rog Epistoły wina y wody nalewa; po brzegach opieraiących się kropli, gdy nalanym winem nachylaiąc nie może posciągac, Puryfikaterzem onez zetrze, Kielich blisko Korporału postawi, na środek przyidżie, pokłoni się krzyżowi, wezmie prawą koło sęczka obeymuiąc w placach, lewą ręką postument trzymaiąc, tak w oblacyi podniesie, aby nie był wyniesiony nad oczy, y ofiarowac będzie. (p)

X. Mowiąc *In Spiritu humilitatis* złożone ręce na Ołtarzu położy tak, aby dwa małe palce tylko dotykały się *mensy.* Umywając zaś palce, Psalm *Lavabo*, y całe *Gloria* zmowić na rogu, nie zaś kończyć idąc na środek powinien, gdy mowi *Orate Fratres*, obrocony malinko poczeka, a nie raptownie obroci się.

XI. W *Kanonie* wzmiankuiąc Jmię *Papieza* cokolwiek skłoni głowy ku Mszałowi, nie zaś na Jmię Biskupa. Gdy Kapłan w inney nie w swoiey Diecezyi Mszą mieć będzie, uczyni wzmiankę Biskupa Diecezyi, w którey w tenczas *actu* jest, y to myślą jeżeli nie wie Jmięnia; Jmię zaś Biskupa tylko *administracyą* Diecezyi mającego nie powinno się wzmiankować w *Kanonie* (q) Co należy do *applikacyi* skutkow Nayś: Ofiary, niech sobie przeczytają pilnie Kapłani w Autorach *Meratim* y *Cavalieri.* Tu się przydaie, iż do *Konsekracyi Hostyą* trzymać należy tak, aby iey osobliwie prości ludzie nie widzieli, á słowa *Konsekracyi* nie z wytężoną usilnością, lecz wolno y cichawym głosem mowić, *Hostyi* y Kielicha ani zbyt prętko y lekko, ani opieszale podnosić y zbyt ciągle, y Kielich nie wyżey, jak tylko, aby postument przy oczach był należy.

(o) *Cabal. et Merati.* (p) *Caval. et Merat.* (q) *Ben. XIV. de Sacrif. Miss. Lib. 2. cap. 17. S. R. C. 22 Aug. 1722. Caval. et Mer.*

XII. Gdy przy pożywániu *hoſtyą* ſię żegna, tak nią Krzyż czynić powinien, aby ſię mimo brzegow pateny nie rozciągał, po pożyciu przynaymniey przez iedno *Oycze nasz* trwać ma w rośmyślaniu. Zaś po pożyciu Krwi Pańſkiey, zaraz na *oblucyą* Kielicha przyſtawi.

XIII. Swięta Obrzędow *Kongregacya* y *Klemens VIII.* Papież ściśle rozkazuią aby *Renovatio Ssmi* nie do piętnaſtu dni odkładana, lecz co tydźień była czyniona (*s*) ponieważ zaś ieden na drugiego ſpuszczać ſię może, a tym ſpoſobem *Renovacya* do kilku niedziel bydź przeciągniona, Zaczym w tym Ordynarzu czyni ſię porządek, aby w każdą Sobotę, ktory ma Konwentſką Mszą, na niey nieochybnie *Renowacyą* uczynił. *Attentores Cæremoniarum* będą obowiązani to doſtrzegać.

XIV. Jako wſzyſtkim Kościołom Zakonu naſzego na zawſze Ołtarza uprzywilejowanego pozwolił *Benedykt XIV.* Papież, tak tenże tegoż ſamego pozwolił y *Infirmariom* naſzym. *(t)* Owszem w *Infirmariach* Zakonnikom náſzym pozwolił wſzyſtkich tych doſtępować Odpuſtow na Zawſze, ktore ſą naſzym Kościołom kiedyſzkolwiek nadane.

XV. Ponieważ Zakonnikom naſzym wypada czaſem w Kaplicach Dworſkich Mszą miewać, niech mają więc potrzebną oſtrożność, a *Instrument* po zwalający Mszy niech pilnie przeczytają, y uważą, na ktore dni, czaſy, y Oſoby ieſt pozwolenie; *Nayprzod* bowiem ani Oyciec, ani Matka; Synowie, Cory, Bracia y Sioſtry, luboby w tymże mieyscu mięszkali, jak prętko prowadziliby ſwoie Gospodarſto Oſobne, y żyli Stołem oſobnym, nie ſą w przywileju umieszczone. (*u*)

Powtornie *Indult* Kaplicy nayprzyncypalniey tym jeſt pozwolony, do ktorych *Breve* wprost mowi, gdy tych nie będzie, y Mszy bydź nie może. (*w*)

Potrzecie Służy *Indult* y dla Gości, przecież żeby umyślnie dla Mszy goscie nie przyieżdzali; Służy y dla ſłużących lecz do poſług na tenczas potrzebnych. *(x)*

XVI. Tu nakonice Krotko podaie ſię Ceremonia Mszy, gdyby ią przyſzło w przytomności Biſkupa ſwoiey Diecezyi, lub Arcy Biſkupa w Jego Prowincyi, toż Nuncyusza Aplſkiego lub Kardynała odprawiać. *(y.)*

Nayprzod idąc do Ołtarza, wſpomnionym odkrytą głową pokłon

uczy-

(*s*) *S. R. C.* 5. *Apr.* 1753. *Clem. VIII. Conſt. SSmus.* (*t*) *Bened XIV. in Brev. SSmus 17. Dec.* 1748 *et 11. 7bris* 1755. *Itidem 22. 7bris eod. Anno.* (*u*) *Ferr. Pignatelli &c.* (*w*) *S. Congr. Concilij* 1740. (*x*) *Ferr. Pignat.* (*y*) *Merat. part. 2. tit. 14. fol. 195.*

uczynić powiniem piszą *Rubrykanci*, że gdy iuż y do Ołtarza przystąpi a postawi Kielich, *in planum* w rogu Ewangelij znidzie, pokłoni się, y za danym od Biskupa znakiem Mszy pozwalającym, pokłoni się znowu, y Mszą zacznie.

Powtore mowiąc *Confiteor*, zamiast Słow *Vobis et vos Fratres*, obrocić się *Celebrant* do Biskupa, y skłoniony mowic *Tibi et Te Pater* powinien.

Potrzecie Gdy mowi *Oremus*, nim przez stopnie do Ołtarza przystąpi, skłoni się nisko Biskupowi.

Poczwarte. Po Ewangelij nie pocałuie Mszała, ani mowić będzie *Per Evangelica dicta;* lecz Kapelan, (ktory podług Ceremoniarza Biskupiego *Ministrem* Mszy bydź powinien,) zaniesie Biskupowi do pocałowánia, y podaiąc nisko nakłaniać się będzie, zaś po pocałowaniu Mszał Zamknie, na jedno Kolano przed Biskupem przyklęknie, znowu otworzy Mszał, y na Ołtarzu położy. To y nasz uczynić powinien, gdyby służył.

Popiąte. Gdy na końcu Mszy ma dawać *benedykcyą*, jak prętko zmowi *Benedicat vos Omnipotens Deus.* obroci się ku Biskupowi, y głęboko skłoni się; jakoby prosząc o pozwolenie błogosławienia; potym niech z tey strony żegna, mowiąc *Pater et Filius &c.* po ktorey Biskup nie siedzi.

Poszoste. Po skonczoney ostatniey Ewangelij, na tymże rogu obroci się, y pokłon głęboki Biskupowi uczyni.

Jle do Mszy Konwentskiey.

I. Msza Konwentska codzien za Dobrodziejow applikowana bydź powinna; na niey Cztery Swiece (Sześć jednak, gdzie są Obrazy Cudowne a na tę Mszą otwierane) palić się powinny, y dwoch Braci służyć w Komzach; wyiąwszy *Semiduplicia et Ferias*, w ktore jeden Brat służyć, y dwie Swiece palić się mogą, nie tam jednak, gdzie są Obrazy łaskami słynące.

II. Gdy wnidą do Kościoła, jeden z Braci przy drzwiach trochę się wstrzyma, y te za Kapłanem zamknie. W Paleniu zaś Swiec, y przyklękaniu niech się tak rowno stosuią do siebie, jak iest w tit: o zapalaniu Swiec na Mszą.

III. Nie tylko na Ołtarzu, lecz y na Kiercach u kratek powinny bydź na Sanctus zapalane Swiece; ani tego odmienić kto może, gdyż to

palenie Swiec nie jest od Przodkow naszych z upodobania tylko postanowione, lecz z rożnych Ceremoniarzow od Stolicy Apostolskiey potwierdzonych przeięte; y dla tego palone bydź maią, kiedykolwiek Kommunią ludzie brać będą, y na kratkach w tenczas Tuwalnia bydź rożciągniona powinna. (z)

IV. Na Mszy Konwentskiey ordynaryinie zwykło się śpiewać *Swięty Boże* &c. mozna wszelako w Wtorki *Fiant Domine*, w Czwartki. *U drzwi Twoich stoię Panie* w Piątki *Zawitay ukrżyzowany*, w Soboty *Gwiazdo Morza.* Mozna takze śpiewać *Do liebie Panie. Boże w dobroci*, tu się ostrzega: aby pierw Zakonnicy nauczyli się tych piesni y tonu, lub mieli przepisane.

V. Gdzie iest zwyczay po Mszy Konwentskiey ludzi kropic święconą wodą, ieden z serwitorow przygotuie Kociełek z kropidłem, nim Xiądź od Ołtarza zeydzie, po tym assystuie do Kropienia ludzi w Kościele będących. Toż się ma rozumiec o służącym do pierwszey Mszy, gdy na tey bywa aspersya.

TITUŁ VI. O Obrzędach ostatnich trzech dni Wielk: Tygodnia.

Między innemi Kościelnemi Obrzędami, ktore do rozważania Taiemnic Chrystusowych naywięcey Serca Wiernych uymować mogą, są Obrzędy Czwartku Piątku, y Soboty Wielkiego tygodnia: Lecz rownie te Obrzędy są, z ktorych naywięcey wykroczenia dzieie się, a w ich odprawianiu nieszykowność y nie biegłość często Ludziom wiernym zadziwienie sprawuie. Porządnie więc Ceremonie tych dni z Rubrykantow wyięte opisuią się; Przecież dla łepszey składności y prętszego wprawienia się w nie, dobrzeby było, aby podług okolnych naszey Prowincyi Listow przed Niedzielą Kwietnią Zakonne Osoby, kilkokrotnie czyniły w nich proby. (a)

I. W Wielki Czwartek y W. Sobotę jako podług Kościelnych Obrzędow, y tego wyciągaiących Taiemnic, jedna tylko uroczysta Msza bydź powinna, tak pod cięszkim obowiązkiem niegodzi się mieć drugiey w tymże Kościele prywatney lub uroczystey. (b)

II. Po

(z) *Congr. Prov.* 1789.
(a) *Congr. Prov.* 1790. (b) *S. R. C. et Clem. XII.* 20 *Apr.* 1707. *et* 15 *Martii* 1721.

II. Po *Komplecie* w Srodę W. poczyna się *Ciemna Jutrżnia*, tak rzeczona, iż w następne trzy dni odprawiać się będą *Exeqwie* Smierći Jezusowey; zkąd y Jutrznia áni początku ani końca miec nie będzie, bo Chrystus początek y koniec rzeczy wszystkich umiera. *(c)*

III. Na te trzech dni Jutrżnie Ciemne ma bydź przy W. Ołtarzu za stopniami na rogu Epistoły Postawnik czyli Lichtarz u wierzchu troygraniasty, a na nim utkwionych 15 Swiec z wosku żołtego nie jarzęcego; Brat w Komży na te Jutrżnie zapalać będzie nayprzod tę, która iest na samym wierzchu, potym od wyższych poczynając do nayniższey, ktore są od rogu Ewangelii, znowu od naywyższey do ostatniey zapali będących od rogu *Epistoły*. Na W. Ołtarzu w czasie Jutrżni Sześć Swiec palić się powinno, Po skończonym każdym *Psalmie* ow Brat w komży gasic będzie po iedney Swiecy z Postawnika, poczynając od tey, ktora jest nayniżey w rogu Ewangelij a po drugim *Psalmie* skończonym od nayniższey na rogu *Epistoły*, y tak raz z tey, drugiraz z tey strony po każdym psalmie gasić będzie po jedney: Ktora zaś na samym wierzchołku jest, jeszcze paląca się zostanie.

W czasie *Canticum Benedictus* gdy Chor szosty iego wiersz zacznie *Ut sine timore*, pocznie Brat gasić Swiece na Ołtarzu, tym sposobem: na ten wiersz *Ut sine timore* zgasi ostatnią od rogu Ewangel: na wiersz *In Sanctitate* podług zdania Baudrego srednią, na wiersz *Et tu puer* pierwszą. Znowu rownie od rogu Epistoły podług ostatnich wierszow od ostatniey Swiecy zaczynając. Mogą gasić dway w Komże ubrani przecież podług wierszow.

Po *Benedictus* gdy się powtarza Antifona *Christus factus*. zdeymie z Postawniku owę świecę na wierzchu będącą, y zapaloną tak ukrywa, aby iey Swiatła widać nie było. Przez te trzy dni Hebdomadarz *Kollektę Respice* do wszystkich gódzin klęczący z trochę nakłonioną głową mowi, a iey ostatnie słowa zmiennym głosem; Konkluzyą zaś *Qui tecum* cicho, po czym gdy uczynią trzask mierny, Brat owę ukrytą zapaloną Swiecę wyniesie, postawi na troygraniastym Lichtarzu wswym mieyscu y krotko poczekawszy, zgasi go. Tak te Swiece na Postawniku jako y na W. Ołtarzu przez wszystkie trzy dni podczas Jutrżni palić y gasić trzeba, bo tak przepisuią *Rubriki*, a zatym nie przy Grobie, lubo tym w Wielki piątek jest SSmum. *(d)*

IV. W Wielki Czwartek Ołtarz W. ma bydź uroczyściey przybrany w ubiory białego Koloru na Mszą; Po skończoney *Nonie* po Chorze *Ce-*

(c) Rupert. L. 5. cap. 14. *(d) Caval. et Merat.*

roferaryuszowie ubrani Sześć Swiec na Ołtarzu y na kiercach zapalą, które mają bydź jarzęce; na Kredensie zaś przybranym gotowy ma ſtać Kielich z pateną palką y *velo* kol. biał przykryty na drugą *Hoſtyą.*

Celebrant, ktorym, jeżeli można, powinien bydź Przełożony, (e) Zacznie Mszą uroczyſtą przy *Dyakonie* y *Subd.* Na *Gloria in Excelſis* dzwonić w wſzyſtkie dzwony będą.

W dziſieyszey Mszy upominają *Rubrikanci*, aby Chor po *Epiſtole* tak zwolna *Graduał* ſpiewał, iżby *Celebrant* mogł y przeczytać Ewangelią y pobłogosławić *incenſum* y *Dyakona*, a przecież *Dyakon* zaraz po ſkończonym *Graduale* w Chorze, mogł zacząć Ewangelią.

Po zmowionym *Agnus Dei Dyakon* do Mszała, *Subdyakon* na prawą rękę *Celebranta* poydą przyklękając w ruszaniu ſię z mieysca y przyſtępowániu po pozytey Krwi N. zaraz *Subdyakon* Kielich nakryie palką (jeżeli zaś nie jeſt *Formalny*, *Dyakon* to czynić będzie a *Dyakon* przeydżie na prawą ſtronę *Celebranta*, y z kielicha owego na drugą *hoſtyą* przygotowánego zdeymie *Patenę* z Palką; tu *Celebrant* z *Miniſtrami* przyklęknie, y prawą ręką włoży *Hoſtyą* w Kielich, ktory *Dyakon* na *Korporale* w ſrodku uſtawi, palką nay przod a potym *Pateną* przewroconą przykryie.

Kommunia w dniu dziſieyſzym powſzechna jeſt, zaczym y Kapłani ſtuły białe na ſzyi zawieſzone mający, nie ſkładając Sandałow; po nich Klerycy y Laicy Złożywſzy Sandały, na *Presbyterium* poklękną, *Dyakon* otworzy puszkę, z niydzie zaraz za ſtopnie w rogu Epiſtoły, y głęboko ku *Celebrantowi* cofnionemu z *Subdyakonem* ku rogowi Ewangel. nakłoniony, głośno mowić będzie *Confiteor*, po ktorym *Celebrant* zmowi *Miſereatur*, odpowie *Dyakon* jeszcze nakłoniony *Amen.* Lecz po *abſolucyi*, *Dyakon* kleknie na ſtopniu drugim, y *Subdyakon* ktory za *Celebrantem* ſtał w rogu Ewangel. też na drugim ſtopniu uklęknie. Tu *Celebrant* obrocony z Puszką mowi *Ecce Agnus Dei*, y nay przod *Dyakona* y *Subd:* kommunikuie, potym Kapłanow, po nich *Akolitow* y *Ceroferaryuszow*, na oſtatek Klerykow y Laikow.

Celebrant Kończąc Mszą tak przyklękania czynić powinien, jak przepis każe, gdy ieſt *Expozycya*, to ſamo y *Miniſtrowie.* A gdy oſtatnią Ewangelią mowi *Ceroferaryuszowie* wſzyſtkie Swiece zapalą, *Turyferaryius* zaś na Oba Kolana przyklęknąwſzy kapę koloru białego na rogu Ewangelij przygotuie.

V. Po ſkończoney Mszy *Celebrant* przez poboczne ſtopnie Zſtępuie *in pla-*

(e) *Baudry parv. 4. cap. 9. art. 2.*

planum rogu Ewangelii, ſtanie obrocony twarzą ku rogowi Epiſtoły, złozywſzy Ornat y *Manipularz* bierze Kapę. (Miniſtrowie też Manipularz ſkładają) tak między *Dyakonem* y *Subdyakonem* trzymaiącemi Kraje Kapy idzie przed Ołtarz; y z niemi na oba Kolana przyklęka zgłębokim głowy nachyleniem, a klęcząc trochę poczeka. W tym dway *Turyferaryuszowie* z łodkami y *Turybularzami* (jeżeli mogą bydź dway, jeżeli nie to jeden) przyſtąpią przed Ołtarz, na oba Kolana przyklękną, ieden w iednym, drugi w drugim rogu Ołtarza ſtaną; Przyidą za niemi z Zakryſtyi *Subdyakon* drugi umyślnie przyſpoſobiony, ieżeli bydź może, inaczey: Brat wKomżą ubrany Krzyż ponieſie z Krzyżem pokrytym *velo Col: viol:* y dway przy nim *Ceroferaryuszowie*; Ci trzey nieprzyklękną przyſzedłszy, lecz głowy nachylą, y ſtoiąc czekać będą, za temi zaraz poydą Zakonnicy parami, proceſſionalnie z Swiecami zapalonemi, y poklękną iak na Proceſsyą.

VI. Gdy w ſwych mieyscach wſzyscy iuż ſtaną porządnie, drugi *Turyferariusz* przyſtąpi do *Celebranta*, poda Łodkę *Dyakonowi* y *Turybularza* nadſtawi nie mowiąc *Benedicite* ani całuiąc, zaraz Celebrant z Miniſtrami powſtaie, y ſtoiąc trzy razy ſypie *Incenſum*, tu rownie ani błogoſławi, ani Dyakon ręki całuie, po wſypaniu uſtapi mieysca drugiemu *Turyferaryuszowi*, w ktorego *Turybularz* znowu *Celebrant* nasypie kadzidła; po czym, *Subdyakon* założy *Celebrantowi* na ramiona tuwalnią białą pierwey Dyakon iednak poda *Turybularz*, a *Celebrant* klęczący o Kadzi N. Sakrament przed, y po nakłaniaiąc ſię głęboko z *Miniſtrami* kraje Kapy unoszącemi. *Akolici* klęczący z *Turybularzami* nie powinni kadzić *SSmum*, dopiero wProceſsyi.

VII. Po okadzeniu *Celebrant* na drugi Stopień Ołtarza wſtąpi y kleknie, lecz *Dyakon* zaraz do Ołtarza przyſtąpi, iednym kolanem przyklęknie, prawą ſęczek lewą poſtument Kielicha trzymając podaie *Celebrantowi*, ktory go odbiera lewą ręką przez ſęczek, a prawą trzyma nad Kielichem, y obracaiąc ſię do Ludu, zaczyna Hymn *Pange lingva*. Zaczyna ſię zaraz Proceſsya, w którey nayprzod poydzie między dwiema *Ceroferaryuszami* ow *Subdyakon* drugi z Krzyżem, zaś *Turyferaryuszowie* nieuſtannie okadzaią, *SSmum*. Kaplica do którey ieſt Proceſsya, powinna bydź przybrana, y ſześć Swiec jarzęcego woſku Zapalonych.

VIII. Do Kaplicy przyſzedłszy poklękną wſzyscy, procz *Subdyakona* z Krzyżem y *Ceroferaryuszow*, którzy głowy tylko nakłonią, y ſtać będą.

Tu

Tu *Dyakon* na oba Kolana przyklęka, y zdeymuie z Kielicha białą zacłonę, ktorą był włożył podaiąc Kielich *Celebrantowi*. Znowu przyklęka, z rąk *Celebranta* odbiera Kielich *cum SSmo*, ſtawia na Korporale, á *Subdyakon* zdeymuie z *Celebranta* tuwalnią, y oddaje *Akolitowi*, *Celebrant* gdy Chor ſpiewa Strofe *Tantum ergo Sakramentum*; Okadza *SSmum*, po okadzeniu *Dyakon* zaras je z Kielichem zamyka, y Chor Nieszpory zaczyna.

IX. W zaczęciu Nieszporow Xiądź ktorykolwiek przenieſie do Kaplicy z W. Ołtarza Puszkę *Cum SSmo*. *Celebrant* zaś w Zakryſtyi złoży Kapę y Manipularz, rownie *Miniſtrowie* Dalmatyki y Manipularze, Stuły zaś pierwſi dway odmienią, za białe wezmą *Col. viol.* tak w Albach poydą do rozbierania Ołtarzy, y z niemi *Akolit*, w rozbieraniu zmowią Antyfone *Diviſerunt*, y Cały Pſalm 21 wſzy *Deus*, *Deus meus*.

X. Nakazana od Chryſtuſa Ceremonia umywania Nog, należy w dniu dziſieyszym do przednieyszych obrzędow Kościoła. Zaczym w Refektarzu ſporządzony bydź powinien Ołtarz w ubiorze białym, na nim Krzyż pokryty Zacłoną *Col. viol.* Cztery zapalonę Swiece, y w rogu Epły Kredenſik przyſpoſobiony, a na nim Mszał dla *Dyakona*, ampułka z wodą, ręcznik, y prześcieradło.

2do Celebrant w Zakryſtyi weźmie Kapę y Stułę *Col. viol. Miniſtrowie* zaś Dalmatyki, Stułę, y Manipularze Koloru białego. Poydą więc do Refektarza nayprzod *Turyferariusz*, za nim *Ceroferaryuszowie*, za temi *Dyakon* y *Subd:* w parze, nakoniec *Celebrant*, tam procz niego wſzyscy na ſrodku poklękną, *Celebrant* zaś przyſtąpi y pocałuie Ołtarz, tu *Dyakon* przed *Celebrantem* mowi *Munda Cor*, wprzod Ceremonią *cum Jncenso* odbywſzy, benedykcyą wziąwſzy ſpiewa jak w Kościele Ewangelią, po ktorey *Subdyakon* Mszał, ktory trzymał do pocałowánia podaje, a *Dyakon Celebranta* okadza.

3tio Celebrans uſtępuie ku Kredenſowi, zdeymuie Kapę, a *Miniſtrowie* Manipularze, *Akolit* zaś podaie prześcieradło *Akolitowi*, ktorym *Miniſtrowie* przepaſuią *Celebranta*, tak przepaſany przyſtępuie do czyſtego naczynia, klęka, z odkrytą głową myie, ociera, y całuie nogę, nie żegnaiąc iey. Tym czaſem *Subdyakon* po lewey *Celebranta* klęcząc utrzymuie noge, *Dyakon* zaś po prawey rownie klęcząc w ocieraniu pomaga.

4to W czaſie umywania Chor ſpiewa wiersze jak w Mszale, a po umyciu *Celebrant* z *Miniſtrami* wſtánie, ieden *Ceroferaryusz* Ampułkę z

wodą,

wodą, drugi poda ręcznik na ręce *Celebrantowi*, po czym weźmie Kapę, poydzie przed Ołtarz mowi *Pater noster*, wiersz y Kollektę złożonemi rękami, zkąd Ministrowie Mszał mu trzymać będą, a stać po bokach *Ceroferaryuszowie* z Swiecami. Nakoniec tym porządkiem, ktorym przyszli wrocą do Zakrystyi.

W Wielki Piątek.

I. Po Godzinach *Celebrant* z *Ministrami* bez Swiatła, bez Kadzidła; wszyscy złożonemi rękami, poydą przed Ołtarz, na ktorym stać mają sześć Lichtarzy z Swiecami żołtemi przyciemnych, przed nim położeni mający pod głowy podłożone jakby poduszki, cokolwiek pomodlą się, tym czasem *Akolici* na Ołtarzu jeden rozposcierają Obrus, czyli Tuwalnią, y kładą na nim z poduszką Mszał. Zaś na Kredensie pokrytym iednym obrusem mieć powinni gotowe złożone Bursę z Korporałem y Puryfikaterzem, Ampułki z winem y wodą, dwa Mszały z poduszkami, toż ow Obrus, ktorym już nakryli Ołtarz.

II. Xiądź z *Ministrami* wstawszy przystąpi do Ołtarza, y pocałuie go, a *Ministrowie* przyklękną, po czym na rogu Epły czyta cicho *Profecye*, Ministrowie stoią jak na *Introit*, Kleryk zaś w Komży czyta głośno też *Profecye*, y daley tak, jak jest w *Rubrykach* Mszału, tu przecież uważać trzeba.

1mo Gdy Chor skończyr *Tractum* Celebrant śpiewa *Oremus* y nie klęka, *Dyakon* zas przyklęknie iednym Kolanem, y Spiewa *Flectamus genua*, zaraz *Subdyakon* y z nim wszyscy przyklękną, wstanie y śpiewa *Levate* lecz jeżeli *Ministrow* nie masz, *Celebrant* śpiewając *Flectamus &c.* przyklęka, a wstaie gdy Chor śpiewa *Levate*.

2do Czytając Celebrant *Passyą*, na słowa *tradidit Spiritum* nie klęka, y gdy przyidzie do tey częsci, Passyi, ktora się mowi obrządkiem Ewangelii na tymże rogu Epistoły twarz tylko obroci do Krzyża, y zmowi *munda Cor* nie dodając *Jube Domine*, y tamże przeczyta: Tę Passyą *Dyakon* na Pulpicie niczym nie przykrytym śpiewać będzie, y nim przyidzie do Słow *Traditit Spiritum*, *Celebrant* z *Subdyakonem* poydzie na Srodek Ołtarza, a tam na drugim Stopniu na owe słowa poklękną, rownie y przy pulpicie *Dyakon* na oba Kolana, trwaiąc tak Pacierz ieden, potym wszyscy wstaną, *Celebrant* z *Subdyakonem* do Ołtarza przystąpią, staną na rogu Epły ku *Dyakonowi*, ktory po skoń-

czoney Pasyi Mszał na Ołtarzu położy, y klęcząc mowic będzie *Munda Cor*, przecież o Benedykcyą prosić nie będzie; W tym *Akolit* odemknie Pulpit, a *Subdyakon* na rogu Ewangelii między *Ceroferaryuszami* bez Swiatła iednak złożone ręce mającemi, ſtanie, y Mszał *Dyakonowi* resztę śpiewającemu potrzyma, po ſkończeniu nie dając całować, zaraz *Subdyakon* odda *Akolitowi* Mszał, y z *Dyakonem* na rog Epły poydzie do *Celebranta*, tam jeden za drugim ſtanie.

3tio Celebrant *Monicye Oremus dilectiſſimi* ſpiewać będzie w tonie uroczyſtym złożonemi rękami, Kollekty zaś w tonie *Ferialnym* rozłożonemi rękami, a gdy w Kollekcie za Papieża Jmię Jego wſpomina, trochę głowy ſkłoni, wraz y wſzyscy; gdy śpiewa oſtatnie Kollekty, dway *Akolici* rozciągną Sukno niebieſkie na ſtopniach.

4to Po Kollektach *Celebrant* złożywſzy Ornat ſtawa z *Subdyakonem* na drugim ſtopniu zaraz przy rogu Epły, *Dyakon* zaś *per planum* idzie na ſrodek Ołtarza, przed oſtatnim ſtopniem na jedno przyklęka kolano, wſtępuie, y z uszanowaniem Krzyż zacłoniony bierze twarzą obrocony ku ſobie zſtępuie ſrodkiem, do *Celebranta per planum* idzie, Ten z rąk jego Krzyż bierze twarzą obrocony do Ludu, tu po prawey *Celebranta* ſtawa *Dyakon*, á po lewey ſtoi już *Subd*: lecz ci twarzą obroceni do Krzyża.

5to Celebrant lewą trzymając Krzyż, prawą odkrywą z pomocą *Miniſtrow* Koniec Krzyża tak aby głowy ieszcze widać niebyło, potym obiema rękami podnosząc Krzyż, głoſem nie koniecznie wyſokim zaśpiwa *Ecce lignum Crucis*, ſam a razem z Miniſtrami *in quo ſalus mundi pependit*, gdy Chor odpowiada *Venite adoremus*, wszyscy na oba kolana padają, y niſko nakłaniają głowy, procz ſamego *Celebranta*. Tak trzy razy a coraz wyżſzym głoſem powtarzać ſię będzie, rownie za każdą rażą nawet *Dyakon* y *Subd:* padać na Kolana, y powſtawać będą, Lecz *Celebrant* za drugą razą wſtąpi wyżey, to jeſt tam, gdzie ſię *Jntroit* mowi, odsłania prawe ramię Krzyża y głowę, a wyżey podnoſi Krzyż jak ıwſzą razą. Znowu za 3cią razą iuż na Srodek idzie (y *Miniſtrowie* z nim Obroceni do Krzyża) cały Krzyż odkryie, ieszcze wyżey podnieſie y śpiewa.

6to Po trzeciraz odpowiednim *Venite adoremus* Celebrant bez Miniſtrow Krzyż tak wynieſiony ſam zanoſi na mieysce bliſko Ołtarza przyſpoſobione, y *Klęczący* ſkłada na *Kobiercu* y poduszce, a Zakryſtian w Komży y ſtule czarney po innych Ołtarzach Krzyże odkrywa, Chor zaś *Jmproperia* ſpiewa; *Celebrant* Krzyż iakby ku ludowi położy-

zywszy w ſpoſobnym mieyscu ſkłada Sandały mając *Dyakona* po prawey, *Subd.* po lewey też bez Sandałow, a trochę niby za ſobą idących, złożonemi rękami przyſtępuie do *Krzyża*, lecz tak, iż w umiarkowaney odległosci pierwſzy raz przyklęknie na oba *Kolana* ſkłoni głowę głęboko, złożonemi rękami mowiąc cicho: *Adoramus Te Chriſte et benedicimus Tibi, quia per S. Crucem Tuam redemiſti mundum. Qui paſſus es pro nobis miſerere nobis.* (gdy z nim tęn 1wſzy raz *Dyakon* y *Subd*: poklękną iuż klęczeć będą y z *Celebrantem* niewſtawać, poki on nád *Krzyżem* ſwoiey Ceremonii nie odbędzię) Wſtanie, poſtąpi trochę, y rownież klęknie z ukłonem powtornie, potrzecie nakonieć bliſko Krzyża przyſtąpi, klękając, y tak potrzecie iak powtornie mowiąc *Adoramus* raz tylko pocałuie nogi Ukrzyżowanego Pana, y zaraz wſtanie, przyklęknie raz tylko na iedno *Kolano*, Ołtarzowi ſię ſkłoni, weźmie obuwie, poydzie na rog Epły, y czyta *im properia*, wziąwſzy Ornat na ſiebie.

7mo Jak prętko *Celebrant* od *Krzyża* odſtąpi, zaraz *Dyakon* y *Subd:* wAlbach tylko bez Manipularzy (gdyż iak w liczbie 4rey razem z *Celebrantem* złożyli *Dalmatyki*) ze wſzyſtkim iak *Celebrant* przyſtępuią do *Krzyża*, tyle tylko, aby razem klękali razem ſię nakłaniali, wezmą potym Sandały, poydą do Ołtarza ſłużyć *Celebrantowi*, ubrani w *Dalmatyki*. Przecieſz pocałowaniu, przed Ołtarż.

8vo Po nich przyſtapią Oycowie y Bracia porządkiem, dwoch a dwoch, razem klękania y Całowania czynyć będą, nakoniec Swieccy Ludzie, dla których jednak w obszernieyſzym mieyscu inny Krzyż przyſposobiony bydź może. Ozdobniey mowi *Merat* działoby ſię, gdyby mieysca przyklękania były nacechowane, tak, aby gdy 1wſza para 2giraz przyklęka, 2ga para przyklękała 1wſzy raz, gdy 1wſza 3ciraz, 2ga 2giraz gdy 1wſza odchodzi od Krzyża, 2ga 3ciraz, y tak pary za parami naſtępnie.

9no Gdy *Celebrant* przyſtępuie do *Adoracyi* Krzyża, Zakonnicy zaczną śpiewać *Jmproperia alternatą*; tu im ſię ſtarać potrzeba, aby przerwy dla przyklękania nie czynili wśpiewániu, lub głoſu nie mienili, y ſłow nie urywali, gdyż to Chor naywięcey ſzpeci, y niemałą czyni *dyſtrakcyą* ludziom. Do poty zaś ſpiewać będą, do poki wſzyscy *Adoracyi* Krzyża nie ſkończą, zatym niekoniecznie wſzyſtko.

10mo Przy dokończaniu *adoracyi Ceroferaryuszowie* Zapalą Swiece na Ołtarzu y ſwoie na Kiercach. *Dyakon* zaś z ſkłonieniem głowy

 poy-

poydźie do Kredensu po Bursę, z niey Korporał na Ołtarzu rozciągnie, y blisko niego Puryfikaterz na Bursie będący od rogu Epły położy, *Akolit* zaś Mszał z poduszką na rog Ewangelii przeniesie.

11mo Po skończoney iuż *adoracyi Dyakon* skłoniwszy głowę *Celebrantowi*, idźie po *Krzyż*, ten z przyklęknieniem na jedno *Kolano* bierze, y wyniesiony do oczu prosto na Ołtarz niesie, nie schylając się nikomu; przecież *Celebrant* y *Subdyakon* y wszyscy inni tak *Serwitorowie* jak Zakonnicy przed *Krzyżem* przemiiaiącym na iedno *Kolano* przyklękną, to się bowiem w dniu dzisieyszym należy *Krzyżowi*. *Dyakon* Krzyż w środku złoży, y przed nim przyklęknie.

12mo Proceśsya zacznie się do Kaplicy gdzie w dniu wczorayszym złożone było *SSmum Subdyakon* więc z Krzyżem Już niepokrytym między dwiema *Ceroferaryuszami* z kiercam zapalonemi, że wszystkim jak wczoray poydą do Kaplicy gdzie na Ołtarzu Swiece wszystkie zapalone będą, a nie gaszone, dopiero po pożyciu N. Smtu przez Xiędza; Tam *Celebrant* bez benedykcyi kładzie *Jncensum* y okadza *Ssmum*, *Dyakon* w podawaniu y odbieraniu żadnego całowania nie czyni tu białą tuwalnią *Ministrowie* wkładają *Celebrantowi*, a *Dyakon* z winnym przyklękaniem nie Puszkę, lecz ow Kielich z poświęconą Hostyą tak jak wczoray podaie *Celebrantowi*, ktory lewą za Sęczek bierze, a prawą Końcem rzeczoney tuwalni okrywa y śpiewa *Vexilla Regis prodeunt*, wtym ciągnie się Proceśsya gdzie postawiwszy na Korporale znowu okadzi.

13tio Przy Ołtarzu *Celebrant* wszystko odprawi, jak wyraźnie Rubrika opisuie w Mszale, którey wcześnie właśnie jakby się nauczyć trzeba, aby przy Ołtarzu Ceremonii z zastanowianiem się nie czynić. Po Puryfikacyi *Subdyakon* skłoni głowy Krzyżowi, y odnosi Kielich na *Kredens*, przed gradusami przyklęknąwszy; zaś po Modlitwie *Quod ore sumpsimus* Dyakon zamknie Mszał, y ten *Akolit* z poduszką z Ołtarza wezmie; zniydą wszyscy *in planum*, przyklękną, porządkiem jak wyżey poydą do Zakrystyi y rozbierą się; *Akolici* zaś gdy Nieszpory Chor zacznie Zbiorą z Ołtarza y z *Kredensu* ubranie.

14to W Grobie SS*mum* nie w samotnym Cyrkule, lecz w Monstrancyi niech będzie, a ta z okienkiem swoim, niech będzie uszykowana do Okienka Grobu. (*f*)

W Wiel-

(*f*) *Cap. Prov.* 1785.

W Wielką Sobotę.

I. Rano czyfto umieciony *Kościoł.* Ołtarze, ofobliwie Wielki czyftemi niech będą obrufami przykryte, y Lichtarze uftawione gdyby można z iarzęcemi Swiecami, lampy także na Ołtarzu W. całko nalane, aby w czafie fwoim łatwo zapalić fię mogły.

II. Po fkończoney *Nonie Celebrant* ubrany w Albę w Stułę y *Kapę Col: Viol: Dyakon* w takąż Stułę bez Manipularza, a *Subdyakon* w Albę tylko idą na mieysce przyfposobione do *benedykcyi* ognia porządkiem tym: *Naprzod* dwoch w *Komżach* w parze, po lewey niofą wodę święconą, po prawey trzymający łodkę y *Turybularz* bez ognia. *Powtore* Znowu w *Komżach* druga para, po lewey przy piersiach trzymający pięc *granow*, po prawey troygraniafty poftawnik z trzema jarzęcemi Swiecami nieofący. *Potrzecie* Jeszcze za tą drugą parą fam ieden w Komży *Akolit* z Mszałem. *Paschału* zaś jeszcze nie niofą. *Poczwarte* fam *Subdyakon* Krzyż niofący. *Popiąte Celebrant* a po lewey iego *Dyakon.*

III. Ci gdy przyidą na mieysce, zaraz *Subdyakon* przeciw *Celebrantowi* ftawa, czoło Krzyża obrociwfzy ku niemu, owe zaś dwie pary *Akolitow* w koło *Subdyakona* właśnie gdyby go okrążyć chcieli, ftaną, a piąty *Akolit* Mszał otworzony trzyma przed *Celebrantem*, który z odkrytą głową, y złożonemi rękami zaczyna Kollekty do *Benedykcyi*, ognia wtenczas *Dyakon* po prawey ftronie ftanie, a w wynoszeniu ręki y żegnaniu Kray Kapy unofić będzie, y Karty Mszału przewracać.

IV. Nowy ogien niech wzniecą Krzefiwkiem, *Akolit* w *Turybularz* węgle benedikowane niech włoży, a gdy *Celebrant* poświęca *Grana Dyakon* całuiąc rękę przyftawi łodki, po trzykroć fypie *Celebrant Jncensum* y błogofławi mowiąc: *Ab illo benedicaris.* Zaraz *Dyakon* z pocałowaniem ręki podaje Kropidło, *Celebrant* y *Grana* y ogien kropi po trzy kroć, w frodku, po prawey, y po lewey ftronie, wprzod iednak grana, ktore po fkropieniu okadza; w tym czafie wfzyftkie Swiatła gaszą w Kościele: *Dyakon* zaś na mieyscu *benedykcyi* fkłada Stułę *Col: viol:* a bierze Manipularz Stułę y Dalmatykę Koloru biał: *Subdyakon* też bierze Manipularz Koloru Niebiefkiego. Tak ubrany *Dyakon* znowu z zwykłym całowaniem łodki przyftawia *Celebrantowi*, który nie żałuiąc obficie Kadzidła fypie w *Turybularz* z zwyczayną benedykcyą.

V. Zaraz po wfypaniu Kadzidła *Dyakon* bierze Poftawnik z trzema Swiecami,

cami, *Akolit* zaś, ktory ten Postawnik trzymał z nowo poświęconego ognia zapala Swiecę lub Stoczek, y szykuie się do Kościoła Procesya porządkiem następuiącym: *Nayprzod* W środku niosący *Grana*, a obok niego dwoch też *grana* okadzaiących. *Powtore* sam *Subdyakon* z Krzyżem. *Potrzecie* Zakonnicy parami y procesyonalnie, *Poczwarte* Dyakon z owemi trzema Swiecami, a po lewey iego Akolit stoczek zapalony maiący, *nakoniec* Celebrant z nakrytą głową y złożonemi rękami który jak prętko wniydzie w Kościoł y odkryie głowę, staną wszyscy, *Dyakon* zniży Postawnika, zapali świecę srednią, wyniesie Postawnik, y tu tak wszyscy jak y *Celebrant*, procz jednego *Subdyakona*, klękaią, na Oba Kolana, y *Dyakon* klęczący śpiewa miernym głosem *Lumen Christi*. Co usłyszawszy wstaią wszyscy, y wtymże tonie odśpiewuią *Deo gratias*. Postępuią zaraz na środek Kościoła y tu drugi raz rownie tak, jak 1wszy raz; Znowu postępuią przed same stopnie Ołtarza, y tu także jak 1wszy raz poklękną y śpiewać *Dyakon* a Ci odpowiadać będą, tylko że coraz wyższym głosem, ycoraż to zwyższym postawnika wynoszeniem.

VI. *Subdyakon* z Krzyżem stanie na rogu Ewangelli, po prawey iego *Akolit* z piaciu *granami*, á po lewey *Turryferaryuszowie*; *Celebrant* poydzie do Ołtarza, pocałuie go, y trochę cofnie się ku rogowi Epły, w tym *Dyakon* daje postawnik *Akolitowi*, ktory podawał światła do zapalania, a wziąwszy Mszał, przystępuie do Ołtarza, y przyklęka prosząc o benedykcyą *Jube Domne* nie mowiąc *Munda Cor*, Celebrant mu błogosławi, a w benedykcyi zamiast *Ewangelium suum*, mowi: *suum Paschale præconium*, idzie z Mszałem *Dyakon in planum*, na iedno Kolano przyklęka z *Akolitami*, przystępuie do Pulpitu przykrytego tuwalnią, kładzie Mszał okadza go, y Zaczyna *Exultet &c.* po prawey iego tu dopiero stanie *Subdyakon* z Krzyżem, y *Turyferaryusz*, a po lewey *Akolit* z Postawnikiem trzech świec y piaciu *granami*, przy nim drugi *Akolit*, ktory teraz dopiero z *Paschałem* pokazać się powinnien, Ci wszyscy rownie z srednim *Dyakonem* twarzami do Mszała obroceni stać będą, jakoby w prostey linij; Lecz Pulpit z Mszałem nie tak bydź obrocony powinien, jak zwyczaynie na Ewangelią *Subdyakon* trzyma *Dyakonowi*, ale opacznie, tak aby ci wszyscy stoiący twarzami byli ku *Celebrantowi*.

VII. Gdy przyidzie *Dyakon* do tych słow: *Fugat odia &c.* trochę od Pulpitu odsunie się y *grana* utyka w *Paschał* na Krzyż, nayprzod wzgorę po-

tyśl

tym w ſrodku, toż niſko, znowu po prawey, na koniec po lewey ſtronie Paſchału podług tey Figury:

	1.	
4.	2.	5.
	3.	

Gdy zaś przyidzie Dyakon do ſłow *Rutylans ignis &c.* zapala *Paschał* lecz nie inną tylko iedną ktorąkolwiek z trzech Swiec Poſtawnika, Rownie gdy prześpiewa ſłowa *Apis Mater eduxit*, trochę śpiewać przeſtanie, poki który Akolit albo z *Paschału* albo z ktorey z trzech ſwiec ognia nie weźmie, y nie zapali lampy.

VIII. Po ſkończony Benedykcyi *Paschału Dyakon* zdeymuie Apparat Koloru białego, a bierze Koloru Niebieſkiego, bierze w tym od *Subdyakona* Krzyż y ſtawia na mieyscu ſwoim; Rownie y *Celebrant* zdeymuie Kapę, a bierze Ornat ſtułę y Manipularz *Col. viol:* Akolici uſtawią *Paschał* na mieyscu ſwoim y bliſko niego owe trzy ſwiece. *Celebrant* idźie na rog Epły y zaczyna czytac *Profecye*, za nim jak na *Introit* ſtaną Miniſtrowie iego; na pulpicie też niczym niepokrytym a na ſrodku przed ſtopniami Ołtarza poſtawionym, Kleryk wKomżą ubrany czytać głoſem *Profecye* będzie.

IX. Po oſtatniey Modlitwie prześpiewaney *Celebrant* Ornat y *Miniſtrowie* Dalmatyki złożą, y położą ſię *in plano*; dobranych zaś dwoch z głosami Klękną w ſrodku mając *ſcabellum* dla Mszała y Zaczną Litanie, Zakonnicy też Klęczący na każdy raz odpowiadać będą, lecz to ſamo co tamci ſpiewali. Na Wiersz *Peccateres Celebrant* z *Miniſtrami* wſtanie, przyklękną, poydą, do Zakryſtyi wezmą *Apparaty* białe, tym czaſem *Ceroferaryuszowie* Zapalają Swiece na Ołtarzu y Kiercach.

X. Gdy *Kantorowie*, y Chor zaczną *Kyrie eleiſon*, tak ie niech zwolna śpiewaią, aby *Celebrant* mogł ſkończyc *Miniſtraturę*, *Incenſacyą*, *Introit*, y *Kyrie* na rogu Ewangelij y prawie po Chorowym. *Kyrie* zacząc *Gloria in excelſis* na ktore wſzyſtkie dzwony y dzwonki brzmieć będą z pamięcią iednak na to, aby nie pierwey, niż w Katedrze, Kollegiacie, lub Parofialnym Kościele. *(g)*

XI. Po ſkończoney *Epiſtole*, jak prętko *Subdyakon* pocałuie rękę *Celebranta*, ten trzy razy zaśpiewa *Alleluja*, co raz głoś wyzey wynosząc. Na Ewangelią *Dyakon* mowi *Munda Cor*, profi o benedykcya, wprzod *Incenſum Celebrant* wſypie, y Zwykle ſpiewa Ewangelią tylko ze *Ceroferaryuszowie* nie trzymaią Kiercow, lecz tylko obok *Subdyakona*

Mszał

(g) S. R. C. 21. Mart. 1609.

Mszał trzymającego ſtoią złozonemi rękami. Po Kommunij godnieyszy w Chorze zaczyna alleluja, y Chor śpiewa Pſalm *Laudate*, co ſamo *Celebrant* po *ablucyi* na rogu Epły zmowiwſzy, tamże głoſem zaczyna ſpiewać *Veſpere autem Sabbathi*, resztę Chor. Na *Magnificat* zwyczayną Ołtarza *Jncenſacyą* czyni, ieſt y Choru Kadzenie. W tym y Msza ſię kończy. *(h)*

TITUŁ VII. O Benedykcyi Swiec Gromnic, Popiolu w Popielec, y Palmow.

I. Kto *benedykcyą* czyni Swiec Popiołu y Palmow, ten ſam ſpiewać Mszą powinien (*a*) podług rozrządzenia *Scæ Rit. Congr:*

II. *Benedykcyą* Swiec w dźień Oczyszczenia Matki Baſkiey tym ſię porządkiem odprawi: Sześć Swiec na Ołtarzu zapalą, *Celebrant* z *Miniſtrami* w apparacie *Col. viol:* bez Manipularzy, przed niemi *Akolit* bez *Turybularza* y dway *Ceroferaryuszowie* z Kiercami Zapalonemi przyidą przed Ołtarz, przyklękną, *Ceroferaryuszowie* zaraz Kierce na Kredenſach poſtawią, a *Celebrant* z *Miniſtrami* przyſtąpi do Ołtarza, pocałuie go, poydzie na rog Epły, tam y *Miniſtrowie* obok niego lecz trochę za nim ſtaną, y nieobracając ſię zacznie w tonie *Ferialnym Dominus Vobiscum*, a gdzie w *Kollektach* znak będzie Krzyża, żegna Swiece.

III. Po Kollektach *Dyakon* podaje *Jncenſum* z zwykłym Całowaniem, ktore *Celebrant* błogoſławi *Ab illo &c. Akolit* ſwięconą wodę y Kropidło podaie *Dyakonowi*, ten zaś z pocałowaniem Kropidła y ręki *Celebrantowi*, który wolnym głoſem mowi *Asperges me* bez Pſalmu, w ſrodku po prawey y po lewey kropi Swiece, zaraz od *Dyakona* całuiącego, *Turybularz* bierze y rownież okadza.

IV. Jdźie potym z *Miniſtrami* obok ſiebie *Celebrant* na ſrodek Ołtarza, głowy ſkłoni; wraz z *Miniſtrami* obraca ſię do Ludu. Wtym pierwſze mieysce pomiędzy Zakonnikami maiący do Ołtarza przyſtąpi, przyklęknie wezmie od *Dyakona* ſwiecę lub Palmę, i daie ią *Celebrantowi*, ktorą *Celebrant* zaraz oddaie *Akolitowi*, a inſzą od *Dyakona* w podawaniu całuiącego Swiecę albo Palmę, nie rękę, bierze; i podaie temuż

na

(h) *Omnes hæ Ceremoniæ excerptæ ſunt ex P. Cavalieri, et partim ex P. Merati.*

(a) *S. R. C. 12. Aprilis 1640.*

na drugim ſtopniu klęczącemu Pierwſzeńſtwo maiącemu, który odbieraiąc Swiecę lub Palmę, też, i potym rękę *Celebranta* całuie, (*b*) wſtaie, przyklęka *in plano*, i ſkłania ſię *Celebrantowi.*

V. To ſię według *Rubryki* Mszała o rozdawaniu Palmow, y Swiec niema rozumieć o Prałatach, iakiemi ſą Generał, Prowincyał, i Gwardyan (*c*) Ci albowiem ſtoiący całuiąc ſamę tylko Palmę lub ſwiecę, odbieraią od *Celebranta*, odebrawſzy ſkłonią ſię.

VI. Potym przyſtępuią inni podług godnosci, a nayprzod *Dyakon* z *Subd:* i klęczący odbieraią ſwiece lub Palmy, wprzod całuiąc ſwiecę, potym rękę *Celebranta*, ſkłonią ſię odebrawszy, i *Dyakon* wprawą *Subdyakon* w lewą *Celebranta* ſtaną, a Swiece ſwoie *Akolitom* oddadzą: Tak inni wſzyscy w odbieraniu czyli Swiec, czyli Palmow zachowaią ſię.

VII. Jak prętko zacznie ſię rozdawanie ſwiec lub Palmow, ſtóſowne i w *Rubrykach* Mszału na te uroczyſtosci przepiſane *Antifony* ſpiewać będzie Chor zgodnie i bez przerwy, do poty, dopoki nieſkończy ſię rozdanie.

TITUŁ VIII. O Mszy za Zmarłych, y Obrzędach Pogrzebowych.

I. W ubieraniu ſię na Mszą *de Requiem* nie trzeba opuszczać całowania Humerału, Manipularza, y Stuły. Zwyczayne też Pſalmy przed Mszą należy ſię mowić. (*a*)

II. Czworakiego Obrządku ſą Msze *de Requiem*, 1wſzego Msze W powſzechnym wſpomnieniu za Zmarłych, to jeſt w dźień zaduszny tak powszechny, jak y Zakonu naſzego. 2giego w dźień Smierći lub Pogrzebu. 3ciego w dźień Rocznicy. W te więc trzy czasy nawet w Mszach prywatnych *de Requiem*, zawſze jedna ſię tylko mowi Kollekta, y *Sequentia Dies iræ.* Czwartego zaś Obrządku ſą Msze nazwane *codzienne*, bo codźien, aby tylko nie zachodził przeszkadzający Obrządek, odprawić ſię mogą, y w tych trzy Kollekty mowić trzeba, a już niekoniecznie prozę *Dies iræ*, a gdyby y tę w Mszy prywatney codzienney chciał kto mowić, może, przecież y trzy Kollekty powinien odmowić: Lecz w Mszach lubo pod imięniem *Codziennych* je-

f dna-

(*b*) *S. R. C. 14 Febr.* 1705. (*c*) *Abbades 3. de Privilegiis in 6.*
(*a*) *Merat. par. 2. tit. 13. in litt. o.*

dnakże śpiewanych toż w dniach, 3cim, 7mym, 3ostym tę prozę mowić należy. (*b*)

III. W Mszach codziennych, ktore są *applikowane* powszechnie *pro Defunctis* za Zmarłych; te trzy Kollekty mowić potrzeba, ktore tam są w Mszale, tojest: *Deus qui inter Apostolicos*: *Deus veniæ*, y *Fidelium*. A gdy Msza iest *applikowana* za pewną lub pewne Osoby, 1wsza Kollekta będzie za te Osoby, 2ga *Deus veniæ* (może jednak Xiądz 2gą mowić za Oyca swego lub Matkę) lecz 3cią zawsze *Fidelium*, bo tą *Sa. Rit. Congr. gratis* jest przysądzona zmarłym. W Mszach Codziennych można y więcey Kollekt mowić jak trzy, przecież w liczbie nie rowney. (*c*)

IV. Gdy Konwent 1wszą odbierze wiadomość o Smierći Zakonnika daley mieszkającego, w ow dźień jeżeli rano albo na zajutrz mogą się odprawić Msze jak w dzień Smierći *in die obitus*, lubo będzie dźień *ritus 2plicis maj. vel min. non de præcepto*. (*d*)

V. W Mszale nad Kollektą: *Deus qui nos Patrem &c.* jest wyrażne *Rubrum pro Patre et Matre Sacerdotis*. Znakiem więc jest, iż tey Kollekty Kapłan tylko za Rodzicow swoich uzywać może, nie zaś za Rodzicow cudzych, za którychby Mszą odprawiał; gdy tedy odprawia Mszą pro *Parentibus* lecz nie za swoich, zmowi Kollektę stusowną, nie tę iednak ktora iest pro *Parentibus*, a zatym albo *Quæsumus Domine*. jeżeli za samą Matkę, albo *Inclina* ieżeli za samego Oyca, albo ktorą będący *pro pluribus Defunctis* jeżeli y za Oyca y za Matkę. Przecież gdy w Zgromadzeniu odprawia się *Offm. Defunct.* za Rodcicow tegoż Zgromadzenia, y ci nawet ktorymby Rodzicy żyli, mowić będą *Deus qui nos Patrem*, y słowa w tey Kollekcie *Parentum nostrorum*, *Nosque*. bo już ta Kollekta wszystkich w Zgromadzeniu wystawia, (*e*)

VI. Mszą majacy w dzień Smierći, w dźień 3ci, 7my, 3osty, y w rocznicę za Oyca S. za Biskupa, á nawet za Xiędza, można mieć Mszą 1wszą *In Comm. O O. Fid.* Za Xiędza tylko można mieć y drugą, *In die obitus*, przecież Kollekta za Oyca S. będzie *Deus qui inter Summos Pontifices*. Za Biskupa y za Xiędza *Deus qui inter Aplcos*. Za innych zaś w te dni Msza mowić się ma *In die obitûs*, Kollekta zas po tey Mszy położona *Quæsumus Domine ut animæ Famuli &c.* opusciwszy tylko w niey *3tium*, *7mum*

(*b*) *Caval. in agend. Def. cap. 10. a Nro 14. ad 17.* (*c*) *S. R C.* 1741. *Caval. tom. 3. cap. 11.* (*d*) *S. R. C.* 1685. (*e*) *omnia excerpta sunt ex P. Cavalieri in agenda Defunct. et P. Ferari.*

7mum &c. jeżeli trzeba. Gdyby kto umarł w ſam dźień Zaduszny Msza bydź może za niego *In Die Obitus. (f)*

VII. Msze prywatne *de Requiem* nie mogą bydź w te dni, w które bydź Wotywy nie mogą, a zatym nie mogą bydź w żadnym Swięcie *Ritus dupl:* lubo byłoby *translatum*, nawet gdyby Ciało ſtało do pochowania, tego mocno przeſtrzegać każe Swięta Kongr: W przytomności jednak Ciała *ſtojącego do pochowania Msza jedna uroczyście ſpiewana bydź może zawſze*, wyiąwſzy tylko trzy dni przed Wielką nocą y Swięta *1mæ Claſ:* uroczyſte co do ludu. *(g)*

VIII. Gdyby Msza za wszyſtkie Dusze wierne była do odprawienia w ktorymkolwiek czaſie podana, już tym ſamym jednaby ſię tylko mowiła Kollekta *Fidelium* z całkowitą Konkluzyą, bo ta jedna wszyſtkie już Dusze całkowicie w ſobie zamyka.

IX. Dźień Rocznicy przeszkodzony przez wyższy Obrządek, może bydź przenieſiony na naſtępuiący, y wtenczas ſłowa *Cujus anniverſarium &c.* nie mają bydź odmieniane. Powszechnie ten dźień rachuie ſię od dnia Smierći. (*h*)

X. W czaſie Mszy *de Requiem* można dac Kommunią wiernemu Ludowi, lecz z Kommunikantow na teyże Mszy *Konſekrowanych*, nie zaś wyciągając dopiero puszkę *ex Tabernaculo. (i)*

XI. Co ſię tyczy Obrządku za zmarłych wiedzieć trzeba *1mo* iż czyli jeden *Nokturn*, czyli trzy mowią ſię, zawsze mowią ſie *ſub rytu dupl:* to jeſt z powtarzaniem Antyfon, albowiem podzielone *Nokturny* na *Ferie*, wtenczas ſię tylko mowią *Ferialnym* obrządkiem, gdy przypadaiącemu dziennemu w Brewiarzu *Ferialnemu* Obrządkowi przydane bywają.

2do W dźień zaduszny powszechny y naszego Zakonu, y wdźień Smierći lub pogrzebu, nie mowi ſię Pſalm na Nieszporach *Lauda Anima*, áni na Jutrzni *De profundis*, procz tego zawzse ſię mowi. (*k*)

3tio Dwa Oſtatnie wiersze po Kollekcie *Requiem æternam* y *Requiescant in pace*, jeżeli zaraz ma naſtąpić Msza, albo Kondukt przy Ciele lub Katafalku nie powinny ſię mowić. (*l*)

4to In Officio na końcu Pſalmow luboby Obrządek był tylko za jednego Zmałtego, zawſze mowi ſię w wielkiey liczbie *Requiem æternam dona eis Domine.* Wiersze zaś przed Kollektą *A porta inferi &c.* y *Requiescant in pace*, niech ſię mowią w wielkiey liczbie jeżeli jeſt Obrządek

(*f*) *P. Caval. ibi. et Ferr. tit. Miſsa.* (*g*) *10 Junii* 1693. (*h*) *S.R.C.* 1753. (*i*) *S.R.C. 2. 7bris* 1741. (*k*) *S. R.C. 3. Aug.* 1737. (*l*) *Rubr. novi Brev. et Cav. l. citt.*

dek za wielu, a jeżeli za jednego, to w małey liczbie. (*m*)

5to Jak prętko ieden tylko *Nokturn* odprawia się; zawsze chociasz, przy Ciele po 3ciey *Lekcyi*, 3cie *Responsorium*, *Domine quando veneris*; albo jeżeli 2gi nokturn odprawia się. *Ne recorderis*, nawet gdy sam 3ci nokturn, *Libera me Domine de viis inferni qui portas æreas confregisti*, mowic lub śpiewać się ma, nie zaś *Libera me Domine de morte æterna*, gdyż to *Responsorium* w tenczas tylko mowić się ma, gdy się razem wszystkie przy nokturny mowią. (*n*)

6to Spiewający w Kościele w Obrządku za Zmarłych Lekcye, w końcu ich niech nie wynoszą głosu, lecz tymże Zakończą ktorym zaczęli; trochę tylko zwyczayną w Końcu uczyniwszy *Flexyą*; W Kościele iednak te *Lekcye* nie tak czytać, jak trochę niby śpiewać miernym głosem y z powolnoscią potrzeba. Wyciąga też tego Ceremonia osobliwie w Kościele, aby gdy ieden *Wersykularz Antifonę* śpiewa, zaraz drugi z nim razem powstawał, y tamten lubo skończy *Antifonę*, nie siadał lecz poczekał za drugim, to jest aby razem wstali razem usiedli tym więcey zachować to mają *Dyakon* y *Subdyakon*

7mo W Kościele sześć pierwszych *Lekcyi*, gdy będzie *Officium trium Nocturnorum*, czytac będą Klerycy y Xięża, a trzy ostatnie, *Subdyakon*, *Dyakon* y Celebrant. Tenże czytania porządek zachować się ma, gdy w Kościele ieden się tylko *nocturn* mowi; aby pierwszą, *lekcyą Subdyakon*, drugą *Dyakon*, a trzecią, *Celebrant* czytał. W chorze zaś pierwszego *nokturnu* drugi *Wersykularz*, drugiego, pierwszy *Wersykularz*, a trzeciego Hebdomadarz czytac będzie.

O Obrządku Pogrzebowym.

I. Po skończoney Ewangelij, wroci ná Srodek *Celebrant* y pokłon Krzyżowi uczyni, á *Ministrowie* przyklękną, toż wszyscy przez poboczne Stopnie ná rog Epły poydą, tam złoży *Celebrant* Ornat y z *Ministrami* Manipularze, a weźmie Kapę; (Cavalieri chce, aby na kazaniu Pogrzebowym, które po Mszy bydź zawsze powinno, Celebrant już w Kapie lub albie z stołą przepasaną, siedział) tamząd *Celebrant* a po lewey iego *Dyakon* wraz idą przed srodek Ołtarza z nakrytą głową, odkryią tu, przyklękną, y znowu głowę nákryią, powstawszy *Turyferaryusz* też y *Akolit* z święconą wodą poydą na srodek przyklękną, staną, czekając Processyi. *Subdyakon* zaś tam na rogu wezmie Krzyż *Processyonalny* czołem nie do siebie lecz do ludu obrocony, y pomiędzy

(*m*) *Rit. Rom. de Off. Def.* (*n*) *Caval. loc. cit.*

dzy dwiema *Ceroferaryuszami*, ſtanie rownie przed ſrodkiem Ołtarza, lecz ci trzey ani przyklękną, ani głowy ſchylą. (o)

II. Gdy iuż tak ſtaną, nayprzod wychodzi, *Turyferaryusz* y *Akolit* z ſwięconą wodą, a przyklękną przed Krzyżem Subdyakona; po nich zaraz Subdyakon z Krzyżem y obok niego *Ceroferaryuſzowie* z pochodniami Zapalonemi nic ſię Ołtarzowi nie kłaniając ani przyklękając. Nakoniec *Celebrant* odkrywa głowę, pokłon Ołtarzowi uczyniwſzy nakrywa (*Dyakon* przyklęka) y z *Dyakonem* obok ſiebie po lewey, wychodzi. Wſzyscy z odkrytemi głowami idą, ſam *Celebrant* z nakrytą.

III. *Subdyakon* z ſwemi poidzie ſtroną Ewangelii y ſtanie jakby w Końcu trumny od nog, czyli przeciw temu Końcowi lewym bokiem ku Ołtarzowi obrocony, *Celebrant* zas poydzie ſtroną *Epiſtoły*, y nie koniecznie na środku lecz trochę ku ſtronie Epły ſtanie jakby na przeciw *Subdyakonowi*, *Dyakon* po lewey iego, a bliſko *Dyakona* trochę przecież za nim *Turyferaryusz* y *Akolit* z woda.

IV. Tak gdy ſtaną zaczyna *Celebrant* brzmiącym głoſem *Non intres in judicium cum Servo tuo.* y tu go przeſtrzega Swięta Obrzędow Kongregacya ażeby ſłow *cum Servo tuo inſignitus*, nigdy nicodmieniał, y nie mowił *cum Serva tua* lub *Servis tuis &c.* luboby Białey płci albo wielu pogrzeb ſię odprawiał: Po tey Modlitwie Zakonnicy z obu ſtron *Katafalku* rownemi rzędami uszykowani, przecież jakby na ukoś y trochę zwroceni ieden rząd ku rogowi, przeciwnemu Epiſtoły, drugi ku rogowi Ewangelij, zaczną śpiewać wolno *Libera me Domine.* W ktorym to *Reſponſorium* Werſykularze rownie wolno wiersze śpiewać będą, y ten *Requiem æternam* wyrazą *in ſingulari*, *dona ei*, *luceat ei*, jeżeli jednego chowają.

V. Gdy po v.) *Requiem* powtarzaią *Libera me Domine. Dyakon* y *Turyferaryusz* przechodzą na prawą ſtronę *Celebranta*, przyklękną ku Ołtarzowi, *Dyakon* podając łodkę nie całuie nic, lecz mowi *Bndte Rev. Pr.* (to ſamo y na Mszy w Kadzeniu na *Offertorium* zachowa) *Celebrant* trzy razy ſypie *Jncenſum*, mowiąc *Ab illo benedicaris.*

VI. Jak prętko ſkończą *Reſponſorium*, zaraz *Celebrant* głoſem zaczyna *Kyrye eleyſon*, Chor odpowiada *Chriſte &c.* potym zacznie Celebrant *Pater noſter.* y zaraz z ręki *Dyakona* nie całuiącego bierze Kropidło y z nim po prawey idącym a ręką lewą Kray kapy trzymaiącym, poſtępuie odprawey ſtrony y obchodzi *Katafalk*, w ſrodku prawey ſtrony ſtawa przed *Katafalkiem*, y tę iego ſtronę trzy razy pokrapia, to jeſt w nogach

(o) *Omnia ex Pre. Merati et Cavalieri.*

gach w ſrodku y od głowy. Znowu lewą trunny Stronę trzy razy ſkrapia lecz przeciwnie, bo wprzod od głowy, w ſrodku, y od nog.

VII. Gdyby Xiędza Ciało do pochowania leżało, ponieważ to głową od Ołtarza nogami od ludu leży, po prawey więc ſtronie idąc wprzod kropić zaczyna od głowy, a po lewey idąc, wprzod od nog. Po pokropieniu tymże ſamym ſpoſobem z *Turybularzem* obchodzi, y okadza. Jlekroć jednak czyli kropiący czyli okadzający mimo Krzyża który *Subdyakon* trzyma, przechodzi, znaczny y głęboki pokłon Krzyżowi czyni, a *Dyakoń* przed Krzyżem przyklęka, przechodząc zaś mimo W. Ołtarza, obydway *SSmo* jednym przyklękną Kolanem.

VIII. Po okadzeniu ſtanie *Celebrant* na pierwſzym ſwym mieyscu y mowi *Et ne nos.* toż z innemi wierſzami Kollektę. *Deus cui &c.* zaś wierſze mogą bydź ſtuſowane do rodzaju Męſkiego lub Niewieściego, należy ſię wyrazić; nawet y godność Kapłańſką, Biſkupią jeżeli tym ieſt, przydać.

IX. Po tey Kollekcie biorą Ciało do Grobu, a Zakonnicy zaczynają ſpiewać *In Paradiſum.* y idą Proceſſionalnie przed grob. tam *Celebrant* zacznie *Ego ſum* ſpiewają *Benedictus,* powtorzą Antifonę *Ego ſum.* toż *Celebrant* ſpiewa *Kyrie eleyſon.* Zaczyna *Pater noſter,* y ſkropia ciało po trzykroć, w ſrodku, po prawey, y po lewey ſtronie; potym *Et ne nos: A porta &c. Oremus Fac quæſumus &c. Requiem æternam dona ei &c. Requiescat &c.* Toż podług zwyczaju Kościoła ktory na końcu Pacierzy wſzyſtkim Duſzom wiecznego Odpoczynku zażycza, przyda Celebrant: *Anima ejus et Animæ Omninm Fidelium &c.*

X. O Antyfonie *Salve Regina* nic nie wzmiankuią *Rubryki,* y *Rubrikańci,* Zwyczay iednak powſzechny prawie ſię w prawo zamienił. *Rubrika* zaś pisze iż po ſkończeniu ma *Celebrant* bez ſpiewania zacząć Antifonę *Si iniquitates obſervaveris,* a idący mowić będą Pſalm *De profundis* y *Requiem æternam* bez *Kollekty.*

XI. Gdy niemasz przytomnego Ciała, lecz tylko *Anniwersarz* lub nabożeńſtwo uroczyſte za Zmarłego. Zaraz wyſzedłszy na Kościoł zaczną *Libera me Domine,* po czym *Kyrie eleyſon,* Zwykłe kropienie y okadzanie nakoniec Kollekta *Abſolve.*

XII. Gdy przyprowadzą Ciało, wyniydą z Krzyzem *proceſsionalnie,* y ku Bramie Cmentarzowey tak ſzykownie Krzyż niosący nawroci, aby zręcznie y ſkładnie *Celebrant* z *Miniſtrami,* za nim ſtarſi bliſko Bramy Cmentarzowy ſtanęli, *Celebrant* trzykroć trunnę pokropi y zacznie

Exul-

Exultabunt, śpiewając *Miserere*, wolno wniydą w Kościoł y tak się uszykuią jak na *Konndkt.*

XIII. Jeżeliby ciało umarłego wieczorem do Kościoła w niesione, dopiero na zajutrz miało bydź chowane? *Celebrant* po skończonym Psalmie: *Miserere*, y *Antyfonie: Exultabunt*, zmowiwszy stoiący: *Kyrie eleyson*, *Pater noster*, y wiersz *A porta inferi* Klęczący: na *Kollektę*, *ut in die obitus*, powstanie, y potym *Antyfonę:* gdy Exorty nie będzie, *Salve Regina* zacznie. Gdyby zas ciało, tegoż samego wieczora do grobu spuszczone bydź miało, to nad nim zaraz trzeba odprawić Kondukt zwyczayny, a ieżeli Exorta ma bydź? przed *Antyfoną In Paradisum*, mowić się powinna.

XIV. Po Smierći Zakonnika naszego, Ciało iego zaraz przez Braći niech będzie wodą obmyte y w Habit przybrane, W Trunnę dla niego przez Stolarza sporządzoną włożone, y na mieysce przystoyne przeniesione. Takie dla ważnych przyczyn jest rozporządzenie (*p*) iż Zakonnikow naszych Ciała nie maią bydź *in Feretro* bez wieka, ale w trunnie całkiey nowo zrobioney, wiekiem nakrytę wprowadzane do Kościoła. Do trunny zaraz powinna bydź tabliczka z wysztychowanym Jmieniem przybita.

2do Nim Ciało będzie do Kościoła wniesione, przyzwoitą rzeczą będzie iż przy nim Zakonnicy na poratowanie Duszy jego *Officium Defunctorum* y inne pacierze mowić będą. Dwie Swiece albo przynaymniey lampy zapalą.

3tio Gdy niosą ciało zmarłego Zakonnika do Kościoła, w obydwa Dzwonki dzwonią wszyscy Oycowie y Braćia idą z zapalonemi świecami, śpiewaiąc Psalm cały *Miserere mei DEUS*, Xiędza, nieść będą Xięza, Brata Bracia.

4to W Kościele na trunnie zmarłego Xiędza ustawioney na całunie lub na iednym gradusie okrytym, oprocz Krzyża, niech lezy Mszał z Stołą po bokach rozwieszona.

5to Pochowanie ciała poprzedzic powinno *Officium Defunctorum* trzech *Nokturnow*, Msza Solenna załobna, z Konduktem.

6to Na pogrzeby naszych Zakonnikow, niech będą tak Swieccy Xięza, iako y inśi Zakonnicy zaproszeni; tęz wdzięczność y miłosci usługę, od Nas maiący odebrać.

TITUŁ

(*p*) *Congreg. Pralis* 1796.

TITUŁ IX. O Szczegolnieyszych Nabozenſtwach do Obrządku B. nie nalezących a od Prowincyi uchwalonych.

Są ſzczegolnieysze Nabożeńſtwa rożnych czaſow od Prowincyi przybrane, ktore, aby Kiedyszkolwiek Zaniedbaniu nie podpadły, á porządnie ſię odprawiły, krotko ſię opiſuią w tym dziele.

I. Wielce chwalebny ieſt po Kościołach zwyczay odprawiania *Paſsyi* w Poście Czterdzieſtodniowym, ten gdzie jeſt wKościołach naszych, ściſle utrzymywany niech bywa. Na odprawiánie *Paſsyi* nie można dni pewnych przepiſać, tam oſobliwie, gdzie więcey Kościołow odprawia ie. Przecież o Godzinie 3ciey po południu na Kompletę Zadzwonią, w czaſię ktorey *plane* odmowioney, trzy razy w oba dzwonki dzwonić będą na *Paſsyą*.

2do Xiądź w Kapie *Col. albi* z aſsyſtencyą *Dyakona* y *Subdi* wynidzie przed Ołtarz, Zakonnicy zaś wszyscy rzędem z Swiecami klękną. *Dyakon* wyimie Puſzkę *cum SSmo*, z winnym okadzeniem y przyklękaniem zacznie *Celebrant O Salutaris Hoſtya*, po ktorym Puſzkę wyżey poſtawi *Dyakon*, y zaraz *Celebrant* zacznie Litanią o Męcę Pańſkiey. Po niey Kazanie będzie, w czaſie ktorego Bracia w Komżach ſłużący, niech dla wzbudzenia nabożeńſtwa w Ludziach, klęczą na Stopniach Ołtarza przed Nayśw: Sakramentem. Po Kazaniu *Celebrant Miniſtrowie* y *Serwitorowie* ſpiewać zaczną Prozę. *Stała Matka bolesciwa*. Ktorą to pierwszą ſtrofę Żakonnicy po każdey inney iakby odpowiadając, powtarzać będą. Potym pięc razy *Celebrant* z *Miniſtrami* śpiewać będzie *Ktoryś cierpiał za nas rany.* &c. y toż ſamo pięc razy wſzyscy na przemianę zaśpiewają.

3tio Nakoniec *Celebrant* zaśpiewa *Salvum fac*, po ktorym zacznie Pieśn *Jezu Chryſte Panie miły*. Zakonnicy dopuszczą ią ſpiewać ludziom a ſami zmowią Pacierze dla Odpuſtu, w czaſie ktorych *Dyakon* y *Akolici* z Kiercami przy nim, poydzie po drzewo Krzyża S. ktore po Pacierzach całuią.

II. Drugie zwyczayne ieſt nabożeńſtw *ſtacyi*, wielu Odpuſtami od Kościoła S. nadane, a nabożnie y z dobrą *Jntencyą* ie odprawuiącym wielce pożyteczne. Te w Każdą Niedzielę po Nieszporach odprawiać ſię mają; Owſzem Oycowie niechay po Kazaniu nie zapomi-

na-

nają zapowiadać ich, y lud wierny z wyſtawieniem mu wielkich y licznych pożytkow Duchownych, zachęcac, aby ſię na nie zgromadżał.

2do Na tych *Stacyach* Zakonnicy ſzczegolnieyszą niechay zachowają ſkromność oſobliwie oczu, a żywym y piłnym rozmyślaniem męki Pańſkiey niech do takiegoż pociągają lud wierny; wyſtrzegać ſię mają opierania po ławkach, ile ze to jeſt znakiem ociężałosci y zimnego Ducha.

3tio Jak ſię w 1wſzey częsci mowiło, niech ſię dobierają do czytania *Stacyi*, choć y *Officyaliſtowie*, mający głoś wyrażający tkliwie rzecz y tajemnicę, a pewno wiele ſobie zaſług u Boga zaſkarbią.

4to Po *Stacyach* Xiądz ubrany wKomżą y ſtułę z dwiema Braćmi w Komżach Klęknie na Stopniu Ołtarza (gdyż ktory ſpiewa Nieſzpory, po ſkończonych przynoſić ma Drzewo Krzyża S. na Ołtarz, ktore przez całe *Stacye* ſtać będzie, y palić ſię dla tego procz lamp dwie Swiece, jak ieſt w punkcie 10 o zapalaniu ſwiatła) po ſkończoney oſtatniey Modlitwie da znak na mowienie pacierzy, po których zacznie Pieśń *Zawitay ukrzyżowany*, y podaie Drzewo Krzyża S. do całowania.

5to Gdy Drzewo Krzyża S. na Ołtarzu ſtoi przechodzący powinni przyklękać na iedno Kolano, toż ſamo gdy ie na Ołtarz albo z Ołtarza Xiądź nieſie. Gdy zaś w Zamknięciu jeſt, w Zobaczeniu go głowę tylko nachylic trzeba. (*a*)

III. Trzecie zwyczayne po wſzyſtkich Konwentach, ieſt Czterdzieſtogodzinne Nabozeńſtwo, ktore, aby ſię porządnie odprawiło: Przełożony wczesnie zdatnych Zakonnikow wyznaczy na Kazania zeby wymowki nie mieli od Choru.Gdzie więc to Nabożeńſtwo bywa w oſtatki, powinni bydź wyznaczeni w zaczynaiący ſię Poſt po Trzech Krolach (na Kazania Niepokalanego Poczęcia N. M. Panny Dnia 25 Pazdziernika) gdzie zaś na Swiątki odprawia ſię (Przełozony Konwentu Miedniewickiego powinien Oyca Prowincyała przed Wielkanocą wczeſnie proſić o nadeſłanie rozporządzenia) wyznaczy zaraz po zakonczoney ſpowiedzi Wielkanocney. Starych Xięży Koznodzieja, ile ze Święta ſą z mnieyszone, zaſtąpi Kazaniami. Klęczenie zas, na tydzien przed zazczynaiącym Nabożeńſtwem, udyſponuie.

IV. Odnawianie Slubow w Uroczyſtość S. O. Franciszka, y 16. dnia Kwietnia (w ktorym dniu ten S. nasz Oyciec w ręku *Honoryusza* Papieża uczynił Profeſsyą) dopełnione będzie po *Medytacyi*, y *Parvum Officium*,

(*a*) *S. R. C. 7. Maji* 1746. *in Warſav.*

cium, przed samą Godziną Kanoniczną *Prymą*, na ktore przez S. Spowiedz Zakonnicy będą przyspośobieni (b) *Ceroferaryuszowie* więc Sześć Swiec procz Kiercow na Ołtarzu zapalą, y *Akolit* w *Turybularz* przyspośobi ognia. Zakonnicy tedy znidą się wszyscy, poklękną, y nabożnie uczynią *Intencyą* odnowienia y trwania w poprzysiężonych Slubach. *Celebrant* zaś wKomżą y Stółę ubrany odsłoni *SSmum*, a dnia 16 Kwietnia wyimie Puszkę, Krotko Braći zachęci do odnowienia Slubow, y zaraz *Formę* nayprzod po łacinie, potym po Polsku zmowi, toż wiersz *Confirma hoc Deus*, y przepisane *Kollekty*, po ktorych okadzi *SSmum*, przeżegna nim Braći, znowu po przeżegnániu okadzi y schowa.

V. Osmiodniowa *Rekollekcya* (którą w rok każdy Zakonnik, albo w Poscie wyiąwszy *Oktawę* Niepokalanego Poczęcia N. M. Panny) od wszystkich Swiętych, albo w Poscie wielkim odprawić powinien (te z wiedzą Przełożonego maiący zaczynać, nim Zakonnicy po *kollacyi* wstaną od stołu wyidzie na środek Refektarza, uklęknie, nakłoni się iak na wyznanie winy, prosi (Bracia bez *Oracyi*) Przełożonego o Błogosławieństwo, inszych Oycow i Braći, o zbawienne przed Bogiem modlitwy, nakoniec wyzna winę swoią, do którego gdy Przełożony przestanie mowić, zdeymie na ustroniu Sandały, Braći i Oycom pocałuie nogi (przecież Przełozoni na Starych i zasłużonych mieć winni wzgląd (wroci się i wyzna winę. Po skończoney *Rekollekcyi* wniydzie do *Refektarza* po przeczytanym *Martyrologium*, umyie ręce, uczyni dyscyplinę według upodobania Przełożonego, i tym sposobem iak prosił podziękuie za Błogosławieństwo i za Modlitwy Braći; Mowiącego Przełożonego wysłuchawszy, powstanie, Oycom i Braći nogi pocałuie, na środku winę wyzna, a po odprawioney Pokucie? do stołu idzie: Toż *proporcyonalnie* czynić maią Klerycy po przyięciu iakiego Stopnia święcenia, a Nowicyuszowie przed i po *Professyi*.

VI. Do szczególnieyszych Nabożeństw i to się przydaie: iako S. O. Franciszek wniosł pobożny zwyczay stawiania Jasłków, na pamiątkę Narodzenia Chrystusowego; tak ten i od nas Synow Jego ma bydź zachowany: ponieważ i do Nabożeństwa, i do nauki prostych ludzi służy, i od Kościoła Bożego przyięty iest. Te iednak Jasłka, maią bydź przystoyne, i do rozmyślania Taiemnić, nie do śmiechu pobudzaiące. Nayprzyzwoitsze Jch stroienie może bydź w trzech szafkach (nakstałt

(b) *Congr. Prov.* 1787.

ſtałt *Relikwiarza*) za ſzkłem w *pierwſzey* Taiemnica Narodzenia w *drugiey* Obrzezania, w *3ciey* trzech Króli zwiaſtowanie; każda zaś ma bydź wyſtawiana w Wigilią tego dnia, wktórym ma Kościoł obchodzić tę Taiemnicę.

VII. *Wizytatorowie* urzędownie przybywający do ktorego Konwentu wyciągają niektorych Ceremonij y Nabożeńſtwa jako to:

1mo W przyięciu *Wizytatora*, ktorzy ſą na tenczas Zakonnicy przytomni pocałuią Ziemię, y proſić o *benedykcyą* będą.

2do Po *Jntymacyi* gdy *Wizytator* na Mszą z Refektarza idzie, poydą Zakonnicy wſzyscy, y przed Ołtarzem z Swiecami poklękną, zaś Oyciec Lektor Profeſsor, lub który Officialiſta ubrany w Komżą za Akolitami wyniydzie wraz z Celebrantem, na Ołtarzu zaś Oley S. y Kluczyk a Cyborio powinien bydź przez Zakryſtyana przygotowany.

3tio Na tę Mszą, przed ktorą *Wizytator wizytuie* Nayśw: Sakrament, powinny bydź procz Kiercow, Sześć zapalonych Swiec, a gdzie ſą Cudowne Obrazy, na tę Mszą otworzone bydź mają.

4to *Wizytator* z pomocą aſsyſtuiącego Xiędza uczyni wyſtawienie wPuszce mowiąc po trzykroc *Salvum fac*, a gdy okadzi *SSmum* toż, y Oley S. zobaczy. Na tey Mszy wſzyscy Zakonnicy bydź winni, a po *Sanctus* ſpiewać *Fiant Domine*, zaś po *Agnus Dei*, trzy razy Antyfonę o S. O. Franciszku. *Salve Sancte Pater Patriæ &c.* gdyby jednak ta Msza wypadała w czaſie *Meditacyi*, *Parvi Officyi*, lub Kanonicznych godzin, *Fiant Domine* y *Salve S. Pater* w Chorze dla ſzczęśliwey Wizyty zaśpiewają. a po ſkonczonych, Godziny zaczną. (*c*)

5to. Po Obiedzie gdy *Wizytator* na *Wizytę* Kościoła poydzie, ta ſię tym ſpoſobem zacznie Wſzyscy do Koscioła z *Wizytatorem* przyſzedłszy, po *Gratias* jeżeli tam mowić ſię będą, na Srodku Kościoła dwiema rzędami ſtaną; *Reſponſorium Lekcyi* 9tey Obrządku za Zmarłych *Libera me Domine de morte æterna* śpiewać będą. Po tym ſkończonym ſam *Wizytator* zacznie *Pater noſter.* Wczaſie ktorego pokropi. Grob, mowi V.) *Et ne nos &c.* R.) *Sed libera.* V.) *A porta inferi.* R.) *Erue animas*, *Requiescant in pace*, *Domine Exaudi.* *Dominus vobiscum* po odpowiedziach Kollektę zmowi *Abſolve quæſumus Domine Animas P P. FF. ac Benefactorum noſtrorum*, *ut Defuncti Sæculo tibi vivant*, *et quæ &c.* potym *Requiem æternam*, *Requiescant in pace.* Nakoniec *Salve Regina.* (*d*)

6to Mający na *Jntymacyą Wyzyty* lub na *Korrektę Wizytator* Exortę

(*c*) *Congr. Prov.* 1789. (*d*) *Congr. Prov.* 1792.

ortę, znaleść powinien wszystkich Zakonnikow do słuchania przyspo-sobionych, podczas *Exorty* siedzieć będą w cichośći wstrzymuiąc się od Kaszlu, nosa nieucieraiąc &c. aby y w mowieniu *dystrakcyi*, y w słuchaniu innym nie czynili przeszkody.

VIII. Nabożeństwa Ustanowione a tylko niektorych mieysc tyczące się są nástępuiące.

1mo W Gorce codzień po Mszy Konwentskiey w Grobie S. O. Franciszka mowić będą *Antifonę Salve Sancte Pater*, a po Komplecie *Antifonę Sancte Francisce propera* z wierszem y *Kollektą*. *(e)*

2do Tamże w Gorce w Grobie, w każdy Piątek iedna odprawi się Msza Swięta. Zas w Niedziele każdego Miesiąca, Msza S. śpiewana z Kazaniem.

3tio W Konwencie Lutomirskim przed Ołtarzem Nayśw. MARYI Panny w każdą Sobotę po Mszy Konwentskiey śpiewać będą Antifonę *Sub tuum Praesidium* z wierszami *Domina Domina* y Kollektą.

4to W Miedniewicach y w Szczawinie po Komplecie Litania codzien śpiewana ma bydź przed otwartym w Kościele Matki B. Obrazem.

5to W Kaliszu po Mszy Konwentskiey w każdą Srodę będzie Msza czytana przed otwartym S. Jozefa Obrazem, w czasie ktorey Zakon-nicy śpiewać będą o tym Swiętym Hymn *Witay Oycze Zbawiciela*. Na tey Mszy wystawiona będzie Relikwia S. Jozefa ktorą Kapłan skon-czywszy Mszą do pocałowania poda. Rownie w samoż Swięto S. Jo-zefa y w dźień Opieki Jego, po Mszy *Communionis* przed otwartym Obrazem ten Hymn śpiewać będą, luboby w tenczas Msza nie była. Relikwią zaś do pocałowania po Konkluzyi.

6to W Gorce y w Szamotułach w Wigilią znalezienia y Podwyzsze-nia S. Krzyża, zaraz po Obiedzie zmowią Litanie - - - - *(f)*

IX. Nabożeństwa w każdym Konwencie mające bydź dopełniane, są:

1mo W Każdą Srodę w czásie Mszy Konwentskiey po odśpiewa-nych *Supplikacyach Swięty Boże*, lub Pieśni *Gwiazdzo morza* zmowią Litanią o S. Janie Nepomucenie dobrey sławy, y przybranym Prowin-cyi naszey Patronie.

2do W każdy Wtorek po Mszy Konwentskiey zniydą się przed Ołtarz Antoniego Swiętego zmowią Litanią o nim a po tey zaśpiewaią Antifonę *Si quaeris miracula* z wierszem y *Kollektą*.

3tio W każdym *Examinie* Wieczornym, to samo in *Gratiis* w dni *Mor-*

(*e*) *Congr. Prov.* 1787. (*f*) *Congr. Prov.* 1788.

Mortyfikacyi odprawianych w Kościele przydawać się będzie Antifona o S. O. Franciszku *Salve Sancte Pater* z wierszem y *Kollektą*.

X. Nie masz na to prawa, lecz ponieważ Tutelarni Patronowie są szczególnieyszemi Opiekunami Kościołow, daje się Zbawienna rada wszystkim naszey Prowincyi Zgromadzeniom Zakonnym, aby na uproszenie sobie obrony y Opieki tych Swietych Patronow, ich *Wigilie*, (względnie każdy Konwent swoiego Patrona,) Olejowym poświęcili postem.

XI. Poleca się Wszystkich nabożney pamięci, aby mieli w używaniu mowić te słowa *Swięty*, *Swięty*, *Swięty*, *Swięty Pan Bog Zastępow, pełna jest Ziemia Chwały Jego. Chwała Oycu y Synowi y Duchowi S. &c.* tę bowiem Modlitewkę ktoby skruszonym y nabożnym ku Czci Troycy Przen: mowił trzy razy codźień przez Miesiąc, y w Dźień Troycy Przen: także przez iey Oktawę *Klemens* Papiez XIV. Odpustu zupełnego pozwolił, a kto raz na dźień zmowi, sto dni Odpustu. (g)

XII. Rownie Pobożnym Sercom Zakonnym czyni się z przypomnieniem pobudka, aby, ieżeli nie regularnie w każdy ty dźień, przynaymniey jak mowią dorywczą Pięcdziesiąt y dwa razy przez Rok zmowili Psalmy Pokutne z Litaniami, a to dla dostąpienia Odpustu Zupełnego w Godzinę Smierći.

XIII. Aby y Ludzie wierni, Osobliwie Trzeciego Zakonu zyskiwać mogli pozwolone od Kościoła S. szczegolniey Trzem Zakonom S. O. Franciszka Odpusty, o ktorych częstokroć nie wiedzą, Kiedykolwiek więc przypada Swięto z Odpustem Zupełnym, Zakrystyani na drzwiach Kościelnych zawieszą Tabliczkę mający krotki ten napis. *DZIS jest Odpust Zupełny.*

XIV. Jako wszystkie Prawa i Przepisy do skutku pożądanego przyiść niemogą ieżeli władzy wykonawczey nie maią, tak prożneby były świętych zwyczaiow układy, i *Ceremonii* Kościelnych ustawy, gdyby niemiały swoich dozorcow, ktorzyby pilnie tych strzegli, i do przed się wziętego przyprowadzali zamiaru, którym dzieło Boskie urzędownie i zbawiennie odprawić przynależy. Przełożonych miey scowych naypierwszym i naymocnieszym iest obowiązkiem, pilnie dozierać sobie powierzonych, aby przez nich Prawa i ustawy Zakonne, do swego zamierzonego ciągneły celu, dla czego władza wykonawcza onymże z urzędu należy. Ale że roztargnionemu wielu powinnościami, przytrudna rzecz iest wszystkiemu zadosyć uczynić; przeto na *Kapitułach* i *Kon-*

(g) *6ta Junii* 1769. *Congr. Prov.* 1793.

i *Kongregacyach*, Przełożeni Prowincyi w każdym *Konwencie*, zdatnego z Oycow *Officialistow* w *Tabelli* wyznaczą na *Attentora Caeremoniarum*, a tego obowiązkiem będzie *1mo* pilnie czytać *Rubryki* Mszała, *Kommentaryuszow* na też *Rubryki*, i ten *Ceremoniarz*: *2do* Gdy postrzeże błąd iaki, czyli przez Xięży, czyli przez Kleryków lub Braci popełniony, błądzącego pierw po Braterſku w cichosci Ducha przestredz, i nauczyć, iak ſię ta rzecz zachować ma. Abyśmy więc uszli nagany, Nabieraymyż zręcznosci do zachowania obrzędów w tym *Ceremoniarzu* z pochwalonych od Kościoła *Rubrykantów* wyiętych abyśmy godnie mogli czynić Służbę Bogu iako Naywyżſzemu Panu ktoremu część i chwała na wieki wiekow, Amen.

Ceremonie lubo w nich niezawisła doskonałość Chrzesciańska, iednak wiele do niey pomagaią, i onę utrzymuią, gdyż umysł pobudzaią do rozpamiętywania rzeczy Boskich i Nabożeństwa. Co bowiem czyni sol potrawom, skorka drzewom, liscie owocom, płot ogrodom, toz czynią Zakonowi Ceremonie. Zkąd bez Ceremonii zaden Zakon zostac się niemoże. S. Aug. L. 19. contra Fauſt. Manich.

Uſus ſemel introductus juxta regulas libri Cæremonialis ſervandus eſt S. R. C. 8. Jul. 1602. in Meſsanen.

ZBIOR KRODKI TYTUŁOW
i niektorych rzeczy zawartych w tym Ceremoniarzu.

TIT. I. *O Jutrzni.* W Każdym *Konwencie* powinien bydź *Excytarz* w osobney *Celli*. fol. 1. n. 1. Którzy? i iakim porządkiem maią budzić na Jutrznią? N. 2. et seq. kto i kiedy *Lucernę* wielką ma przygotować? Psalmy naznaczyć? N. 7.

TIT. II. De Laudibus. Psalm *Miserere mei Deus* Choraliści w *Stallach* mowią. Bracia: Laycy na srodku urzykowani stoią. fol. 6. n. 1. *Antyfony* niezwyczayne *Wersykolarz* 1wszy mowi. N. 2.

TIT. III. O Medytacyi. Medytacya Poranna godzinę bydź powinna. fol. 9. n. 2. *Materye Medytacyi* n. 3. et seqq. Nabożeństwo na wybawienie Duszy z Czysca zamiast *Medytacyi* wieczorney 3 razy do Roku n. 8.

TIT. IV. O Spowiedzi i Kommun. Nays. Kiedy Spowiedź i wiele razy bywa? fol. 11. n. 1. Porządek w Spowiadaniu iaki ma bydź? n. 3. Uroczysta w Wielki czwartek Xięży Kleryków &c. Kommunia. n. 8.

TIT. V. O Porządku Klęczenia. Na dwa Kolana przyklękać trzeba fol. 14. n. 1. et seqq. Na iedno Kolano N. 7.

TIT. VI. O sposobie nakłaniania się. Nauka S. Bonaw: i *Rubryk* Kościelnych o nakłaniu się fol. 17. n. 1. Nisko nakłaniaią się ku sobie. N. 2. et 4. Ku Ołtarzowi. N. 3. Około *Relikwii* Drzewa Krzyża S. n. 7.

TIT. VII. O Porządku stoienia i siedzenia. Twarzą ku sobie stać maią. fol. 19. n. 2. Ku Ołtarzowi. N. 3. *Martyrologium solenne* w *Wigilią* Bożego Narodz i w Wielkanoć. n. 5.

TIT. VIII. O Całowaniu Ziemi. Całuią ziemię ile razy do Kościoła wchodzą, lub z niego wychodzą. fol. 21. n. 1. przed Przełożonym. n. 3.

TIT. IX. O Powinnosci Akolita. Powinnosci tyczące się Choru. fol. 22. n. 1. Kościoła. n. 2. Refektarza. n. 3.

TIT. X. O Powinnosci Wersykularzow. *Wersykularza* pierwszego. fol. 24. n. 1. Drugiego. n. 2.

TIT. XI. O Godzinie i Sposobie dzwonienia na Obrządek Boski i *Mszą*

i *Mszą. S.* Dzwonią w oba dzwonki w 1. et 2. *Classis.* przez *Oktawę* Bożego Ciała i *Immac.* fol. 25. n. 1. *in duplici.* n. 3. na Prymę. n. 10. &c.

TIT. XII. O Godzinie i sposobie dzwonienia na inne Nabożeństwa, i powinnosci Zakonne. Na *Medytacyą* ranną. fol. 32. n. 1. Na *Examen.* n. 2. na *Stacye.* n. 3. w Piątki całego Roku. n. 5.

TIT. XIII. O Benedykcyi Stołu. Psalm *De profundis* mowić się ma. fol. 35. n. 4. Wiersze przez rok, n. 5. od Bożego Narodzenia, Trzech Kroli &c. *ibidem.*

XIV. O Kulpach Generalnych i Partykularnych. Kulpy Generalne są. fol. 38. n. 1. Sposob wyznania *Kulp Generalnych* n. 3. *Wizyta Cell.* n. 5. *Kulpy Partykularne* kiedy się wyznaią? fol. 40. n. 1.

TIT. XV. O Odprawowaniu Mortyfikacyi. Akolit zamyka okna fol. 42. n. 1. za danym znakiem przestaią dyscypliny, składaią sandały. n. 2. Idący na *Defecta.* n. 5.

TIT. XVI. O Zachowaniu skromnosci przy Stole. Jak maią brać porcye? fol. 43. n. 1. Jak maią ieść. n. 2. Przy Stołach Swieckich iak maią sobie postępować? n. 4.

TIT. XVII. O Lektorze do Stołu, tož o drugiey i trzeciey Lekcyi. Akolit cytuie i spiewa Pismo S. fol. 45. n. 2. Za daniem znaku od Przełożonego przestaie. n. 3. Drugi *Lektor* u Stołu. n. 4. Jak poprawić błędliwie czytaiącego przy gosciach n. 5. *Patenta* iak czytać? N. 7.

TIT. XVIII. O Porządku czytania Ksiąg do Stołu. Kiedy Pismo S.? fol. 46. n 1. W trzy *Kwadragezymy Statuta Generalne* i Prowincyi. n. 2. *Dekreta* Oycow S.S. n. 3. *Rezolucye Kazusow moralnych.* N. 4. *Konferencye.* N. 5. *Reguła.* N. 6.

TIT. XIX. O Serwitorach Stołu. Serwitor składa Sandały i Maytkę bierze. fol. 49. n. 1. Podczas Odpustow dwoch *Serwitorow.* N. 3. idąc przez srodek Refektarza skłoni głowę *Krucyfixowi.* N. 6.

TIT. XX. O Sposobie Zbierania ze Stołu. Szklanki od *Konsolacyi* nayprzod zbiera i niesie do Kanapy nieczekaiąc za drugimi. fol. 50. n. 2. Zbieraiący ze Stołu razem nisko skłaniaią głowę *Krucyfixowi,* razem odnoszą i wracaią z Kanapy. n. 3. w Wielki pątek, Przełożony z *Officyalistami* zbiera ze Stołu. n. 4. Jak się czytać powinno *Monologium* za zmartych Braci. N. 6.

TIT. XXI. O Sposobie dziękczynienia po Stole. Wiersze na dziękczynienie od Bożego Narodzenia, Trzech Króli &c. fol. 52. n. 1. Przez Rok. n. 2. Wychodzą na *Gratias* parami do Kościoła n. 3. w

So-

Soboty po *Gratias* Kanaparze Chuſtki, a Bracia *Sartorowie Famerałki* rozdaią. N. 6.

TIT. XXII. O Examinie wieczornym i Dyscyplinie Umyſłowa *Rekollekcya* trwać ma pułkwadransa. fol. 55. n. 2. w Poniedziałki, Środy i Piątki dyscyplina, toż w dni *Kommunii*, wyimuią ſię Swięta *ima Claſſis* N. 3. et 5. w Wielki Czwartek, W. Piątek i Soboty iak ma trwać n. 6.

TIT. XXIII. O Dormitarzu i Cellach. Obiąwszy Zakonnik *Cellę* od Przełożonego wyznaczoną, zaraz temu Swiętemu, ktoremu ieſt ofiarowana, niechay ſię poleci. fol. 57. n. 2. Dworność od Celli niech oddala tamże. No wieczornym *Examinie* Wikary ma Kropić Klęczących w progu *Studentow* i Braci. n. 6. Wychodząc z *Celli* zamykać maią bez łoſkotu. n. 14. &c.

TIT. XXIV. O ſpoſobie zachowania ſię na innych mieyscach Konwentu. Przechodząc ſię po ogrodzie przyſtoyność zachować maią niepociągną ręki bez pozwolenia Przełożonego do owocu. fol. 60. n. 1. Chodząc po *Konwencie* zawſze głowę nakrytą mieć będą, a ręce w rękawach. n. 2. Chwalebny zwyczay umywania nog. n. 4.

TIT. XXV. O Spoſobie zachowania ſię miedzy Swieckiemi Zkonwentu wychodzić powinni wPłaszczu z kiiem wziąwszy Błogosławieńſtwo z pocałowaniem Ziemi. fol. 62. n. 1. W Poſiedzeniach miedzy Swieckiemi iak ſię maią zachować? niech czytaią Zwierciadło S. Bonawentury Część rwſzą Rodział 27go 32giego. N. 2. Niepowinni bydź Nowiniarzami. n. 3.

TIT. XXVI. O Porżądku zapalania ſwiec na Msze i Obrządek Boski. Bracia palić maiący Swiece, niech zachowuią Koniecznie aby razem przyklękli, razem rożki wzięli &c. fol. 64. n. 2. Gdy ieſt wyſtawiony N. *Sakrament* na obydwa Kolana przed Ołtarzem przyklękną. N. 3. Zapalą 16 Swiec. n. 5. Gdy *Relikwiie* ſtoią na Ołtarzu oprocz lamp dwie ſwięce. n. 11. Na *Benedykcyą* Gromnic, Popielca, Palmow. n. 12.

TIT. XXVII. O Nieſzporach. W dni 1. et 2. Claſs. na Nieszpory powinien bydź *Pulpit* okryty dwiema Tuwalniami przed Kościołem, a iednę w chorze. fol. 66. n. 1. W każdą Niedzielę w Kapie odprawuią ſię Nieſzpory, n. 2. Przed zaczęciem Nieszporow okadza ſię Ołtarz. N. 5. Tak podczas *Magnificat*. N. 7. Gdy Nieszpor wraz z *Kompletą* razem *Werſykularz* w chorze ſpiewa: *Jube Dmne benedicere.* N. 9. Nieszpory żołobne w dżień wſzyſtkich SS. n. 11.

TIT. I. O Aspersyi. Aspersya powinna bydź przez samego *Celebranta.* N. 1. *Benedykcya* wody może bydź przez innego Xiędza, Koniecznie iednak nowa czyli świeża w Każdą Niedzielę. n. 3. Gdy iest wystawienie N. Sakramentu, Ołtarza kropić nietrzeba. n. 4.

TIT. II. O Procesyi. Przez kogo i iakim sposobem *Expozycya SSmi* bydź powinna? fol. 2. n. 1. Na wystawienie N. Skrmtu Zakonnicy zwołani dzwonkiem Refektarskim równym rzędem utzykuią się przed W. Ołtarzem. n. 2. Na *Expozycyą* nigdy się niezaczyna Polskiego *Hymnu.* N. 4. *Benedykcya* kiedy dawać się ma? tamże. Na *Processyą* parami maią wychodzić &c. n. 7. Na *Processyą* może *Celebrant* Pieśni Polski zaczynać. N. 9. Jakie? N. 10. Skromność na *Procesyi* ma bydź zachowana. n. 12. Laternie Koniecznie naymniey cztery. n. 14. *Twoia cześć chwała*, gdy w Kościele *Procesya*, niema się śpiewać. n. 16. Szczególnieysze *Procesye* iakto w Wielkanoc, Bożego Ciała, w Warszawie w S. Dydak w dźień *Beatyfikacyi*, lub *Kanonizacyi* nowego Swiętego. n. 20.

TIT. III. O Mszy uroczystey. Gdy się *Celebrant* ubiera, Bracia zapalaią na Ołtarzu świece. fol. 10. n. 2. z Zakrystyi wychodząć, wszyscy z odkrytemi głowami pokłon czynią Krzyżowi. n. 4. &c.

TIT. IV. O Wotywach. Wotywy są dwoiakiego gatunku. fol. 17. n. 1. Co się tyczy *Kommemoracyi* na *Wotywach.* n. 6. W Sobotę *Wotywa de Jmmac.* N. 9.

TIT. V. O Obrządku Mszy prywatney i Konwentckiey. Czyli tylko w Puszcze iest wystawienie N. Sakrmtu, nawet gdy zasłonione *SSmum*, przyklękania powinny bydź, iak gdy iest otwarte w *Monstrancyi.* fol. 22. n. 2. Po *Confiteor* nieprzyklęka dopiero przy Ołtarzu. n. 5. Na środku Ołtarza mowi się *Kyrie eleyson.* Jle do Mszy czytaney bez *Expozycyi.* n. 4. Co do Kaplic Dworskich. n. 15. Co się ma śpiewać na Mszy *Konwentckiey?* ile do Mszy *Konwentckiey.* n. 4.

TIT. VI. O Obrzędach ostatnich trzech dni Wielk tygodnia. W wielki czwartek i w W. Sobotę iedna tylko powinna bydź Msza. fol. 28. n. 1. *Celebrant* umywa nogi z odkrytą głową, ociera i całuie. n. 10. W Srodę Ciemna Jutrznia. fol. 29. n. 2. Na tych Jutrzniach wiele się świec palic ma na Postawniku, iak się maią gasic. n. 3. Oprocż tych świec na Ołtarzu 6. się maią palic tamże. n. 3. Ceremonie iako się maią zachować tak w Kościele iako y w chorze, aż do liczby 4. W Wielki Czwartek Ołtarz W. ma bydź uroczyście przybrany. fol. 29. n. 4. Po skończoney Nonie Ceroferaryuszowie 6. Swieć zapałą. tamże fol.

30. *Celebrant* ieżeli można powinien bydź Przełożony. *Na Gloria in Excelsis* dzwonic tamże. Zgoła można czytać. Całą tę liczbę *4tą.* tam się każdy doczyta, iak się w ten dźień Ceremonie maią zachować: aż do liczby *5tey.* Po skończoney Mszy *Celebrant* iak z stępować ma in planum iak się przysposabic maią do Processyi &c. aż do liczby *6ty* Gdy w swych mieyscach staną porządniey drugi Turyferaryusż przystąpi do *Celebranta.* n. 6. zgoła Opisane w tym Tytule Ceremonie, ile należące, do iedney Uroczystosci można z uwagą czytać. n. 6. 7. 8. 9. Nakazana Ceremonia od Chrystusa P. umywania Nog iak się ma odprawiać n. 10. Jakie y czego ma bydź przygotowanie w Refektarzu tamże. *Celebrant* y z Ministrami w iakim ubiorze y iakiego Koloru maią bydź przybrani wychodząć z Zakrystyi. n. 2. Co czynic ma *Celebrant* przed zaczęciem Nog umywania. n. 3. W czasie umywania nog Chor śpiewa wiersze. n. 4. Poskonczonym Nog umywaniu Co się czynić powinno aż do zakonczenia tamże.

W WIELKI PIĄTEK.

Celebrant z *Ministrami* po skonczonych. Godzinach iako maią przystępować do Ołtarza: n. 1. Xiądź z Ministrami powstawszy z Ziemi iak maią Ceremonie zacząć n. 2. Gdy chor skonczy *Tractum* Celebrant śpiewa Oremus &c. n. 1. Czytaiąć *Celebrant* Passyą na słowa *tradidit Spiritum* nie Klęka fol. 33. n. 5. &c. Wiakim Celebrant tonie ma Spiewać *Monicye Oremus dilectissimi &c.* n. 3. Po skończonych. *Monicyach*. Co ma czynic n. 4. *Celebrant* lewą ręką trzyma Krzyż prawą odkrywa &c. n. 5. Po trzeciraz odpowiednim *Venite adoremus Celebrant* beż Ministrow Krzyż zanosi na mieysce blisko Ołtarza przy sposobione &c. n. 6. Z iaką Ceremonią Krzyż ma bydź Całowany &c. tamże. Jak prędko Celebrant od Krzyża odstąpi, zaraz *Dyakon &c.* n. 7. Po nich przystąpią Oycowie y Bracia porzadkiem, po dwoch n. 8. &c. Gdy *Celebrant* przystępuie do adoracyi Krzyża: zakonnicy Spiewać *Jmproperia alternatą* n. 9. z godliwie beż przerywania śpiewać maią tamże: Przy dokończaniu *adoracyi Ceroferaryuszowie* zapalą świece na Ołtarzu &c. n. 10. Po skończoney *odoracyi. Dyakon* coma czynic fol. 36. n. 11. Processya do Kaplicy gdzie złożone *SSmum* n. 12. Przy Ołtarzu *Celebrant* wszystko odprawi iako Rubryka w Mszale opisuie &c. n. 13. w Grobie SSmum nie w Cyrkule samotnym lecz w Monstrancyi bydź ma wystawione n. 14.

Rano iak powinien bydź Kościoł ochędozony y Ołtarze przybrane: fol. 37. n. 1. Po skończoney Nonie w iakie Ubiory *Celebrant* z Ministrami maią bydź przybrani do święcenia ognia nowego n. 2. Tam niepotrzebny *Paschał &c.* aż do liczby 3. Jaki się ma zachować porządek gdy staną na mieyscu &c. n 3. Nowy Ogien wskrzeszaią &c. n. 4. *Dyakon* bierze Postawnik y zapala iednę ze trzech Swiec lub stoczek &c. n. 5. Szykuie się Processya do Kościoła, tamże aż do liczby 6. *Subdyakon* stanie z Krzyżem na rogu Ewangelij &c. fol. 38. n. 6. Gdy przyidzie do Słow *Fugat odia* Grana utyka na Krzyż podług wyrazoney Figury. fol. 39. n 7. &c. Po skonczeniu benedykcyi *Paschału*. Co ma czynic *Dyakon* n. 8. y insze tamże *Ceremonie* Po ostatniey Modlitwie przespiewaney *Celebrant* z Ministrami z Kładaią apparaty &c. n. 9. Gdy się skończy *Litania Kantorowie* y *Chor* spiewaią, Kyryeleyson wolnym głosem n. 10. Dzwonią na *Gloria* niewprzod iak w Koll: lub Paroch: Kościele czego przestrzegać potrzeba: tamże. Po skonczoney *Epistole* y Ceremoniach Subdyakona Celebrant spiewa trzy razy *Alleluja* coraż głos wynosząc &c. n 11. Przy Koncu Mszy ieden ze starszych zaczyna Antyfone na Nieszpory. Fol. 40. n. eodem.

TIT. VII. Kto benedykcyą czyni *Swiec* Popiołu y Palmow ten Mszą spiewać powinien n. 1. Jakim porządkiem w dźien oczyszczenia Matki Boskiey ma się świeć *benedkcya* odprawić &c. n. 2. Po Kollektach *Dyakon* podaie *Incensum Celebrant* benedykuie. Akolit Swięconą wodę n. 3. Rozdawanie Swiec y odbieranie onychze ziaką bydź powinno Ceremonią &c. n. 4.

To się według *Rubryki* Mszała o rozdawaniu Palmow y Swieč nie ma rozumiec o Prałatach &c. fol. 41. n 5. Przystępuią do odbierania świec podług godności &c. n. 6. w Czasie rozdawania Spiewaią się Antyfony Stosowne iako w *Rubrykach* Mszału n. 7.

TIT. VIII. O Mszy za Zmarłych Obrzędach Pogrzebowych. w Ubieraniu się ma Msza de *Requiem* nie trzeba opuszczać całowania Humerału &c. n. 1. fol. 41. Czworakiego są Obrzadku Msze de *Requiem* n. 2. w Mszach codziennych ktore powszechnie applikowane są *pro Defunctis* wiele się Kollekt mowić powinno n. 3. Gdy pierwsza Wiadomość doydzie o Smierći Zakonnika Mogą bydź odprawiane Msze iak in *die Obitus* lubo będzie dźien *ritus* *duplicis majoris* *v. Nostris n. de Praecepto* n 4. we Mszy za zmarłych Rodzicow tylko za swoich mowić można Rodzicow Kollektę nie za cudzych n. 5.

N. 5. Gdy odprawia Mszą pro *Parentibus* iak ßię ma zachować względem Kollekt tamże &c. Maiąc Mszą w dzień Smierći 3. 7. 30 y. w rocznicę za O. Swiętego &c. iaką Mszą ma miec n. 6. &c. fol. 42. Gdyby kto umarł w dźień Zaduszny może bydź Msza ut *in die obitus* za niego fol. 42. n. eodem. W ktore dni nie mogą bydź odprawiane Msze prywatne de *Requiem*. n. 7. Gdyby Msza za wszyſtkie dusze wierne była do odprawienia n. 8. fol. 43. Dźień Rocznicy przeſzkodzony &c. n. 9. W czaſie Mszy *de Requiem* można dać Kommunią &c. n. 10. Co ſię tyczy Obrządku za Zmarłych co trzeba wiedzieć n. 11. Można czytac punkta w tey liczbie położone aż do Końca o Obrządku Pogrzebowym fol. 44. *O Obrządku Pogrzebowym.* Po ſkończoney Ewangelij Celebrant wroci na ſrodek &c. fol. 44. n. 1. Gdy już tak ſtaną &c. N. 2. fol. 45. Subdyakon z Swemi poydzie ſtroną Ewangelij n. 3. Tak gdy ſtaną zaczyna *Celebrant* n. 4. Gdy po V. Requiem &c. n. 5. Jak prędko ſkonczy *Reſponſorium &c.* n. 6 Gdyby Xiędza Ciało &c. n. 7. Po okadzeniu ſtanie *Celebrant &c.* n. 8. Po tey Kollekcie biorą Ciało &c. n. 9. O Antyfonie *Salve Regina &c.* n. 10. Gdy niemasz przytomnego Ciała n. 11. Gdy przyprowadzą Ciało &c. n. 12. Jeżeliby Ciało umarłego &c. n. 13. Po Smierći Zakonnika naſzego &c. n. 14. Nim Ciało będzie wnieſione do Kościoła opiſuią ſię punkta iak ſię maią zachować w teyże ſamey liczbie aż do Tytułu IX.

TIT. IX. O Szczegolnieyszych Nabożeńſtwach do Obrządku B. nie należących a od Prowincyi uchwalonych. Względem odprawiania Paſſyi n. 1. fol. 48. Względem odprawiania ſtacyi &c. n. 2. Te zapowiadaćo Kazno dziejom ſię zaleca & ibidem. Jaką ſkromność zachować Punkt 2. Kto ma czytać Punkta. P. 3. Po ſtacyach Xiądz ubrany &c. P. 4. Na Ołtarzu procz lamp dwie Swiece palic ſię maią przy wyſtawioney Reliqwij Drzewa K. S. przez całe Stacye wtymże Pun: Gdy Drzewo Krzyża S. Stoi na Ołtarzu powinno ſię Klękać &c. Pun: 5. Względem Nabożeńſtwa 40 godzin &c. n. 3. Kiedy naznaczáć przełozeni na Kazania maią tamże: Odnawianie Slubow wiele Kroć y iak n. 4. O Osmiodniowey Rekollekcyi fol: 50 n. 5. Do ſzczegolnieyszych Nabożeńſtw Co ſię ma przydawać n. 6. O Jaſłkach iakim Kształtem maią bydź wyſtawiane tamże o Ceremoniach. Gdy Wizytatorowie przybywaią na Wizytę fol 51. n. 7. Y te Ceremonie przeż Punkta ſą opiſane, a czytać ſię powinny aż do liczby 8. O Uſtanowionych Nabożeńſtwach w Niektorych tylko Konwentach. w *Gorce* codzien po Konwenckiey Mszy &c. fol 52. n 8. Pun: *1mo.*

 Tamże

Tamże w Grobie &c. Pun: *2do.* w *Konwencie Lutomirskim.* Pun: 3. w *Miednie wicach* y *Szczawinie* Pun: 4. w *Kaliszu* po Mszy Konwenckiey &c. Pun: 5. w *Gorce* y *Szamotułach* Litanie w Wigilią znalezienia y Podwyszenia S Krzyża Pun: 6. w Każdym zaś Konwencie Nabożeńſtwa maiące ſię odprawiać w Srodę Kazdą Lit: o S. Nepomuc: n. 9. Pun: 1. w każdy *W*torek po Mszy Konwenckiey Litanie Przed Ołtarzem S. Antoniego z Antyfoną Si quæris &c. Pun: 2. w Każdym *Examinie* to Samo in *Gratijs* Pun: 3. o Poſtach w *W*igilie poprzedzaiące Patronow mieyscowych &c: fol: 53. n. 10. O mowieniu tych ſłow *Swięty*, *Swięty* &c. n. 11. O Pſalmach. Pokutnych zalecenie. n. 12. o Tabliczce, w dni Swięte zakonu z odpuſtem &c. N. 13. Nakonieć Jako wszyſtkie Prawa y Przepiſy przyiść do ſkutku pożądanego nie mogą beż władzy wykonawczey &c. n. 14. Koniec Regeſtru rzeczy zawieraiących ſię w tych Ceremoniarzach.

Omyłki Niektore.		*Czytay.*
Fol: 2. V. 15. - Sporządzona	- -	Sporządzoną
3. V. 34. - Ucznie	-	Uczynię
5. V. 2. - Domine	- - -	Domne
20. - Wierz	- - -	Wiersż
26. - Te Deum laudamus	-	Te Deum Laudamus.
7. Cit: in fin. S. R. C. 18 Cyn:	- -	S. R. C. 18 Aprilis.
11. N. 1. - Nie niemaſz	- -	Nic nie maſż
17. V. 7. - Nawentura	- -	Bonawentura
8. - ułonon	- -	Ukłonon
27. 12. - zawszeszone	- -	Zawieszone
28. 17. - Niepory	- -	Nieszpory
35. 13. - ſtarzenſtwa	- -	Starszeńſtwa
36. 28. - wynieſionym od iednak		wynieſionym iednak
37. 18. - Domine	- -	Domne
44. N. 5. V. 2. - Strąsną	- -	Strząsną
45. N. 2. V. 1. - wieznie	- -	Weźmie
V. 2. - zaras tylko	- -	ale zaraz Pisma
56. N. 4. V. 2. - to eſt	- -	to ieſt
V. ult: - punkcle	- -	punkcię
63. N. 3. V. 13. - oloom	- -	oſobom
66. N. 1. Nieſpory powinien	-	Nieſpory w dni 1 et 2 Claſſis powinien.

W Drugiey części Ceremoniarza omyłki.

Fol. 18. in Cit: Caval. Dubio J.	- -	Dubio 9.
20. in Cit: - Testor	- -	Feſtor:
21. V. 16. - dieie	- - -	dıei
22. - na niey powinna	- -	na niey nie powinna
23. (x) przydać,		patrż wyzey n. 6.
V. 26. - punkſu 18.	- -	Punktu 16.
Fol. 24. In Citat: de Præequitis	- -	de Præreqviſitis
25. V. 16. - w placach	- -	w palcach
26. V. 4. - obluсya	- - -	ablucya
28. in Cit: Congreg: Prowin:	- —	1789

29. in

29.	V.	32.	zgaſi go	zgaſi ią
		37.	po chorze	w Chorze
30.	V.	35.	z zas	zaś
32.	V.	6.	zaras	zaraz
33.	V.	20.	ſkonczyr	ſkonczy
35.	V.	4.	odłegłośći	odległośći
	V.	23.	czynyc	czynic
37.	V.	12.	niebſący	nioſący
42.	V.	23.	będący	będącą
48.	V.	1.	ſzczegonieysze	ſzczegolnieysze
	N.	2.	Nabozenſtw	Nabozenſtwo.